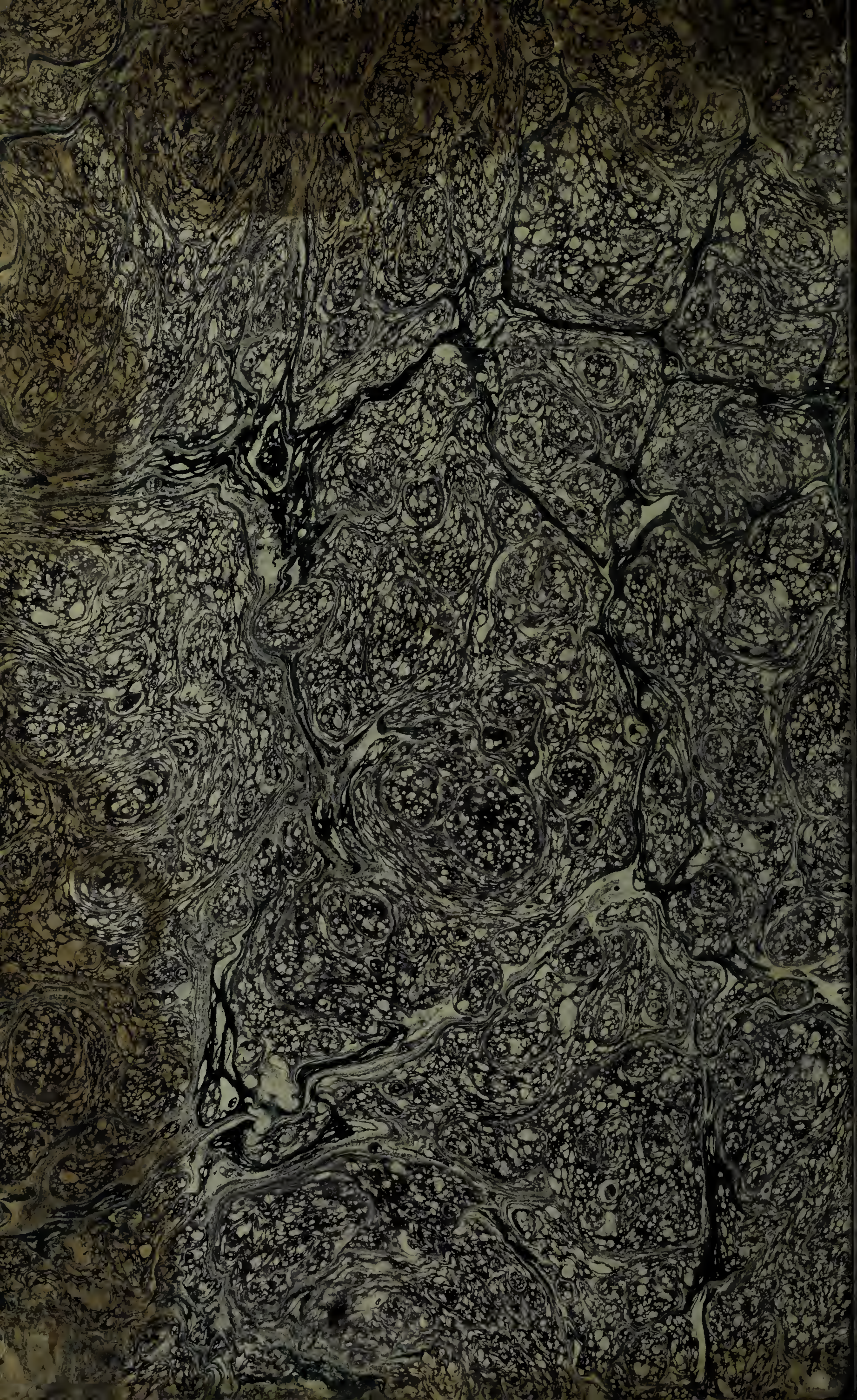

PRINCIPIA MEDICINÆ,

AUCTORE

FRANCISCO HOME,

Medico Regio, & Collegii Medicorum Edinburgi Socio.

EDITIO QUINTA.

LUGDUNI,

Sumptibus J. B. DELAMOLLIERE.

1792.

IN hoc volumen redigere conatus sum præcipua & utilissima MEDICINÆ PRINCIPIA. Historias morborum, ut hisce temporibus & regionibus conspiciuntur, curate depinxi; eorumque curationes multiplices, jam usu confirmatas, tradidi. Rationes, quæ parce & caute exhibentur, ab illis segregavi. Ordinem quam simplicissimum, & usui accommodatum, sequutus sum. Oratione, potius dilucida & succincta, quam eleganti, usus sum.

QUUM, in rejiciendis quæ minus viderentur idonea, & in iis quæ diffusius a me ad Prælectiones Medicinales scripta essent in compendium redigendis; præcipua mea poneretur opera, non dubito quin tyronibus, vel parum in arte versatis, ob brevitatem difficilius, & in multis locis obscurius opusculum hocce videatur.

BOERHAAVIUS certe, qui librum de cognoscendis & curandis morbis composuit, de Medicis optime meretur. Primus enim Medicinam in systema rationale & aphoristicum redegit; & multa de febribus inflammatoriis

utilia tradidit. Sed in ordine totius, & in nonnullis morbis deficit; multos præteriit; & totum opus, minus quam par erat, usui accommodavit: quod sane humana imbecillitas, in tanta rerum varietate, tamque difficili arte, vix præcavere potest; & quod facillime ignoscetur ab illis, quibus innotescit quam arduum sit opus.

Ex propria experientia nemo huic operi par est; ideoque fideles aliorum observationes in auxilium advocavi. Ducibus me tutor præcipue CELSO & HOFFMANNO. Hic multarum rerum, quas ipse sequutus sum, auctor bonus. Ille inter omnes quotquot scio ob judicii acumen & styli elegantiam nitet. Illius verba, utpote disertissima, nefas mutare duxi; &, uti omnibus medicis notissima, haud insignivi.

OPERIS ARGUMENTA.

LIB. I.

DE SANITATE & MORBIS.

PARS I.

De Sanitate.

PARS II.

De diversis morborum partibus.

PARS. II.

De febribus quæ in totis corporibus consistere videntur.

PARS. III.

De febribus quæ oriuntur in partibus.

PARS IV.

De morbis febrilibus qui primo in totis corporibus, dein in partibus consistere videntur.

LIB. III.

DE MORBIS NON FEBRILIBUS.

PARS I.

De morbis totius corporis.

PARS II.

De cerebri nervorumque morbis.

PARS III.

De viscerum morbis.

PARS IV.

De morbis genitalium & uteri.

SECT. Pag.

PARS V.

De morbis infantium & puerorum.

INDEX

OPERIS.

PRIN-

PRINCIPIA MEDICINÆ.

LIBER PRIMUS.

DE SANITATE & MORBIS.

PARS PRIMA.

De Sanitate.

SECT. I.

Definitio, fundamenta, & divisio Medicinæ Practicæ.

1. MEDICINA practica est ars corporis humani sanitatem tuendi, vel idoneis remediis amissam restituendi; ideoque Medici nomen solus meretur, cui innotescunt quæ sanitatis tutelam & morborum curationem respiciunt.

2. Uti in corpore humano medicina versatur, capitis externi, trunci & artuum conditiones, viscerum posituram, ordinem, numerum, magnitudinem, figuram, duritiem, mollitiem, structuram, solidarumque & fluidarum partium motus, discentes noscere debent. Hinc peritia anatomiæ necessaria est.

3. Neque sanitatis neque morbi distinc-

tam habere quisquam potest ideam, absque notitia omnium actionum in statu sano. Præmittenda ergo physiologia.

4. Ex anatomia & physiologia patet, corpus humanum esse machinam mechanico-hydraulicam, summa arte constructam, ex solidis potentia motrici donatis & fluidis motis compositam; ideoque legibus corporum solidorum vel fluidorum in motu parere. An automaton nec-ne, nihil refert. Hinc usus mechanicæ scientiæ in medicina.

5. Solidæ & fluidæ corporis partes ex variis principiis vel elementis constant, internasque patiuntur mutationes, a propria compositione, insitisque ultimarum particularum viribus ortas, & chemicis legibus solummodo explicandas. Exinde chemia etiam in auxilium medicinæ advocanda est.

6. Instrumenta ad debitum effectum producendum in omnibus artibus requiruntur. Medicinæ instrumenta sunt remedia, quorum vires & compositiones in Materia Medica demonstrantur.

7. Ex hisce fundamentis patet, non solum usu, sed etiam corporum rerumque naturalium ratione, & ejus ad praxin applicatione, ipsi medicinæ opus esse. Nititur itaque experientia & ratione.

8. Medicina practica in duas partes aptissime dividitur. Prior præcepta ad sanitatis tutelam necessaria tradit, et appellatur Hy-

gieine. Posterior in morbis depellendis versatur: hæc denuo partitur in Pathologiam, quæ causas, differentias, & effecta morborum explicat; & in Therapeiam, quæ morbos medendi leges & methodum docet. De quibus ordine dicam.

SECT. II.

De Hygieine, vel tuenda sanitate.

1. SAnitas est vigor actionum, tam corporis quam animi; a libero, æquabili, & temperato solidorum & fluidorum motu proveniens: quæ talem motum in solidis & fluidis custodiunt, certissima secundæ valetudinis præsidia deveniunt.

2. Secunda valetudo conservatur & firmatur, si diligenter attendamus ad sequentia: habitum animi; ingesta, videl. cibum et potum; externe applicata, nempe aerem, vestitum, & balneum frigidum; excreta videl. feces, urinam; perspirationem insensibilem, menses, hæmorrhoides, semen; exercitationem; somnum; & ad quasdam hominum rerumque varietates.

3. Animi facultates vel agunt, vel patiuntur. Agunt imaginatio, pathemata, & ratio: ab his ergo solis corpus afficitur.

Imaginatio, pulchrorum pulcherrimi Opificis operum contemplatione quotidiana, artibus naturæ imitatricibus, varietate grata,

mutuo inter amicos & ſexus commercio, recreationibuſque innocuis, excitata, neque nimis langueſcere, neque in una re nimis inhæreſcere permittitur.

Pathemata in duas claſſes dividuntur. Prior, quæ complectitur iracundiam, indignationem, furorem, deſiderium, amorem, &c. ad actionem incitat. Poſterior, ad quam pertinet metus, terror, mœror, deſperatio, &c. ab actu reprimit. Pathemata illa, Incitantia appellata, ſanguinis circuitum excitant, fibras conſtringunt, humores attenuant, & ſecretiones promovent. Hæc, Reprimentia vocata, ab externis injuriis avocant, & humores a prioribus calefactos ſedant, vel exhauſtos reſtituunt. Inter omnes eminent ſpes & gaudium, propter ſalutares effectus. Talia a pathematibus oriuntur commoda, ſi recta ratione gubernentur.

Ratio ipſa, animi corporiſque rectrix, diſciplina eget; &, ubi inquietæ cogitationi, nimio litterarum ſtudio, abſtruſis ſpeculationibus metaphyſicis vel mathematicis, ſeſe totis viribus committit, corpori inimica eſt. Cogitationes ſeveræ hilarioribus interpellandæ ſunt.

4. Alimentorum ratio in quantitate & qualitate habenda eſt.

Prodeſt bis vel ter die, potius quam ſemel, cibum capere; & ſemper quampluri-

mum, dummodo hunc concoquat ventriculus. Nunquam utilis est nimia satietas; sæpe inutilis nimia abstinentia. Posterior priore perniciosior. Quantitatis moderatrix est vis ventriculi digerens.

Nutritioni optime inserviunt alimenta blanda & insipida, quæ mucilaginem vel gelatinam in sinu suo recondunt, et texturam non nimis firmam vel teneram possident. Hinc aquosa, terrestria, salina, & pinguia, separatim, huic officio inepta sunt. Huic omnia indurata, fumata, salita, et condita, duabus de causis inutilia deveniunt; quoniam et plus propter saporem assumitur, & quod modo par est, tamen ægrius concoquitur.

Cibus a durioribus melius incipit, ut abunde suppetat salivalis latex. Cœna requirit cibos facilioris solutionis, ne somnus, & inde pendentes secretiones, turbentur.

Digestionem promovent sal commune marinum, acida ex vegetabilibus parata, & condimenta moderate sumpta, ventriculum stimulando, conjunctionem pinguedinis cum aqua promovendo, & mucositates incidendo. Sub finem digestionis convenit potus herbarum gratæ amaritudinis, uti Theæ, Cafæi, &c. non nimis calidus, ad reliquias alimentorum diluendas & abstergendas. Post satietatem, neque frigori, neque æstui, neque labori committatur corpus. Si quibus de causis futura sit inedia, labor omnis vitandus.

5. Potus ex aqua frigida, insipida, inodora, in bilance ventriculoque levi & subtili, molli, neque salinis putrescentibus vel terrestribus particulis referta, omnibus aliis palmam præripit. Hujus poculum, tempore vespertino & matutino, post peractam digestionem, assumptum, ad sanitatem admodum conducit.

Athleticis arridet potus magis nutriens, uti cerevisia ex aqua molli præparata, lupulata, bene fermentata, minime ventosa, neque in actu fermentationis deglutita. Quo vetustior, ni acescat, eo levior. Imbecilliorum ventriculus vino aqua diluto optime refocillatur; neque sedentariis adversatur larga vini optimi copia, dummodo debitis intervallis, ventriculoque non onusto, assumatur. Intemperantia in potione, quam in esca, tutior est. Calor lecti, equitatio, & elixir vitrioli nauseam hesterni Iacchi abigunt.

Moderatus spiritus vini usus in corporibus & regionibus humidioribus calorem ventriculi excitat. Immoderatus ventriculum, corpus, animam, viresque genitrices enervat, et ad intempestivam senectutem perducit.

6. Eligendus, si fieri potest, aer elasticus, et ad barometrum gravis; temperatus, sed potius ad frigus quam ad calorem vergens; serenus et siccus; campestris; purusque ab omnibus inquinamentis vegetabilibus, animalibus, vel mineralibus; perflabilis; solis ra-

diis expositus & penetratus ; ventis terrestres non aquosas plagas verrentibus sæpe agitatus , subitisque cœli mutationibus haud obnoxius. Hinc sanitati male consulit , qui aeri incarcerato , nimis calido , & vaporibus animalibus repleto , se suosque assuefacit : aer enim externus & inevitabilis & necessarius , ideoque non fugiendus.

7. Sensationi potius quam rationi subjicitur vestium temperies. Quo mutabilior , frigidior , vel humidior aer , quo imbecillius corpus , eo calidiores requiruntur vestes. Sed in subitaneis vestium mutationibus , plerumque fere peccatur. Æstivæ , neque nimis cito assumendæ , neque nimis tarde deponendæ sunt : mundities , secretionis cuticularis gratum tutamen , quotidiana camisiæ carbasinæ mutatione custoditur.

8. Balneum frigidum , in hisce frigidis regionibus , quam utilissimum est , cutem durando , fibras constringendo , humores attenuando , calorem excitando , et secretiones augendo. Hæc perficit subito frigore , pondere fluidi undequaque premente , sordiumque eliminatione.

9. Evacuationes , uti feces , urina , perspiratio insensibilis , menses , & hæmorrhoides , in debito moderamine continendæ sunt ; ne , his nimis suppressis , vasa impleantur , & particulis vitæ sanitatique infestis stimu-

lentur; vel, nimis auctis, corpus tabescat, & vires consumantur.

10. Concubitus rarus corpus excitat; frequens solvit. Cum autem frequens non numero fit, sed natura, ratione ætatis & corporis, scire licet, eum non inutilem esse quem corporis neque languor neque dolor sequitur. Hanc evacuationem prohibent studia nimis protracta, vigiliæ, inanitio, crapula, inebriatio, labor, ætas puerilis vel senilis, infirmitas, & omnia quæ debilitant. Suadent naturæ irritamenta, concoctio jam peracta, & quies instans.

11. Ad actionem a Summo Opifice hæc machina destinata & fabricata est: sanitas ergo ab actione inseparabilis. Motus appetitum excitat, fibras roborat, humores attenuat, circulationem promovet, omnes humorum secretiones auget, animo vires addit, & toti systemati nervoso gratam sensationem conciliat.

Exercitatio semper antecedere cibum, & ad levem sudorem aut lassitudinem, non ad fatigationem, protrahi debet. Fatigatis aptum est cibo humido, vino aqua tepida diluto, balneis calidis, mutatione laboris & quotidiano cubili uti. Sudanti frigidus aer, vel frigidæ aquæ potio, perniciosissima sunt.

Exercitationes in vehementes & lenes dividuntur. Vehementes, uti cursus, pila, saltatio, cæteraque hujus generis, ob vio-

lentam humorum agitationem, calorem intensum, & subitum refrigerium, periculo associantur.

Inter leniores enumerantur vectura in rheda, ambulatio, & equitatio; vectura imbecillibus quam sanis utilior est; sæpe inutilis in clauso vehiculo. Ambulatio, ubi per ascensum & descensum cum quadam varietate movetur corpus, nisi perquam imbecille, commodior est; sed vires quam maxime exhaurit, & exhaustæ non cito reficiuntur. Aliter accidit in equitatione, quæ in caput & pulmones, sed præcipue in viscera abdominalia, succussionibus repetitis, agit.

Clara vox inter exercitationes salutares ab antiquis maxime, sed fortasse immerito, celebratur. Huic anteponenda frictio, quia vires auget, non minuit, et secretionem cuticularem quam optime promovet.

12. Humores, quos labor dissipat & attenuat, somnus retinet & incrassat: hinc sanguificatio et nutritio in hoc statu optime perficiuntur. Tempus somno opportunum nox est, ad quem aeris insalubritas suadet, & tenebræ silentiaque invitant. Diuturnitas mensurari debet animi corporisque laboribus prægressis, & præsentanea refectione. Somnus capiendus est in cubiculo amplo, temperato, & supra culcitram duriorem. Infantibus & senibus meridiari convenit, sed in lecto, non in sella.

13. Ratio quoque habenda est varietatis ætatum, corporum, consuetudinis, sexuum, temporum & climatum. Hæ hominum rerumque proprietates attentionem desiderant.

14. Infantibus puerisque diæta levissima nutriens, partitis vicibus & non semel assumpta, alvus lubrica, somnus quantum fieri potest longissimus, immersio in aquam frigidam, arrident. Cane pejus & angue fugienda inedia, purgantia fortiora, & vinum vel caro præcipue condita ad libitum.

Sanum hominem adultæ ætatis nullis obligare se legibus, sed varium vitæ genus habere oportet. Minus enim, quæ assumat, & quomodo curetur, interest.

Senibus carnes albæ dictæ, vinum meracius, frictiones, & calida lavatio, apta sunt. Tunc paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni.

15. Ante omnia autem scire convenit naturam corporis; unumquodque enim suas proprietates habet. Diversa temperamenta diversimode regenda sunt. In sanguineo & cholerico prosunt pathemata reprimentia, abstinentia, diæta tenuis & refrigerans, potus multus aquosus; in melancholico et phlegmatico stimulantia & calefacientia, uti pathemata incitantia, motus, vinum, carnes conditæ, aromata, & frigida lavatio. In quamplurimis vitiatur vel labe hereditaria, vel prægressis morbis, aliqua corporis

pars, cui etiam in ſanitate advigilandum.

16. Conſuetudo eſt diſpoſitio motus ſæpe antea peractos iterum peragere; ideoque inſtar naturæ operatur. Nocet, quamvis per ſe non nocivum, quod contra conſuetudinem eſt. Ergo cum quis mutare aliquid volet, paulatim debet aſſuefacere. Otioſa vita utilis non eſt, quia poteſt incidere laboris neceſſitas.

17. Diverſitas ſexus non negligenda eſt. Sexus enim mollior, utpote laxiore habitu & ſenſibiliore natura præditus, & vitæ ſedentariæ addictus, ſtimulantia, corroborantia, & cibos eupeptos ſiccoſque poſtulat.

18. Conſiderare quoque oportet tempus anni. Hieme, plus edere & meracius bibere convenit: utilius eſt cibis ſiccis quam humidis, carnibus quam oleribus, calidis quam frigidis tunc uti. Vere, minus indulgendum cibo, magis potioni dilutiori, oleribus, & veneri. Æſtate, cibo leviſſimo & exiguo, ſed ſæpius ſumpto, potione dilutiſſima ſitim ſine calore tollente, frigidis & refrigerantibus corpus eget. Autumno, cibo paulo pleniore uti; minus ſed meracius bibere; neque nocturno aeri, niſi bene veſtito ſeſe committere licet.

19. Diverſæ regiones diverſum victum poſtulant. In calidiſſimis, potio ex vino bene diluto vel ſpiritibus fermentatis dilutiſſimis, acida vegetabilia, & diæta tenuis; in

frigidissimis, vinum meracum, vel spiritus fermentati aqua parce diluti, diæta ex carne, & aromata prosunt.

20. In gravibus tempestatibus sanitas, fuga & peregrinatione, sed ubi id non licet, modica exercitatione, vino moderate sumpto, diæta refocillante & corroborante, balneoque frigido, tuenda est; evitatis aquosis, refrigerantibus, nocturno aere, solis calore, frigore, fatigatione, cruditate, venere, evacuationibus, & omnibus quæ contra consuetudinem sunt. Ex aere salubri in gravem, prima hieme; ex gravi in eum qui salubris est, prima æstate; transire melius est.

PARS SECUNDA.

De diversis morborum partibus.

SECT. I.

De morbis.

1. MOrbus est læsio actionum tam corporis quam animi, ab impedito, inæquali, vel immoderato solidorum vel fluidorum motu proveniens.

2. Hæc medicinæ pars, quæ morbos tractat, in morborum cognitione & curatione tota versatur: hinc in pathologiam & therapeiam distinguitur. Prior ordine pathologia, posterior therapeia; quia ante cognos-

cendus quam curandus est morbus. De his quædam in genere dicenda, quo minor ipsam morborum historiam & curationem exequentibus mora sit.

3. Ut recte cognoscantur morbi, requiritur notitia causarum morbificarum, loci affecti, symptomatum, criseos, diagnoseos, & prognoseos. Hinc pathologia, omnia quæ ducunt ad plenam morborum cognitionem comprehendens, in has diversas partes distribuitur.

SECT. II.

De causis morbificis.

1. QUia nulla motus mutatio fit sine causa, morbus causas morbificas necessario præsupponit, quarum cognitio medico summe utilis est. Is enim recte curaturus, quem prima origo causæ non fefellerit.

2. Causa morbifica est illa, quæ suis innatis viribus motus naturales vitiat, & ad morbi generationem confert.

3. Motus morbosi non prorsus his causis morbificis ascribendi sunt, sed solummodo eorum defectus vel excessus supra motus sanos: motus enim præternaturalis ex binis motibus, naturalibus & morbosis, oritur. Prudentis itaque medici est, naturalem æque ac morbosum statum, cognoscere.

4. Tres ab antiquis medicis enumerantur causæ morbificæ, nec immerito: causæ remotæ, causæ prædisponentes, & causæ proximæ. Causæ remotæ, externæ, προκατάρκτικαι, præincipientes, occasionales quoque dictæ sunt illæ, quæ corpori humano antea disposito applicatæ morbos excitant. Causæ prædisponentes, antecedentes, vel προηγεμέναι, sunt illæ, quæ ita corpus disponunt, ut aptum morbosis motibus concipiendis, si applicentur causæ remotæ, evadat. Causæ proximæ, continentes, formales, abditæ vel internæ dictæ, sunt illæ corporis læsiones, quæ immediate syptomata morbosa excitant, & a binis causis præcedentibus originem habent: sed semel productæ, suis viribus permanent.

5. Hæ diversæ morborum causæ haud confundi debent; quia quandoque una, quandoque altera, opem medici speciatim poscit. De his ergo summatim tractandum est.

SECT. III.

De causis morborum remotis.

1. Primum locum merito tenent pathemata animi violenta; quia nihil citius motus solidorum & fluidorum placidos perturbat. Effectus quos producunt sensibus patescunt; sed modus operandi adhuc in tenebris jacet, & fortasse semper jacebit.

Ira fibras constringit, motum sanguinis accelerat, sanguinem ad superiora determinat, dolorem in scrobiculo cordis excitat, & spasmodicas stricturas in ventriculo, ductu cholidocho, & intestinis concitat. Hinc larga salivæ copia, oris amarities, vomitus bilis, volvulus, apoplexia, phrenitis, febris.

In amore pectori altius infixo, alta trahuntur suspiria, cor pulsusque tremunt, vultus rubore et pallore alternatim tingitur, vox faucibus supprimitur, oculi tenebris velantur, gelidi erumpunt sudores, & somnus, quamvis enixe vocatus, usque ad auroram deserit. Inde secretiones perturbatæ, tabes, appetitus prostratus, melancholia, insania.

Mœrore pectus occupante, fibræ relaxantur, motus humorum retardatur, valetudo & venustas aufugiunt, ventriculus & intestina debilitantur flatibusque distenduntur, alta trahuntur suspiria, lumina subsidunt, genæ pallescunt, corpusque mortui potius quam viventis speciem fert. Hinc pulsus debilis, appetitus deletus, debilitas, perspiratio cohibita, frigus extremitatum, tabes, polypus, omnesque morbi qui a solidis debilitatis proveniunt. Commotionum omnium mœror corpori infestissimus est.

In timore & terrore, solida debilitantur, fluidorum motus reprimitur, contremiscunt artus, gelidi effunduntur sudores, sanguis circa cor et pulmones accumulatur, feces

& urina involuntarie elabuntur, totaque machina quam maxime relaxatur. Hinc cordis palpitationes, debilitas, anxietas, ſpirandi anguſtia, lethargus, animi deliquium, mania, mors.

Pudor mœrori affinis eſt, & ejus effectus aliquatenus participat. In hoc patheniate ſanguis ad caput determinatur: forſitan adeſt quoque inſolita minimorum vaſorum faciei cervicisque vibratio. Hinc roſeus genarum color, ſenſuum externorum internorumque confuſio, & apoplexia.

Invidia componitur ex deſiderio, ira, & mœrore; & uti debilitatem ultimi, ita febrilem commotionem priorum participat. Hinc oritur hectica febris, quæ vires conſumit.

Imo gaudium, dulcis curarum proſcriptor, ſi ſubitum & immoderatum fit, adeo vires deterit, ut mania vel inſperata mors nonnunquam ſequatur.

2. Diuturni & profundi animi labores cerebrum & nervos debilitant, robur corporis conſumunt, ventriculum viresque concoctrices deſtruunt, ſecretiones impediunt, & veneri inimiciſſimi deveniunt. Hinc cupidi litterarum flatulentiis, malo hypochondriaco, paralyſi, corporiſque gracilitati obnoxii ſunt.

3. Alit in ſuo ſinu natura res, quamvis exiguæ molis, corpori infeſtiſſimas, venena dicta,

dicta, quæ ob celerem operationem proximum locum merentur. Dividuntur in tria genera: vegetabilia, animalia, & mineralia. Inter vegetabilia enumerantur opium, hyoscyamus, solanum lethale, datura, cicuta aquatica, & aconitum cæruleum. Hæc immediate in ventriculi & intestinorum nervos suis partibus phlogisticis agunt. Inter animalia enumerantur morsus canis rabidi, viperæ, serpentum & tarantulæ; horum venenorum natura adhuc ignota est. Inter mineralia, acida sincera, cobaltum, diversæ arsenici species, mercurius sublimatus corrosivus, & vitrum antimonii; hæc operantur primas vias caustico sale corrodendo.

4. Ad hanc classem referenda sunt quædam medicamenta venenatam vim possidentia, uti tartar. emetic. scammonium, resina jalappæ, gummi guttæ, helleborus albus & niger, colocynth. semen cataputii, mercurialia, &c. quæ aliquando iisdem symptomatibus ac venena constipantur, uti anxietatibus, pulsu debili & celeri, singultu, spasmis & convulsionibus, inflammationibus, & ventriculi intestinorumque gangræna. Ob hanc causam vitanda sunt. Saturnina, ob vires venenatas, certas quamvis lentas, caute admodum interne exhibenda. Caustico sale ditantur cantharides; ideoque summa cum cautela interne usurpandæ sunt.

5. Aeris diversæ qualitates & mutatio-

nes morborum multorum causæ deveniunt.

Aer gravitate peccans sanguinem accelerat, pulmones nimis dilatat, & vasa cutanea comprimendo majorem sanguinis ad cerebrum fluxum efficit. Hinc pleuritides, peripneumoniæ, anginæ, capitis dolores, vertigo, & apoplexia. Aer levitate peccans sanguinis circulationem retardando, & resistentiam externam humoribus intra vasa pulmonalia contentis minuendo, hæmoptysin, hystericam passionem, rheumatismum, podagram, & febres intermittentes nervosasque gignit.

Aer nimis calidus, particularum ignificarum introductione, fibras laxat, molem humorum amplificat, sanguinis circulationem incitat, perspirationem insensibilem adauget. Hinc dissipatio liquidissimæ sanguinis partis; adunatio remanentis; debilitas; salium multiplicatio & acrimonia; oleorum attenuatio & corruptio. Si diu perstet hic aeris status, vel subito adveniat frigus ad impediendum particularum noxiarum exitum, tunc oriuntur febres ardentes, biliosæ, &c.

Aer nimis frigidus topicas inflammationes, præcipue anginas, pleuritides, peripneumonias producit, pulmones sua gravitate nimis distendendo, fibras constringendo, humores condensando, & perspirationem minuendo, particularum frigorificarum introductione. Harum existentia probatur ab aucta aquæ in

glaciem converſæ mole; a qualitatibus aquæ regelatæ propriis; ab aqua in vacuo vix congelante; ab artificioſis glaciem producendi methodis; ab inſtabilitate gradus frigoris, quo congelatio vel regelatio fit in diverſis temporibus & diverſis regionibus. An hæ particulæ frigorificæ ſalinæ naturæ ſint? Rationi experimentiſque conſentaneum videtur.

Nimia ſiccitas ſolida deſiccat, humores inſpiſſat, & ad febres diſponit. Niſi in ariddiſſimis regionibus hæc mala vix ſentiuntur.

Omnium pernicioſiſſima eſt nimia humiditas, quæ cuti & pulmoni externe applicata, per venas bibulas intus aſſumpta, totique corpori interne applicata, fibras laxat & debilitat, perſpirationem minuit, & humores nimis aquoſos reddit. Hinc gravedo, tuſſis, aſthma, phthiſis, hydrops, & febres intermittentes, remittentes, nervoſæque. Ex antedictis harum atmoſpheræ qualitatum complicationes diverſæ & effectus patebunt. Frigus humidum valetudini plus infeſtum eſt quam ſiccum, quia perſpiratio magis impeditur. Sed calidus, humidus, & levis aer omnium complicationum corpori infeſtiſſimus eſt, ob naturam ſumme relaxantem et putrefacientem.

6. Hinc patet quare certis anni temporibus certi graſſantur morbi. Hieme enim tempeſtas ſicca & frigida: vere, frigida &

humida : æſtate , calida & ſicca : autumno , calida & humida. Hinc quoque patet , quare venti ad morbos producendos multum contribuunt : alii enim levem , alii gravem ; alii calidum , alii frigidum ; alii ſiccum , alii humidum aerem advehunt. Eorum notitia patet à loci diverſa latitudine , expoſitione , et ſitu reſpectu aquarum.

7. Præter has evidentes aeris qualitates , adſunt aliæ non minus ad deſtruendam ſanitatem efficaces , quamvis non ſenſibus patent , neque inſtrumentis patefaciendæ. Tales ſunt particulæ morbificæ , miaſmata dicta , aeri innatantes.

Inter has eminent putrida effluvia ex putrefactis animalibus , vegetabilibus , vel aquis ſtagnantibus paludoſis , ſicceſcentibus. Hæ particulæ , ex ſale pungente et oleo fœtidiſſimo compoſitæ , eandem putredinoſam fermentationem , quantum fieri poteſt ob motum humorum , chyli novi introitum , & ſecretiones , excitare moliuntur. Inceptam , durante vita , demonſtrant ſymptomata putridæ febris & peſtis.

Foſſilia ſubterranea , qualia ſunt diverſi ſales , olea & metalla ; aliaque adhuc ignota corpora , vel ſimplicia vel inter ſe compoſita , morbifica effluvia diverſi generis emittunt. Hæc experientia foſſorum metallicorum , vaporibus noxiis a quibuſdam locis provenientibus , & multorum morborum origine

confirmatur. Hic referri debent vapor sulphuris accensi, & parietum nuper calce extructorum.

Quædam miasmata morbifica, uti variolarum & morbillorum, aliarum regionum indigenæ, per aerem propagantur, sese in corpore humano multiplicant, iterumque viribus auctis exeunt ad eosdem morbos propagandos. Aliquando magis, aliquando minus, secundum aeris & corporum dispositionem, agunt, sed nunquam omnino debellantur.

Cogitatione depingi, sed non demonstrari possunt, diversæ aeris mutationes, ab ipsis salinis, oleosis & aquosis particulis inter se conjunctis, & fortasse in corruptionem quandam aliquando tendentibus. Haud sanæ philosophiæ incongruum videtur, multos referre morbos solis & lunæ attractioni, & materiei subtili noxiæ cum radiis luminis ab his advectæ.

Hæc morbifica effluvia agunt in superficiem corporis secundum copiam, subtilitatem, celeritatem, motum & figuram particularum; & ad sanguinem deferuntur, 1°. Per primas vias, a viscida & fermentationem promovente saliva; 2°. Per poros cutis; sed præcipue; 3°. Per vasa bibula pulmonum, ob majorem superficiem, mucum illinentem, & nisum contra aerem in expiratione.

8. Confert quam maximè ad morbos pro-

ducendos evacuationum naturalium defectus, vel suppressio. Retentio fecum producit flatus, cruditates, inflationem præcordiorum, dolores ventriculi & capitis: urinæ, hydropem, anasarcam, & febres: perspirabilis materiæ, torporem, gravitatem, tussim, rheumatismum, febres, omnesque fere morbos: mensium, phthisin, vomitum, vel sputum sanguinis, chlorosim, hystericam affectionem, cachexiam, hecticam febrem, &c.: hæmorrhoidum, asthmata, hypochondriacum malum, pleuritidem & peripneumoniam: lochiorum, pathemata hysterica, dolores ventris, inflammationes, febres, purpuram. Hi morbi originem habent vel a plethora, vel a particulis acribus retentis, vel ab utrisque.

9. Uti in sanitate, ita in morbis, videl. tinea capitis, podagra, rheumatismo, scabie, erysipelate, variolis, morbillis, bubonibus pestilentialibus, fiunt salutares ad exteriora evacuationes: quibus repulsis, sæviora quam antea excitantur symptomata, ob majorem noxiarum particularum propinquitatem, & corruptionem stagnatione auctam.

10. In alimentis duplici modo peccatur, copia & qualitate.

Nimia satietas ventriculum distendit, motum vermicularem impedit, & vicinas partes comprimit; hinc cruditas, flatus, acida

vel putrida secundum naturam alimentorum fermentatio, vomitus, diarrhœa, gravedo, dolorque capitis, & plethora.

Sed nimia abstinentia pejora mala accersit, debilitatam ventriculi, ciborum rejectionem, evacuationum obstructionem, humorum acredinem, putrefactionem, & febres periculosissimas.

Acida immoderate sumpta ventriculum debilitant, alvum constipant, chylum & humores coagulant, omnesque secretiones impediunt. Dulcia facillime acescunt, humores glutinosos reddunt, vermes producunt, & dentes corrumpunt. Tenacia, qualia omnia farinacea, panis non fermentatus, ligamenta & tendines animalium, caro vel piscis indurata, fumata vel salita, caseus novus, & opus pistorium, chylum nimis viscidum præbent: hinc morbi primarum viarum, obstructiones, cachexia, leucophlegmatia, & scorbutus. Spiritus fermentati humores coagulant, fibras excitant, et molem humorum augent: hinc scirrhositates omnium viscerum, sed præcipue ventriculi, hydrops, atrophia, paralysis, apoplexia & febris hectica.

11. Vigiliæ nimis protractæ lædunt nervos, perspirationem impediunt, fibras laxant, et humores acres reddunt. Hinc plerique morbi chronici.

12. Hæ causæ morbificæ, aliæque quot-

quot ſunt, agunt in vaſa & humores vel mechanicis viribus, quatenus ſolida corpora; vel chymicis viribus, quatenus qualitates quaſdam corpus noſtrum reſpicientes poſſident.

Vires mechanicæ agunt numero, tenuitate, figura & pondere particularum. Ad hanc claſſem reducuntur ſales cauſtici & venenati animalium vel vegetabilium; effluvia mineralia e terræ viſceribus; ſpiritus acidi minerales; fumi e carbonibus vel ſulphure; effluvia e muris calcariis nuper extructis; et venena mineralia, vel medicamenta veneni vim habentia.

Vires chymicæ multifariam agunt; ſed præcipue, 1. Adunando & coagulando humores, uti particulæ frigorificæ, ſpiritus fermentati, acida omnia, perſpirabilis materia retenta, et quædam febrifica miaſmata. 2. Separando et diſſolvendo humores, uti particulæ calidæ, aquoſæ, ſcorbuticæ, quædam ſalium et venenorum ſpecies, quædam miaſmata febrilia, omniaque fere peſtifera. 3. Acidam fermentationem in primis viis excitando, uti vegetabilia aceſcentia, omnia dulcia, vinum auſterum, et acida. 4. Putridam fermentationem intra vaſa producendo, uti putrida effluvia. 5. Alios motus fermentativos in ſanguine concitando, quibus multiplicantur cauſæ morbificæ, uti accidit in rabie canina, lue venerea, ſcabie, morbillis, variolis, omnibuſque morbis contagioſis.

SECT. IV.

De causis prædisponentibus.

1. EFfectus causarum remotarum vel diminuuntur vel augentur secundum naturam corporis quod occupant. Hinc causarum prædisponentium notitia scitu necessaria est.

2. Omnibus morbis obnoxia maxime est infirmitas: minime firmitas.

3. Figura corporis externa ad quosdam prædisponit morbos, uti cervix longa, & thorax angusta planaque ad phthisim; brevis cervix ad apoplexiam; obesitas ad asthma, & gracilitas ad laterum dolores.

4. Ubi fibræ nimis strictæ & elasticæ circulationem accelerant, calorem augent, sanguinem compingunt & adunant; rubrorum globulorum quantitatem & inflammabilitatem adaugent, plethoram producunt, & serum glutinosum reddunt; ibi disponitur corpus ad inflammationes, pleurisim, rheumatismum, & febres acutas inflammatorias. Ubi, contra, aquosa sanguinis pars prævalet, & lentescit, deficiuntque secretiones ob nimis laxam fibrarum compagem; in hoc solidorum & fluidorum statu pertimescendæ sunt cachexiæ, hydropes, tumores œdematosi, intermittentes, remittentes, & febres lentæ, nervosæ dictæ. Hinc temperamentorum diversorum morbi deducendi sunt.

5. Fabrica delicata, nervis voluptates & dolores exquisite sentientibus donata, hæmoptysi & phthisi pulmonali sæpe tentatur.

6. Sanguis dissolutus, minime cohærens, lividus, cito putrescens, & in crassamentum serumque minime secedens, scorbuto, largis hæmorrhagiis, dysenteria maligna, & febribus putridis tentatur.

7. Uti divitiis, ita morbis parentum liberi succedunt. A quadam enim hæreditaria solidorum & vasorum minimorum structura prædisponitur corpus ad hystericum & hypochondriacum malum, calculum, phthisim, epilepsiam, strumam, rheumatismum, & podagram.

8. Nonnulli morbi aliis morbis viam sternunt; ut asthma, hydropi; remittens vel intermittens febris, malo hysterico vel hypochondriaco, tumori lienis & hydropi; colica, paralysi; variolæ & morbilli, oculorum inflammationi & phthisi. Pars aliqua, semel vitiata vel debilitata morbo, a leviori causa semper postea vitiatur.

9. Diversæ ætates diversis morbis opportunæ sunt. Ætas infantilis dentitioni, vermibus, rachitidi, morbo ab acido, convulsionibus & strumis. Acutis morbis adolescentia; sed longis, uti tussi, scabiei, hydropi, asthmati, obstructionibus, senectus patet.

10. Prædisponuntur feminæ ad chlorosin, hystericum malum, plethoram, motus

ſpaſticos convulſivos, morbos nervoſos, & pathemata animi violentiora.

SECT. V.

De cauſis morborum proximis.

1. CAuſarum proximarum, effectus morboſos immediate excitantium, notitia medico utiliſſima eſt, quia in affectionis & remediorum cognitionem ampliſſimam eum deducit.

2. Antiqui medici in cauſis proximis adeo hallucinati ſunt, ut Empirici hanc quæſtionem quaſi incomprehenſibilem, ideoque ſupervacuam, rejecerint. Huic diſputantium errori & diſcordiæ originem præbuerunt inſcitia circuitus ſanguinis, & parum uſitata, ob ſuperſtitionem, cadaverum inſpectio. Neque melius merentur de medicina recentiores, qui morbos deduxerunt ab alkali acidove intra venas, quia non adhuc certis experimentis conſtat, alkalinos vel acidos ſales humoribus noſtris ſanis vel morboſis ineſſe; deleterio aliquo; furibundo archeo; diſcurſivo ſpitituum motu; calidi innati defectu; qualitate humorum maligna; aliiſque ineptiis.

3. Cauſæ morborum proximæ inveſtigandæ ſunt, 1. A natura & viribus cauſarum remotarum præcognitis. 2. A diverſis

morbi ſymptomatibus inter ſe collatis, & ad unam ſimplicem cauſam ſevero ratiocinio ducentibus. 3. A remediis & perniciosis & ſalutaribus, durante morbo, applicatis. 4. A mortuorum ſectione. In poſteriore cavendum eſt ne effectus cauſarum pro ipſis cauſis habeantur.

4. Ingenue tamen conſitendum eſt, cauſas quæ morbos immediate excitant plerumque difficiles, aliquando inſcrutabiles eſſe, ob abditam ſubtiliſſimam ſuam naturam, ipſarum mutabilitatem, & concatenationem effectuum qui a cauſis remotis pendent: ideoque illa non ſemper ſcientia comprehendunt, ſed conjectura ſæpe perſequuntur medici. In tam incerta & obſcura quæſtione, verecundia & diffidentia potius quam opinionis tenacitas mortalibus cæcis conveniunt. Quamplurimas vero generales cauſas experientia confirmavit.

5. Inter has ob frequentiam merito primum locum occupant ſtaſes vel ſtagnationes diverſorum humorum. Staſis vel ſtagnatio ſanguinis producit febres inflammatorias, ſecundum partes affectas, diſcrepantes: ſeri, ſpaſmos, rheumatiſmos acutos & chronicos, hydropes, anaſarcam, lippitudinem, tuſſim, dolores dentium: lymphæ, hydropes, tumores glandularum: liquidi nervoſi, vertiginem, apoplexiam, & paralyſim.

6. Nimia ſanguinis copia, a nutriente diæta, quiete, & evacuationum ſuppreſſione,

orta, vaſa totius corporis, ſed præcipue viſcerum abdominalium, ubi ſegnior circulatio, diſtendit & infarcit: hinc debilitas, gravitas, capitis dolor, inſomnia turbulenta, reſpiratio difficilis, malum hyſtericum & hypochondriacum, polypoſæ concretiones, inflammationes, febres.

7. Nimia ſalium acrium in ſanguine copia, a diæta ſalita, liquoribus fermentatis, medicamentis calidis & evacuationibus ſuppreſſis, generata originem præbet multis morbis, videl cutaneis eruptionibus, rheumatiſmo, podagræ, defluxionibus acribus, doloribus colicis, maraſmo, & febri hecticæ. Ab acidis ſalibus in primis viis ſtabulantibus oriuntur flatus, diſtentiones, anxietates, tormina ventris, feces viridæ, debilitas, tinea capitis, in infantibus, diarrhœa, & in adultis venter plerumque conſtipatus.

8. Plurimæ cauſæ remotæ, præcipue febriles, agunt in corpus adunando vel diſſolvendo ſanguinem. A nimia adunatione producuntur obſtructiones, dolores, inflammationes, polypoſæ concretiones, ſecretionum naturalium diminutio, febres inflammatoriæ; a nimia diſſolutione, ſeceſſus in vaſa lateralia ſeroſa, maculæ purpureæ, frequentes ſanguinis irruptiones, ſcorbutica ſymptomata, & febres malignæ putridæ.

9. Tumores interni, duri, ſcirrhoſi, diverſorum viſcerum deſtruendo functionem,

partis affectæ vitiando ſanguinem, & comprimendo vaſa vicina, varios morbos, ſicuti hydropes, aſthmata, flatus, variaque ſecundum locos affectos ſymptomata, excitant.

10. Suppurationes internæ multorum morborum cauſæ exiſtunt, quales ſunt febres hecticæ cum remiſſione & exacerbatione, ſudores nocturni, marcor, & appetitus proſtratus.

11. Calculi in veſica fellea vel ductu communi cholidocho, nauſeam, icterum, vomitum, dolorem in dextro hypochondrio, alvi obſtructionem & reſpirationem difficilem; in renibus, ureteris & veſicæ dolores, inflammationes, vomitus, ulcera, urinam ſanguineam, & urinæ ſuppreſſionem excitant.

12. Polypi ſæpiſſime occupantes thalamos cordis, arteriam pulmonalem, uterina vaſa & ſinus cerebri, ſubitas palpitationes, dolorem pectori infixum, inæquales & intermittentes pulſus, anxietatem, dyſpnœam & lypothymiam, concitant.

13. A vermibus imprimis viis præcipue nidulantibus originem trahunt tormina ventris, febres erraticæ, convulſiones, appetitus auctus, & eroſiones inteſtinorum.

SECT. VI.

De causarum morbificarum sede.

1. CORporis humani partes, quæ in unoquoque morbo a causis morbificis præcipue afficiuntur, detegendæ sunt; quia ad symptomatum rationem, prognoseos certitudinem, & remediorum applicationem intelligendam, hæc notitia medico conducit.

2. Omnes causæ morbis inferendis accommodatæ agunt, vel in partes solidas, vel in fluidas.

3. In patribus solidis præcipue sedem suam habent morbi chronici & lenti, hæreditarii & quotquot a causis mechanicis, uti venenis multis, acribus ingestis, punctione, saturatione vel erosione, originem suam trahunt.

4. Fluidis & humoribus præcipue inhærent morbi febriles, qui cito terminantur, & qui ab aeris qualitatibus vitiatis vel contagio originem habent. In sanguine rubro febres inflammatoriæ & putridæ: in sero, febres lentæ, rheumatismi, & podagra: in lympha & glandulis lymphaticis, lues venerea, & causæ aliquæ pestilentiales, uti patet glandularum lymphaticarum tumefactione: in liquido nervoso, febres malignæ nervosæ, pestes multæ, effectus odorum, multaque venena, qualia opium, hyoscyamus, & so-

lanum : hæc ſedes eſt omnium peſſima & periculoſiſſima ; quia ab hoc fluido ſpirituoſo corporis vires pendent.

5. Plurimis morbis ſedem præbent partes nervoſæ & membranaceæ, quæ motui & ſenſationi immediate dicantur : cerebrum, epilepſiis, inſaniis, affectibus ſoporoſis, apoplexiis ; nervi ſpaſmis, convulſionibus, tetano, palpitationibus, aſthmati convulſivo, vomitui, malo hyſterico & hypochondriaco, paralyſi.

6. Nulla corporis pars tantum morbis patet, quantum canalis iſte membranaceus, e ventriculo & inteſtinis compoſitus. Hic enim poſſidet multas plicas & flexuras ad retardandas cauſas morbificas : hic peculiari etenim & admodum lenta circulatione donatur : in hunc deſcendit aer particulis morboſis ſæpe repletus : in hunc deſcendunt alimenta & potus diverſæ naturæ, quæ ſæpe in acidam, ſæpe in præmaturam putredinoſam fermentationem ruunt : huic quoque adſunt diverſi liquores, uti ſaliva, ſuccus pancreaticus, bilis utraque, aliique humores naturæ valde fermenteſcibilis : in hoc ſemper corrumpitur fibroſa ingeſtorum pars. Sedem ergo præbet cardialgiæ, anxietatibus, flatibus, ſpaſmis, colicis doloribus, ilio, iliacæ paſſioni, diarrhœæ, dyſenteriæ, capitis dolori, & vertigini.

SECT.

SECT. VII.

De symptomatibus morborum.

1. EFfectus præternaturales qui oriuntur durante morbo, symptomata vocantur. Hæc simul concatenata morbum constituunt; neque, pace Galeni, symptoma a morbo, aliter quam pars a toto, differre mihi videtur.

2. Hæc morborum symptomata vel sensatione ægrorum percipiuntur, vel adstantium sensibus patescunt, vel cadaverum inspectione deteguntur. In hæc cavendum ne causæ cum symptomatibus confundantur.

3. Effectus, qui immediate a causis morbosis oriuntur, vocantur symptomata causæ: hæc symptomata rursus causæ deveniunt aliorum symptomatum, quæ appellantur symptomata symptomatum.

4. Omne symptoma consistit in læsione alicujus actionis vel vitalis, vel naturalis, vel animalis.

5. Hæc symptomata accurate, plene, sine ulla ratiocinatione, & eodem ordine quo sæpissime extiterunt, describenda sunt. Advertendum enim est, quod omnia non semper in unoquoque, neque in eodem ordine, ob varias corporum naturas, existunt.

6. Diversæ medendi methodi diversa in eodem morbo excitant symptomata. Hæc

adventitia phænomena a ſymptomatibus morbo peculiaribus & perpetuis accurate diſtinguenda & ſecernenda ſunt. Hoc niſi fiat, judicium circa morbos devenit incertum.

SECT. VIII.

De ſymptomatum genealogia & ratione.

1. POſt nudam & fidelem ſymptomatum deſcriptionem, ad eorum originem & rationem tranſeundum eſt, cujus cognitio medico conducit ad firmandam prognoſim, & ad mitigandam vel tollendam ſymptomatum vim.

2. Omnia deducenda ſunt ſymptomata ab actione cauſæ proximæ, & reactione partium affectarum ad hanc cauſam excutiendam; inſitis enim viribus ſentit & expellere nititur omne nocivum machina noſtra artificioſiſſima.

3. Hinc ad explicanda ſymptomata neceſſario requiritur notitia qualitatum cauſæ proximæ mechanicarum, vel chymicarum, & naturalium actionum corporis humani. Hiſce ſolis, & non hypotheſibus vanis, exſtruitur vera ſymptomatologia.

4. Sed magna adeſt ſymptomatum caterva, quæ non in loco primarie affecto, ſed in conſentiente ſeſe monſtrant; ideoque ſymptomata per conſenſum vel ſympathiam appellantur. Connectuntur & conſentiunt va-

riæ partes ope tendinum, ligamentorum, & nervorum; quorum situs & distributio, præcipue quinti octavique paris, & intercostalis nervi, has sympathias pateficiunt.

SECT. IX.

De crisi.

1. CRisis est morbi mutatio, plerumque subita, vel in salutem, vel in mortem. Hinc bona, vel mala, secundum eventum. In priore sensu ab hodiernis medicis fere intelligitur.

2. Acutos & febriles morbos, rarissime chronicos, comitantur crises, quamvis in hisce quoque aliquando conspiciuntur; hydrops enim judicatur diarrhœa, vel cutis disruptione; apoplexia sudore; & icterus alvo soluta. Neque in omnibus febribus, præcipue longis & lentis, crisis accidit sensibilis.

3. Crisim in acutis plerumque præcedit magna perturbatio, symptomatumque exacerbatio omnium, quibus, si fausta sit crisis, desinentibus succedunt copiosi sudores; urina sedimentum ad fundum vasis deponens; alvus soluta; vomitus; salivatio; secretio muci glandularis e naribus, trachia, vel pulmonibus aucta; hæmorrhagia narium, uteri, vel vasorum hæmorrhoidalium; pustulæ,

tumores, aphthæ, vel bubones, quæ vel mitigant vel tollunt febrem.

4. Hinc patet quomodo evacuationes criticæ ab evacuationibus morbosis distinguendæ sunt, nempe allevatione morbi, quæ priores sed non posteriores comitatur. Hisce enim morbi plerumque in pejus ruunt.

5. Causæ morbificæ summo vigore in vasa agentes, & vasa summis viribus contra renitentia, perturbationem criticam excitant. Si viribus vasorum ita collectis resistunt particulæ febriles, crisis devenit infausta. At si motu mutentur, vel calore digerantur, vel aliarum particularum combinatione mitigentur, ut pro noxiis innoxiæ fiant, tunc diminuitur febrilis motus febrisque symptomata, cessant spasmi, viæ excretoriæ magis patulæ deveniunt, auctaque aliqua evacuatione elabitur materia morbifica, ad secretionem jam aptata, vel, secundum antiquos, concocta. Hinc nullæ prosunt evacuationes sive naturales, sive artificiales, nisi causas morbi abluant.

6. Hic agitur controvesia inter Medicos Stahlianos & Mechanicos. Priores crisim & expulsionem causarum morbificarum animo rationali; posteriores legibus mere mechanicis, sine ejus interventu, attribuunt. In hac disputatione, ut in omnibus fere aliis, media quodammodo inter diversas sententias tenenda est opinio: nam animus, quamvis

non conſcius, motum vaſorum neceſſario accelerat; cætera omnia motus auctus perficit.

7. Sed majoris momenti diſputatio olim inter antiquos medicos, & nunc inter hodiernos agitur, Num certi dies critici, necne, ſint? Hippocrates ejuſque aſſeclæ in diebus quaternariis, videl. quarto, ſeptimo, undecimo, quarto decimo, decimo ſeptimo, vigeſimo primo, &c. calculo a febris rigore deſumpto, criſim fieri, hancque magis ſalutarem futuram eſſe in his quam in aliis; & præcedentem quaternionem, quodcunque in futuro obtingit, indicaturum, ideoque diem indicem appellatum fuiſſe: Hippocratis vero æmuli hanc doctrinam, ut vanam, repudiantes, neque in ullo die vel magis vel minus periculi adfuturum aſſeruerunt. In tanta opinionum diverſitate, non rationem, ſed experientiam ſequi; & morborum hiſtorias adire debemus. Hæ, ſeu ab antiquis ſeu modernis conſcriptæ, ſæpius in his quaternariis, quam in aliis diebus, criſes accidiſſe teſtantur; ideoque prudentis medici eſt ad dies hoſce præcipue attendere.

8. Errant hi qui a perfectione numerorum vel ſolis lunæque conjunctionibus, criticos dies deducebant. Tempus nihil aliud eſt niſi menſura motuum quibus criſes perficiuntur; & quia definitus motuum numerus ad cauſarum morbificarum expulſionem requiri-

tur, ideoque definitum tempus. Quod definita motuum repetitio hunc effectum producere valet, a voluntate Dei ter opt. max. pendet, qui hanc rerum seriem æternis legibus ligat.

9. Multa ad accelerandam; vel postponendam crisim valent. Accelerant ætas juvenilis, corporis caliditas vel sensibilitas, vis morbi, calor vel siccitas regionis, & medicamenta stimulantia. Postponunt temperamentum phlegmaticum, ætas senilis, frigida vel humida regio, victus crassus, nimiæque evacuationes.

SECT. X.

De diagnosi.

1. Diagnosis est ea pars pathologiæ quæ tractat de specifica morborum consimilium natura & differentia. Sine hac scientia nulla stabilis institui potest prognosis vel therapeia, & medicus adstantibus sæpe ludibrio fit.

2. Exstruitur diagnosis omnium symptomatum notitia, sed præcipue eorum quæ semper morbum concomitantur, & ob hanc characteristica vel pathognomonica dicenda sunt. Hæc symptomata characteristica in diagnosi semper enumeranda sunt.

SECT. XI.

De prognosi.

1. PRognosis est scientia signorum, quibus ea, quæ ægro eventura sint, præcognoscimus. Nihil magis confert ad morborum vel symptomatum medelam, quam eorum prævisio; nihil magis confert ad medici famam, quam futurorum prædictio: & merito; maximam enim in morbo experientiam, rationemque sanam demonstrant.

2. In hac pathologiæ parte maximam meritus est, & acquisivit laudem Hippocrates ab omnibus medicis, & antiquis & recentioribus; quamvis nonnulla in curationibus mutarint, tamen illum optime præsagisse fatentur. Omnibus attamen ejus prognosticis haudquaquam fidendum est; plurima enim fallunt ob diversitatem regionum & corporum; plurima quoque ob paucitatem experimentorum a quibus hæ regulæ prognosticæ desumptæ fuere.

3. Ars prognostica revera conjecturalis est; ratioque conjecturæ talis est, ut, cum sæpissime responderit, interdum tamen fallat. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Non itaque si quid rarissime aliquem deceperit, ideo fidem non habeat, cum sæpissime respondeat.

4. Nulla in corpore humano fit mutatio,

vel ad ſanitatem vel ad mortem, ſine antecedenti cauſa. Hæc gradatim operans effectus, ſuis viribus congruentes, ſemper producit. Hiſce proſpectis nititur ars prognoſtica; & in his vel ſpes vel deſperatio oritur.

5. Ad hæc potiſſimum, in præſagiis faciendis, attendendum eſt: 1°. Quiſnam ſit futurus morbi eventus. 2°. Quo tempore morbus criſim habiturus ſit. 3°. Per quas vias natura ſeſe a cauſa morbifica liberabit.

6. Fauſtus vel infauſtus morbi eventus petitur: 1. Ex obſervationibus in ſimili morbo notatis. 2. Ex prægreſſis in eodem corpore ſimilibus morbis. 3. Ex viribus vitæ præſentibus cognitis, & cum viribus cauſæ morbificæ comparatis. Ex his notis, quid eventurum ſit, colligere poſſumus.

7. Vis vitæ exploratur ex habitu corporis firmo, vel debili; ætate; ſexu; prægreſſa vitæ ratione; regione; morbi tempore; præſenti ſtatu functionum animalium, naturalium, ſed præcipue vitalium.

8. Vis morbi manifeſtatur majore vel minore malignitate cauſæ morbificæ; ſymptomatum, ſed præcipue pathognomonicorum, acerbitate; tempore morbi quando hæc appareant ſymptomata; cauſarum morbificarum ſede; methodo medendi.

9. Quo enim plura ſunt indicia ad eun-

dem eventum tendentia, eo certior; quo pauciora, eo incertior prognosis.

10. Similia signa non similes effectus denotant in acutis chronicisque malis ob diversas eorum naturas. Hinc ambobus non eædem quadrant regulæ.

11. Similia signa non idem portendunt periculum in unoquoque morbi periodo. Convulsiones enim in primo variolarum stadio plerumque faustæ; in ultimo sæpe infaustæ.

12. In acutis morbis magis fallaces sunt quam in chronicis notæ salutis & mortis.

13. Ratio semper habenda ad vires & ætatem ægri; prosternuntur enim imbecilli & senes a malis quæ robustiores in vitæ discrimen vix adducerent.

14. Si hæc omnia seorsim perpendat medicus, dein faustas cum infaustis notis trutinet, plerumque prædicere potest, qualis sit secuturus eventus; si nihil novi, quod ægri statum mutet, extrinsecus accidat.

15. Morborum omnium, qui certas periodos non habent, sed præcipue chronicorum, admodum incerta est prognosis temporis. In genere, quo vires vasorum causas morbificas magis superant, vel vice versa, eo citius terminatur morbus; quo magis æquales sunt, eo longius protrahitur. Judicio medici quoque opitulatur consideratio causarum quæ accelerant vel postponunt crisim.

16. Ad vias criſeos inſtantis determinandas, antiqui quædam indicia notaverunt. Prædicitur hæmorrhagia narium rubedine oculorum, viſus hebetudine, acuto occipitis dolore, temporum gravitate & pulſatione, lacrymis involuntariis, & præcipue narium pruritu: ſudor, ſubita urinæ ſuppreſſione, rigore, pulſu molli & undoſo, externarum partium calore, cute molli: vomitus, morſu ventriculi, vertigine, nauſea, ſaliva multa & tenui, labrique inferioris agitatione: diarrhœa, flatu, & ſtrepitu alvi, & tumefactione abdominis: evacuatio per urinam, gravitate hypochondrii, inflatione veſicæ, aucta urinæ quantitate, & ſenſu ardoris.

17. Inter hodiernos Solanus alias notas criticas evacuationes præſagiendi tradidit. Pulſus dicrotus vel digitum bis feriens, indicat hæmorrhagiam narium; quo ſæpius repetitur talis pulſatio, eo magis inſtat criſis: pulſus intermittens, ſi vires non deficiant, alvi ſolutionem: ſi cum intermiſſione complicatur durities, vomitum cum diarrhœa; ſi mollities, evacuationem per urinam: pulſus inciduus, ubi quædam ſucceſſivæ pulſationes gradatim ſupra ſe invicem inſurgunt, criticum ſudorem præſagiunt. Sed hæc indicia non ſatis adhuc uſu & experientia confirmata ſunt.

18. In genere, prudentis eſt medici, quamprimum gravis metus ſubeſt, indicare neceſ-

sariis periclitantis in difficili rem esse; ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fefellisse existimetur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt, sic rursus agyritæ est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur.

PARS TERTIA.

De morbis medendis.

SECT. I.

De Therapeia.

1. ITA constructum a summo Opifice est corpus humanum, ut nervosæ partes a plerisque causis morbificis irritentur. Hac irritatione major liquidi nervosi quantitas in fibras motrices influit, motus solidorum & fluidorum accelerantur, & augetur actio contra causas morbificas. Hinc quantitas superflua lædens ejicitur, qualitas vitiosa corrigitur, stases humorum dissolvuntur, viscerum obstructiones reserantur, & morbi profligantur.

2. Antiqui, circuitu sanguinis adhuc incognito, motibusque mechanicis abhinc dependentibus haud intellectis, totum opus Naturæ, vocabulo indistincto, tribuebant. Per naturam, morborum medicum, subin-

telliguntur motus morbosi, qui in corpore sine ullo adjumento perficiuntur.

3. Hi motus morbosi vel universales vel particulares sunt: universales, quando motus per totum systema vasculosum ob validam irritationem augetur; particulares, quando ob levem irritationem in parte aliqua tota agitur res, uti in doloribus, spasmis, hæmorrhagiis, &c. accidit.

4. Non simul & semel debellantur causæ morbificæ. Egent enim hi motus mechanici ordine debito, & tempore determinato ad suum opus perficiendum, viisque ad materiæ expulsionem accommodatis.

5. Quando hi motus morbis debellandis exacte aptati sunt, nulla tunc artificialis medicinæ patet janua; Natura enim totam sibi vindicat medelam; & jure optima morborum medicatrix censetur. Tunc medicum plus spectatorem quam actorem esse oportet.

6. Sed a suo scopo sæpe aberrat Natura. In multis enim morbis chronicis, uti lue venerea, hysterica & hypochondriaca affectione, rachitide, scabie, &c. nullus excitatur motus, ideoque nulla expectanda medela. In multis nimis languidi vel effrenes hi motus sunt; ideoque institutum vel non absolvunt, vel pervertunt. In quibusdam, præsertim ubi causa extra vasa irritata sita est, uti in calculo, vermibus, liquoribus extra-

vasatis, &c. motus non modo non salutares, sed admodum perniciosi sunt. Hinc Natura aliquando prodest, aliquando obest; ideoque non semper & ubique sequenda.

7. Ars itaque in auxilium vocanda est ad defectus Naturæ supplendos & corrigendos. Motus, quando nullus adest, excitandus. Nimis debilis, sub Naturæ auspiciis, augendus, omniaque impedimenta ad motum naturalem removenda sunt. Nimis effrenis, diminuendo causas irritantes vel corporis sensibilitatem, moderandus. Perniciosus denique, omnino sedandus; vel, si non fieri possit, a locis magis necessariis avertendus. Hoc Naturæ, hoc artis officium; & sua cuique merita laus tribuenda est. Hisce intellectis, nunquam potest oriri hæc frequens disputatio, An secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio, contigerit?

8. Quodcunque, vel secundum vel contra sanitatem, in corpore observatum, quod aliquid faciendum medico indicat ad sanitatis remanentis tutelam, vel morbi depulsionem, Indicans appellatur. Notitia earum mutationum, quas indicans requirit, Indicatio appellatur. Indicatum denique est medicamentum quod ad hunc eventum assequendum indicatur, & indicanti congruit.

9. Indicatio exoritur: 1. A probe perspectis & intellectis causis morbi proximis, quæ rationi, quid faciendum sit, ostendunt.

2. Ab ipſa experientia, morborumque hiſtoriis, quæ, quamvis in tenebris latent & cauſæ remotæ & proximæ, tamen multa comprobaverunt auxilia, ſpecifica dicta, quorum natura & agendi ratio adhuc ignorantur, & forſitan ſemper latebunt. 3. Ab his ambobus ſimul junctis, & ad eandem metam tendentibus, hæc optima & firmiſſima medendi methodus eſt.

SECT. II.

De remediorum viribus.

1. Omnis ars inſtrumentis ad ſuum opus perficiendum eget. Inſtrumenta artis medicinalis appellantur auxilia vel remedia. Hæc in tria genera deducta ſunt. Unum quod medicamentis, alterum quod victu, tertium quod manu medetur; primum φαρμακευτικὴν, ſecundum διαιτητικὴν, tertium χειρουργικὴν, Græci nominaverunt. De hac a prioribus nunc ſeparata, & ad chirurgos relegata, hic non tractabitur.

2. Uti artifex inſtrumentorum, quibus operatur, naturam & vires, ita medicus poteſtates remediorum, quæ ſub certis legibus corpori humano tali modo conſtituto applicantur, callere debet.

3. Quia corpus peccat vel ob quantitatem deficientem aut excedentem, vel ob

qualitatem vitiosam fluidorum aut solidorum, vel ob corpora extranea irritantia, ita omne auxilium aut adjicit, aut demit, aut permutat aliquam materiam, aut denique expellit vel destruit corpora mechanice agentia. Quædam non uno modo tantum, sed etiam duobus inter se non contrariis, adjuvant. Non ultra hos limites progrediuntur vires remediorum.

4. Materia optime adjicitur alimentis, id est cibo & potu. Hæc sunt aut valentis & firmæ, aut mediæ, aut imbecillæ vel infirmioris naturæ. Nonnulla ad certa fluida proprie tendunt: hinc haimatopea, galactopea, spermatopea.

5. Demitur materia superflua abstinentia; exercitiis; frictione; sanguinis detractione per venas, vel per cucurbitulas, vel hirudines; fonticulis; epispasticis; vomitu; laxantibus, vel purgantibus; alvi ductione; lotionibus; diaphoreticis, vel sudorificis; diureticis; emmenagogis; expectorantibus; salivantibus; errhinis, & apophlegmatizantibus.

6. Materiam permutant, 1. Medicamenta alterantia, qualia absorbentia, diluentia, temperantia, attenuantia vel incidentia, antiseptica, & demulcentia vel emollientia. 2. Roborantia, qualia analeptica vel cordialia, balsamica, stomachica, visceralia, astringentia, vulneraria. 3. Sedantia, qualia ano-

dyna, antiſpaſmodica, antiepileptica, hypnotica & narcotica. 4. Specifica.

7. Expellunt vel deſtruunt corpora axtranea mechanice agentia, carminativa, elexipharmaca, anthelminthica, lithonthriptica.

8. Hæc alimenta & medicamenta non ſuis & propriis qualitatibus morbos adoriuntur, ſed viribus compoſitis ex motibus naturalibus & artificialibus. Eorum effecta obſervatione & experientia deteguntur.

9. Inumbrantur illorum vires; 1. Quia omnes morbi circumſtantiæ ante adminiſtrationem non exacte notantur & deſcribuntur. 2. Quia plurimæ morborum cauſæ quas debellant adhuc ignorantur. 3. Quia principia, quibus hæc vires dependent, neque ſatis deteguntur, neque legibus mechanicis aut chymicis dilucide explicantur. 4. Quia compoſita, ſæpius quam ſimplicia remedia, uſurpantur: unde dubius hæret medicus, cui potiſſimum adſcribendus ſit effectus, vel an non plane diverſus a ſimplicibus.

SECT. III.

De artis in medendo legibus.

1. QUanquam vix ulla perpetua præcepta medicinalis ars recipit, tamen in medendo quædam ſunt regulæ generales vel axiomata quibus fere obligatur artifex

artifex, quo remedia, magis secure & expedite, optatos producant effectus.

2. Ad felicem medelam requiritur notitia proprietatum, non solum ægrotantis, sed etiam sani corporis. Inveniuntnr enim corpora, in quibus aliter atque in cæteris idem evenit. Ideoque cum par scientia sit, utilior tamen medicus est amicus, quam extraneus.

3. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet; cujus quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Huic præcipue succurrendum est.

4. Medicus interdum plus quiete, quam movendo atque agendo, proficit.

5. Ars observare & sequi debet ordinem, tempus, & successiones motuumu, qibus natura, ad curationem absolvendam, incedit.

6. Morbis occurrendum in principio & remissionibus vel intermissionibus, sed non in summo paroxysmi vigore, nisi ad symptomata levanda; quia partes nervosæ tunc spasmodicis contractionibus tentantur.

7. In paroxysmo nitendum est ut impetum morbi trahendo, porrigatur in id tempus, quod curationi locum præstat.

8. Medicamenta naturæ corporis semper accommodanda sunt; debilibus enim debilia, & fortibus fortia conveniunt. Neque unquam, quod infirmioribus fieri potest, fortioribus medicamentis aggrediendum. Ne-

que quicquid repente in corpore mutandum, quod æque tuto paulatim fiat.

9. Attamen multa in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda. Nec posse vehementi malo nisi æque vehemens auxilium succurrere.

10 Perpauca, eaque bene explorata medicamenta, tentanda. Qui multis promiscue & passim utitur, nulla probe nescit.

11. Neque crebro, neque sine causa, in longis morbis, mutandæ sunt applicationes longa experientia comprobatæ; arguit enim vel ignorantiam indicationis vel remediorum.

12. Sed cum omnibus eadem convenire non possunt, est circumspecti hominis novare interdum, & augere morbum, & febres accendere: quia curationem ubi id quod est non recipit, potest recipere id quod futurum est. Hinc, quos ratio non restituit, temeritas fere adjuvat.

13. In applicatione remediorum observandum est anni tempus; facilius enim curantur quotquot ab obstructionibus proveniunt morbi, tempore vernali & æstivo, quam autumnali & hiemali.

14. Observandum quoque est tempus diei; evacuantia & stomachica mane optime administrantur, sed opiata melius in genere circa tempus nocturnum.

15. Nihil commodius est quam causam morbi, qua via primum expelli potest, eji-

cere; quia humores minus inquinantur, & corpus minus labefactatur.

16. Officium est medici impetum morbi a parte magis necessaria ad partem minus necessariam vertere.

17. Evacuationes per alvum, cutem, & renes nunquam excitandæ, nisi materia excretioni antea aptetur, & viæ ad hanc emittendam propriam patescant.

18. Quando ingravescunt symptomata, ad illorum mitigationem, posthabita morbi causa, remedia dirigenda sunt. Hæc symptomata sæpe indicant remedia causam morbi foventia. In hac contraindicatione maximo periculo semper occurrendum.

19. Non retardandæ, sed promovendæ sunt criticæ evacuationes, præcipue si deficiat natura; neque prudentis medici est, aliquid novi moliri circa dies crisi maxime dicatas.

20. Neque cubantis luxuriæ subscribere, neque tortoris vicem exhibere medico convenit.

21. Quo brevior morbus, eo victus tenuior; quo longior, eo minus tenuis.

22. In febrium vel dolorum accessionibus, a cibo abstinendum est; quia tunc nulla fieri potest nutritio, & cibus plerumque corrumpitur.

23. Quo vires sunt magis consumptæ, eo rebus infirmissimis magis opus est, & parciori

ſed frequentiori alimenti uſu reficiendæ ſunt. Quo vires magis conſtant, eo valentiori materiæ, & majori copiæ indulgendum. Itaque utendum materiæ genere pro viribus; modusque ab omnibus pro genere ſumendus.

LIBER SECUNDUS.

DE MORBIS FEBRILIBUS.

PARS PRIMA.

De diverſis morborum diviſionibus.

SECT. I.

De morborum in diverſa genera diviſione.

1. OMNIBUS quæ pertinent ad univerſa morborum genera abſolutis, ad ſingulorum curationes veniam. Sed operis noſtri ordo requirit, ut prius in diſtinctas & ſeparatas claſſes redigam morbos, quo facilius generales eorum proprietates & diſtributio animo concipiantur.

2. Morbi diſtinguuntur in ſimplices & compoſitos. Simplices per ſe exiſtunt; ſed compoſiti cum aliis morbis conjunguntur, uti febres cum lue venerea, ſcorbuto, vel vermibus complicatæ.

3. In idiopathicos & ſymptomaticos. Ubi morbus primarius, neque ab alio dependet, idiopathicus; quando ab aliis originem ducit, tunc ſymptomaticus dicitur; uti convulſiones a vermibus vel dentitione, cephalalgia ab affecto ventriculo, &c. Summæ utilitatis eſt in praxi hæc diſtinctio.

4. In contagioſos & non contagioſos. Contagioſi, quales febres, variolæ, morbilli, peſtis, dyſenteria, ſcabies, lepra, lues venerea, ita vocantur, quia materia morbifica ab uno in alterum propagatur: hoc dupliciter fit, vel per contactum, vel per aerem.

5. In continuos & intermittentes. Priores, quales febres continentes, phthiſis, ſcabies, &c. perpetuo affligunt: poſteriores, quales febres intermittentes, epilepſia, arthritis, &c. poſt breviorem vel longiorem temporis intermiſſionem poſtea redeunt. Hic itus reditusque vel regularis vel irregularis: hinc intermittentes rurſum in periodicos & irregulares dividuntur.

In benignos & malignos. Priores facillime; poſteriores, uti febres malignæ, cancer, ſphacelus, &c. difficillime medelæ auſcultant.

7. In hereditarios, qui liberis a parentibus tranſmittuntur; & adventitios, qui ſine ulla labe hereditaria adveniunt. Medelæ facilius cedunt poſteriores quam priores.

8. In ſalutares & exitiales. In priore claſſe recenſentur diarrhœa vel vomitus ab acri materia in primis viis, intermittentes vernales, hæmorrhoides, profluvium acris muci e naribus, &c. In poſteriore, febres ab animi pathematibus, vermes, venena, nervi læſi, &c. Ægrotanti convenit ut medicus hos recte diſtinguere valeat.

9. In ſanabiles & insanabiles. In poſteriore claſſe enumerantur paralyſis antiqua, mania inveterata, aſthma in ſenibus, polypus, hydrops, ſcirrhus viſcerum, calculus, &c. Horum notitia in prognoſi facienda admodum neceſſaria eſt.

10. In recidivos & non recidivos. Priores ſunt ophthalmiæ, intermittentes febres, hydropes, &c. poſteriores ſunt variolæ, morbilli, peſtis, lues venerea, &c.

11. In endemicos, epidemicos, & ſporadicos; & in acutos & chronicos.

SECT. II.

De endemicis, epidemicis, & ſporadicis morbis.

1. ENdemicus appellatur morbus, qui certam regionem, vel certas in eadem regione plagas infeſtat, ſtatis tempeſtatibus plus minus graſſatur, & a cauſis ibi communibus originem ducit.

2. Hæ cauſæ deduci poſſunt, 1. A regionibus ſoli ventriſque diverſimodo expoſitis. 2. Ab earum vicinitate ad mare; lacus, vel paludes. 3. A nimis alto vel profundo loci ſitu. 4. A diverſa natura ſoli vel lutei, vel paluſtris, vel ſabuloſi. 5. A diverſitate aquarum, quæ diverſis particulis mineralibus, ſalinis, oleoſis, vel terreſtribus repletæ ſunt. 6. A diæta hiſce locis propria.

3. In nostra insula endemicus est phthisis & tædium vitæ; accolis maris Baltici scorbutus; in Flandria febres intermittentes; hydrocele & sarcocele in Gallia Narbonensi; plica in Polonia; melancholia hypochondriaca in Hispania; epilepsia in Hetruria; strumosus colli tumor in Alpium jugis; perniones in regionibus septentrionalibus; pestis in Ægypto; paralysis species, Berberi dicta, in plagis Asiæ calidis; tetani species in India; vermes intra cutem progeniti in Guinea; & lues venerea in Peruvia.

4. Morbus qui apparet, grassatur per populum, & postea cessat, epidemicus appellatur.

5. Morbus epidemicus ejusdem constitutionis, iisdem fere sympomatibus, utcunque varient corpora, stipatur, & iisdem tollitur remediis; sed plane diversus, & in symptomatibus & medela, ab epidemicis diversæ constitutionis.

6. Epidemici, omnibus anni temporibus, sed plerumque vere & autumno, sese monstrant. Hinc in vernales & autumnales dividuntur. Vernales, uti variolæ, morbilli, pleuritis, &c. adveniunt mense Januario, sæviunt vere, & desinunt circa solstitium æstivum. Autumnales contra, quales quartanæ, pestis, cholera morbus, dysenteria, &c. tunc incipiunt; autumno maximas edunt strages, & adventante hieme evanescunt.

7. Constitutione epidemica ad suum vigorem procedente, evanescunt plerumque, quotquot tunc conspiciebantur, alii morbi: recedente, rursus in lucem prodeunt. Si alius comitetur morbus, genium epidemici æmulatur.

8. Originem ducunt epidemici a causa generali omnibusque communi, id est, aere. Quod aeris qualitates sensibus manifestæ epidemicos excitant, ex hoc manifestatur, quod certas anni tempestates certi in genere comitantur morbi epidemici. Sed similes aeris qualitates manifestæ non semper similibus stipantur morbis: hinc inter causas morborum epidemicorum frequentissimas enumerandæ sunt abditæ aeris qualitates, quales particulæ putridæ vel exhalationes e terræ visceribus.

9. Quia medela variat in variis epidemicis, ut quod uni accommodetur, alteri plane funestum deveniat, tarde & summa cum cautela in remediis applicandis procedendum est. Qui aliter facit, carnificis, non medici, partibus fungitur.

10. Methodus medendi in novo & incognito morbo detegitur, 1. Similitudine ad cognitos morbos; 2. Inquisitione exacta in causas producentes & prædisponentes; 3. Sedula attentione ad naturam, symptomata, & crisim morbi; 4. Observatione juvantium & lædentium.

11. Morbi ſporadici vel intercurrentes ſunt, qui nullo non tempore contingunt, paucos adoriuntur, & ab epidemicis vel endemicis diſcrepant. Originem trahunt a cauſis ſoli ægro propriis, nempe erroribus diætæ, motus vel quietis, ſomni vel vigiliarum, pathematum animi, excretorum vel retentorum.

SECT. III.

De acutis & chronicis morbis.

1. Majoris momenti eſt diviſio morborum in acutos & chronicos. Morbi acuti vel breves appellantur, quando cito vel tollunt hominem, vel ipſi cito finiuntur: chronici vel longi, ſub quibus neque ſanitas in propinquo, neque exitium eſt.

2. Acuti morbi proveniunt a materia quadam acri corporique inimica, humoribus permixta aut procreata; vel a vaſorum obſtructione, irritationem excitante: unde motus ſpaſtici vel febriles, cito vel ſanitate vel morte terminandi, plerumque excitantur.

3. Sed chronicorum longe alia ratio eſt. Materia enim lenteſcens, & non admodum acris vel copioſa, a ſolidis, præcipue viribus digerentibus, debilitatis plerumque progenita, neque per canales ſecretorios tranſmiſſa, minutiſſima vaſa, ubi langueſcit cir-

culatio humorum & sensatio, gradatim infarcit : hinc nulla irritatio, ideoque nulla febris excitatur. Sub finem morbi; quando humores stagnantes & vasa corrumpuntur, sæpe oritur febrilis motus; sed frustra. Ejectis enim hoc motu particulis corruptis novæ denuo succedunt, donec natura, irrito conamine labefacta, tandem fatiscat. A laxis autem solidis plerosque morbos chronicos provenire, dehinc apparet, quod in senibus & tempore hiemali progignuntur, & motu corporis curantur.

4. Morbi acuti, præcipue intermittentes, in chronicos degenerant; & nonnulli chronici uti paralyses, epilepsiæ, & obstructiones, superveniente febre, sæpe curantur. Hinc similitudinem nonnulli inter causas acutorum & chronicorum morborum statuerunt; sed falluntur. Chronici enim non causas sed effectus acutorum pro suis causis proximis agnoscunt; & acutus non oritur a causa chonici liberata, sed hunc liberat suis viribus mechanicis, vel chymicis. Magis ad rem videntur nonnullorum chronicorum paroxysmi, quia a causa stimulante nati, re vera sunt naturæ conatus ad acutum morbum excitandum.

5. Quia natura raro quidquam perficit in curatione morborum chronicorum ob debilitatem solidorum, insensibilitatem nervorum, & obstructiones extra circulationem

fere positas, tota res arti committitur, cujus officium est humores fluidos reddere, evacuare, & tunc fibras roborare.

6. Longus morbus cum penitus insidet, difficilius in genere curatur, saltem in hisce septentrionalibus plagis, quam acutus; quamvis in hoc breve spatium est intra quod, si auxilium non profuerit, æger extinguitur, in illo & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet. In acuto quoque sola plerumque fere vitiantur fluida; in longo vitia fluidorum vitia solidorum semper comitantur: hic sola arte; ille & natura & arte oppugnatur.

7. Hæc divisio, uti manca & difficilis, quando morbi in ordinem digerendi, merito culpatur. 1°. Plurimi enim morbi modo acuti, modo longi sunt, quales febres continentes & intermittentes, febris hectica, epilepsia, apoplexia, paralysis, &c. 2do, Hæret medicus, morbo incipiente, utrum ad acutos vel chronicos referendus sit. 3tio, Morbo finito, non adhuc semper de ordine constat; tempore, genera determinante, nondum circumscripto. 4to, Mala plane repugnantia, quales morbi cum citato & morbi cum tardo pulsu, in eundem ordinem rediguntur. 5to, Nonnulli morbi, quales dolores rheumatici, tussis, odontalgia, distillatio, dolor colicus, &c. neque acuti dici possunt, quia non perimunt; neque utique longi, quia

vel cito finiuntur, vel facile sanantur.

8. Ob has causas merito mihi displicet & rejicitur hæc antiqua morborum divisio, quamvis Hippocratis ante ævum ortum habuit, a Cælio Aureliano & Aræteo præcipue exculta, & a plerisque practicis ad hoc usque tempus in auxilium vocata fuit.

SECT. IV.

De morbis febrilibus & non febrilibus.

1. SED naturæ & usui magis accommodatum est, morbos in febriles & non febriles deducere. Febriles appellantur, ubi febris comes morborum continuus est; non febriles, ubi febris dividua est, & plerumque abest.

2. Hæc morborum divisio priorem longe præstat; quia, 1°. Perpauci morbi per totum cursum modo febriles, modo non febriles; quamvis nonnulli sunt, qualis rheumatismus, tussis, phthisis pulmonalis, &c. Sed hæc est perpetua summi Opificis in suis operibus ratio, qui dissita genera speciebus intermediis conjungit, ut nihil appareat avulsum, sed omnia omnibus cohæreant. 2do, Nunquam incertus, morbo incipiente, fieri potest medicus, utrum morbus ad genus febrile, vel non febrile relegandus sit. 3tio, Limites inter febriles & non febriles pulsu

exacte notantur. 4to, Nulla inest repugnantia inter morbos febriles; nulla inter morbos non febriles: sed, e contrario, in multis conveniunt. 5to, Nullus fieri potest morbus, qui non vel inter febriles vel inter non febriles enumerandus est.

3. Ob has rationes itaque servanda est hæc generalis divisio in morbos febriles & non febriles; quia commoda antecedentis divisionis omnia possidet, & præterea sua propria adjungit: secum enim adfert summam in prognosi & medela utilitatem.

4. Incipiam a morbis febrilibus: 1. Quia idea morbi febrilis, id est, motus fluidorum aucti, simplicior est idea morbi non febrilis, id est vitiatorum solidorum & fluidorum. 2. Quia natura sæpissime, sine auxilio medici, uti apparet in rusticis, illi medetur. 3. Quia plerumque facilius est moderari, quam de novo excitare motum.

SECT. V.

De febre in genere.

1. Quia febris comitatur omnes acutos & plerosque chronicos morbos circa finem, ita ut nemo fere sine febre fato fungatur, quumque tam abdita sit ejus natura, & tam diversæ de illa opiniones, licet paucis de febribus in genere differere.

2. Ad veritatem in tam difficili, confusa, & diversis opinionibus adumbrata quæstione, placet more mathematico procedere, qui a qualitatibus corporum semper & ubique concomitantibus, cognitis, & concessis, ad horum naturam incognitam detegendam procedit.

3. Consideranti varia & innumera febrium symptomata patebit, in unaquaque febre semper & ubique adesse frequentem pulsum & calorem auctum, cum læsione unius vel plurium functionum naturalium, animalium vel vitalium. Nulla præter hæc symptomata omnium febrium genera comitantur; ideoque his apte definitur febris.

4. Frequentia pulsûs primo a Sylvio inter symptomata febrium pathognomonica numerabatur. Sed caloris majus minusve augmentum æque inter hæc locum meretur, quia in omni febre & in unoquoque febris stadio, immo in rigoribus, detegitur. Læsio functionum merito inter notas febrium pathognomonicas collocatur, quia semper adest nonnulla, & febrem ab accelerato per motum vinumque sanguinis cursu distinguit: sed hæc læsio nullis certis insignitur symptomatibus: ergo a prioribus solis deducenda est febrium natura.

5. Celeritas & frequentia pulsûs a citatiore sanguinis motu oritur. Citatior sanguinis motus a frequentioribus cordis con-

tractionibus. Cordis contractio frequentior a celeriore liquidi nervosi in febres contractiles influxu. Celerior liquidi nervosi motus a mente ita ex necessitate determinante, a sensatione cujusdam stimuli in toto sanguine, cor, & vasa, vel in parte aliqua nervos, & hinc cor per consensum afficientis.

6. Causæ irritantes febrificæ vel nascuntur in corpore, vel intus ingeruntur, vel externe applicantur. Intus nascuntur ex animi pathematibus violentis, terrore imprimis & ira, nimio motu, calore externo, balneis nimis calidis, perspiratione intercepta, pure, exanthematibus retropulsis, biliosis & corruptis fordibus in primis viis. Intus ingeruntur venena, cibi vel potus acres, miasmata, contagium. Externe applicantur compressiones, corrodentia & caustica medicamenta, instrumenta vulnerantia, lacerantia vel pungentia, quæ nervos & nervosas partes lædunt.

7. Quod causæ hæ febrificæ operantur irritando & spasmodicas contractiones excitando, quam clarissime patet a primis febrium symptomatibus, nempe constricta & sicca cute, vasis disparentibus, horripilatione, alvi adstrictione, urina limpida, flatuum retentione, lumborum dolore, vomitu, pulsu duro & parvo.

8. Hæ causæ febrium proximæ neque indolis habendæ sunt acidæ secundum Etmullerum,

lerum, neque alkalinæ secundum Baglivium; quia non adhuc certis experimentis patet quod acida vel alkalina humoribus nostris vel sanis vel morbosis insunt. Attamen de nonnullarum causarum natura constat: de quamplurimis adhuc ambigitur, & semper fortasse de illis lites agentur; quia ad intimam earum naturam & essentiam non penetrare queat imbecillus hominis intellectus.

9. Hisce causis, naturæ humanæ inimicis, ex physica quadam necessitate insurgit febris, quæ, aucto motu progressivo & intestino adjuta, particulas cohærentes dirimit, viscidas attenuat, superfluas evacuat, obstructiones aperit, emunctoria deobstruit, intemperatos humores temperat & corrigit, & postremo e corpore expellit; uti patet crisibus omnium febrium, sed earum præcipue, ubi materia caustica ab interioribus partibus ad exteriores relegatur.

10. Sed non motu solo operatur febris. Calorem semper sibi associat: ergo de hujus origine & effectu paucis inquirendum, præsertim, quando de illis non adhuc constat.

11. Calor duplicem in febribus originem agnoscit. Oritur enim, 1°. Ab attritu fluidorum contra vasa, præsertim minima, & contra ipsa fluida. 2do, Continua humorum in putredinem proclivitate.

12. Calor ab attritu provenit, 1. Quia

attritus corporum elasticorum calorem gignit. 2. Quo major velocitas, eo, cæteris paribus, major calor. 3. Quo minor velocitas, eo minor calor, donec motu omni cessante, corpus ad aeris circumambientis statum reducitur. 4. Omnia stimulantia, quamquam in se non calida, calorem augent.

13. Calor aliam præter attritum agnoscit causam, quia neque in homine morboso, neque sano, calor exacte quadrat augmento vel diminutioni motus, uti patet experimentis thermometro factis. Assumenda est itaque alia, nempe proclivitas humorum in putredinem, præsertim in febribus putridis; quia, 1. Putredinem semper sequitur calor. 2. Quo magis putridus morbus, eo major calor. 3. Calor per dies aliquot post mortem durat. 4. Putrescentibus in hydrope humoribus calor supervenit. 5. Neque putredo sola sufficit ad calorem explicandum, quia calor semper excitatur vino & spiritibus fermentatione productis, inter remedia summe antiseptica enumerandis.

14. Hinc attritus & nisus in putredinem caloris animalis causæ deveniunt. Major attritus oritur a majore velocitate vel densitate fluidorum: major putrefactio a peculiari fluidorum statu, vel ab ipsa febris causa, non a motu sanguinis accelerato; motus enim impedit putrefactionem. Quo gradu unus vel alter, vel uterque increscit

vel decrescit, eodem gradu augetur vel diminuitur calor.

15. Calor auctus causas febriles felicissime expugnat, glutinosos & viscosos humores dissolvendo, cohærentes particulas colliquando, superfluas imminuendo, fibras rigidas relaxando & flexiles reddendo, emunctoria obstructa expediendo, sales & olea circulationi inepta per poros ejiciendo, & sanguinem impactosque humores discutiendo, vel in pus convertendo.

16. Ergo febris, id est, pulsus citatior & calor auctior, respectu ad causam morbificam habito, semper salutaris est; effectus enim causæ morbificæ ad ipsam tollendam apprime concinnatur. Hinc febris apte a clarissimo Sydenhamo definitur, « Naturæ » conamen materiæ morbificæ, corpori valde » inimicæ, exterminationem in ægri salutem » omni ope molientis. »

17. Febris ergo, quæ semper ad causas morbificas quadrat, non, si fieri potest, extinguenda, sed potius ad harum expulsionem alenda.

18. Sed febris, cum nimis forti vel debili pulsu juncta, a suo scopo aberrat, & corpus, quod a periculo vindicare conatur, pessum dat. Si motui accelerato associatur pulsus validus & fortis, attritus fit magnus, calor augetur, expanduntur fluida, vasa comprimuntur, secretiones impediuntur, humores

in minimis vasis stagnant, & in concretiones viscosas inflammatorias abeunt: hinc inflammationes, abscessus, gangræna, mors. Si motui accelerato jungitur debilitas pulsus, momentum fluidorum non valet causas morbificas subigere, & æger cito extinguitur.

19. Effectus caloris nimis aucti est expulsio aquosæ partis humorum; solidorum siccatio; salium attenuatio & acrimonia; oleorum liquefactio, in venas absorptio, attenuatio, & ad acrimoniam rancidam proclivitas: hinc fibræ rigidæ, minimorum vasorum adunatio, sudor, urina colorata & fœtida, irritatio & exesio tenerrimorum vasorum, dolores, convulsiones, mors. Calorem ad gradum centesimum septimum thermometri Farenheitiani assurgere, sine ullo periculo, sæpe mihi contigit videre.

20. Effectus caloris nimis remissi, quod rarissime in febribus accidit, sunt obstructiones in partibus a corde remotissimis, horrores & rigores, obstructiones perspirabilis materiæ, determinatio humorum ab exterioribus ad interiora, impotentia ad causam morbificam dissolvendam vel suppurationem promovendam.

21. Ad hos excessus vel defectus febrium corrigendos in auxilium vocatur, & in his plerumque versatur ars. Raro causarum febrificarum naturas perspectas habet: sed rarius penes illam est has tollere, vel immediate

eliminare. Nonnunquam tamen caufas morbificas, uti læfiones externas, venena, fordes biliofas, pus, vermes, &c. tollere; nonnunquam in fuperficiem corporis externam ejicere, uti eruptiones retropulfas, valet. Hæc certiffima & expeditiffima febris medela.

22. Sed quando folis viribus aucti motus & caloris, quod plerumque accidit, eradicanda eft caufa febrifica; officium medici eft has temperare; ne nimis fuperent, vel nimis torpeant. Mediam viam ab utroque extremo æque diftantem fola experientia, non ratio, docebit.

23. Si in debito moderamine jamjam fint motus & calor, nihil medico reftat, nifi vires fuftinere, & difflatas tenues particulas reftituere cibo & potu idoneo, & in debita quantitate adminiftrato.

24. Febricitantibus optime convenit cibus humidus & forbilis, ex acefcentibus vegetabilibus præparatus, & qui fua natura leviffimus eft. Satius eft parva quantitate & debitis intervallis cibum ægrotanti præbere, ne fupervacua materia oneretur.

25. Magnæ inter antiquos movebantur lites, quando primum dari debeat. Plerique tarde dabant, nempe quarto, quinto, vel fexto die. In rebus multum inter fe differentibus, ob diverfitatem morbi, ætatis, cœli, temporis anni, confuetudinis, nullum per-

petuum temporis esse præceptum potest. Maturius est dandus pueris & senibus, quam adolescentibus; æstate quam hieme; morbo qui plus virium aufert; laute viventi, quam temperato; itemque cœlo digestioni magis faventi. Monitum Celsi semper & ubique servandum est, ut ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet; si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subveniat.

26. Febrem semper fere comitatur sitis, index deficientiæ aquosi laticis, vel acrimoniæ in sanguine. Merito ergo culpandi sunt omnes fere antiqui medici, qui, a falsa opinione, quod omnibus febricitantibus nimis humor alienus erat, potiones primis diebus non dabant, & ita officio tortorum, non medicorum, fungebantur. Sitim optime pellit potus aquosus, tepidus, succo vegetabilis acescentis impregnatus, & debitis intervallis haustus, ne gravetur stomachus.

27. Si nimis excedunt aut deficiunt pulsus vel calor, moderandi sunt. Pulsus nimis validus & plenus depletur abstinentia, sanguinis ex venis detractione, & alvi lotionibus ductione, quoad vires sustinere possunt.

28. Si pulsus nimis debilis, excitandus est diæta magis nutriente & refocillante ex jusculis tenuissimis, vino & medicamentis cardiacis, evitatis omnibus evacuationibus.

29. Calor nimis auctus mitigatur, 1. Quiete

animi corporisque. 2. Aeris externi temperie ad frigiditatem vergente. 3. Paucis vestimentis. 4. Aquæ diluentis frigidiusculæ potu. 5. Medicamentis antisepticis qui motum humorum suo stimulo non augent, qualia acida vegetabilia & mineralia, vel sal nitri.

30. Calor nimis debilis resuscitatur, 1. Motu vel frictionibus. 2. Aere igne calefacto. 3. Lecti tepore. 4. Calidis corporibus externe applicatis. 5. Omnibus quæ pulsum debilem excitant.

31. Animi quoque habitui invigilandum est, ne a viribus pathematum quid detrimenti capiat corpus. Itaque si qua sunt, quæ exasperatura febricitantium animos sunt, optimum est, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ subtrahere.

SECT. VI.

De febrium generibus.

1. HÆC de natura & medela febrium in genere sufficiunt ad intelligendam naturam & medelam febrium particularium. Hæ optime distinguuntur, 1. In febres quæ in toto sanguine consistunt. 2. In febres inflammatorias symptomaticas quæ oriuntur in partibus. 3. In febres secretione critica stipatas, ubi causa prius in toto

ſanguine inhærens poſtea ad exteriora eliminatur, & nunc illis nunc his ſimiles.

2. Febres acutæ in toto ſanguine conſiſtentes diſtinguuntur in continentes, quæ continuo & æqualiter corpus affligunt; in remittentes vel intermittentes, quæ remiſſiones vel intermiſſiones febris habent; & in hecticas.

3. Febres acutæ continentes diſtinguuntur aliquando ab antiquis, a tempore durationis, in ephemeram vel febrem unius diei, & ſynochum ſimplicem, qui non ultra quartum vel quintum diem durat: ſed ſæpius ab aliquo particulari ſymptomate, uti typhodes, vel ſudorifica; aſſodes, ſive anxioſa; lyngodes, ſive ſingultuoſa; phricodes, ſive horrifica; bilioſa.

4. Sed febres continentes, perſpecta tota ſymptomatum complicatione & medela, melius diſtinguuntur in tres ſpecies, inflammatorias, ſcilicet, nervoſas vel lentas, & putridas. Hæ febrium ſpecies, admodum diſſimiles, omnes comprehendunt. De his ergo ordine.

PARS SECUNDA.

De febribus quæ in totis corporibus consistere videntur.

SECT. I.

Febris inflammatoria.

1. FEBRIS continua inflammatoria a statu humorum inflammato nomen sortitur, & inter species diversas febrium ardentium ab Hippocrate describitur. Synochus a Galeno appellatur.

2. Corripit hæc febris frequentius adolescentes in vigore ætatis, rusticos, sanguineos, laute viventes, athleticos, omnesque fibris strictis & elasticis, humoribusque densis & elasticis, donatos. Omnibus grassatur anni temporibus, sed præcipue veris & æstatis initio, quia humores præcedente frigore magis compacti sunt.

3. Causæ remotæ sunt æstus solis; perspiratio frigore subito cohibita; fatigatio; ira; vini vel liquoris fermentati magna ingurgitatio; vigiliæ nimis protractæ; frigida aqua, corpore calefacto hausta; balnea nimis calida.

4. An causa proxima sit acris & densus sanguis, vasa minima serosa & sanguinea,

in diverſis locis, obſtruens? Hanc opinionem confirmant cauſæ remotæ, ſanguis detractus, ſymptomata, medela, & ſectio cadaverum.

5. Seſe monſtrat primo laſſitudine; ſenſatione corporis quaſi contuſi; debilitate; frigore & calore alternatim ſuccedentibus; tremoribus; doloribus per totum corpus, ſed præcipue in humeris, dorſo, genibus, & capite. Tunc ſupervenit calor intenſus & urens; ſitis potionibus non extinguenda; oculorum inflammatio; faciei rubedo & tumefactio; nauſea; vomitus; inquietudo; anxietas; pulſus magnus & validus; cutis arida; urina rubra, ſed nonnunquam aquoſa; lingua aſpera, arida, fuſca vel nigra, & cruſta obducta; ſanguis detractus fortiter concreſcens, & cruſta glutinoſa tenaci tectus; reſpiratio difficilis; alvus conſtipata; tuſſis vigiliæ; delirium; ſtupor; coma; tremores & tendinum ſubſultus; ſingultus; fecum & urinæ involuntaria emiſſio; mors.

6. Aperto cadavere, viſcera inflammata & gangrænoſa inveniuntur.

7. Laſſitudo & debilitas a plethora & viſcido ſanguine liquidi nervoſi ſecretionem impediente.

Frigus eſt certa perceptio in animo; ergo caloris abſentiam non denotat. Experimentis thermometro factis ab aliis & me certiſſimum eſt, majorem in frigore febrili jam

inchoato adesse calorem, quam in eodem corpore sano. Sensatio frigoris oritur ab humoribus in vasis subcutaneis stagnantibus; quia, 1. Omnia quæ vasa subcutanea contrahunt, uti frigus externum, cibus quem abhorret nostra natura, vel ejus idea, omniaque quæ vim cordis debilitant, hanc excitant sensationem. 2. Ungues livescunt, certum sanguinis ibi stagnantis signum. Stagnant humores ob nimiam viscidicatem, & stimulum vasa contrahentem.

Tremores & rigores, ab humorum in vasis subcutaneis stagnantium irritatione, inæqualem & involuntarium motum liquidi nervosi in musculos efficienti, originem trahunt. Hinc salutares, neque auxilio egent, quia viscidam materiam debellant, & circulationem iterum renovant.

In partibus membranaceis & ligamentosis viscidi humores facillime stagnant; hinc humerorum, genuum, & dorsi dolores.

Anxietas a corde nimio sanguine repleto ob remoram in minimis vasis; vel a ventriculo, irritante materia oppresso, oritur.

Sitis a deficiente aquoso latice in sanguine ad acrimoniam temperandam, viscidicatem diluendam, & rigiditatem fibrarum relaxandam, producitur. Hinc ad febris medelam a natura instituitur.

Vehemens attritus, a magna vasorum elas-

ticitate, & humorum copia denſitateque proveniens, calori urenti originem præbet.

Nauſea & vomitus excitatur a materia acri viſcida, acida, vel bilioſa ventriculum irritante, vel vaſis nimio ſanguine repletis & obſtructis.

Pulſus fortis & magnus a robore vaſorum & ſecretione liquidi nervoſi aucta ob viſcidos humores horroribus, pulſu celeri & calore magis reſolutos.

Urina rubeſcit a majore olei cum ſalibus uniti copia. Si inſtar aquæ mingitur, ſpaſmum vaſorum renalium, vel ſanguinis oleoſitatem aquam ingeſtam reſpuentem, oſtendit.

Superior linguæ pars areſcit, & cruſta nigra obducitur, ab ariditate mucoſarum glandularum & muci inſpiſſatione; ſed inferior pars ſalivæ perpetua ſecretione emollitur.

Cruſtam albam in ſuperiore ſanguinis parte a volatili aliqua & ſeptica materia, particulas ſeroſas elevante & conjungente, provenire, experimentis ſatis probatum eſt. An a materia perſpirabili retenta? Ita videtur.

Reſpiratio difficilis, a difficili ſanguinis tranſitu per pulmones.

Alvus contrahitur ab inteſtinorum ariditate & paucis alimentis.

Vigiliæ & delirium ab inflammatis & tenſis cerebri meningumque vaſis proveniunt. Si major in nervorum origines adſit compreſſio, tunc degenerant in ſtuporem & coma.

Cerebrum inflammatione irritatum, vel nervi humoribus nunc acrioribus redditis ſtimulati, liquidum nervoſum in muſculos, majore copia & ſine ægri voluntate, emittunt; hinc tremores & ſubſultus tendinum. Singultus eſt convulſio diaphragmatis œſophagum & ventriculum ſurſum trahentis.

8. Solvitur hic morbus hæmorrhagia, ſudoribus, alvi ſolutione, urina album & equale ſedimentum deponente, plerumque circa criticos dies.

9. A febre nervoſa diſtinguitur, pulſu valido & forti, lingua arida & nigra, ſiti & calore magno, doloribus magis intenſis, & prægreſſa ægri vita. A febre putrida & maligna pulſu forti & valido, rigoribus, ſanguine denſo cruſtaque tenaci cooperto, & præcedente victu.

10. Prognoſis non tam infauſta & infida in hac febre quam in nervoſa vel putrida, ob pulſus validitatem. Quo ſeveriores rigores, eo intenſior febris. Quo minus rubent oculi vel facies, quo acies oculorum minus obtuſa eſt, quo mitiora ſunt ſymptomata circa ventriculum & inteſtina, eo minus periculi eſt. Sitis ſoluta manente linguæ ariditate; urina rubra in pallidum colorem mutata; vox clangoſa; vigiliæ protractæ; delirium diu durans; floccorum collectio; pudoris neglectus; coma; frigus exteriorum quando interiora uruntur; ſudor

circa pectus vel frontem, mala signa sunt. Maximum periculum ostendunt magna spirandi difficultas, subsultus tendinum, singultus, urinæ & fecum involuntaria & inscia excretio. Ad extrema ventum esse testantur oculi pulverulenti & squalidi, purpura alba, & alvus corruptas feces, junctis torminibus, profundens.

11. Indicatio curatoria, experientiæ & rationi consentanea, est, sanguinis turgescentis vim refrænare, & ejus spissitudinem diluere. Perficitur, 1. Venæ sectione toties repetita donec pulsus ad debitam vim redigatur. Caveat medicus ne pulsu nimia repletione oppresso decipiatur; talis enim venæ sectione fortior fit. 2. Potionibus tepidis, aquosis, in magna copia haustis, vel per anum & cutem introductis, ad viscidum sanguinem diluendum, & nimis tensas fibras relaxandas. 3. Acidis vegetabilibus & nitro potionibus admixtis, ad calorem refrænandum. 4. Emplastris epispasticis, post debitam evacuationem, applicatis, quæ viscidum sanguinem dissolvunt, obstructiones internas aperiunt, & pulsus duritiem tollunt. 5. Abstinentia, quamdiu vires supererunt; & cibo levissimo, sorbili, si deficiant. 6. Aere quam maximi conclavis renovato, & frigidiusculo, præcipue in calidis tempestatibus & regionibus, & admodum levibus vestimentis,

evitatis omnibus calefacientibus & pulsum concitantibus.

12. Nimis mihi videtur incerta, & prudenti medico evitanda, medela ab antiquis usitata, qui, quarto die vel subsequentibus criticis diebus, magna siti antecedente, aqua frigida ad satietatem data, per quam ingens effundebatur sudor, pro medicamento usi sunt. Ægrum certius pessundabit, si ulla adsit viscerum inflammatio.

13. Quædam symptomata mitigationem postulant. Anxietas, si a corde sanguine oppresso oritur, venæ sectione & diluentibus; si a ventriculo oppresso, vomitu tollatur. Nausea & vomitus curantur levissimis vomitoriis & medicamentis stomachicis dictis. Si adsit ventriculi vel viscerum inflammatio, emetica cane pejus & angue vitanda sunt.

Premente capitis dolore, delirio, vigiliis vel comate, insigniter juvant hirudines, vel epispastica temporibus applicata, epispastica magna, vel pulmonis portiones aliquæ ex agno recens interfecto calentes capiti raso impositæ, & enemata laxantia, evitatis opiatis. Hæc symptomata plerumque solo tempore, & febre intra debitos limites constituta, vincuntur.

Ad singultum & subsultus tendinum confert moschus & ante dicta medicamenta, quæ cerebri inflammationem mitigant.

SECT. II.

Febris lenta vel nervoſa.

1. Lenta vel nervoſa febris ita nuncupatur a lento ejus progreſſu, vel a nervoſo ſyſtemate præcipue affecto. Morbum pituitoſum vel cardiacum appellant antiqui ſcriptores.

2. Cauſæ remotæ ſunt laxæ fibræ, debileque ſyſtema nervoſum; nimiæ evacuationes; repetitæ mercuriales ſalivationes; venus immodica; animus triſtitia depreſſus; vigiliæ ſtudiaque nocturna; aer carcerum ſubterraneorum humidus & ſtagnans; diæta cruda & nimis tenuis, præcipue ex fructibus vel vegetabilibus aquoſis & frigidis; potiones aquoſæ & viſcidæ; tempeſtates pluvioſæ, & humida molliſque hiems.

3. Hujus cauſa proxima videtur eſſe lentor vel viſciditas ſeri, lymphæ & ſucci nervoſi, cum acrimonia a contagio vel obſtructione orta. Patet a cauſis proximis, ſanguine detracto, pituita e ventriculo rejecta, & congruentia cum morbis a ſeroſa colluvie ortis.

4. Hinc ſævit præcipue in ultima corporis vaſcula, nempe ſeroſa, lymphatica & nervoſa; quin potius in ipſum cerebrum cerebellumque, uti docet color ſubluridus, pallor & exſiccatio ulcerum, omnium ſenſuum depravatio,

depravatio, summa debilitas, totius morbi contemplatio, et suppurationes in cerebro cerebelloque inspectione cadaverum detectæ.

5. Obrepit morbus dejectione animi; appetitu prostrato; oppressione; insomnio; suspiriis reiteratis; gemitu involuntario; terrore animi; inusitata lassitudine post motum; & frigoris calorisque alterna successione. Elapsis diébus aliquot, accedunt vertigo vel dolor capitis; nausea et vomitus pituitæ insipidæ; summa virium prostratio; calor haud insignis; sitis nulla; pulsus frequens; debilis et quandoque intermittens; lingua humectata, alba, et muco viscido obducta; præcordiorum oppressio et respiratio difficilis; urina pallida, aquosa, et aliquando instar seri lactis; insomnium somno simillimum; faciei rubedo et calor dum pedes algent; mens leviter perturbata vanis imaginibus, illisque addicta, sed sine furore; sudor immodicus vel diarrhœa colliquativa; sensuum externorum et internorum hebetudo et tarditas; anxietates et animi deliquia. Jam fatiscit natura diuturnitate morbi; tremit lingua; extremitates frigent; ungues livent; perditur omnino visus et auditus; delirium in coma vertitur; inscie elabuntur fæces et urina; adest tendinum subsultus; moritur æger.

6. In sanitatem gradatim terminatur, opitulante salivatione, leni sudore, diarrhœa

et urina turbida, ſed plerumque ſine ulla evidenti criſi.

7. Vaſa minima et nervoſum ſyſtema lenteſcente ſero obſtruitur; hinc debilitas, terrores, dolor capitis, delirium, pulſus debilis et citatus, hebetudo, et deliquia, &c. A ſanguine ſeroſo latice ſcatente calor moderatus, nulla ſitis, urina pallida, pituitæ ſecretiones, ſudor, diarrhœa, &c. obſtruentes humores corrumpuntur, cæteroſque inquinant; hinc dira morbi jam ad mortem tendentis facies.

8. Febris inflammatoria validiſſimos præcipue adoritur, motum arteriarum validum, calorem urentem, urinam rubram & denſum ſanguinem habet, citoque ſua ſtadia decurrit: at in febre nervoſa omnia hiſce contraria accidunt. Antecedens calor aeris vel diæta calefaciens, diſſolutio ſanguinis, urina ruberrima, ſitis magna, petechiæque & diverſitas medelæ febrem putridam malignam a febre deſcripta diſtinguit, quamvis in multis conſentiunt.

9. Prognoſis fauſta ſi leve delirium, ſi vires non admodum fractæ; ſi pulſus adminiſtratis cardiacis plenior fiat; ſi circa finem morbi lenis ſudor vel diarrhœa, ſed præcipue ſalivatio ſine aphthis; ſi tumores circa aurem appareant; ſi eruptio miliaris, non præcedente profuſo ſudore, adſit. Ab aliis inter bona ſigna, a me, experientia ita teſ-

tante, inter mala habetur ſurditas. Infauſtam efficiunt prognoſim perdurans ultra quartum diem forte delirium; magnæ evacuationes; ſudor ſupra conſuetudinem & modo & tempore ex thorace, cervice & capite, pedibus tantummodo cruribuſque ſiccioribus & frigidis; ſubſultus tendinum; tremores manuum vel linguæ; vigiliæ; diarrhœa colliquans cum pulſu debili; cæcitas, & deglutitio impedita, præcipue cum ſingultu. Si frigeſcant manus, fauces liveſcant, ſanguis e vaſis effluat, vel petechiæ appareant, vix ulla medicina periculo ſubtrahit.

10. In hujus morbi medela, 1. Phlebotomia ſemper nocet; niſi ubi adſit ſtatus ſanguinis inflammatorius, quod in quibuſdam epidemicis conſtitutionibus accidit. 2. Primæ viæ purgandæ leni vomitorio, rheo, & clyſmatibus in aſtrictione alvi tertio quoque die repetitis. 3. Epiſpaſtica, per totum morbi decurſum ſe invicem excipientia, lentorem diſſolvunt & evacuant. 4. Diaphoreſis lenis cardiacis attenuantibus promovenda, dummodo ſudor non eliciatur. 5. Vires, vino, aqua pulli, & diæta refocillante, ſuſtentandæ.

11. Si remiſſio appareat, vel ſudores ægrum exhauriant, cort. Peruv. feliciſſimos habet effectus: per quem, ſi conſequi potuimus, ut & ſudoris impetus minuatur & vita prorogetur, incipit jam tempus ipſum eſſe

præſidio. 2. Diarrhœa colliquativa rheo & opiatis moderanda. 3. Reſpiratio difficilis & anxietas epiſpaſticis cedunt.

12. Quare hiſce temporibus, magis quam præteritis, ſævit febris nervoſa?

SECT. III.

Febris maligna, putrida, vel petechialis.

1. Febris maligna, putrida, vel petechialis ita dicitur a maligna ejus natura, putreſcentibus humoribus, maculiſque lividis. Petechiæ ab antiquis medicis adumbratæ, ſed ab hodiernis melius deſcribuntur.

2. Qui laxo habitu, ſanguine phlegmatico-ſanguineo, animoque mœſto præditi ſunt; qui pravorum alimentorum ingluvie, venere, fame, laboribus, vigiliis debilitati, facillime hoc morbo corripiuntur, & dificillime emergunt.

3. Cauſæ remotæ ſunt nimia carnium vel piſcium ingurgitatio ſine pane; diæta nautica ex ſalitis & ſemiputrefactis carnibus, aquiſque putreſcentibus; nimius ſalis alkalini, fixi, vel volatilis & aloes uſus; fruges pluviis vel horreis humidis corruptæ; tempeſtates humidæ auſtrinæ, comitante vel potius antecedente magno calore; effluvia ab aquarum inundationibus putreſcentibus, vel paludibus prope exſiccatis, vel animalibus aut vegeta-

bilibus putrefactis; aer nosocomiorum, navium, carcerum, vel ergastulorum stagnans, & sordibus inquinatus; contagium.

4. Causa proxima est putrida humorum dissolutio; uti docet effectus putridorum fermentorum, anima fœtida, sanguis dissolutus & cito putrescens, urina ruberrima nigrumque sedimentum deponens, sudores olidi & sanguine tincti, petechiæ, cita cadaveris putrefactio, & similitudo cum febribus ab ichore gangrænoso absorpto productis.

5. Adsunt calor intensus, mordax & remittens; pulsus tensus, parvus, frequens & inæqualis; pulsatio arteriarum carotidarum & temporum; summa virium prostratio & imbecillitas; animus anxius, dejectus, & pessima quævis ominans; nausea, vomitusque bilis nigræ; dolor capitis & temporum; oculi inflammati & dolentes circa fundum; color infumatus; tinnitus aurium; respiratio laboriosa, interrupta cum suspiriis, & anima fœtida; dolores in ventriculo, artubus & dorso; decubitus difficilis; tremor; delirium; lingua primo alba, dein nigra aridaque; labia & dentes tenaci sorde oblinita; sanguis lividus, dissolutus, vix cohærens, citoque putrescens; sitis inexplebilis, cum oris amaritudine; urina primo pallida, sed in morbi incremento ruberrima, immo aliquando nigrescens cum sedimento instar fu-

liginis; ſudores fœtidi & ſanguine ſæpe tincti; dejectiones graveolentes, lividæ, nigræ, vel ſanguineæ; maculæ lividæ parvæ, inſtar morſûs pulicum; petechiæ, vel ſi latiores, vibices dictæ; hæmorrhagiæ, aphthæ, ulceratio faucium, & ſingultus.

6. Inſpectiones cadaverum, cerebrum & viſcera, præcipue ventriculum & inteſtina, inflammata & ſæpe ſphacelata detexerunt.

7. Miaſma deleterium per nares admiſſum cerebrum nervoſque primo afficit: hinc ſymptomatum nervoſorum origo; in ventriculum cum ſaliva delatum, vomitum, anxietatem præcordiorum, &c.; in venas aſſumptum, ſanguinis putreſcentiam & diſſolutionem producit; hinc delirium, calor intenſus, ſitis inexhauſta, dejectiones alvi, urinæ, ut & ſudores ſanguinei & fœtidi, petechiæ, ſphaceluſque.

8. Diſtinguitur a febre inflammatoria, pulſu parvo, dejectione animi, diſſolutione ſanguinis, petechiis & putredine excrementorum; a febre nervoſa, calore, urina ruberrima, ſiti, petechiis & putredine; a peſte, lenitate potius ſymptomatum, quam ſecundum genera differentiâ.

9. Prognoſis ſemper incerta; ſed minus periculi ſi ſymptomata lenia ſint, diarrhœa vel ſudor fœtidus in morbi declinatione oboriatur, vel petechiæ colorem nigreſcentem ſplendidiore mutent. Signa funeſta ſunt nu-

merosa macularum nigrescentium progenies, earum subita evanescentia, aphthæ nigræ, sitis nulla, fauces inflammatæ, laboriosa post eruptionem respiratio, abdominis tumescentia cum alvo soluta, dejectiones fœtidissimæ & ichorosæ, frigus extremitatum & convulsiones.

10. Si signa adsint plethoræ vel inflammationis, 1. Venæ sectio semel celebranda; iterum repetita plerumque nocebit. 2. Primæ viæ a sordibus purgandæ vomitu, leni alvi subductione, & clysmatibus in astricta alvo tertio quoque die repetitis. 3. Diaphoresis promovenda lenissimis & præcipue subacidis diaphoreticis. 4. Putrescentia humorum resistenda vel corrigenda antisepticis, quorum præcipue celebrantur acida vegetabilia, fermentata vel mineralia, camphora & cortex Peruvianus. 5. Vis vitæ sustinenda diæta acescente & vino austero rubro aut Rhenano, situque supino. 6. Aer inquinatus corrigendus.

11. Si pulsus deficiat, delirium oriatur, vel petechiæ retrocedant, tunc, & non antea, usurpanda sunt epispatica.

12. Sani infectionem præcavent vitando aerem inquinatum, vel corrigendo focis, ventilatione & antisepticis; salivam ope masticati gummi myrrhæ in locis infectis exspuendo; vitando mœstitiam, curam, cru-

ditatem, fatigationem, calorem & libidinem; ad hilaritatem bibendo.

13. Quare nuperis annis tam raro sese monstraverunt febres putridæ malignæ?

SECT. IV.

De harum febrium complicationibus.

1. Mire sæpe inter sese complicantur hæ tres diversæ febrium species, uti inflammatoria cum maligna, maligna cum nervosa, & nervosa cum inflammatoria. Tales febres sæpe mihi contigit vidisse.

2. Hæ sana mente & summa peritia medici indigent, cujus officium est speciei prævalenti, ideoque periculosiori, altera haud omnino neglecta, succurrere.

SECT. V.

Febris intermittens.

1. Intermittens febris hæc est, quando inter paroxysmos febriles plena απυρεξια, vel intermissio a febre. Sydenhamus noster in symptomatibus describendis deficit; sed in distinctionibus, natura, morbis pedissequis, & curatione omnibus anteit.

2. Distinctio 1a. In vernalem & autumnalem. 2da, In quotidianam, tertianam, quar-

tanam, &c. & irregularem. 3tia, In tertianam duplicem, ſemitertianam, quartanam duplicem, quartanam triplicem. 4ta, Epidemiam & endemiam.

3. Cauſa remota eſt nimia humiditas in aere; 1. Quia veniunt temporibus anni humidis. 2. Aufugiunt temporibus ſiccis. 3 Quo magis humidum tempus, eo magis ſæviunt. 4. In locis aquoſis paludoſis ſemper graſſantur. 5. Quando conſtitutio favet, morem gerunt humiditati aeris per hygrometrum menſuratæ.

4. An humiditas operatur fibras relaxando? Ita videtur: quia, 1. Aqua fibras animales longiores & minus elaſticas reddit. 2. Qui tenſas fibras habent, minus obnoxii huic morbo. 3. Qui vinum aut ſpir. vini bibunt, minime obnoxii. 4. Pulſus revera tardior humidis temporibus quam ſiccis. 5. Intermittens curatur calidis & aſtringentibus.

5. Sequitur imminuta perſpiratio a vi fibrarum diminuta: ergo impedita perſpiratio Sanctoriana & laxa fibra, cauſæ proximæ. Sua enim mole ruunt theoreticæ medicorum opiniones de origine hujus mali: ruit ſanguinis fermentatio chylum acidum corrigens, uti Williſio viſum eſt; fermentatio bilis & lymphæ in duodeno & corde, uti Silvio; recurſus & fermentatio ſucci nervoſi in tranſitu per nervos & glandulas in vaſa lymphatica obſtructi, uti Borelli placuit;

crudæ acidæque ſanguinis particulæ in ſuperficie corporis hærentes, & fibras ibi vellicantes, ut Jones aſſeruit; aciditas ſanguinis ſuccum nervoſum inficiens, ut Bezanſon contendit.

6. Paroxyſmus ſe dividit in tria ſtadia, 1. Frigoris; 2. Caloris; 3. Sudoris.

Primum ſtadium incipit oſcitatione; pandiculatione; ſenſatione quadam in dorſo, aut digitorum extremitatibus, haud verbis deſcribenda. Inſequitur horror; tremor; dentium quaſſatio; ſummum frigus quod ad ſenſum, quando re vera magis calet corpus; vomitus; dolor articulorum, dorſi, capitis; reſpiratio difficillima; urina pellucida; pulſus celer, parvus, debilis, contractus, propterque tremores vix numerandus. Durat per horam unam, duas, tres, vel quatuor. Stadium periculoſiſſimum.

Frigore gradatim recedente, a tergo urget calor vix tolerandus. Arteriæ ſe dilatant, digitumque cum impetu feriunt. Reſpiratio fortis & libera. Dolet caput; deliriumque aliquando adeſt. Sitis maxima, cum lingua alba. Præcordiorum calor magnus. In regione ventriculi dolor & aliquando tumor. Urina rubella. Sanguis detractus plerumque ſolito denſior, præcipue vere, nonnunquam gravibus locis & temporibus ruber ſuperne, inferne niger eſt, cum parva ſeri portione, & minore quam in ſanitate cohærentiâ. Stadium ſecundum.

Tandem ægro fere exarefcente tertium ftadium incipit, cum copiofo per totum corpus fudore. Omnia nunc remittunt fymptomata, continuatoque per tres quatuorve horas fudore, omnino difparent; urina rubra fedimentum deponit lateritium; fomnus; intermiffio.

Inter paroxyfmos, debilitas, ad fudorem proclivitas, & appetitus proftratus.

7. Omnia hæc fymptomata a laxa fibra & retenta perfpiratione originem plane ducunt. Sanguis inflammatus & vifcidus in extremis vafis hæret; hinc fenfus frigoris. Tremoribus repetitis folvuntur obftructiones. Sanguine inflammata febris accenditur. Vafa cutanea laxata, tantam vim fuftinere non poffunt; ergo fudor copiofus febrem tollens. Eadem fibrarum laxitate remanente, iterum redit paroxyfmus. A ratione compofita ex diverfa fanguinis inflammabilitate, diverfa perfpirabilis materiæ quantitate, diverfaque fibrarum laxitate, diverfæ oriuntur intermittentium fpecies.

8. Aliquando citius, aliquando tardius folvuntur, uti epidemici conftitutio permittit. Ægrum nonnunquam per plures menfes fatigant.

9. Infequuntur fæpe dolores rheumatici, febris hectica, aqua intercus, hydrops, fcorbutus, icterus, lien induratus & tumefactus, rachitis, diabetes, defipientia.

10. Diagnoſis in primi paroxyſmi initio haud parum difficilis a febre continua. Tremor validus et frigus magnum, ſine ullo interpoſito calore, tres vel quatuor horas durans, priorem; tremores parvi, frigus calorque viciſſim, poſteriorem potius indicant. Notitia epidemici regnantis diagnoſim confirmat. Species diverſæ, duobus paroxyſmis elapſis, certe ſolummodo cognoſcuntur.

11. Prognoſis bona quando in labiis puſtulæ apparent. Quo magis regularis febris intermittens in tribus ſtadiis, eo melior. Epidemicæ pejores quam ſporadicæ; quartanæ quam aliæ; autumnales quam vernales. Hydrops incerta; ſi a ſcirrho viſcerum oritur, mortem denunciat. Tonſillarum inflammatio lethalis. Infirmiſſimos ſeneſque primum ſtadium nonnunquam rapit. Nimio motu, frigore, ſudore impedito, medicamentis calidis mutatur in morbos acutos pleuriticos.

12. Curatur, 1. Venæ ſectione parca, ſi pulſus plenus, aliudve ſymptoma poſtulat, quod ſæpe accidit in vernalibus. 2. Sudorificis. 3. Vomitu ita exhibito ut ante paroxyſmum totum corpus fortiter concutiat. 4. Medicamentis calefacientibus interne aſſumptis. 5. Extra applicatis forma olei, linimenti. 6. Salinis aperientibus. 7. Aſtringentibus. 8. Cortice Peruviano. 9. Corpus inſtaurando frictione; equitatione; cibo re-

ficiente, & quam maxime ab acceſſione futura reducto; vino; loci mutatione. Caveat jam convaleſcens a ſolita paroxyſmi hora & die; diu enim meminiſſe convenit. Facile revertitur, niſi a ſano aliquandiu timetur.

In paroxyſmo indicantur multus potus diluens, acidulus, & moderatus calor.

13. Rheumatiſmus curatur frictione, calore & unguentis deobſtruentibus. 2. Febris hectica curatu difficilis; proſunt venæ ſectiones parcæ ſæpius in ſtatu ſanguinis inflammatorio perficiendæ; epiſpaſtica repetita, & agitatio mitis. 3. Aqua intercus & hydrops, purgantibus & corroborantibus: inciſio pedum aquæ exitum patefacit. 4. Scorbutus raro medicamenta requirit; tollitur alvum ducentibus & deobſtruentibus. 5. Icterus & lien induratus, medicamentis aperientibus ſaponaceis. 6. Rachitis, purgantibus & corroborantibus. 7. Diabetes, corroborantibus. 8. Deſipientia, calefacientibus, inſtaurantibus, corroborantibus.

14. An certis præſidiis muniri poteſt corpus contra intermittentes, & quibus? Quare vernalis ſanitatem promittit? An licet poſt morbum purgare? Quare aliquando ſtadium primum frigoris, aliquando tertium ſudoris, nonnunquam utrumque, abſunt? Quare tam ſæpe relapſum patiuntur ægri, quando huic morbo favet aer? Quare quartana omnium curatu difficillima?

SECT. VI.

Febris remittens.

1. QUando in febre remiſſio certis vel incertis temporibus accidit, tunc febris remittens appellatur.

2. Diſtinguitur, 1. In quotidianam & tertianam. 2. Quando eodem tenore progreditur uſque ad criſim, vel mutatur in intermittentem.

3. Similem, ſed longe fortiorem habet cauſam remotam ac febris intermittens. Probatur iiſdem argumentis. Requiritur quoque, ni fallor experientia, præteriti & præſentis caloris intenſior vis.

4. Calor & humiditas agunt in corpus humores magis acres reddendo, fibras relaxando, perſpirationem impediendo, & majorem in ſanguine permutationem concitando.

5. Separat ſe morbus in duo ſtadia, acceſſionis & remiſſionis.

6. Incipit, uti febris, oſcitatione, pandiculatione, capitis levitate, frigore & calore alternatim. Sequitur febris & calor continuus. Nonnunquam delirium cum primo inſultu adeſt. Sitis, vomitus bilis, dolor capitis, dorſi & articulorum, excruciant. Regio ventriculi dolet & tumet. Sanguis modo denſus, modo diſſolutus. Lingua alba & humida. Inſomnia vexatur. Color ictericus in

cute & oculis. Pulſus nonnunquam duriuſculus, raro plenus. Alvus alias obſtructa, alias nimis ſoluta. Parvo plerumque ſudore antecedente, febris remittit ſecundo, tertio, quarto, quinto, ſexto, ſeptimo vel octavo die, quem rariſſime prætergreditur remiſſio: mitigantur omnia ſymptomata. Elapſis horis aliquot, veſperi plerumque, redintegratur febris vis, antecedente fere frigore, aliquando nullo.

In paroxyſmo ſæpe rapitur æger. Cerebrum immediate afficitur. Senſus & loquela pereunt. Reſpiratio acceleratur. Deglutitio impeditur. Diarrhœa ſupervenit. Pulſus initio mollis, vix debilis, non inſtans periculum indicat; ſed paucis horis in tenuem & depreſſum mutatur. Obrumpunt ſudores frigidi. Moritur. Aliquando, ceſſante per octo horas paroxyſmo, plena ſed infida intermiſſio, uti bis mihi contigit videre.

Perficit ſuum curſum exacerbationibus & remiſſionibus febris ad ſolutionem, vel mutatur in intermittentem; nonnunquam etiam in continuam febrim tranſit ab aucto aeris calore, vel nimis calidis remediis.

7. Hæc ſymptomata a laxa fibra, & inflammatoria ſanguinis diatheſi facillime deducuntur.

8. Criſis ſecundum indolem febris accedit ſexto, ſeptimo, &c. ad quartum decimum diem, quem raro tranſit morbus. Per-

ficitur ſudore copioſo, ſalivatione, ictero univerſali, vel ſanguinis ex naribus effuſione. Rarius conſpicitur magis optanda criſis per icterum vel hæmorrhagiam.

9. Ceſſante morbo, ſæpe remanet dolor capitis acutus, vel tanta levitas, ut pedibus incedere non poſſint ægri; dolores rheumatici; hydrops, & cætera mala quæ intermittentes ſequuntur.

10. Diagnoſis ex antedictis facilis.

11. Nullus incertior morbus, neque unquam periculo vacat. Quo magis intermittenti appropinquat, vel a febre immunior in remiſſione, eo melius; quo magis febri continuæ, quo brevior remiſſio & violentior paroxyſmus, eo periculoſius. Urina antea rubra, tenuis facta, haud leviter terrere debet. Si remittens in continuam mutatur, in dubio vita eſt. Quando cerebrum affectum, & cætera ſymptomata antea deſcripta ſuperveniunt, mors ſubeſt.

12. Totus in curatione ſcopus hoc nititur fundamento, ut remiſſio febris ad intermiſſionem deducatur. Perficitur, 1. Venæ ſectione. 2. Vomitu. 3. Alvi ſubductione, purgantibus lenioribus, & clyſmatibus. 4. Potu multo aquoſo diluente; acidis vegetabilibus; refrigerantibus. 5. Epiſpaſticis, quæ egregie huic ſcopo ſatisfaciunt. 6. Victu ſorbili & refrigerante. Convaleſcentibus diæta magis ſiccans convenit.

Quando

Quando plena intermiſſio, morbus profligatur cort. Peruv. Si non tranſit in intermittentem, debellatur ſudorificis medicamentis, haud calefacientibus, in ſudoribus criticis rite exhibitis.

13. Symptomata mitiganda: 1. vigiliis, opiata; 2. Dolori capitis, hirudines, & epiſpaſtica ad tempora applicata; 3. DiarrhϾ ſymptomaticæ, rheum, & aſtringentia cum ſudorificis; 4. Capitis levitati, morbo ceſſante, opiata; 5. Cæteris ſymptomatibus, remedia in intermittente deſcripta, conveniunt.

14. Ad medicinam prophylacticam conducunt, humidi aeris correctio igne, aromaticis, &c. matutini aeris evitatio; victus lautus; vinum rubrum; exercitium; balneum frigidum; cortex cum amaris; nicotianæ fumus. Hæc ad intermittentes quoque pertinent.

15. Quare febris remittens ſudorificis ſæpe mutatur in continuam? Quare calore aeris ſuperveniente magis accedit ad febrem continuam? Quare minus in recidiva periculum?

SECT. VII.

Febris hectica, vel marasmus.

1. FEbris quæ leniori gradu procedit, vires debilitat, tabemque infert, hectica dicitur.

2. Distinguitur in hecticam idiopathicam, & symptomaticam. Hecticæ symptomaticæ originem trahunt ab infarctionibus scirrhosis & ulceribus omnium viscerum, sed præcipue pulmonis & mesenterii; quia prior aeris externi injuriis & totius sanguinis pertranseuntis momento patet; posterior compressioni alimentorum in primis viis, viscido chylo & leniori sanguinis per intestina motui pœnas dat. Harum descriptio & curatio ad morbos, a quibus pedent, releganda est.

3. An ulla datur hectica febris, quæ primario & immediate ab aliqua sanguinis acrimonia provenit? Multas mihi certe contigit vidisse, ubi nullum viscus præ aliis, per totum morbi decursum, laborabat. Neque fidem huic opinioni derogant viscerum obstructiones, quæ semper in cadaveribus inveniuntur. Effectus enim, æque ac causæ sunt febrium hecticarum.

4. Huic opinioni quoque favet contemplatio causarum remotarum, quæ hecticas inducunt; quales sunt animi pathemata im-

moderata, mœror diuturnus, ira, curæ vel vigiliæ; nimiæ evacuationes sanguinis, lactis, seminis, salivæ, puris, sudoris vel fæcis alvinæ; medicamenta nimis acria, uti mercuriales præparationes, purgantia acria; debilitas primarum viarum, qua chylus crudus vel fermentatione inquinatus ad sanguinem defertur; morbi prægressi, uti intermittentes, variolæ, hydrops, scorbutus, scrophula; evacuationes cohibitæ; frequens inebriatio.

5. An hæc acrimonia est salinæ & alkalescentis naturæ? Ita videtur a prægressis causis remotis, & medela, ubi succi mucilaginosi & acida prosunt.

6. Symptomata eadem fere sunt ac in phthsi. Adsunt calor præternaturalis, perennis & præsiccus; appetitus prostratus; pulsus debilis, parvus & frequens, sed sumpto cibo fortior & plenior; sitis; nullus ægritudinis sensus; urina rubra & pelle pinguedinosa cooperta; ruborque genarum post pastum. Oculi nunc cavantur; venter contrahitur; cutis durescit; somnus non reficit; diarrhœa advenit; corpus contabescit; & mors lento gradu advenit.

7. A fluidis acribus & febre depascente oriuntur hæc symptomata.

8. Facillime dignoscitur ad omnibus aliis febribus lento suo progressu.

9. Curationem admittit si tempestive oc-

curritur. Sed quando vires maxime profternuntur, crines defluunt, diarrhœa colliquativa, sudores nocturni, pedum tumor, urina oleaginosa, vel facies Hippocratica superveniunt, actum est de ægro.

10. Huic sanguinis acrimoniæ obviam itur, 1. Demulcentibus & inviscantibus medicamentis, uti emulsionibus ex amygdalis dulcibus; decoctis ex vegetabilibus mucilaginosis, hordeo, althæa, tussilagine, &c. jusculis pullinis, gelatinis & ostreis, si stomachus ferat. 2. Diæta, lactea, lacte præcipue asinino vel muliebri, seroque lactis præcipue caprini. 3. Corroborantibus & leniter astringentibus, uti conserv. rosar. rubr. tinct. rosar. elix. vitriol. cortice Peruviano, aquis ferrugineis, &c. 4. Equitatione continuata & peregrinatione. 5. Primas vias a sordibus liberando vomitu leni & rheo. 6. Attentione semper habita ad causas remotas, a quibus ortum duxit, videl. inebriationem, evacuationes suppressas, materiam retropulsam, aliasque.

PARS TERTIA.

De febribus quæ oriuntur in partibus.

SECT. I.

De inflammatione in genere, ejusque terminatione per resolutionem, abscessum, grangrænam vel scirrhum.

1. JAM procedendum est ad eos morbos qui in partibus oriuntur, pauca de inflammationibus in genere, earumque terminationibus, præfatus, ut sequentia melius intelligantur.

2. Inflammatio varia sortitur nomina secundum speciem vel partes affectas, videl. Erysipelatis, phlegmonis, furunculi, phrenitidis, ophthalmiæ, &c.

3. Omnes quotquot sunt inflammationum diversæ species oriuntur a stasi vel stagnatione particularum sanguinis rubrarum, in vasis minimis sanguineis vel serosis hærentium, fluidorum transitum impedientium, & irritationem producentium.

4. Has inflammationes excitat, 1. Quodcunque vasa arteriosa ita coarctat, ut eorum diameter minor fit diametro particulæ rubræ, quamvis elongatæ, quale spasmus, irritatio, vulnera, contusio, luxatio, fractura, ligatura, ambustio, &c. 2. Quodcumque adu-

nat & inſpiſſat ſanguinem, ut arterias pertranſire non poſſit, quale frigus, frigidus potus, ſpiritus fermentati, motus vehemens, & medicamenta, vel venena inſpiſſantia.

3. Quodcunque particulas rubras in ora vaſorum ſeroſorum adigit, uti vehemens motus, radii ſolares, & plethora.

5. In omnibus inflammationibus pars tumet, rubet, dolet, & plerumque ſplendet; pulſus citatur; ſitis adeſt; pulſatio in parte affecta ſentitur; ſanguiſque detractus viſcidus & pellicula coriacea ſemper fere coopertus.

6. Quia plus affluit per arterias quam refluit per venas, pars tumet. Celerior circulatio, ideoque major attritus, in vaſis patentibus calorem efficit. Splendet, quia a ſuperficie magis æquabili plures repercutiuntur radii. Diſtentio fibrarum dolorem, febrem, & ſanguinis denſitatem excitat. Obſtaculum impulſui ſanguinis reſiſtit; hinc pulſatio.

7. Inflammatio terminatur reſolutione impactæ materiæ, ſuppuratione, gangræna, vel ſcirrho.

8. Impacti globuli rubri attenuantur, & in circulum iterum redeunt, 1. Diminuendo impetum ſanguinis a tergo urgentis, venæ ſectione, alvi ductione, & inedia. 2. Vaſa ipſa inflammata, vel quam proxima, deplendo ſcarificatione, hirudinum applicatio-

ne, &c. 3. Vaſa externa relaxando fomentationibus &cataplaſmatibus emollientibus, mucilaginoſis, oleoſiſque; & calore. 4. Sanguinem inſpiſſatum & impactum attenuando potu multo tepido diluente, & medicamentis attenuantibus ſtimuloque carentibus. 5. Cauſas remotas tollendo.

9. Si materia obſtruens non reſolvitur ante quartum diem, tunc ſtagnatione & calore humores corrumpuntur, vaſa jam emollita diſſolvuntur, & conſtituunt liquidum albicans pus appellatum.

10. Si ſymptomata inflammationis non remittunt, ſed augeſcunt, ſuppuratio poſt quartum diem promovenda eſt medicamentis pinguibus oleoſis maturantibus dictis; calore partis affectæ; pleniore diæta; & cardiacis, ſi adſit debilitas, interne ſumptis. In ſtatu plethorico ſuppuratio promovetur venæ ſectione. Ope chirurgiæ exitus materiæ paratur.

11. Inflammatio ſæpe mutatur in gangrænam vel ſphacelum. Hæc gradu ſolummodo differunt. Gangræna incipientem putrefactionem, ſphacelus jam factam declarat. Cancrum veteres appellarunt.

12. Gangrænam inducunt, 1. Omnia quæ vaſa ita comprimunt & conſtringunt, ut omnino denegetur humoribus tranſitus, qualia ſunt rodentia medicamenta, ambuſtiones graves, frigus ſummum, adſtringentia, & quodcumque inflammationem primario excitavit.

2. Omnia, quæ corpus vel partem affectam debilitant, ut propulsioni sanguinis non sufficiant, qualia senectus, pathemata relaxantia, hydrops, nimia humiditas, & externæ applicationes oleosæ. 3. Omnia, quæ tantam in humoribus acrimoniam gignunt, ut stasi semel facta, in summam putredinem ruant; qualia sunt prava diæta, scorbutus, phthisis, erysipelas, febres malignæ & pestilentiales, nonnullaque venena.

13. Causa proxima est putrida partium solidarum fluidarumque fermentatio, a motu sanguinis omnino intercluso, ejusque quiete excitata, & particulis phlogisticis præcipue inhærens.

14. Talem gangræna progressum habet. Primo tumor in apice flavescit, dolor mitigatur, & color obfuscatur. Cutis relaxatur, vestigium prementis digiti retinet, omnem fere sensationem amittit, & livescit. Tumida partis elevatio conspicitur, quæ in proximas quoque sese diffundit. Elevantur pustulæ ichorem subflavum continentes & in basi nigrescentes. Tunc cutis partesque subjectæ corrumpuntur, emoriuntur, nigrescunt, frigent, omnem sensum amittunt, & in saniem fœtidam, graveolentem, diffluunt. Serpit gangræna vicinaque corripit; tandem horrores, febris, sudores frigidi, pulsus parvus & debilis, & syncope mortem celerrime afferunt.

15. Plus minus nigrescit pars a dissolutione olei spissioris, quo ultimæ connectuntur particulæ. Mollescit a divulsione & separatione harum particularum. Tumescit ab aere separato & elaterium suum recuperante. Dolor perit ab interclusa omni cum sanis communicatione. Undequaque serpit, quia putridum fermentum eumdem motum intestinum exitialem in sanis excitat. Tandem partes putridæ, venis absorptæ, humores contaminant, mortemque afferunt.

16 Prognosis egregie sibi differt secundum locum affectum: gangræna partium externarum sæpe, partium internarum rarissime, vel nunquam, curatur. Periculosior multo, quando ab internis causis, quam ab externis, oritur. Ægroti ratio habenda quoque est; in juvene enim vegeto, nulloque alio morbo laborante, spem sanationis promittere licet, sed in senibus, tardis, impuris, & morbosis, magis incerta devenit prognosis. Suppuratio semel incepta felicem denotat eventum. Sphacelus amputationi soli cedit.

17. Obviam itur gangrænæ, 1. Tollendo causas remotas quæ eam induxerunt. 2. Scarificatione usque ad partes integras, ut exitus saniei pateat. 3. Fomentationibus ex herbis amaris, stimulantibus, medicamentis calidis & spirituosis. 4. Cataplasmatibus ex medicamentis calidissimis, videl. theriaca, herbis amaris, & spirituosis. 5. Cortice Peru-

viano, quantum ferre poteſt ventriculus, perinde aſſumpto.

18. Deſcriptio ſcirrhi ad morbos chronicos relegatur.

SECT. II.

Phrenitis, ſive inflammatio cerebri ejuſque membranarum.

1. PHrenitis eſt febris acuta inflammatoria, orta a ſanguine intra cranium congeſto, & ſtipata ſæviſſimo capitis dolore, mentiſque alienatione.

2. Diſtinguitur, 1. A partibus primario affectis, videl. dura matre, vel pia matre, vel cerebro ipſo. 2. In idiopathicam & ſymptomaticam. Prior rariſſime in hiſce frigidis regionibus apparet; poſterior ſeſe aſſociat omnibus fere febribus, ſed præſertim malignis, varioloſis, & caſtrenſibus.

3. Ad hunc morbum præcipue diſponuntur mente mobiles; iracundi; in diſciplinis litterarum exercitati; caput debile habentes; & ætas juvenilis. Tempore æſtivo calidiſſimo præcipue graſſatur.

4. Cauſæ remotæ ſunt vinolentia; vigiliæ; longa expoſitio, præſertim capite nudato, radiis ſolis æſtuantibus; iracundia; nimia cogitatio; mœror & cura; vehemens deſiderium; ſedentaria vita; externa violen-

tia, hæmorrhoidalis fluxus, vel lochiorum ſuppreſſio.

5. Cauſa proxima eſt ſtaſis ſanguinis in ipſa cerebri ſubſtantia, vel ejus membranis, vel in utriſque. Hanc docent cauſæ remotæ, ſymptomata & ſectiones cadaverum.

6. Incipit rigoribus, quos ſequuntur calor, dolor & pulſatio capitis; turbatus ſomnus; ſonitus intra caput; aurium tinnitus; oculi inflammati, dolentes, & lumen refugientes; vultus inflatus; auditus acutus, & irritatio a leviſſimo ſtrepitu; pulſus ſæpiſſime debilis, nonnunquam durus, ſemper humilis & depreſſus; urina aquoſa; vigiliæ continuæ, uſque ad octavum diem protractæ; conſpicua arteriæ carotidis pulſatio; ſanguinis per nares diſtillatio; magna debilitas, anxietas & ſuſpiria; lingua modo alba & mucoſa, modo nigra & arida; iracundia inſueta; delirium ferox; convulſiones. Morbo depulſo, æger plectitur ad longum tempus vertigine, debilitate & dolore oculorum, acuto auditu, & gravitate capitis.

7. Critice terminatur morbus inter ſeptimum & quartum decimum diem reſolutione & ejectione obſtruentium humorum per hæmorrhagiam, diarrhœam, vel urinam ſedimentum deponentem. Humoribus non reſolutis, morbus vel ſuppuratione,

vel gangræna terminatur: ſæpe in alios degenerat morbos, ſcil. maniam, lethargum, melancholiam vel deſipientiam perpetuam.

8. A vaſis cerebri inflammatis & obſtructis proveniunt ſenſus externi acutiores, vigiliæ, debilitas, delirium, cæteraque ſymptomata. Tarde admodum in ſuppurationem abit hic morbus, quia arteriæ cerebri tunicis deſtituuntur elaſticis, vel ſecundum alios, tenuiores habent, & quia varie inter ſeſe contorquentur: hinc diminuitur momentum ſanguinis.

9. Non exacte ad antiquis ſcriptoribus diſtinguitur phrenitis a mania, quanquam in poſteriore morbo nulla vel ſaltem tantilla adeſt febris. A lethargo dignoſcitur vivido colore, reſpiratione celeriori & pulſu humili; a delirio, ſymptomatibus quæ cerebrum ab initio affectum demonſtrant. Inflammatio meningum indicatur duritie; cerebri, mollitie pulſûs.

10. Morbus periculoſiſſimus eſt a ſumma partis ad vitam neceſſitate. Viri gravius laborant, & ægrius evadunt quam feminæ. Quo audaciores ſunt ægri, & quo magis a natura ſua receſſerunt, eo in majore verſantur periculo. Hæmorrhagia narium bona. Mali ominis eſt phrenitidem in lethargum mutari. Aphonia, convulſiones, ſingul-

tus, vox tremula, pro signis maxime infaustis habenda sunt.

11. Indicatio curatoria est impetum sanguinis in vasa diminuere, & humores impactos dissolvere. Perficitur, 1. Venæ sectione a vena jugulari, vel arteria temporali, repetita quousque vires sinunt. Si pulsus hanc non perfert, quod sæpe accidit, præcipue post tertium diem, tunc sanguis per cucurbitulas vel hirudines a temporibus extrahendus, vel nares internæ scarificandæ sunt. 2. Ductione alvi lenissimis purgantibus vel clysmatibus. 3. Involutione pedum in humidis & tepidis involucris, vel cataplasmatibus emollientibus. 4. Nitro, cum pauxillo camphoræ, intus assumpto. 5. Acidis vegetabilibus. 6. Emplastris epispasticis, post debitas evacuationes, capiti applicatis. 7. Potionibus diluentibus, & diæta tenuissima humectante. 8. Cubiculo obscuro & tenebroso, aere temperato, summa quiete & adstantium silentio.

SECT. III.

Ophthalmia.

1. EST inflammatio membranarum oculum investientium, præsertim tunicæ albugineæ.

2. Distinguitur, 1. In leviorem, gravio-

rem, & graviſſimam vel chemoſim. Levior intra limites tunicæ adnatæ & ſcleroticæ continetur; gravior præter has partes etiam confines palpebras infeſtat, oculumque vehementi dolore & ardore afficit; chemoſis ad ima oculi, ipſamque retinam penetrat, & ſtipatur delirio, ſuppuratione, & humorum efflexu. 2. In veram, a cauſa magis interna; & ſpuriam, a cauſa magis externa provenientem. 3. In humidam, ubi multum ſeri acris; & ſiccam, ubi parum vel nihil ex oculo affluit. 4. In periodicam, quæ quodam tempore, præcipue circa æquinoctium, infeſtat; & epidemicam, quæ oritur a diuturna aeris conſtitutione frigida. 5. In idiopathicam, & conjunctam aliis morbis, videl. lue venerea, ſcrophula, febribuſque nonnullis. 6. In continuam & intermittentem; poſteriorem ſpeciem videre contigit, graſſantibus febre remittente & intermittente.

3. Cauſæ remotæ vel externe vel interne agunt. Externe agit plaga; pulvis inſperſus; aura frigida borealis liberius admiſſa; ſudor ſubito ſuppreſſus; crebrior conſpectus nivis, ignis, ſolis & colorum ſplendidorum; expoſitio aeri matutino frigidiuſculo & tenebroſo, quem excipit tempus antemeridianum calidum & ſplendeſcens; fumi acres & metallici; depoſitio cataractæ adminiſtrata. Interne agunt ſalutares excretio-

nes cohibitæ, uti menses, matutinus sudor, &c.; scabies, gutta rosacea, vel tinea capitis repulsa; fistulæ & ulcera consolidata; crapula; libidinis intemperantia; vigiliæ nimis protractæ; lucubrationes nocturnæ; præcedentes ophtalmiæ, aliique morbi oculorum; variolæ & morbili.

4. Causa proxima est obstructio, impletio & distentio vasorum tunicæ albugineæ, quæ in statu sano pellucidum vehunt liquorem, a sanguine ibi congesto. Visus ipse veritatem testatur. Patet quoque experimento; nam, injecto in ramum carotidis liquore rubicundo, albuginea oculi tunica rufescens et inflammata apparet.

5. Ophtalmia stipatur sensatione veluti muscæ oculo inhærentis; ardore; rubore; tumore; acuto dolore, ut oculi tanquam ab infixa spina stimulari videantur; seri salsi & ferventis ex oculis effluxu; sorde majoribus angulis inhærescente, præcipue post somnum; visu imminuto vel plane deperdito, & lumen refugiente; pulsu citato & duriusculo; arteriarum pulsatione; tumore palpebrarum & partium circa jacentium. In graviori malo adnata inflammata supra corneam sese elevat: muscæ volitantes obversantur oculis; pulvisque obscurus, aliarumque rerum incerta simulacra hinc & inde vagantur. Sequuntur suppurationes, maculæ in cornea, humorum spissitudo & corneæ crassities.

6. In diagnosi stabilienda, si præter signa externæ ophthalmiæ, ophthalmico videantur muscæ volitantes in aere oculis obversari, consors morbi & periculi, secundum Pitcarnium, retina est. Hanc opinionem refutavit vir jure magni nominis in ocularia philosophia Porterfieldius, & demonstravit nubeculas volitantes, coloremque corporum obversorum mutuantes, humore aqueo inesse. Grave a lumine incommodum irim & nervum affectum indicat.

7. Levis facile dispellitur: gravissima in oculi suppurationem cum cæcitate transit: gravior est contumacior: durat per menses; haud raro maculas in cornea relinquit; visûs hebetudinem inducit, corneam crassiorem & humores impuriores reddit. Quando inflammatio interiores partes occupat, periculosior. Laboranti prodest alvi profluvium. Inflammatio oculi, strumis antea labefactati, ægre recedit. Maculæ inveteratæ difficillime sanescunt.

8. Medela nititur, 1. Sanguinis vel seri acris motu a capite derivato; & 2. Stasi inflammatoria discussa.

Humores ab oculo derivantur, 1. Sanguinis, præsertim e jugulari, missione, & secundum plethoram, ætatem, anteactam vitam, &c. repetita. 2. Cucurbitulam cum scarificatione nuchæ admovendo. 3. Hirudinibus tempori, & sub ipso oculo, sæpius applicatis

plicatis. 4. Medicamentis leniter laxantibus & antiphlogisticis. 5. Vesicatoriis, depletis prius vasis, cervici, pone aures, sed præcipue capiti & tempori, applicatis. 6. Pediluviis. 7. Ad cutem determinando liberali potione theæ & diaphoreticis, præsertim in sero acri salso. 8. Setaceis & fontanellis in vetusto.

Stasis discutitur, 1. Succos acres & salsos corrigendo potionibus diluentibus & demulcentibus. 2. Vaporem aquæ calidæ ad oculum, tecto capite, admittendo. 3. Potu lactis calidi. 4. Superimponendo pulticulam ex candidi panis interiore parte cum lacte cocta, & sæpe renovando. 5. Quando remittit inflammatio, neque antea, linamentis & collyriis leniter repellentibus & exsiccantibus; hæc enim nimis cito usurpata, vel nimis acria, inflammationem potius augent. 6. Abstinentia in initio, dein victu summe temperato; quiete in loco obscuro; oculum tegendo velamine viridi; evitatis spirituosis, vino, fumo tabaci, sternutatoriis, vomitu, ceparum alliique vapore, sermone, vigiliis, motu exæstuante, solis lucidorumque corporum aspectu.

Quidam præcipiunt scarificationem palpebrarum interius, ut ut ipsorum oculorum quam ophthalmoxam vocant, ut hærenti sanguini exitus tempestive paretur. Hæc, non nisi in vehementissimis malis, quæ nullis aliis auxiliis cesserunt, adhibeatur; ut nihil

prætermissum videatur, quod a nonnullis pro remedio efficaci celebratum fuit.

9. Ophthalmiæ scrophulosæ specifica, cort. Peruvianus, mercurialia, & aquæ minerales ferrugineæ purgantes; venereæ collyria, quæ habent parum merc. dulcis, conducunt.

10. Ad maculas & visum imminutum, axungia viperarum oculo crebrius instillata; sal volat. sal ammoniac. oleo majoran. imbutum, & odore crebrius naribus susceptum; vapor decoctionis ex rad. valerian. flor. sambuc. sem. fœnicul. oculo admissus; balnea aquæ dulcis, deobstruentia; mercurialia, prosunt.

11. Ad hoc malum præcavendum utiles sunt fonticuli; venæ sectio circa æquinoctia; purgationes; diæta refrigerans; evitata nocturna lectione, præsertim librorum qui typis minoribus exarati sunt, aliisque antea memoratis.

SECT. IV.

Angina inflammatoria.

1. Angina a Latinis, vel συνάγχη, κυνάγχη, a Græcis appellata, est affectio faucium, quam impedita & dolorifica deglutitio, vel respirandi difficultas, vel utraque simul comitantur.

2. Distinguitur, 1. A practicis autoribus in veram & notham. Quando tumor a sanguine congesto provenit, vera angina; quando a sero, notha appellatur. 2. Secundum loca affecta, si sit membrana mucosa tantum, aut radix linguæ cum osse hyoide, initium œsophagi, musculi laryngis vel pharyngis, trachea arteria, glandulæ, tonsillæ, velum pendulum palati, uvula, musculi maxillam moventes, vasa sanguinea, serosa, lymphatica, vel nervi. 3. In idiopathicam & symptomaticam. Sed usui melius accommodatur distinctio, 4. In inflammatoriam & malignam anginam. Incipiam a priore. 5. Illa rursus diducitur in manifestam, ubi tumor apparet; & occultam, ubi nullus conspicitur. Prior a plerisque antiquis Sunanche, posterior Cunanche appellatur; non enim de hisce nominibus consentit scriptorum cohors.

3. Adoritur præcipue mares; juvenes; sanguineos; plethoricos; rufos; cervicem nimis vestientes, raro enim feminæ laborant, morbumque semel perpessos. Grassatur durante gelu & tempore vernali.

4. Causæ remotæ sunt cohibita perspiratio, præsertim in collo; frigidi aeris in fauces admissio, præsertim si vis applicati aeris equitatione vel rapido motu augetur; potus aquæ frigidæ; nimia harum partium exercitatio cantu, vociferatione, tubarum

H 2

flatu, &c.; aeris epidemici conſtitutio; acres cibi, potus, medicamenta vel venena; particulæ acres, vel fumi cauſtici, quales inſecta, fumi acidi minerales, arſenicales, antimoniales, &c.; corpora dura & acuta in faucibus hærentia; evacuationes naturales ſuppreſſæ, vel artificiales omiſſæ.

5. Pro cauſa proxima agnoſcit inflammationem diverſarum partium gutturis, quæ deglutitioni vel reſpirationi inſerviunt. Autopſia, cauſæ remotæ, ſymptomata & ſectione cadaverum hanc manifeſtant.

6. Angina manifeſta pharyngem, tonſillas, uvulam, & velum pendulum palati occupans, ſeſe prodit ſenſu frigoris; aſperitate gutturis; dolore in deglutienda ſaliva; pulſu frequenti, valido & duriuſculo; ſanguine denſo, cruſtaque alba cooperto. Fauces, depreſſa lingua, rubræ, tumidæ, coarctatæ, & inflammatæ apparent, magnaque muci viſcidi copia oblinitæ. Aucto tumore, deglutitio & reſpiratio magnopere impediuntur; dolor in auribus ſentitur; oculi ſunt ſanguinolenti & prominentes; & vultus rubet, tumetque. Æger nunc ore aperto erecte ſedet; nauſea frequenter tentatur; maxillam ob dolorem vix movere poteſt, & perpetuam inſtantis ſuffocationis ſenſationem habet. Collum externe ſæpe tumet, & rubet. Potus per nares rejiciuntur. Tandem, morbo procedente, pectus ſtridet,

vultus livescit, pulsus deficit, & æger suffocatur.

Angina occulta, laryngem, vel superiorem tracheæ partem occupans, associatur acuta febre; pungente partis dolore; respiratione celeri & impedita; deglutitione fere illæsa; voce acuta & stridula; oris hiatu; summa pectoris anxietate; sensu suffocationis; tumefactione venarum circa collum & fauces; vultûs livore; læsione omnium cerebri functionum; & subita suffocatione primo, secundo, vel tertio die.

7. Terminatur utraque species resolutione impactæ materiæ, & secretione per urinam vel sudores; suppuratione tumoris quarto vel quinto die, & effluxione materiæ purulentæ sanguine commixtæ; induratione glandularum in scirrhosum tumorem, & gangræna. Rarissime suppuratur angina occulta ob partium tenuitatem & ariditatem.

8. In priore specie deglutitio necessario læsa est, quia partes & musculi deglutitioni inservientes, nunc tumefactæ & rigidæ nequeunt sine dolore moveri. Tumor partium circa jacentium occludit rimam glottidis, & suffocationem minitatur. Magna muci copia eructatur a glandulis & cryptis humoribus turgidis. Inflammatio tubæ Eustachianæ, in aurem internam a faucibus tendentis, auris dolorem excitat. A compressione venarum sanguinem revehentium, & impedito san-

guinis tranſitu per pulmones, oculi & vultus tument & inflammantur. Nauſea ab irritatione faucium provenit. Maxilla inferior fere immobilis, ab inflammatione muſculorum ejus motui ſubſervientium. Ob clauſum œſophagi iter, materies detrudenda motu convulſivo per nares rejicitur.

In occulta angina ſymptomata proveniunt a partibus membranaceis aſperæ arteriæ & laryngis affectis, & coarctatione rimæ glottidis: hinc pulmones non ſatis explicantur, ſanguinis tranſitus interrumpitur, & circa cor, venamque cavam accumulatur.

9. Dignoſcitur angina a lue venerea, quia prior ſtipatur febre & magna inflammatione cito ad acumen tendente; ſed poſterior gradatim obrepit, & fauces depaſcitur ſine febre notabili: ab angina maligna, ſymptomatibus jamjam deſcribendis.

10. Si pharynx tantum inflammatur, libereque adhuc reſpirat æger, impedita quamvis deglutitione, in vado adhuc res eſt. Sed ſi reſpiratio multum lædatur cum ſumma anguſtia & anxietate pectoris, periculoſus devenit morbus. In priore ſpecie poſt quartum diem ſuppuratio deſideranda; in poſteriore nihil boni præſagiri poteſt, niſi in cita reſolutione. Occulta ſemper periculoſa, præſertim ſi muſculus thyreo-arytænoideus, occluſioni glottidis dicatus, inflammetur. Tumor partium externarum bonum dat præ-

ſagium; ſed ſi ſubito evaneſcat, auctis a materiæ in internas partes tranſlatione ſymptomatibus, in præcipiti res eſt. Angina ab aliis morbis originem ducens, corpore debilitato, mala. Imminentem mortem oſtendunt ſpuma oris, lingua tumida & purpurea, rigorque extremitatum cum pulſu intermittente & convulſivo.

11. Indicationes curatoriæ ſunt, 1. Evacuationem & revulſionem ſanguinis a partibus affectis; & 2. Reſolutionem impacti humoris moliri.

Evacuatio & revulſio perficitur, 1. Venæ ſectione ampla & repetita, præſertim a vena jugulari, ſi debita quantitas hac via affluat. 2. Purgantibus leniſſimis & clyſmatibus. 3. Epiſpaſticis circa collum applicatis.

Reſolvuntur impacti humores, 1. Medicamentis nitroſis. 2. Gummi guajaco poſt debitas evacuationes exhibito, quod inſtar ſpecifici in hoc morbo operatur. 3. Vapore calidæ aquæ cum pauxillo aceti faucibus per infundibulum applicatæ. 4. Gargariſmus reſolventibus & diſcutientibus. 5. Applicationibus externo collo diſcutientibus & relaxantibus. 6. Aere ad caliditatem vergente, & elevatione capitis in decubitu; evitatis animi pathematibus, loquela, & motu.

12. Ad præcavendam ſuffocationem optime

conducunt emetica, &, ni ſtranguletur æger, bronchotomia.

Angina maligna.

1. Angina maligna, vel morbus ſtrangulatorius, vel peſtilens faucium affectus, eſt affectio faucium ſtipata febre acuta & ulceribus has partes depaſcentibus. Ulcerum Ægyptiacorum, vel Syriacorum nomen ſortitur ab Aræteo, qui exacte deſcribit. Poſthac, vel latente morbo, vel a medicis prætermiſſo, initio decimi ſeptimi ſæculi in Hiſpania, & Italia cum diriſſimis ſymptomatibus ſeſe manifeſtabat, medicorumque attentionem vindicabat. Maximas meretur laudes ob accuratam hujus morbi deſcriptionem Fothergill.

2. Sæpius & gravius hoc morbo tentantur tenelli quam adulti, puellæ quam pueri, infirmi quam vegeti, leucophlegmatici quam ſanguinei. Seſe monſtrat præcipue autumno & initio veris, prægrediente calida tempeſtate.

3. Cauſa proxima hujus morbi eſt miaſma quoddam ſui generis corpori ab aere vel corporibus antea affectis communicatum. Frequens morbi ad aſtantes & totam familiam per ſpiritum vel ſaniem ore ejectam tranſmiſſio, morbum contagioſum demonſtrat.

4. Virus corpori immissum agit in totam humorum massam, sed præcipue in fauces, & liquores a glandulis ibi secretos, viribus nativis ad putredinem & acrimoniam disponentibus. Hoc plane elucescit ex symptomatibus, medela, & cadaverum dissectione.

5. Sese monstrat frigore, dein calore urente & intenso; vertigine; dolore capitis; immobilitate cervicis; molesta sensatione in gutture; nausea, & vomitu; diarrhœa; oculis inflammatis & aquosis; facie tumida & rubore suffusa; inquietudine; anxietate; lypothymia; mentis alienatione; pulsu celeri & plerumque debili, raro, valido & duro; sanguine florido, laxo & dissoluto, in initio nonnunquam inflammatorio; urina primo cruda & serosa, postea quasi bile tincta; lingua humida, & muco sæpe obducta; deglutitione non valde læsa vel impedita; odore in faucibus ingrato; spiritu graveolente & putrido; uvula, tonsillis & pharynge tumefactis & florido colore nitentibus, insequentibus postea maculis albis prope tonsillas ulcus fœtidum & sanie scatens tegentibus; narium internarum rubedine & excoriatione; facie, cervice, pectore, & brachiis, usque ad extremos digitos, tumefactis, colore coccineo nitentibus, & nonnunquam erysipelatosis; pustulis hinc & illinc manus obsidentibus; glandularum parotidum tumore & dolore; cervicis œdemate; voce rauca &

ſtrangulatoria; hæmorrhagiis per uterum, anum, vel nares; gangræna œſophagi uſque ad ventriculum, & tracheæ ad pulmones ſerpente. Morbus nocte adventante plerumque exacerbatur; & mane, parvo oborto ſudore, mitigatur.

6. Neque criticos dies, neque criſim regularem agnoſcit angina maligna. Terminatur fauſte vel infauſte inter ſecundum & ſeptimum diem. Morbo ad ſalutem tendente mitigatur calor, diſparet cutis color, cuticula diſquamatur, expectoratio augetur, pulſus tardeſcit, tumor cervicis ſubſidet, ulceraque ſaneſcunt.

7. Vomitus & diarrhœa oriuntur a ſanie cauſtica in ventriculum & inteſtina delapſa; &, forſitan, levi harum partium ſicut cutis inflammatione. Ab eadem putrida ſanie odor graveolens. Tumor partium internarum & puſtulæ a parte materiæ morbificæ ad has partes relegata. Hæmorrhagiæ a ſanguine diſſoluto & vaſis ſanie eroſis.

8. Diſtinguitur angina maligna ab angina inflammatoria, vomitu & diarrhœa; tumore eryſipelatoſo; ulceribus gutturis fœtidis, & alba cruſta occupatis; voce rauca; levi delirio cito ſuperveniente; nulla certa criſi, & ſymptomatum poſt evacuationes augmento. Hæc robuſtos, illa infantes & debiles frequentiſſime petit. Ab aphthis, quia illa fo-

las fauces, hæ os quoque crusta albicante, occupant.

9. Fallacissima quam maxime est hujus morbi natura. Morbus semper periculosior in infantibus quam adultis, quia saniem expuere non valent, minusque auxiliis obediunt. Tumor erysipelaceus fausto plerumque omine apparet. Dum nitent oculi, spes adest; quo tempore hoc deperit, in propinquo mors est. Quo magis urget debilitas & deliquium, eo gravior morbus; quo minus, eo mitior. Ulcera alba optima, cinerea pejora, livida & nigra pessima sunt. Diarrhœa, rigor, pulsus debilis & parvus, corpus œdematosum vel cadaverosum, infausti ominis sunt. Exanthemata disparentia vel livida, sanguinis præcipue e naribus fluxus, mortem subesse testantur.

10 Ad hujus morbi medelam confert, 1. Ventriculum & glandulas faucium leni vomitorio evacuare. 2. Vires medicamentis cardiacis & leniter diaphoreticis, vino diætaque restaurante & antiseptico refocillare. 3. Sustinere tumorem externarum partium tepido lecti calore, quo optime prævenitur diarrhœa. 4. Medicamentis antisepticis, inter quæ eminet cortex Peruvianus, acidaque mineralia & vegetabilia, dummodo diarrhœam non excitant. 5. Emplastris epispasticis circa cervicem applicatis.

Venæ sectio, purgatio, & medicamenta antiphlogistica, experientia teste, plerumque nocent. Prodest nonnunquam venæ sectio

in corporibus plethoricis & adultis, præcipue ſi adſit laborioſa reſpiratio.

11. In initio morbi, convenit gargarizare partes affectas, medicamentis leniter repellentibus & reſolventibus, qualis infuſio roſarum rubr. cum aceto vel vino rubro aſtringente. Ulceribus albis magis arrident gargariſmata ex detergentibus, qualia mel, tinctura mirrhæ, mel Egyptiacum, & aq. calcis. Repetita gargarizatione optime ſeparatur cruſta alba ulceri adhæreſcens, quæ nunquam impune avellitur; augetur enim inflammatio & dolor, inſequiturque ſæpe hæmorrhagia. Ad hæmorrhagiam aſtringentia & ſtiptica applicentur.

S E C T. V.

Tuſſis vel catarrhus, & tuſſis convulſiva.

1. TUSSIS eſt vehemens & convulſiva expulſio materiæ irritantis, in cavum pulmonum depluentis ex arteriolis vel glandulis, quæ membranam laryngis, aſperæ arteriæ, bronchiorum, & veſicularum pulmonalium irrorant.

2. Diſtinguitur, 1. In originariam & ſymptomaticam. 2. In calidam & frigidam: cum priore conjunguntur febrilia ſymptomata, cum poſteriore nulla. 3. In ſiccam, ubi nulla vel pauca; & humidam, ubi magna adeſt exſcrea-

tio. 4. In tenuem & acrem catarrhum; tenacem & inertem. Sedulo distinguendæ & seorsim describendæ sunt hæ duæ species, utpote diversæ, immo fere oppositæ. Prior strictos, posterior laxos adoritur.

3. Acer catarrhus excitatur a frigore subito corpori applicato; ventis humidis & frigidis, Borea imprimis & Euro; subitis tempestatum mutationibus; regelatione; aere aquosis particulis repleto; vestitu humido; pedum refrigerio; alicujus partis, sed capitis pectorisque præcipue, denudatione; prægressis morbis, videl. variolis, morbillis, &c. Particulis acribus contagiosis in aere natantibus. Crassum catarrhum inducit quodcunque nimiam seri copiam generat, uti laxa corporis pulmonumque compages, vita sedentaria; aer nimis humidus & insularis; studia nocturna; & diæta nimis cruda, frigida, & aquosa.

4. Harum causa proxima est irritatio pulmonum a peregrina materia, & motus totius fere corporis convulsivus, ad hujus expulsionem exinde excitatus: omnia enim irritantia, externæ pulmonum superficiei applicata, qualia corpora peregrina, aer particulis acribus repletus, tuberculæ pulmonum tussim excitant. Tussis vomitui merito assimilatur.

5. Catarrhus tenuis sese manifestat horripilatione, lassitudine, oculis lacrymas ef-

fundentibus & ſæpe inflammatis, vultu rubicundo & inflato, dolorifica capitis gravitate, pectoris anguſtia & dolore, continua faucium titillatione, & ſollicitudine ad tuſſim, præcipue veſpertino tempore, nulla vel pauca aquoſa exſcreatione, pedum refrigerio, pleniore urinæ ſecretione, pulſu citato & plerumque duro, narium pruritu, ſternutatione, membranæ Sneiderianæ inflammatione & excoriatione, coryza, raucedine, reſpiratione difficili, hæmoptoe, phthiſi pulmonali.

In catarrho tenaci reſpiratio laborat, pulmones muco ſpumoſo ſcatent, tuſſis mane præcipue fatigat, & ejicit materiam viſcidam, albicantem, vel ſubflavam, vel cæruleam, & in globulos mucoſos adhæreſcentes ſæpe convolutam. Huic ſuperveniunt tubercula pulmonum, ſuppurationes, tabes, phthiſis pulmonalis.

6. Omnia hæc ſymptomata facillime deducuntur ab acri tenuique, vel inerti & viſcida materia vellicante pulmones. Patitur membrana Sneideriana, ob communicationem cum membrana pulmones intus veſtienti. Omnes thoracis abdominiſque partes externæ internæve in niſum convulſivum trahuntur, quia iiſdem nervis, videl. pari octavo & intercoſtali, ac pulmones, donantur.

7. Tuſſis ſicca plerumque mutatur in humidam; prior poſteriore periculoſior ob inflam-

mationes, vasorumque rupturas quæ comitantur: hinc melius est siccam in humidam, quam humidam in siccam transire; quia posteriorem subsequuntur sæpe tubercula, febresque putridæ vel hecticæ. Tussis humida digestionem lædit, cachexiamque inducit. Debilibus pulmonibus utraque species incommoda.

8. Hæ diversæ species diversam & fere contrariam medelam poscunt. In catarrho tenui, 1. Pulmones deplendi venæ sectione, ductione alvi lenissima, mitissimisque diaphoreticis. 2. Acrimonia materiæ corrigenda, tenuitas inspissanda, & vasa pulmonea relaxanda oleis vegetabilium sine calore expressis; spermate ceti; decoctis mucilaginosis, vel syrupis ex herbis pectoralibus dictis, videl. tussilagine, althæa, sem. lini; leniter inspissantibus, videl. conf. rosar. rubrar. balf. locatell. & lacte asinino. 3. Motus convulsivi sedandi opiatis, quæ vires egregie inspissantes quoque possident. 4. Diæta tenuissima, blanda, lactea, cutis bene tecta, quies in initio, & postea lenis motus requiruntur.

In catarrho crasso, 1. Materia avocanda alvi laxitate, empl. epispasticis, & fonticulis. 2. Attenuanda vomitu, epispasticis, & medicamentis incidentibus & detergentibus, videl. sapone, scillis, allio, gum. ammoniaco, acidis vegetabilibus. 3. Pulmones corroborandi suffitu exsiccante, equitatione continuata,

frictionibus validis, præcipue capitis, cum quibusdam calefacientibus, diæta corroborante, & aquis chalybeatis. 4. Opiata, cerevisia, ova, pisces, præcipue saxatiles, nocent ob inspissantem suam naturam.

Tussis convulsiva.

9. Est atrocior & magis inveterata tussis species, quæ puerilis, convulsiva vel ferina appellatur. In hac specie continua fit per aliquot minuta ob tussim expiratio; & inspiratio quando advenit perficitur sibilo, stertore, & clangore ob glottidis coarctationem. Parum e pulmonibus rejicitur. Ventriculus sæpe ad vomendum irritatur. Febris supervenit. Sequuntur exulcerationes, hæmoptoe, phthisis.

10. De sede hujus tussis magna inter practicos agitur lis. Quamplurimi e ventriculo oriri autumant, quia pectoralia relaxantia nocent, & stomachica amara prosunt: alii e pulmonibus; nonnulli denique e pharynge & larynge. Prima sententia non firmis stabilitur argumentis; quia oleosa obesse & amara prodesse pulmonibus æque ac ventriculo possunt; neque per consensum affici videntur pulmones, quia tussi sæviente ventriculus sæpe non irritatur. Mihi videtur provenire a majore partium in catarrho communi affectarum irritatione, & majore totius corporis, imprimisque

imprimiſque ventriculi, laxitate & irritabilitate.

11. Tuſſes convulſivæ raro periculoſæ ſunt; nonnunquam tamen ſuffocationem vel phthiſim inducunt. Parum proficiunt medicamenta donec vires morbi exhauriantur.

12. In medela conducunt, 1. Venæ ſectio copioſa. 2. Vomitus debitis intervallis repetitus. 3. Purgatio cum rheo & calomelano. 4. Pectoralia attenuantia. 5. Epiſpaſtica, ad humores acres e pulmonibus evocandos. 6. Specifica a multis decantata, videl. muſcus pyxidatus, ſuccus pulegii. 7. Relaxantia & inviſcantia unguenta thoraci externe applicata. 8. Amara & roborantia poſtea aſſumpta, videl. cort. Peruv.

13. Semel mihi contigit videre tuſſim remittentem, quæ certa hora adveniebat, per horam unam vel alteram inſtar convulſivæ ægrum agitabat, & dein uſque ad eandem horam noctis inſequentis ceſſabat. Omnibus quotquot ſunt pectoralibus incaſſum tentatis, cortice Peruviano, ſpatio viginti quatuor horarum, feliciter profligata fuit.

SECT. VI.

Peripneumonia.

1. EST inflammatio pulmonum cum febre acuta, reſpirandi difficultate,

tussi & pulsu molli. Medicis quam maxime convenit morbi hujus ideam habere distinctam, quia omnibus fere supervenit acutis ante mortem.

2. Distinguitur, 1. A magnitudine morbi, uno saltem, vel utrisque pulmonum lobis affectis. 2. A specie obstructionis, an sanguinea, vel pituitosa sit: prior peripneumonia vera, posterior notha appellatur. Est & alia quoque species sanguine dissoluto & cito putrescente conjuncta, quæ maligna dici debet. De hisce ordine agamus.

3. Peripneumonia inflammatoria corripit præcipue sanguineos; fibras strictas & densum sanguineum habentes; diæta crassa & potu spirituoso utentes; nimis angusta thoracis conformatione præditos; pinguedinosos; asthmaticos, & senes; grassatur maxime hieme.

4. Causæ remotæ sunt cohibita perspiratio; valida exercitatio; aer frigidus, densus, gravis in pulmones admissus; ventus ab aquilone spirans; exhalationes acres vel astringentes in aere volitantes; potus spirituosi; aqua frigida corpori labefacto immissa; balnea nimis calida; pleuritis & angina; dolores spastici & colici; evacuationes suppressæ; exanthemata repulsa; ulcus antiquum consolidatum; variolæ vel morbilli.

5. Causa hujus morbi proxima est obstructio inflammatoria in finibus arteriæ pulmo-

nalis, aut bronchialis, aut utriusque simul. Hanc certissime declarant causæ remotæ; symptomata, & cadaverum inspectiones.

6. Incipit sensu frigoris, cui succedit calor; pulsus citatus, magnus, & mollis; respiratio laboriosa, celeris & calida; dolor gravativus sed non acutus; vultûs & oculorum rubescentia; anxietas; inquietudo, & debilitas; sanguis emissus tenax, & crusta alba coopertus; nullus supra latus affectum decubitus; tussis sicca; vomitus; os & lingua sicca; dolor in humero; urina rubra & post secessum turbida; vigiliæ, & delirium. Tandem spiritus trahitur cum sibilo; pulsus formicat; visus obscuratur; mens alienatur; extremitates frigent; sudor in superioribus partibus obrumpitur, & æger moritur.

7. Terminatur hic morbus circa criticos dies sputo primo tenui, dein flavo & sanguine tincto; sudoribus largis; hæmorrhagia narium; alvo laxato; & urina sedimentum subrubrum deponente. Aliquando transfertur materia ad inferiores extremitates ubi phlegmona, erysipelas, tumores, & ulcera producit. Non accedentibus hisce salutaribus crisibus, infaustas per suppurationem, scirrhum, vel gangrænam habet.

8. Pulsus in peripneumonia semper invenitur mollis; quia pulmo ex pulposa & cellulari, non membranacea substantia, fabricatur; ideoque cum membranosis arteriarum

tunicis nullam habet ſympathiam, neque in ſpaſticas contractiones incitat. Reſpiratio frequens & laborioſa; quia, veſiculis ſanguine congeſto compreſſis, neque aerem ſatis copioſe haurientibus, pulmones crebrioribus conatibus id compenſare nituntur. Veſiculorum latera, a diſtentione vaſorum, ad ſe mutuo affricantur: hinc tuſſis & ſtrepitus. Denegato libero per pulmones tranſitu, ſanguis ſtagnat in corde dextro & venis: hinc anxietas, rubor oculorum & faciei, delirium, vigiliæ, & phrenitis.

9. Diſtinguitur clariſſime peripneumonia a pleuritide pulſu pleno & molli, reſpiratione calida, & dolore gravativo ſed non acuto: ab aſthmate, valida febre quæ illam ſequitur.

10. Peripneumonia nunquam periculo vacat a ſumma viſceris neceſſitate. Si obſtructio parva, vaſa flexilia, & febris non nimis valida, tunc ſperanda eſt reſolutio. Si magna adſit inflammatio; vaſa valde rigida; ſanguis, venæ ſectione quamvis ſæpius repetita, tenax ſemper profluit, & ſternutamenta continua, in ſummo diſcrimine verſatur æger. Strepitus pulmonum, & oculorum caligo mortem jam imminentem oſtendunt. Utrumque pulmonum inflammatum cita mors plerumque ſequitur. A pleuritide peripneumonia, uti olim dixit Hippocrates, malum. Optime judicatur ſputo albo, flavo, ſtriis

ſanguineis miſto, & ſine molimine prodeunte. Sanguis floridus, ſpumoſus, lividus, poroſus inſtar ſpongiæ, imminens prænunciat periculum.

Si materia intus abſorpta per urinam, ſedem, vel ſudores ejicitur, fauſtus morbi eventus; ſi vero deponitur in hepar, lienem, vel cerebrum, infauſtus expectandus eſt eventus. Haud meliore nota inſignitur, quando diarrhœa ſputum ſiſtit, vel urina aquoſa devenit. Si ſymptomata ad quartum diem ſine mitigatione permaneant, tunc expectanda ſuppuratio, quæ in phthiſim pulmonalem, vel empyema, morbos dubii eventûs, degenerat. Si materies inflammatoria in ſcirrhum mutetur, morbus oritur incurabilis; ſi in gangrænam, mors præſto adeſt.

11. Indicatur in hoc morbo ut, 1. Sanguinis copia & impetus contra vaſa pulmonalia obſtructa minuatur. 2. Vaſa laxentur. 3. Humores diluantur & attenuentur.

Sanguinis copia & impetus minuitur; 1. Larga & repetita venæ ſectione. Quando vires ulteriorem venæ ſectionem non admittunt, cucurbitulæ humeris applicatæ proſunt. Sanguis poſt quartum vel quintum diem non detrahendus, niſi venæ ſectionem nova depoſcunt ſymptomata; quia ſuppurationem jam inceptam impedit. 2. Alvi repetita ſubductione emollientibus injectionibus. 3. Epiſ-

pasticis, post debitas evacuationes, applicatis.

Vasa laxantur, 1. Potu multo tepido relaxante. 2. Vaporibus tepidis emollientibus per inspirationem in pulmones attractis. 3. Clysmatibus emollientibus nitrosis. 4. Quiete & calore lecti. 5. Aere neque nimis calido neque frigido, sed temperato.

Humores attenuantur, 1. Potu multo diluente. 2. Nitro cum paucis camphoræ granis. 3. Diæta sorbili tenuissima & attenuante.

12. Ad sputum promovendum conducunt humidi vapores ore hausti, blanda oleosa cum syrupis pectoralibus mixta, decocta emollientia pectoralia, incidentia, & ante omnia epispastica repetita. Ad inhibendum sanguinis sinceri sputum sectio venæ Saphenæ, & medicamenta mucilaginosa, leniterque astringentia.

De empyemate, & ulceribus vel scirrho pulmonum, alibi tractandum est.

Peripneumonia maligna.

1. Peripneumonia maligna priore longe periculosior est, & scorbuticos nautasque post longam navigationem præcipue adoritur. Adest difficilis respiratio; inquietudo; summa debilitas; animi ad minimum motum deliquium; dolores per totum corpus; pulsus

mollis & depressus; profusi sudores; rejectio materiæ tenuis, saniosæ, sanguineæ, male-olentis per sputum; urina ruberrima; sanguis dissolutus, lividus, sine crusta alba; eruptiones rubræ, vel lividæ petechiæ.

2. Prosunt in hac specie acida vegetabilia vel mineralia; acetum camphoratum; vinum rubrum; diæta nutriens & acescens; & opiata caute administrata ad defluxionem inspissandam. Nocent epispastica, & venæ sectio, nisi adsit pulsus firmus; præsertim si repetatur.

Peripneumonia notha.

1. Peripneumonia notha senes, phlegmaticos, debiles, laxos & obesos, tempestatibus præsertim pluviosis, petit. Oritur a sero & lympha nimis viscidis & glutinosis pulmones obstruentibus.

2. Adsunt frigus & calor alternatim; pulsus frequens, debilis, & tenuis; vomitus; anxietas; ponderis sensus in pectore; vertigo; capitis dolor; tussis; sanguis serosus; coarctatio pulmonum; urina pallida; calorque vix auctus.

3. Levatur venæ sectione, si vires admittant; cucurbitulis humeris applicatis; vomitu; epispasticis; purgantibus lenissimis, si nullum adsit sputum; & medicamentis attenuantibus, uti haustibus salinis, camphora,

aceto fcillitico, gummi ammoniaco. Mucilaginofa, oleofa, & opiata vitanda funt.

SECT. VII.

Pleuritis.

1. EST dolor lateris acutus cum acuta febre & refpiratione læfa.

2. Diftinguitur, 1. In diverfas fpecies fecundum diverfas pleuræ partes affectas 2. In veram, ubi fola pleura; & in fpuriam, ubi mufculi intercoftales afficiuntur. 3. In humidam, ubi adeft fputatio; & ficcam, ubi abeft.

3. Pleuritis caufas prædifponentes & remotas antea in peripneumonia defcriptas, fuperadditis externis thoracis læfionibus, pro fuis agnofcit.

4. Omnes confentiunt autores, quod caufa hujus morbi proxima eft inflammatio pleuræ; fed magnopere diffentiunt de parte membranæ affecta. Nonnulli externam pulmonum tunicam, vel fuperficiem, pro fede pleuritidis habent. Veritatem inter cadaverum fectiones, ubi fola invenitur, fine præconcepta opinione fcrutantibus patebit, quod pleuritis oritur fæpe a fola externa pulmonum fuperficie, fæpius a pleura coftas cingente, fed fæpiffime ab utrifque fimul inflammatis. Vix enim aliter fieri poteft, quin

pulmones finceri, inflammato femel latere, in morbi focietatem trahantur; quia eadem inveftiantur membrana, fæpe laterali adhærefcant, & coftis ob dolorem non fatis elevatis, haud fatis expanduntur, ideoque inflammantur. Pulmones a pleuritide affectos, teftatur fputum a pulmonibus proveniens.

5. Pleuritis incipit rigore & horrore; quos fequitur calor; fitis; inquietudo; dolor in latere acutus, fpungens, & ad fpinam vel claviculas vergens; pulfus durus & inftar chordæ ferratus; decubitus in latere affecto difficilis; tuffis ficca dolores exacerbans; urina ruberrima; fanguis detractus valde adhærefcens, cruftaque tenaci obductus; dolor capitis; refpiratio difficillima; rejectio materiæ tenuis, faniofæ, & fæpe fanguineæ poft tertium diem; omniaque peripneumoniæ fymptomata.

Infpecto cadavere, pleura folito craffior & inflammata, aliquando fuppurata, nonnunquam fphacelata, invenitur. Eodem modo plectuntur pulmones.

6. Solvitur morbus circa criticos dies hæmorrhagia; fputo in initio tenui, faniofo & fanguineo, dein albo & craffo; fudore; alvo foluta; abfceffibus; & urina fedimentum lateritium deponente. Si non refolvitur obftructio, terminatur fuppuratione, fcirrho vel fphacelo.

7. Dolor ad omoplatas & fpinam vergit,

quia pleura hisce partibus appropinquat. Pulsus durus & serratus provenit a spastica systematis arteriosi contractione, excitata per consensum inter arteriarum tunicam & pleuræ membranam a vehementi dolore. Decubitus in latere affecto vasa turgida comprimit, augetque inflammationem & dolorem. Reliqua symptomata ab adjuncta peripneumonia, facillime deducuntur.

8. Pleuritis distinguitur a peripneumonia, dolore acuto & pulsu duro; a doloribus thoracis, aere in intestinis incarcerato excitatis, febre, aliisque symptomatibus.

9. Respiratio facilis & exscreatio purulenta, alba, levis, & æqualis, morbi felicem eventum; sed respiratio difficilis, imminens suffocatio, urina multa, aquosa, & tussis sicca, elapso tertio die, infelicem eventum portendunt. Dolor & abscessus aurium morbum solvunt. Sputum subito cessans sine ullo urinæ sedimento, diarrhœa nimis frequens, strepitus pectoris a redundante sputo, & facies tristis, subitum exitium minitantur. Pleuritis recidivans plerumque lethalis. Si, dolore pectoris cessante, febris eadem permaneat cum pulsu debili & intermittente, sudoribusque, gangræna jam incepta est.

10. Indicatio curatoria est, 1. Momentum sanguinis contra vasa obstructa diminuere. 2. Vasa relaxare. 3. Humores diluere.

Momentum sanguinis diminuitur, 1. Subita,

larga, & sæpius repetita venæ sectione, quoad ægri vires ferre possint. 2. Cucurbitulis, ante summa incisa cute, supra locum dolentem applicatis. 3. Empl. epispast. peramplo supra partem affectam applicato, quod certe & cito dolorem levat.

Fibræ relaxantur, 1. Fomentationibus emollientibus, vel saccis herbis coctis repletis. 2. Medicamentis oleosis & potionibus mucilaginosis interne sumptis.

Sanguis diluetur, 1. Potu multo tepido diluente. 2. Diæta tenuissima sorbili. 3. Nitro cum pauxillo camphoræ exhibito.

11. Ad acutum lateris dolorem, urgente summa necessitate, anodyna, præmissis debitis evacuationibus, caute administranda sunt. Expectoratio, uti in peripneumonia, pectoralibus promovenda est. Evacuationes tunc nocent.

12. Inflammatio mediastini, quod ex binis pleuris componitur, sese prodit dolore acuto inter sternum & spinam vel claviculas, respiratione frequeni & celeri, cæterisque pleuritidis symptomatibus. Pleuritis dorsalis ab Hippocrate & Aræteo appellatur.

13. Si pericardium, quod ex pleuræ duplicatura componitur, inflammatione corripitur, dolor sentitur profundus; gravitas; anxietas; respiratio celerrima & frequens; sitis ingens; thoracis incendium; palpitatio cordis; pulsus durus & inæqualis, syncope.

SECT. VIII.

Paraphrenitis.

1. Arcte cum prioribus connectitur paraphrenitis, quæ pro sua causa proxima agnoscit inflammationem diaphragmatis, vel pleuræ ubi diaphragmati connectitur. Dirus hicce & periculosus morbus stipatur acuta febre; dolore acuto inter costas spurias & imas vertebras; respiratione celeri, convulsiva, & singultuosa; inquietudine & anxietate; tussi sicca; singultu; delirio; retractione hypochondrii sub costis; & immobilitate abdominis inter respirandum. Eodem modo terminatur, & iisdem cedit remediis, ac pleuritis.

SECT. IX.

Phthisis pulmonalis.

1. Phthisis pulmonalis est tabes corporis, cum febre hectica, tussi, & purulento sputo, ab ulcere pulmonum originem ducens.

2. Distinguitur, 1. In originariam & symptomaticam. 2. In phthisim cum abscessu, vel cum vomica. 3. In acutam & chronicam.

3. Huic morbo maxime obnoxia est ætas inter vigesimum & trigesimum annum; & forma quæ gaudet humeris alatis, collo longo

teneroque, thorace angusto planoque, statura procera, & molli musculorum compage.

4. Causæ procatarcticæ sunt acris materia a pulmonibus separata tussimque excitans; fumus arsenici vel carbonum; aer humidus; tubercula; hæmoptoe; evacuationes solitæ diminutæ, vel repressæ, uti menstrua, lochia, ulcera, pedum sudatio, hæmorrhagiæ narium, hæmorrhoides, scabies, &c.; animi pathemata inordinata; nimia cibi potusve ingurgitatio; vita sedentaria; corpora extranea in pulmones delapsa; vulnera; morbi diversi, uti scorbutus, scrophula, affectio hysterica, lues, asthma, febres continuæ, remittentes, pleuriticæ, peripneumonicæ, scarlatinæ, variolosæ, morbillosæ; contagium; dispositio hæreditaria.

5. Causa proxima est ulceratio pulmonum. Hoc testantur causæ remotæ & cadaverum inspectiones.

6. Oritur obstructio sæpissime in glandulis per pulmonis substantiam disseminatis, vel arteriis bronchialibus: aliquando etiam in minutissimis arteriæ pulmonalis vasculis.

7. Recte separatur hic morbus in duo diversa stadia, inflammationis & suppurationis.

8. Incipit tussi sicca; voce clangosa; calore aucto; dolore; thoracis oppressione, præcipue post motum; sanguinis spumantis & rutili rejectione; sapore salso in ore; ap-

petitu proſtrato ; ſiti ; cibi nuper aſſumpti vomitu ; triſtitia ; gravitate in lobo affecto ; pulſu celeri , molli , parvo , nonnunquam pleno & duriuſculo. Stadium primum inflammatorium.

Poſtea pus exſpuitur viride , album , ſanguineum , inodorum vel graveolens. Corpus extenuatur , & tempore æſtivo alget ; febre depaſcitur , quæ veſpere advenit , & mane ſudoribus colliquativis difflatur ; diarrhœa , lienteria , dyſenteria , vel diabete , vexatur ; calore , præſertim in volis manuum , uritur ; lingua parvis ulceribus ſcatet : poſt paſtum genæ liveſcunt ; ungues curvantur , extenuatis digitis ; capilli decidunt ; pedes tumeſcunt , præcordia ſurſum convelluntur ; bronchiorum partes abraſæ tuſſiendo rejiciuntur ; languent omnes functiones ; corpus areſcit ; oculique ſubſidunt , & intra cavitates ſeſe recondunt. Tandem deglutitionis læſio , ulceris exſiccatio , frigus corporis & virium defectio , ægrum meliora fata expectantem ſubito conficiunt. Stadium ſuppuratorium. In vomica omnia hæc accidunt , puris ſputu excepto.

9. A vaſis pulmonum obſtructis & inflammatis oritur tuſſis ſicca , calor , dolor , febris , cæteraque ſtadii primi ſymptomata. A vaſis & fluidis ſuppuratis puris ſputum. A pure acri putridoque in venas abſorpto humores colliquantur , putreſcunt , febriles paroxyſmos

excitant, e corpore per cutem, inteſtina vel renes eliminantur, ad nutritionem inepti redduntur, & in lateralia vaſa hydropicos tumores excitantes cedunt. Sanguis rutilus & diſſolutus, ad caput poſt paſtum inflatione ventriculi determinatus, in vaſa haud antea permeabilia intrat, & ruborem excitat. Tandem ob humorum defectum & putredinem moritur, non ſine vana convaleſcentiæ ſpe a lenitate morbi apparente & quotidiana ſymptomatum mitigatione.

10. Stadium primum hujus morbi a catarrho dignoſcitur, quia hunc defluxio, illam tuſſis arida, & pondus alterius lobi pulmonum in decubitu comitatur. Febris putrida remittens, puris rejectio, tabes, ſudores nocturni, & diarrhœa colliquativa, ſtadium ſecundum ab aliis morbis abunde diſtinguunt.

11. Prognoſim fauſtam efficiunt morbus adhuc recens, pus album, æquale, facileque rejectum, nulla vel ſaltem parva febris, reſpiratio libera, tuſſis mitis, appetitus haud proſtratus, thorax ſatis capax, alvi laxitas, juventus, cæteraque ſymptomata leniſſima; deſperatam, morbus hæreditarius, tuſſis ferina, calor hecticus matutino tempore, ſomnus haud vires refocillans, antecedentes morbi febriles, tabeſcentia magna, ſuffocatio, diarrhœa, ſudor colliquativus, pedumque tumores. Acuta periculoſior chronica; originaria ſymptomatica. Autumnus tabidis nocet.

12. Stadium primum curatur, 1. Inflammationem minuendo venæ sectione parca propriis intervallis subinde repetita. 2. Vesicatoriis dorso & lateribus frequenter applicatis. 3. Tenues & acres humores inviscando oleosis & incrassantibus medicamentis. 4. Vomitu, si a catarrho frigido ortum duxit. 5. Caussas morbi specificas, sive ab hæmorrhagia, scorbuto, scrophulo, asthmate, hypochondriaca aut hysterica affectione, vel evacuationibus suppressis, pendent, medicamentis victuque hisce morbis dicatis tollendo.

Tubercula cruda deobstruentibus lenissimis summa cum cautela adorienda.

Stadium secundum levatur, 1. Abstergentibus, incrassantibus, & agglutinantibus. 2. Pus educendo per vias naturæ consentaneas, scilicet per tracheam si vomica sit, per fonticulas vel ulcera, per intestina, vel per renes, natura semper viam præmonstrante. 3. Puris effectus in sanguinem impediendo antisepticis non stimulantibus, incrassantibus, & acidis ex vegetabili vel minerali regno desumptis, diarrhœa haud prohibente. 4. Corpus nutriendo & corroborando diæta eupepta refocillante, lacte præcipue asinino, exercitio moderato, præsertim equitatione, aere sicco, calido, & non nimis tenui, somno protracto; evitatis venere, animique pathematibus & curis.

13. Ad dysenteriam conveniunt rheum & astringentia;

astringentia; ad tussim & insomnium, pectoralia & opiata; ad sudores nocturnos, corroborantia, stragulæque paucæ; ad nauseam & vomitum, acida. Alia evacuatio promovenda, dummodo alii vires exhaurienti obstemus.

14. Cura præservatoria nititur venæ sectione quater in anno celebrata, diæta regulari, immunitate a catarrho, aeris nocturni evitatione, & exercitio.

15. Quare Anglia cæteris nationibus magis obnoxia sit huic morbo?

SECT. X.

Tabes aliæ purulentæ.

1. EMpyema est collectio puris inter pulmones & pleuram; cognoscitur febre hectica, respiratione difficili, tussi, sputu, materiæ fluctuatione, gravitate & molestiæ sensu a situ corporis mutato, cæterisque inflammationis prægressæ & suppurationis signis.

Tabes a vomica hepatis patet dolore usque ad humerum porrecto, tumore & dolore ad tactum in loco affecto, nausea, vomitu, diarrhœa.

2. Tabes ab abscessu ventriculi sese monstrat fœtidis eructationibus, tussi sine expectoratione, vomitu purulentæ materiæ, deli-

quio, ſudoribus, dolore vel tempore deglutitionis, vel poſtquam perficitur: inteſtinorum, a ſitu & ſeparatione puris per ſedem; omenti vel meſenterii, tenſione, gravitate, dolore, in hoc profundiore quam in illo: renum, ſenſu ponderis in parte affecta, decubitu in ventrem, urina purulenta & dyſuria: uteri, a dolore lumborum & excretione puris e vagina.

3. Hæ tabes curantur ulcerum abſtertione & agglutinatione, naturæ in ſuis conatibus opitulatione, ſanguinis contra puris effectus munitione, &, quando fieri poteſt, eductione per aperturam arte factam.

SECT. XI.

Inflammatio ventriculi.

1. HAnc excitant potio frigida, liquores fermentati, venena corroſiva, acria emetica, vel purgantia; retropulſio variolarum, purpureæ, podagræ; humores bilioſi; corpora dura deglutita.

2. Cognoſcitur dolore acuto in præcordiis; calore interno ventriculi; pulſu ſubduro, contracto, & frequenti; ſumma anxietate; vomitu continuo dolorifico; ſiti magna; vigiliis; inquietudine; corporis jactatione; extremorum refrigeratione; ſpiratione difficili; ſummo dolore a ructu, & poſt

assumpta præcipue acria medicamenta; lypothymia. Inspectio cadaverum ventriculum sphacelatum ostendit.

3. Funestum denunciat eventum irrequieta corporis jactatio, potus ingestus rursum ejectus, singultus, animus deficiens, pulsus intermittens, mens emota, artuumque convulsiones.

4. Curatur venæ sectione, quoad vires ferre possunt; cucurbitulis supra locum dolentem applicatis; fotibus & cataplasmatibus externe applicatis; clysmatibus emollientibus sæpius repetitis; & nitro cum pauxillo camphoræ interne sumpto.

SECT. XII.

Dysenteria, diarrhœa & lienteria.

1. DYsenteria est alvi fluxus cum perpetua adsellandi cupiditate, vehementibus torminibus, & plerumque sanguinis dejectione.

2. Distinguitur: 1. In sporadicam & epidemicam. 2. In mitem & malignam: posteriorem notant summa virium jactura, exanthemata, &c. 3. In rubram & albam; in illa feces sanguine, in hac pure & sanie tinctæ sunt.

3. Dysenteria præcipue corripiuntur, qui antea hoc morbo laboraverunt, vel ventricu-

li et inteftinorum debilitate plectuntur; qui biliofis primarum viarum fordibus infeftantur; qui prava diæta, fructibus immaturis, & liquoribus fermentefcentibus ufi fuerunt; & qui frigido humidoque nocturno aeri, folis fervorem antea perpeffi, expofiti funt. Hinc morbus vere caftrenfis. Dyfenteria epidemica omnes indifcriminatim adoritur. Sævit præcipue æftate & autumno quando calidam tempeftatem & meridianum folem fubfequuntur humidæ frigidæque noctes.

4. An caufa proxima eft acris & cauftica materia putridæ naturæ? Huic fidem faciunt hæc argumenta: Apparet tempeftatibus putredini maxime accomodatis, & varia infecta progignentibus; fcorbuticos præcipue adoritur; a vaporibus fanguinis putrefcentis concitatur; partes præcipue affectas emollit & corrumpit; aerem in magna copia gignit; & fæces fumme putridas reddit.

5. Contagio propagatur dyfenteria, quia excitatur ab odore fœcum dyfentericorum, ab alvi in eadem fella exoneratione, & a lacte nutricum hoc morbo laborantium. Hinc fævit inter nutrices, quæ ægris in nofocomiis, præcipue caftrenfibus, ancillantur.

6. Sedes dyfenteriæ variat in variis morbi ftadiis. In morbi initio afficiuntur præcipue ventriculus & inteftina tenuia, uti confpicuum a naufea, vomitu, cardialgia, &c. Poftea omnis morbi vis exercetur in intefti-

na cressa, & speciatim in rectum, uti testantur dolor, tenesmus, & salutares clysmatum effectus.

7. Conqueruntur per aliquot dies de appetitu prostrato, ventris tumore, corporis lassitudine & horripilatione. Insequitur pulsus citatus; sitis; calor vehemens & acris; inquietudo; nausea & vomitus; cardialgia; anxietates præcordiorum; atrocissima imi ventris tormina, quæ sequitur frequens sed non copiosa alvi dejectio, fæces sanguineæ, saniosæ, mucosæ, spumescentes, pelliculis & filamentis sæpe mixtæ; borborygmi & flatus; continua desidendi cupiditas, quæ tenesmus appellatur; stranguria; ani procidentia; virium prostratio summa; ardor interiorum, frigescentibus extremitatibus; singultus; sudor frigidus. Quando ad extrema ventum est, dolor semel cessat, fæces involuntarie elabuntur & egregie fœtent, sitis perit, pulsus fit debilis, & mors ægrum, meliora expectantem fata, subito tollit.

Sectio cadaverum in conspectum adducit intestina, præcipue colon & rectum, præternaturaliter crassa, aere distenta, inflammata, exulcerata, & gangrænosa; tunicam villosam abrasam; bilem poraceam, viscidam, & nigri coloris; sanguinemque nigerrimum.

8. Nullam certam crisim, neque certas

periodos habet. Finitur plerumque inter ſeptimum & decimum quartum diem.

9. Particulæ acres dyſentericæ, in cavum inteſtinorum delapſæ, motum periſtalticum accelerant; hinc crebriores, ſed minus copioſæ, dejectiones. Sua acrimonia ſpaſmos & inflammationes excitant; unde tormina, teneſmus, ſanguis; flatus & borborygmi a fermentatione putredinoſa aerem generante; imbecillitas & extremitatum frigus a ſævis inteſtinorum doloribus & tanto humorum diſpendio; ſubita doloris evaneſcentia, a gangræna incepta.

10. Dyſenteria diſtinguitur a diarrhœa torminibus ſeverioribus, & ſanguine ſæpiſſime ſed non ſemper excreto; a cholera morbo, rariori vomitu, & fecibus ejectis.

11. Semper incerti ominis eſt hic morbus. Si invadit ſcorbuticos, tabidos, pueros, ſenes, inteſtina debilia habentes, ſed præcipue gravidas, periculoſus eſt. Mali etiam morbi teſtimonia ſunt vomitus frequentes & ſingultus. Sudores æqualiter per totum corpus diffuſi, & urina ſedimentum largum deponens proſunt. Convulſiones, fecum graveolentia, carunculæ vel pelliculæ ab inteſtinis abraſæ, ani ſtrictura ut nullus pateat clyſmatibus aditus, ſummum minitantur periculum. Actum eſt, quando, pulſu celeri ac debili exiſtente, extremitates frigent, dolor ſubito diſparet, fauces inflam-

matoriæ vel paralyticæ fiunt; & mens alienatur. Inducit sæpe lienteriam, hydropem, & tabem.

12. Ut curetur dysenteria, 1. Expellenda est materia peccans, vel ad alia loca derivanda. 2. Demulcenda est ejus acrimonia: &, 3. Motus intestinorum effreni, a materia morbifica excitati, consopiendi.

Ad expulsionem vel derivationem materiæ ad loca magis secura, conveniunt, 1. Venæ sectio, plethora & inflammatione mensuranda. In dysenteria maligna semel vel ad summum bis venam secare sat est. 2. Rad. ipecacuan. ad ventriculum exonerandum; vel parciori dosi, videl. ad grana quinque, sexta quaque hora exhibita, optimos præstat effectus hoc modo assumpta; sed pauci nauseam continuam perferre volunt. 3. Rheum unoquoque die dosi solita majore. 4. Vitrum antimonii ceratum, additis opio & theriaca, ad mitigandos ejus effectus effrenos, & materiam morbificam ab intestinis ad cutem determinandam.

Acrimonia materiæ demulcetur, 1. Potu mucoso & incrassante, uti decocto oryzæ, vel pulli. 2. Clysmatibus emollientibus ex herbis mucilaginosis, amylo, oleo, &c. 3. Acidis, in dysenteria maligna, summa cum cautela, ne intestina nimis irritent, exhibitis. 4. Thea florum chamæmeli, quæ putredini optime resistit.

Motus effreni consopiuntur, 1. Opio; post debitas primarum viarum evacuationes, certis intervallis, & forma liquida potius quam solida propinato. 2. Sub finem morbi adstringentibus, uti vino rubro, extracto ligni Campechensis, &c. 3. In convalescentia, ad restituendam fibrarum intestinalium firmitatem, prodest aq. calcis, cortex Peruvianus cum amaris, & equitatio, qua nulla res magis intestina confirmat.

Paulatim firmari intestina debent, ne adstringentibus fortioribus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. In hoc morbo quoque necessarium est, non quotiesIibet, decidere, sed quoties necesse est; ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.

13. Ad dolorem ventris, juscula emollientia, sperma ceti, fomentationes & epispastica loco affecto applicata. Ad tenesmum, clysmata oleosa, & folia tussilaginis ad anum detergendum. Ad ulcera interna, balsamum locatelli sursum & deorsum exhibitum.

14. In constitutionibus aeris epidemicis effugiat sanus consortium cum ægris, & præcipue cloacam vel sellam ubi alvum exonerant; pluviam, aerem humidum, vel nocturnum, & cutem bene tectam custodiat.

15. Quando alvi profluvium adest cum parva vel nulla febre, nulla sanguinis rejectione, nullisque gravioribus torminibus tunc

diarrhœa appellatur. Iisdem remediis, sed multo facilius quam dysenteria, cedit. Si parciores dejectiones, appetitus adhuc illæsus sint, diarrhœa sæpe pro valetudine est, neque cohiberi debet.

26. Lienteria est alvi fluxus, in quo alimenta inconfecta & parum immutata redduntur. Quando excernitur chylosa materia, cæliaca appellatur. Medicamentis stomachicis amaris, roborantibus, & equitatione, curatur.

SECT. XIII.

Colicus dolor.

1. EST acutus intestinorum dolor cum alvo constipata.

2. Distinguitur, 1. In colicam flatulentam, & spasmodicam. 2. In originariam & symptomaticam. 3. In acutam & chronicam. 4. In febrilem & non febrilem.

3. Causæ remotæ sunt pituita vitrea; cibi exsucci, fæces aridæ, vel concretiones lapideæ viam intestinalem obstruentes; bilis acris magna copia secreta; collectio sanguinis in vasis intestinorum; lac acescens: vermes; retentio lochiorum; frigus, vel venter fasciis non ligatus in puerperiis; indoles scorbutica, vel arthritica; fumi saturnini, vel aqua mineram plumbi lavans; venena;

diarrhœa, vel dyſenteria aſtringentibus nimis cito ſuppreſſa; calculi per ureterem, vel ductum cholidochum tranſeuntes; inteſtinorum tumores, vel glandularum meſenterii abſceſſus.

4. A ſpaſtica inteſtinorum contractione oritur hic morbus. Eluceſcit a ſymptomatibus, cadaverum inſpectione, & experimentis in vivis animalibus inſtitutis.

5. Stipatur parva febre; dolore acuto abdomen quaſi terebrante; difficili reſpiratione; cardialgia; nauſea, vel vomitu materiæ bilioſæ, vel pituitoſæ, alvo fortiter conſtipata; rugitu; appetitu & concoctione læſis; ſiti; urina bilioſa & ſæpe obſtructa; hernia umbilicali; tenſione & inflatione abdominis; ſingultu; ſyncope; delirio; convulſionibus; inteſtinorum diſruptione, vel ſphacelo.

6. Terminatur paralyſi, ileo, profuſis ſudoribus, hæmorrhagia narium, hæmorrhoidali fluxu, diarrhœa, macularum ſcorbuticarum irruptionibus, arthriti.

7. Diagnoſis inter colicum & nephriticum dolorem oritur a diverſitate loci affecti, exacerbatione prioris & non poſterioris poſt paſtum, majore alvi conſtipatione, & urina ſaturatioris coloris in priore quam in poſteriore.

8. Prognoſis eſt proſperior ſi dolor remittit, neque uno loco infigitur; e contrario

periculosa, si in una parte sine remissione sævit, præcipue accedente pervigilio, singultu, delirio, syncope, sudoribus frigidis. Colica inflammatoria vel epidemica pessima est.

9. Medela requirit, 1. Relaxationem spasmorum. 2. Evacuationem materiæ irritantis.

Relaxatio fit, 1. Venæ sectione, si adsit inflammatio. 2. Clysmatibus emollientibus. 3. Fomentationibus & cataplasmatibus calidis toti ventri impositis; semicupio; cucurbitulis sine ferro ventri admotis; compressione abdominis. 4. Opiatis post materiæ irritantis ejectionem.

Materia irritans evacuatur diversis modis secundum ejus naturam: bilis acris, purgantibus; flatus, medicamentis spiritum digerentibus; particulæ scorbuticæ vel arthriticæ, diaphoresi; feces induratæ, laxantibus; & venena, medicamentis oleosis. Diæta parca, tenuis, & lubricans convenit.

10. Recidivam impediunt equitatio, animus serenus, cibus haud flatulentus, & venter pedesque a frigore & humiditate muniti.

11. Est species hujus morbis quæ colica hysterica vocatur. Stipatur acuto dolore in regione ventriculi, vomitu materiæ biliosæ, pulsu celeri debilique, difficili respiratione, dejectione summa, & aliquando delirio. Tollitur opiatis.

SECT. XIV.

Cholera morbus.

1. Est ejectio materiæ biliosæ superne & inferne.

2. Causæ remotæ sunt alimenta facillime in rancidam vel acidam naturam abeuntia, uti caro suilla, pinguedo, alimenta oleo vel butyro frixa, dulcia, cucumeres, melones, uva, cerasi, &c. medicamenta purgantia acriora; venena; ira vehemens; bilis acris.

3. Causa proxima est convulsiva contractio intestinorum tenuium, præcipue duodeni, ab irritatione proveniens.

4. Præcedit nidorosa eructatio; cardialgia; morsus, dolorque ventriculi & intestinorum. Tunc æger corripitur ejectione ex alvo & ventriculo materiæ biliosæ viridis, flavæ, nigræ; distentione abdominis; pulsu celeri, debili, & inæquali; brachiorum artuumque contractione; dolore acuto supra umbilicum; retentione urinæ; frigidis sudoribus; singultu; palpitatione; convulsionibus.

5. Prognosis fausta, si, cessante vomitu, sequitur somnus, vel morbus transgreditur septimum diem; infausta, si æger debilis, vel annosus materia acerrima vel fœtens, aut vomitus cesset, durantibus cæteris symp-

tomatibus. Neque tamen ulli morbo minori momento ſucurritur.

6. Curatur, 1. Diluendo & expellendo humores acres potu multo aquæ tepidæ, vel juſculi tenuioris, & clyſmatibus oleoſis. 2. Motus convulſivos poſtea compeſcendo antiſpaſmodicis, opiatis, & unguentis nervinis externe applicatis. 3. Vino, cum diſcuſſa cruditas eſt, vires reſtituendo. 4. Tonum ventriculi & inteſtinorum reſtaurando medicamentis roborantibus, diæta exſiccante, exercitio.

SECT. XV.

Iliaca paſſio, ileus, ſeu volvulus.

1. EST dolor acutus, inflammatio, & obſtructio inteſtinorum tenuium, ita ut, alvo fortiter obſtipata, cibus vel ſtercus, vel utraque, per os redduntur.

2. Diſtinguitur, 1. In originariam et ſymptomaticam. 2. In veram et notham.

3. Cauſæ remotæ ſunt hernia inguinalis; irritatio vel eroſio a vermibus, medicamentis ſtimulantibus, venenis vel acri bili; nimis longa fæcum retentio; ingeſta exſucca vel acerba, uti panis ſiccus, nuces, caſtaneæ, oſſa, fructus immaturi, acerbi; intus ſuſceptio unius partis inteſtini intra aliam; tumores & ſcirrhi inteſtinorum partiumque vicinarum; recti coaleſcentia.

4. Caufa proxima eft inverfus inteftinorum motus periftalticus ab obturatione vifcerum originem ducens; hoc patet a fymptomatibus & corporum infpectione.

5. Poft alvi fuppreffionem æger corripitur acuto dolore & diftentione prope umbilicum; retentione obftinata fecum & ftatus; eructationibus; naufea; vomitu primo materiæ biliofæ vel pituitofæ, dein ftercorofæ, poftremo clyfmatum injectorum; refpirationis difficultate; urinæ obftructione; imbecillitate; pulfu citato & contracto; fiti. Tandem, ceffante dolore, lypothymiæ, fingultus, delirium, convulfiones, mors.

6. Prognofis incerta in tam acuto morbo. Minus periculi a dolore vago, vomitu per intervalla recurrente, & laxantibus clyfmatibus per anum ejectis; majus ab inflammatione acuta & fecibus male olentibus vel nigris ad os afcendentibus. Debilitas fumma, fœtidus fpiritus, pulfus debilis, delirium, convulfio, mortem inftantem denunciat. Juventus fymptomata tam fæva quam fenectus non habet.

7. Inflammatio minuenda eft, 1. Repetita venæ fectione, præcipue in talo; cucurbitulis abdomini, & hirudinibus venis hæmorrhoïdalibus applicatis. 2. Emollientibus & oleofis ptifanis; clyfmatibus, & fomentationibus externis. 3. Medicamentis antiphlogifticis, videl. fal nitri cum camphora. 4. Vo-

mitûs & doloris diminutione, per antiemetica & opiata, parca manu aſſumpta.

Obſtructio canalis inteſtinalis aperienda; 1. Purgantibus leniſſimis, & ſi hæc nihil proficiunt, acrioribus. 2. Suppoſitoriis vel clyſmatibus ex irritantibus medicamentis, vel fumo tabaci. 3. Crudo mercurio ad plurimas uncias aſſumpto. 4. Attentione ſedula ad cauſas remotas particulares, ſive herniam, ſive tumorem, ſive corpora dura.

Poſt alia incaſſum tentata, aqua frigida ſubito in pedes, crura, femora, & abdomen nuda ingeſta, alvum ſæpe feliciter ſolvit, ægrumque ex orci faucibus ſervavit; multa enim in præcipiti periculo recte fiunt, alias omittenda.

Diæta tenuiſſima haud inflans, quies, pathematum & frigoris evitatio, & ægrotanti & convaleſcenti conveniunt. Poſtea quoque vitare oportet cruditates, frigus, jactationem, ambulationem, cæteroſque corporis motus; nam facile, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, id malum redire conſuevit.

SECT. XVI.

Hepatitis.

1. MOrbus, qui ab hepate inflammato provenit, hepatitis appellatur.

2. Præter cauſas remotas, quæ omnibus

febribus communes ſunt, has peculiares habet videl. omenti ingentem obeſitatem; ſucceſſiones ab emeticis nimis violentas; hepatis ſcirrhum; ſubitum frigus ab aere vel frigidis potionibus, jecori antea calefacto applicatum; ſanguinem tenaciſſimum, atrabilarium ab antiquis appellatum.

3. Diſtinguitur, 1. In genuinam & ſpuriam; in priore afficitur hepatis ſubſtantia; in poſteriore, peritonæum veſtiens hepar vel coſtas ſpurias. 2. Secundum partem hepatis affectam, ſcil. concavam & infirmam, vel convexam & ſuperiorem: hæ duæ ſpecies diverſæ diverſa habent ſymptomata.

4. Obſtructionem in finibus arteriæ hepaticæ vel venæ portarum pro ſua cauſa proxima agnoſcit.

5. Inflammatio concavæ partis hepatis hiſce ſtipatur ſymptomatibus; dolore obtuſo, gravativo, & fixo in dextro hypochondrio; ardore; anxietate circa præcordia; pulſu primis diebus fere naturaliter ordinato, neque ſequentibus magnopere concitato; inflatione & tenſione dextri hypochondrii; cibi faſtidio; nauſea & vomitu; ſiti magna; lingua ſcabra & nigra; cardialgia, facie pallidi, citrini vel icterici coloris; ſingultu moleſtiſſimo.

Inflammationem convexæ partis comitatur dolor magis acutus in reſpirando, & ad jugulum vel humerum extendens; pulſus cita-

tatior; tussis sicca; molestus in sinistro latere decubitus; singultus; vomitus, & magna debilitas.

6. Morbus terminatur quarto, septimo, vel undecimo die per alvi solutionem; urinam vel sudores; vel postea suppuratur, vel in scirrhum mutatur.

7. Dolor tantum obtusus gravativus, & pulsus parum a naturali alienus, in inflammatione concavæ partis hepatis, hujus visceris insensibilitati debentur. Anxietas, vomitus, cardialgia a nervorum consensu, & irritatione vasorum ventriculi, sanguine repletorum, ob obstaculum ad venæ portarum extremitates natum. Color ictericus ab impedita bilis secretione & excretione. Singultus ab affectis per consensum nervis diaphragmatis, quod cum hepate connectitur. Sed convexæ partis inflammatio severiora producit symptomata; quia hepatis superior pars diaphragmati adhæret, quod acutiore sensatione præditum est. Humerus ramos ex eodem nervorum pari sortitur, ergo per consensum afficitur. Æger difficillime in sinistro latere cubat, quia in tali situ ligamenta inflammata & tensa magis tenduntur.

8. Dignoscitur a pleuritide lenitate doloris, situ intra costas spurias, pulsu non duro, & difficili in sinistro latere decubitu; ab hystericis & hypochondriacis symptomatibus, febre comitante.

9. Si recte tractetur, raro periculosus est morbus. Eventum funestum prædicunt singultus perpetuus, febris valida, sitis inextinguibilis, subitus extremorum pallor & frigiditas, urente corpore. Suppuratio hepatis, ni tumor extrorsum vertitur, sæpissime ægrum e medio tollit. Per longam vitam sine magno incommodo perfertur scirrhus, si debitum adhibeatur vitæ regimen, & tumor medicamentis aperientibus non irritetur; hisce enim in cancrum sæpe degenerat.

10. Ad morbi medelam confert, 1. Venæ sectio copiosa, non obstantibus arteriis fere naturaliter ordinatis: si postponatur hæc operatio, donec pulsus indicat, nimis tarde advenit. 2. Alvum laxantia. 3. Clysmata attenuantia & antiphlogistica, quæ absorpta venis meseraicis recte ad hepar deferuntur. 4. Fomentationes & cataplasmata discutientia hypochondrio externe applicata. 5. Medicamenta attenuantia & antiphlogistica interne sumpta. 6. Emplastra epipastica supra locum dolentem applicata.

11. Frigus, omnia frigida, labor, vehemens motus, ira, trepidatio, pondus, jactus, in hoc morbo inimica sunt.

SECT. XVII.

Nephritis.

1. NEphritis est inflammatio renum cum ardore & dolore lumborum, difficilique mictu.

2. Causæ remotæ sunt vulnera & contusiones renum; calculi; cibi flatum in colo generantes; quodcunque sanguinem ad renes determinat; uti diuretica calida; concussio in rheda, vel equitatio; plethora; evacuationes suppressæ; spasmodicæ renum contractiones.

3. Causa proxima est arteriolarum renalium obstructio, uti patet cadaverum inspectione.

4. Adsunt calor, dolor, & nonnunquam rubor in regione renum; stupor cruris ejusdem lateris; febris; urina primo pallida, dein rubra; difficilis mictio; dolorosus incessus, vel erectio corporis; facilior in latus infirmum, quam in sanum, decubitus; frigus extremitatum; nausea & vomitus; anxietas & spirandi difficultas; suppuratio vel gangræna partis.

5. A tumefacti renis compressione oritur rubedo cutis & stupor cruris; a compressis tubulis uriniferis, palliditas & diminutio urinæ; a partibus tensis & inflammatis, dolo-

rosa corporis erectio; a communicatione nervorum, vomitus & anxietas.

6. Colicus dolor distinguitur a nephritide; quia ille magis ad anteriora situs est, & difficultas urinæ tarde per consensum, si unquam, advenit.

7. Morbus periculosus, præcipue si, deficiente urina, supervenit delirium. Urina limpida pejor saturata. Hæmorrhoides supervenientes morbum solvunt. Pus, per vias urinæ secretum, optatissimum efficit suppurationis statum; per sedem, pejorem; si in abdomen depluit, pessimum.

8. Obstructa vasa aperienda venæ sectione; sanguisugis ano applicatis; clysmatibus emollientibus sæpe injectis; fomentationibus loco affecto applicatis; potu multo diluente; diaphoreticis lenissimis, & diæta tenui.

9. Si renes ulcerantur, prosunt balsamica, vulneraria, & aquæ chalybeatæ; evitatis acribus, acidis salsis, & molli decubitu supra dorsum.

SECT. XVIII.

Stranguria.

1. STranguria est excretio urinæ guttatim facta, cum continuo ad mingendum stimulo. Quando urina omnino supprimitur, ischuria appellatur.

2. Distinguitur in acutam, quæ ab inflammatione provenit; & chronicam, quæ nulla inflammatione stipatur.

3. Causæ remotæ sunt cantharides interne sumptæ, vel externe applicatæ; scorbutica fluidorum diathesis; acre pus ad vesicam delatum a rene, aliisve visceribus ulceratis; expositio podicis ad aerem frigidum, præcipue operantibus catharticis; inflammatio urethræ ab ulceribus venereis, vel injectionibus acribus; inflammatio intestini recti; hæmorrhoidalis fluxus suppressio.

4. Causa proxima acuta est inflammatio sphincteris vesicæ, vel muci eum defendentis abrasio, uti docent causæ remotæ cadaverumque inspectiones.

5. In stranguria guttatim prodit urina cum dolore, & continuo ad vesicam exonerandam nisu: post parvam excretionem stimulus recedit, iterumque paulo post revertitur. Febris accenditur; cutis calet; abdomen tumet; perinæum & penis rigescunt; alvus obstipatur; oritur sæpe tenesmus; dolor in dorso & anteriore abdominis parte sentitur; anxietas præcordiorum & vomitus aliquando adsunt. Recidivus sæpissime est hic morbus.

6. Diagnosis calculi vesicæ a stranguria innititur immunitati prioris plerumque a febre, dolori in glande penis, mucosæ urinæ & catheteri.

7. Morbus haud periculofus eft. Judicatur refolutione, fuppuratione, & gangræna, quarum pofterior rariffime accedit.

8. Inflammatio minuenda & acrimonia urinæ invifcanda. Perficiuntur venæ fectione; alvi fubductione miti; clyfmatibus emollientibus; fomentationibus & vapore partibus affectis applicatis; potu mucilaginofo, & calore. Equitatio, frigus, aciditas, & vinum rubrum evitari debent.

9. Excretionem urinæ impedire quoque poffunt paralyfis vificæ; hæmorrhoidum tumor; feces induratæ; calculus veficæ; caruncula urethræ; tumores proftatarum, hyfterica paffio; ulcera; fcirrhi & cancri veficæ; graviditas. Hæ caufæ fuis remediis tolli debent.

10. Quando ftranguriam comitatur calor urinæ, dyfuria appellatur. Excitatur vel ab urina acri, vel inflammatione urethræ, & curatur iifdem, ac ftranguria, remediis.

PARS QUARTA.

De morbis qui primo in toto corpore, dein in parte sunt.

SECT. I.

De hisce morbis in genere.

1. PEculiarem merentur considerationem morbi febriles, qui primo totis humoribus inhærent, dein postea magna ex parte relegantur ad partes præcipue exteriores. Inter quos eminent febres eruptivæ dictæ, quales miliares, scarlatinæ, erysipelas, variolæ & morbilli. Multæ præterea sunt quæ neque certis insigniuntur nominibus, neque fideli adhuc innotescunt descriptione. Hæ maxime vernis temporibus oriuntur.

2. Hæc secretio ad partes exteriores, utpote naturalis & salutaris, arte leniter promovenda, & secundum salutiferum naturæ ductum dirigenda est. Hinc medici est, horum morborum symptomata & medelam, a præcedentibus plane diversam, bene perspecta habere.

SECT. II.

Arthritis.

1. ARthritis eſt dolor circa juncturas oſſium, præcipue pedis, vere & autumno maxime revertens.

2. Diſtinctio, 1. In hæreditariam & acquiſitam. 2. In podagram, chiragram, gonagram, &c. ſecundum partes affectas. 3. In regularem & irregularem.

3. Sexum virilem, ab ακμη declinantem; raro fœminas, niſi viragines, vel tempus menſtruale prætergreſſas, aut pueros, aut caſtratos; ingenia peracuta, cupidoſque literarum vitam ſedentariam agentes, & in ſeram noctem vigilantes, tentat.

4. Victus lautus, plenus, opiparus: pocula nimia nocturna, præcipue acida vel auſtera: exercitia ſolita omiſſa: habitus corporis luxurians, humidus, laxus: venus immodica in juventute: a liquoribus deſtillatis ad tenues nimis cita tranſitio: evacuationes ſuppreſſæ; labes hæreditaria. Hæ ſunt cauſæ remotæ.

5. Paroxyſmum accelerant pedum præcipue ſudantium ſubita frigori expoſitio, vel a calceis compreſſio; purgatio alvi nimia; defatigatio; animi pathemata; aer humidus, & a ponderoſo ad levem ſubitæ mutationes; lucubratio; perſpiratio ſuppreſſa; ci-

bus dyspeptus; pergræcatio; causæque remotæ antedictæ.

6. An causa proxima humorum viscositas & acrimonia peculiaris a perspirabili materia, ob cutis vitium, gradatim retenta? Ita videtur; quia senes, sedentarios, & ganeæ deditos, maxime infestat; quia hieme, non æstate, sese monstrat; quia paroxysmus a suscepto frigore acceleratur; quia rheumatismi affinis est; quia densum & inflammatum sanguinis statum, aliaque febrilia symptomata sibi associat; & quia crisis & medela per perspirationem auctam perficitur. Hæc causa sociam sibi adjungere videtur imbecillitatem primarum viarum, imprimis ventriculi.

7. Sedes est in minimis vasis tendinum, ligamentorum, membranarum, periostei, articulorum, quæ longius a corde distant, & maxime comprimuntur; ergo in pede.

8. Paroxysmum prægrediuntur lassitudo; torpor; spirituum dejectio; apepsia; nausea; ructus; corpus flatu distentum; alvus constipata; pedum sudor cessans; varices.

Ingruit paroxysmus cum dolore sæviente, plerumque in pollice pedis; sensatione quasi aquæ frigidæ affusæ; horrore; febre ejusque symptomatibus. Dolor augmentatur ossa tarsi metatarsique occupans; vel lancinans est, vel mordens, vel pungens, vel urens, vel coarctans, vel gravativus. Elapsa nycthe-

rera, pars rubescit, tumescit; cutis parvo madore humectatur; tunc dolor diminuitur & febris cessat. Mane semper se melius habet, vespere pejus, paroxysmulo tunc adveniente. Mens irritabilis. Urina primis diebus colorata, sedimentum lateritium vel arenosum deponit. Appetitus prostratus, alvus astricta & sensatio partis dolorifica totum comitatur paroxysmum. Eo citius vel tardius solvitur paroxysmus, quo fortior vel debilior natura. Tunc temporis inter digitos pedis pruritus intolerabilis sentitur & cutis desquamatur: Articolorum quasi fricatio & ariditas: Intermissio.

Morbo, progressu temporis, altius radices agente, manus, carpus, cubitus, genua, aliaque loca corripiuntur. Tophi gignuntur, articulique distorti motu privantur. Disruptis ligamentis, tota ibi perit sensatio. Nunc per totum fere annum protrahuntur paroxysmi. Urina multa, pellucida, sine sedimento. Infestatur hæmorrhoidibus; putridis eructationibus; appetitu deleto; spasmis; calculo.

Viribus prostratis, materia podagrica nunc in caput detonat, unde apoplexia, lethargus, paralysis, delirium, sopor, tremores, & convulsiones universales; nunc in pulmones, unde asthma, tussis, suffocatio; nunc in pleuram, unde pleuritis; nunc in ventriculum & intestina, unde anxietas, nausea, vomitus, diarrhœa. Hisce sævientibus, nullus in

parte dolor; & vice verſa. Deficiente natura, prægravantur viſcera vitalia, & moritur.

9. A ſyſtemate vaſculoſo materia viſcida onerato, laſſitudo, &c. A ventriculo debilitato, apepſia, &c. A motu humorum in pedibus languido, ſudor ibi interruptus, varices. Ab eadem cauſa & vaſis nimis conſtrictis, ibi ſiſtitur materia podagrica dolorem excitans. A materia viſcida acri, febris. A diverſa ejus in parte affecta ſituatione, diverſæ ſenſationes. Tranſlatio materiæ, morbificæ in pedem eſt criſis febris. A madore, vaſorumque externorum inflammatione, interna liberantium, doloris remiſſio. Ab impedita perſpiratione & ſanguine magis acri, veſperi paroxyſmulus. Mens irritabilis, ab irritatione generis nervoſi. Solvitur paroxyſmus, ob materiam ſubactam. Materia per poros ſibi viam faciente, cutis prurit & deſquamatur. Tenuioribus difflatis, pars remanet terreſtrior, tophoſque producit. A metaſtaſi materiæ podagricæ in viſcera vitalia, ſymptomata ſæva, & mors.

10. Diagnoſis patet. Si prægreſſis nonnullis podagræ ſymptomatibus, vel ſolito paroxyſmi tempore, æger morbo febrili laborat, ab hoc fonte oriri probabile eſt.

11. Qualis ingruit febris, talis erit paroxyſmus. Quo magis dolet pars, eo brevior paroxyſmus, longiorque intermiſſio; & vice verſa: ſecuritatem quoque pollicitur acutus

dolor; proprium enim eſt naturæ inſtrumentum ad materiam podagræ ejiciendam. Partibus nobilioribus multa levat mala, ideoque pleriſque magno eſt uſui. Juvenes facilius curantur quam ſenes. In hæreditariis & tophaceis medela non expectanda.

12. Totius medelæ cardo verſatur in curatione morbi, paroxyſmi, & ſymptomatum.

Morbus curatur in intermiſſione, 1. Vires concoctrices roborando. 2. Nullum fomitem adminiſtrando.

Vires concoctrices roborantur, 1. Medicamentis corroborantibus, uti ſtomachicis amaris, aromaticis, antiſcorbuticis, cortice Peruviano; chalybe vel aquis chalybeatis, præcipue thermis Bathonienſibus. 2. Exercitio leni quotidiano in aere ſalubri, præcipue equitatione. 3. Frictionibus. 4. Mature lectum petendo; animi tranquillitate; nulla venere, & cutem mundam ex panno láneo bene tectam cuſtodiendo.

Fomitis ſubminiſtratio impeditur, 1. Diæta rite ordinata modo, genere, et tempore. 2. Potu neque calefaciente, neque debilitante: vino non niſi vinoſis vel debilibus conceſſo. 3. Tinct. rh. amar. bis in ſeptimana repetita, qua craſſior victûs pars ſubducetur; flore ſulphuris.

Hiſce regulis diu obtemperare debet æger, cauſis remotis, quæ morbum produ-

xerunt, evitatis. Si hæ nihil proficiunt, certissime profligatur diæta lactea.

Paroxysmus curatur naturæ opitulando, 1. In separatione; dein, 2. In expulsione materiæ morbificæ.

Separatio adjuvatur, 1. Si initio nimium fervet sanguis, ob juventutem vel immodicam potationem, venæ sectione cauta. 2. Si nimium torpet, cardiacis. 3. Calore. 4. Potu diluente.

Expulsio perficitur, 1. Diaphoreticis mane adhibitis. 2. Exercitio. 3. Frictione. 4. Inustione cum lino; verberatione cum urtica; cantharidibus applicatis.

13. Quoad symptomata, 1. Si vehementer excruciat dolor & vires ægri exhaurit, cataplasmata emollientia, & urgente summa necessitate, opiata interne vel externe parce administranda; motum enim articuli labefaciunt. 2. Si caput vel pulmones occupat materia podagrica, expellitur phlebotomia; empl. epispast. talis, & fomentationum partibus dolore assuetis applicatione; purgantibus stomachicis. 3. Si ventriculum vel intestina, cardiacis fortioribus, exercitio, decoctionibus aromaticis sudorem in lecto moventibus. 4. Diarrhœa non critica, eodem modo curatur. 5. Dolores nephritici, decoctionibus, clysmatibusque emollientibus & thermis calidis.

14. Quare curatu tam difficilis? An ullum

ſpecificum adhuc notum, quod podagram radicitus extirpare valet; vel an ulla ſpes reſtat tale inveniendi? An in perſpiratione cuticulari promovenda tota res agitur? Quare ætas tenera immunis?

SECT. III.

Rheumatiſmus.

1. RHeumatiſmus, huic morbo vicinus, eſt dolor tranſiens, erraticus in muſculis vel articulis.

2. Diſtinguitur, 1. In febrilem & non febrilem. 2. In univerſalem & localem.

3. Vere & autumno maxime graſſatur.

4. Cauſæ remotæ ſunt, corpus calens frigori ſubito expoſitum: ventorum mutationes: ſanguinis nimia effuſio vel hypocatharſis: plethora ab evacuationibus ſuppreſſis: crapulæ, pocula, & venus immodica: morbus ſanguinem vitians, uti intermittens, ſcorbutus, lues venerea.

5. An cauſa proxima eſt, ſerum viſcidum acre, vaſa ſeroſa & lymphatica muſculorum, ſed præcipue membranarum & ligamentorum, obſtruens? Cauſæ remotæ, conſpectus ſeri, & diſtillatio urinæ rheumaticæ, huic fidem faciunt.

6. Febrilis ſymptomata ſunt, laſſitudo, rigor, extremitatum gravitas & frigus, pul-

fus celer & ftrictus, fitis, inquietudo, venter conftipatus. Die uno vel altero elapfo, dolor acutus, ad motum auctus, fedem fæpe mutans, articulos præcipue occupat, cum tumore & inflammatione. Sanguis pleuriticus. Caput aliquando vel præcordia occupat. Febre ceffante, remanent dolores. Tubercula & anchylofes in articulis fæpe formantur.

Non febrilis fymptomata funt, dolores vagi & rigiditas in partibus mufculofis, vel ligamentis, plerumque fine tumore: doloribus retrocedentibus oritur anxietas; & vice verfa.

7. A vitiato fero oritur febris: A vafis diftractis, dolor, tumor, inflammatio. Materiæ feparatione, ceffat febris.

8. Crifis perficitur, vel per fudores, vel urinam, vel hæmorrhagiam, vel cutis efflorefcentias.

9. Diagnofis inter rheumatifmum non febrilem & arthritidem, quamquam difficilis, attamen confideranti progreffum fymptomatum patebit.

10. Spes bona dummodo in externis partibus hærent dolores; incerta, fi occupant internas. Rheumatifmus frequens morbos chronicos inducit; vel in affinem podagram mutatur.

11. Rheumatifmus febrilis curatur, 1. Venæ fectione larga & fæpe repetita. 2. Diluen-

tibus & attenuantibus. 3. Clyſmatibus. 4. Medicamentis ſudorem poſt depletionem promoventibus, donec febris & dolores ceſſarint. 5. Victu tenuiſſimo; calore lecti temperato; quiete.

Rheumatiſmus non febrilis curatur, 1. Demulcentibus, aperientibus, diaphoreticis. 2. Unguentis calefacientibus & penetrantibus, vel epiſpaſticis parti applicatis. 3. Frictione. 4. Cucurbitula cum ſcarificatione. 5. Uſtione cauteriis. 6. Thermis arte præparatis, vel naturalibus, quales ſunt Buxtonienſes.

12. Ad tumores, cataplaſmata emollientia, evitatis repellentibus: ad dolores ſævos, opium: ad partium rigidatem, thermæ conveniunt.

13. Eſt ſpecies rheumatiſmi, a loco affecto, iſchias appellata. Oritur a febre, cubatione terrena, omnibuſque antedictis cauſis. Hæret in ligamentis acetabuli. Advenit torpore, impedito motu, formicatione, nonnunquam vehemente febre. Per totum crus ad pedes ſæpe deſcendit dolor. Pars debilitatur, abbreviatur, claudicat. Curatur uti rheumatiſmus chronicus.

14. Eſt & alia ſpecies quæ lumbago rheumatica appellatur. Sæviſſimus hæret in lumbis dolor, deſcendens ad articulum femoris, vel ad os ſacrum, vel tranſverſo itinere per latera ad veſicam. Cauſa eſt ligamentorum vertebralium inflammatio. Curatur venæ-

næ ſectione & medicamentis topicis, videl. unguentis calidiſſimis penetrantibus, vel empl. epiſpaſticis. Hunc morbum epidemice graſſantem ſemel vidi.

15. An differentia inter rheumatiſmum & arthritidem conſiſtat in ipſa cauſa, vel loco affecto ſolummodo, vel ambobus? An cauſa diverſarum ſpecierum rheumatiſmi eadem ſit? Quare rheumatiſmus facilius quam arthritis curatur?

SECT. IV.

Febris purpurata vel miliaris.

1. FEbris purpurata vel miliaris nomen tenet a puſtulis rubris vel albis, ſeminis milii ſpeciem præ ſe ferentibus. Antiquis medicis plane incognita fuit: ducentis abhinc annis Lipſiæ primo ſeſe monſtravit.

2. Diſtinguitur, 1. In rubram & albam; in priore puſtulæ rubræ, in poſteriore albæ ſunt. 2. In idiopathicam & ſymptomaticam; ſæpe enim conjungitur cum variolis, morbillis, & diverſis febribus.

3. Adoritur laxos habitus; temperamenta phlegmatica; infantes & ſenes ſæpius quam adultos; fœminas ſæpius quam viros, & inter illas nobiliores, delicatas, fluore albo affectas, & ſæpiſſime puerperas; quia hu-

M

mores in harum vaſis uterinis ſtagnant & corrumpuntur, & multum ſudant.

4. Cauſæ remotæ ſunt animi pathemata relaxantia, qualia mœror & ſollicitudo; magnæ evacuationes; vigiliæ; meditatio; vita otioſa; aer vapidus; æſtas pluvioſa, diæta nimis aquoſa ex vegetabilibus, & dulcibus; aqua impura; alvus aſtricta; ſudores nimis protracti.

5. An cauſa proxima eſt nimia copia, lenteſcentia, & acrimonia tenuium humorum vaſa ſubcutanea oppilantium? Hanc opinionem confirmant cauſæ prædiſponentes & remotæ, medela, & cadaverum ſectio.

6. Hiſce ſymptomatibus ſtipatur febris miliaris. Præcedit frigus & horror: Sequitur calor non admodum intenſus; virium defectio; ſpirituum depreſſio; pulſus frequens & debilis; reſpiratio oppreſſa & ſuſpirioſa; inſomnium; leve delirium; lingua alba; urina naturalis vel pallida; alvus aſtricta vel laxa; tremor manuum; remiſſio & exacerbatio febris, vigiliæ; ſpirituum commotio; æſtus in volis manuum; in puerperis lochiorum & lactis ſuppreſſio. Inſueta punctio ſub cute ſentitur. Huic ſuccedit cutis aſperitas, & innumeræ puſtulæ albæ vel rubræ, milii ſemen referentes, quæ ſenſim implentur ichore fœtido. Tunc mitigantur ſymptomata; pulſus plenior & mollior fit; animo redit vigor; cutis madeſcit; ſudor fœtidus erumpit; uri-

na devenit colorata; evacuationes ſuppreſſæ redeunt; & puſtulæ, poſt decurſum plerumque ſeptem dierum, areſcunt & deſquamantur cum moleſto pruritu.

7. A tenuiorum humorum nimia copia & acrimonia facillime deducenda ſunt hæc ſymptomata.

8. Diſtinguitur a morbillis crebro & celeri puſtularum retroceſſione, pruritu moleſto, odore fœtido, & ortu ab humoribus intus corruptis, & non a contagione, vel epidemica aeris conſtitutione.

9. Purpura rubra mitior eſt albâ. Reſpiratio facilis, puſtulæ leni diaphoreſi ſeſe oſtendentes, remittente tunc febre, vel pulſu molliori & ampliori, & multo ſero plena, ſigna bona; ſed corpus impurum, reſpiratio laborioſa, magna ſpirituum dejectio, ſanguis diſſolutus, ſtillæ ſanguinis e naribus, eruptio puſtularum tertio vel quarto die & ſine levamine, mala. Si puſtulæ omnino retrocedunt cum exacerbatione ſymptomatum, anxietate, dolore, convulſionibus, apoplexia, vel ſignis inflammationis internæ, actum eſt de ægro. In puerperis diarrhœa timenda eſt, quia lochiorum fluxum impedit.

10. Morbus ejuſque curatio dividuntur in ſtatum febrilem & ſtatum eruptionis. In ſtatu febrili indicatio eſt, febrem in debito moderamine retinere. Huic intentioni conducunt veſicantia unum poſt alterum appli-

cata per totum morbi decurſum, potus ex aqua pulli, animus tranquillus; calor lecti, & ſitus horizontalis. Venæ ſectio raro, niſi urgente aliquo ſymptomate vel pulſu duriuſculo, prodeſt; ſæpe nocet.

In ſtatu eruptionis, conducunt ad materiam morbificam gradatim expellendam, fotus ad artus adhibiti, & leniſſima diaphoretica, evitatis ſudorificis & calefacientibus, frigoreque externo.

Si in longum trahatur morbus, ſi pus tenue & ſanioſum, ſi pulſus debilis, ſi morbus remiſſiones & exacerbationes habet, cort. Peruvianus adminiſtrandus eſt.

In morbi declinatione, ſi puſtulæ exiguæ, neque materiam morbificam continere valeant, tunc per inteſtina laxantibus leniter educenda eſt materia ſuperflua.

11. Ad retroceſſum puſtularum, cucurbitulæ cum ſcarificatione, & hirudines venis temporalibus, ſi pulſus durus; fotus; veſicatoria; potus calidiuſcula & ſubacida; calor lecti; mens hilaris, & redeunte madore, mitia diaphoretica.

12. In morbo complicato cum puerperio vel aliis febribus, curationis ratio pendet ex prudenti utriuſque conſideratione, eo itur quo ſymptomata magis urgent.

13. Prophylaxis nititur aere puro; ſicco, & calidiori; cute bene perſpirabili; alvo aperto; victu ſubacido; attenuantibus, & exercitio.

SECT. V.

Febris ſcarlatina.

PRæcedenti perſimilis eſt febris a colore ſcarlatina dicta; ubi maculæ amplæ rubræ ſupra cutem non elevatæ, hinc inde apparent, cum calore, ariditate, ſenſibilitate, pruritu cutis, & febre acuta. Elapſis tribus vel quatuor vel quinque diebus, maculæ diſparent & cutis deſquamatur. Curatur venæ ſectione, laxantibus, & potionibus diluentibus.

SECT. VI.

Eryſipelas.

1. ERyſipelas, vel ignis ſacer, vel roſa, vel ignis ſancti Antonii, eſt inflammatio in ſumma cute & pinguedine, late ſerpens, cum dolore, calore, & rubore.

2. Diſtinguitur, 1. In eryſipelas cum puſtulis & ſine puſtulis. 2. In ulceratum vel non ulceratum. 3. In idiopathicum & ſymptomaticum. 4. Secundum partes affectas.

3. Ad hunc morbum diſpoſiti ſunt plethorici; ſanguinei; juvenes; fœminæ gravidæ; ſcorbutici; cacochymici; a parentibus huic obnoxiis progeniti; & hoc malum

ſemel paſſi. Ab anno trigeſimo ad quadrageſimum præcipue infeſtat.

4. Cauſæ remotæ ſunt animi affectus violenti, ira imprimis & terror; ſubitum refrigerium corporis a calore ſolis antea calefacti; liquores fermentati; potiones; & balnea nimis calida; evacuationes naturales vel artificiales ſuppreſſæ vel omiſſæ; aer humidus & pluvioſus; perſpiratio quocumque modo impedita.

5. An cauſæ proximæ ſunt acres & cauſticæ particulæ, non a corrupta bile, uti vulgo putatur, ſed ab humoribus, qui ſecerni debent, retentis & corrumpentibus, provenientes? Hanc opinionem confirmant cauſæ prædiſponentes & remotæ, ſymptomataque.

6. Sedes hujus morbi primaria eſt cutis & ſubjacens pinguedo, uti docet cadaverum inſpectio.

7. Invadit eryſipelas horrore; inſequente febrili calore; ſiti; inquietudine; pulſu frequenti; ſanguine plerumque cruſta cooperto; virium proſtratione; dorſi capitiſque dolore; vomitu; delirio; anxietate; corporis jactatione; comate; vigiliis. Secundo, tertio, vel quarto die, cutis intumeſcit cum dolore & rubore, & tumor ſuperintegitur denſo puſtularum agmine, quæ in veſiculas, tenuem humorem continentes, elevantur, febre interim recedente. Serpit tumor. Infeſtat ſæpe extremitates, abdomen, mammas & glan-

dulas axillares; sed sæpissime faciem, ubi oculi clauduntur, nares & fauces siccescunt, & sopor conjungitur. Si morbus terminatur resolutione, tumor sensim subsidit, ardor & dolor evanescunt, color roseus in flavum mutatur, & cuticula in squamas fatiscens secedit. Si in suppurationem abeat, ulcera mali moris, vix sanabilia, producuntur.

8. Hæc symptomata facillime deduci possunt a tenui & acerrimo humore.

9. Tumor erysipelatis depressus, late sese diffundens, & albicans post compressionem, satis distinguitur a phlegmone, ubi inflammatio profundior & color post tactum non recedit. A peste discrepat, quamvis in multis persimili, erysipelas, quia neque contagio oritur, neque contagiosum est, neque tanto stipatur periculo.

10. In levioribus hujus morbi speciebus non magnum adest periculum, sed, si gravior inflammatio corpus cacochymicum corripiat cum perpetuo comate vel delirio, in angusto spes est. Erysipelas retrocedens vel retropulsum, deliria, inflammationes internas, asthma, spasmos & gangrænam inducit. Si tumor livescat, gangræna prope adest. Quo crassius & albidius pus, eo minus; quo tenuius & pallidius, eo majus periculum.

11. Indicatio curativa postulat febris mitigationem, ut promoveatur separatio humorum morbosorum a sanis; exclusionem tota-

lem materiæ morbificæ, & quo minus ferpat, ejus expulfionem e corpore.

Febris mitigatur venæ fectione pulfu æftimanda. Exclufio perficitur potionibus diluentibus, demulcentibus, & medicamentis diaphoreticis. Expulfio materiæ, quando caput occupat, vel longius in vicinas partes ferpit, optime perficitur leniffimis laxantibus, & emplaftris epifpafticis in vicinio applicatis.

Convenit diæta infirmiffimæ materiæ, evitatis, ni pulfus deficiat, medicamentis internis calefacientibus.

12. Farina fænugræci vel tritici fupra partem infperfa, & calor lecti tepidus eft optima applicatio externa; nocent enim omnia repellentia, aquofa, & oleofa. Si adfint gangrænæ figna, fomentationes fpirituofæ, cataplafmata ex medicamentis calorem excitantibus, & cortex Peruvianus conducunt. Vinum in hoc morbi ftatu non alienum eft.

13. Eft eryfipelatis certa fpecies quæ, quia corpus circiter umbilicum inftar cinguli cingit, zona, vel zofter appellatur. Stipatur diverfis tumoribus, obfitis puftulis urentibus, valde dolentibus, hinc inde fefe monftrantibus. Curatur uti prior morbus.

14. Eft & alia fpecies a Sydenhamo defcripta, quam ipfe, durante conftitutione variolofa, quoque vidi. Superveniebat febri, tertio vel quarto die, eruptio puftularum eryfipelacearum, quæ humorem flavefcentem

continebant, febrem mitigabant; & post quatuor dies disparebant. Facillime venæ sectioni & purgantibus cessit.

SECT. VII.

Variolæ.

1. VAriolæ in Ægypto & interioribus Arabie locis se primo manifestabant, initio septimi sæculi. Abhinc, cum armis Saracenorum pari passu progredientes, per Hispaniam, dein per totam Europam, vagatæ sunt. Eximias in hoc morbo laudes meruit Sydenhamus.

2. Verno tempore ingrediuntur, æstivo præcipue grassantur, autumnali cedunt, brumali vix apparent. Tenella ætas maxime huic morbo obnoxia. Rarissime secunda vice variolas patitur quisquam.

3. Semina variolarum non a parentibus ad prolem derivantur, aliter haud in nostro orbe tamdiu latuissent; sed a plagis orientalibus advecta, uti cæterorum epidemicorum, in atmosphera volitant.

4. Miasmata variolosa videntur esse admodum subtilia, inflammantia, stimulantia.

5. Oritur morbus, 1. Immediate ab aere externo materia variolosa repleto. 2. Contagione ab infecto. 3. Insitione.

6. Introitum morbo præbent vasa cutis & pulmonum absorbentia, menbrana oris nasique interna, viæque alimenti.

7. Variolæ diftiguuntur primo in difcretas, confluentes, cohærentes. 2. In communes, cryftallinas, filiquofas, verrucofas, fanguineas.

8. Morbus admodum regularis, & fe dividit in quatuor ftadia, febris primariæ, eruptionis, fuppurationis, febris fecundariæ.

9. Advenit horripilatione; tremoribus; animi deliquiis; doloribus totius corporis, fed præcipue occipitis, faucium, dorfique; fiti; calore; inquietudine; pulfu celeri, duro; naufea, vomitu; oculorum fcintillatione; fomnolentia. Acute dolet orificium fuperius ventriculi, ut & aliquando latus. Primis diebus fudoribus adulti, infultibus epilepticis infantes obnoxii. Sanguis, paucis elapfis horis, pleuriticus. Duos, tres, vel quatuor dies durat ftadium febrile.

In confluentibus, fecundo vel tertio; in difcretis, tertio, quarto vel quinto plerumque die, oriuntur puncta parva, rubra, morfus pulicum æmulantia; confpiciuntur primo in facie, paucis horis poftea in pectore & brachiis, poftero, vel tertio die, in extremitatibus inferioribus. Inflammantur, elevantur, dolent, calent. Si difcretæ funt, eruptione procedente, cedit plerumque febris; fi confluentes, mitigatur. Sexto circiter die, finita irruptione, in confluentibus, cohærentibus & fæpe in difcretis, os fcatet tenui faliva, quæ gradatim ad veram falivationem

augetur. Diarrhœa infantibus salivationis vicem præstat. Fauces inflammantur, tument, dolent. Septimo plerumque die palpebræ turgescunt, materia serosa, & sequente, oculos obvolvunt. Eodem tempore tumescere incipit facies, pustularumque interstitia rubescere, dolescere. Octavo die, ad suppurationem tendunt pustulæ: tunc stadium irruptionis finitur.

Pustulæ suam magnitudinem adeptæ, asperæ evadunt, albescunt, & pure replentur, primo in facie, dein eodem ordine in cæteris corporis partibus, quo ortæ fuerunt; sputum spissius evadit, & copia augetur; magis dolent fauces; urina sæpe sanguinolenta, nunc pure turgent pustulæ; cutis quasi igne comburitur, & vix præ molestia cubitus somnusve. Decimum circiter diem terminatur stadium tertium suppurationis.

Hi tumores purulenti in facie primo arescere, & flavescere incipiunt. Febris accenditur major in confluentibus quam discretis, cum pulsu pleno; duro; siti; anxietate; sanguine pleuritico. Gradatim detumescit facies, sputusque viscidus diminuitur. Eodem tempore manus brachiaque inflantur, vel inflari debent, usque ad diem decimum tertium quando tumor faciei & salivatio omnino cessant. In extremitatibus pustulæ suos sacculos rumpunt. Ingravescente febre, in confluentibus præsertim, horrenda adveniunt

ſymptomata, uti delirium, coma, inflammatio pulmonum cæterorumque viſcerum. Defluxio viſcida, tumor faucium, naſuſque infartus, minitant ſtrangulationem. Mutationes multas fallaces patitur æger. Tandem ab undecimo ad decimum ſeptimum, vel perit, vi morbi oppreſſus, vel a febre, viſu recuperato, convaleſcit. Cutis nunc cruſtis aridis infeſtatur, poſtea decedentibus, veſtigiaque alte impreſſa relinquentibus.

10. Criſis febris ſecundariæ perficitur, vel ſede, vel urina multa craſſa.

11. Poſt morbum finitum, ſequuntur oculorum inflammationes, ulcera fœda, abſceſſus, juncturarum tumores, phthiſis, tabes, aliaque ſimilia.

12. A miaſmate varioloſo, cum ſanguine miſto, oritur ſtadium febrile: Ab eadem materia, in cutem ejecta, febris ceſſio. A puſtulis interne irrumpentibus, dolent fauces. Salivatio eſt niſus naturæ ad reliquias materiei varioloſæ expellendas: eodem tendit faciei & palpebrarum tumor. Interſtitiorum dolor, a tenſione. A retenta perſpiratione, pure multo, & particulis varioloſis, iterum in ſanguinem reſorptis, febris ſecundaria, ejuſque varia ſymptomata. In extremitatibus pus remorâ acredinem concipit, cutemque exedit.

13. Diagnoſis probabilis redditur in primo ſtadio, ſi epidemicæ regnant variolæ, ſi in-

ferior occipitis pars, fauces, lumbi, sed præcipue os superius ventriculi dolent. Ab erysipelate, symptomatibus distinguitur. Aliquando febris eruptiva, variolas æmulans, eodem tempore grassatur; sed non eadem stadia percurrit; ergo facile distinguitur. Morbo elapso, ob regularem symptomatum successionem, nulla restat difficultas.

14. Variolæ eo benigniores, quo tardius; eo periculosiores, quo citius in hieme adveniunt. In tenera ætate, mitior morbus; in magis firma & provecta, vehementior.

Cæteris paribus, quo diuturnius stadium primum, eo mitiores variolæ; quo brevius, eo pejores expectandæ. Si in latere, vel ore ventriculi hæret dolor acutus, malo proficiscuntur omine.

Quo pustulæ magis confluentes, quo numerosiores in facie & corporis trunco, quo magis depressæ, quo febris minor remissio in secundo stadio, eo majus periculum; & vice versa. Delirium, eruptionem subsequens, haud leviter nos terrere debet. Defectus salivationis, in depressis & confluentibus, signum pessimum. Quo magis interstitia rubent, uti rosæ damascenæ, eo melior spes; quo magis pallent, eo pejor.

Si pus album, viscidum, sacculosque optime distendit, indicium faustum: Si e contrario fuscum & tenue, pustulæque flavescunt, vel apices indentatos habent, indicium infaust-

tum. Si livent interſtitia, vel ipſæ puſtulæ, mors inſtat.

Si febris ſecundaria apparet, ante puſtularum retroceſſum, omen malum. Si, facie detumente, ptyaliſmoque deſinente, non turgeſcunt eadem proportione manus & brachia mortiferum in confluentibus ſignum eſt. Si præ nimio calore, ſtragula ſuſtinere non poteſt æger, adeſt delirium. Magna faucium inflammatio, ſpiritus creber, urina multa pellucida cum nubeculis ſuſpenſis, ſtridor dentium, floccorum lectio, mortem intentant. Haud fidendum eſt delirio remittenti, ſi eadem durat febris.

15. Modus curationis in primo ſtadio eſt, ut febris in juſto moderamine conſervetur, ad materiam varioloſam ſeponendam. Perficitur, 1. Venæ ſectione impulſu, viribus, anteacta vita, ſymptomatibus, menſuranda. 2. Vomitu. 3. Alvi leni ſolutione. 4. Sanguinem, potu multo acidulo, diluendo. 5. Calore moderato. 6. Extremitates, immediate ante erupſionem, fomentationibus emollientibus relaxando, ut minor ad partes nobiliores, major ad ignobiliores materiæ varioloſæ fluxus fiat. Ad acutum in orificio ventriculi dolorem, fomentationes continue applicentur. Ad ſudores compeſcendos, lecto abſtineat æger, vel leviter ibi tegatur.

In ſecundo ſtadio ſcopus eſt, naturæ materiam varioloſam ad cutem eliminanti, ſup-

petias ferre. Si deficit natura ob nimiam debilitatem, quam indicat pulsus imbecillis & languidus, adjuvatur, 1. Cardiacis. Si ob nimiam vasorum repletionem & sanguinis viscciditatem, quæ cognoscitur duritie, viribusque pulsus, adjuvatur, 2. Sanguinis missione. 3. Attenuantibus. Si medium iter tenet, tota res sibi permittenda.

In tertio stadio iisdem, ac in priore, methodis pustulæ sustinendæ, & suppuratio promovenda. In his duobus stadiis conveniunt, 1. Diæta tenuissima, refrigerans. 2. Potus multus acidulus. 3. Frigoris evitatio. 4. Ad molestiam & insomnium, anodyna. 5. Ad urinam sanguineam & morbi malignitatem, spir. vitr. cum potu, ad gratam aciditatem, mistus. 6. Ad urinæ suppressionem, e toro exitus ad aerem frigidiusculum, cum diureticis & laxantibus.

In quarto stadio obviam itur febri secundariæ, ejusque symptomatibus, 1. Venæsectione sæpius repetita, dum pulsus sustinere potest. 2. Epispasticis. 3. Alvum frequenter solvendo purgantibus, dummodo pulsus non deficit. 4. Acidis vegetabilibus cum potu mistis. 5. Si vires succumbunt, cardiacis subveniendo.

Ad tumorem faucium & defluxionem viscidam, externe cataplasmata, interne gargarismi, vomitus, vesicatoria, situs fere erectus; ad nasi infartionem, vapores emol-

lientes; ad calorem faciei urentem, flos lactis tepefactus & cum plumis illinitus; ad profunda vestigia eradicanda, olei blandissimi inunctio; in abortionibus & mensium nimio fluxu, incrassantia & adstringentia interne sumpta, prosunt. Vigesimo primo die, iterum sanguis mitti & purgationes institui debent.

16. Crystallinæ, diureticis, epispasticis & cardiacis: 2. Verrucosæ, digerentibus & epispasticis: 3. Sanguineæ, incrassantibus, antisepticis, vino rubro Gallico, & cort. peruviano, aggrediendæ sunt.

17. In variolis insitivis, attentione habita ad tempus, diætam, & temperiem ægri, vis morbi egregie laxatur; morbo septimo, octavo, nono, vel decimo die sese monstrante, citius & benignius sua stadia percurrente, & febre secundaria omnino fere evanescente.

18. Uti febris secundaria materiæ reassumptæ effectus est, annon stadium hoc periculosissimum omnino tolli potest, pus e pustulis incisione educendo? Opus certe tædii plenum, sed præmium magnum. Idem perficit natura in extremitatibus.

19. An methodus antiphlogistica vel specifica, in primo stadio usurpata, ulteriorem hujus morbi progressum impedire queat? Neque consentaneum videtur legibus naturæ æternis, neque praxi adhuc confirmatur.

20. Annon pus tenue & fuscum in tertio stadio

ſtadio corrigi poteſt cortice Peruviano ? An miaſmatum varioloſorum diverſæ ſpecies ſunt, vel ſola diverſitas ab infecto corpore ? An periculum variolarum a copia recepta, vel a ſtatu ſanguinis inflammatorio, vel ab ambobus, dependet ? An unicuique puſtulæ materia adeſt varioloſa ? An ſe multiplicare poteſt ?

SECT. VIII.

Morbilli.

1. EAndem originem cum variolis morbilli habent, ſimilique contagione per orbem vagantur; nec plus una vice, niſi perquam rariſſime, quemquam corripiunt. Sed perperam a multis ſcriptoribus ſimul tractantur; naturaliter enim diſtinguuntur.

2. Menſe Januario ingrediuntur, circa vernum æquinoctium maxime graſſantur, & menſe Julio evaneſcunt. Teneram ætatem præcipue adoriuntur.

3. Tria ſtadia habent morbilli, contagii, eruptionis & exareſcentiæ.

4. Morbus incipit tremoribus vagis; frigore & calore alternatim; hiſce ſupervenit febris continua cum ſiti, calore intenſo, lingua alba, capitis gravedine, ſomnolentia, ſternutatione, tuſſi ſicca ſæpe admodum

molesta, oculis scintillantibus tenuemque humorem distillantibus, palpebris tumefactis. Vomitus nonnunquam adest. Stadium primum.

Quartum circiter diem plerumque apparent in facie maculæ, parvæ, rubræ instar morsus publicum, quæ sibi invicem implicatæ maculas majores constituunt supra cutem elevatas. Postea latæ maculæ apparent in trunco corporis & extremitatibus, haud supra cutem eminentes. Cessat plerumque vomitus; sed intenditur febris, tussis, & respirationis difficultas. Superveniunt sæpe sudores & diarrhœa. Stadium secundum.

Sextum circiter diem pustulæ in facie exarescunt, & cútis desquamatur; postea idem accidit per totum corpus. Nono die non amplius conspiciuntur, cutisque quasi farina conspergitur. Eodem tempore nonnumquam mitigantur, nonnunquam augentur febris & tussis, quæ sæpe in peripneumoniam periculosam terminantur. Diarrhœa post morbum aliquando supervenit. Stadium tertium.

5. Crisis perficitur sudoribus, alvi fluxu, & urina copiosa. Nono plerumque die suffocantur infantes, ex nimio seri acris affluxu.

6. A miasmate morbilloso, sanguinem & salsos humores, præcipue glandulæ lachrymalis, inquinante, oriuntur omnia hæc symptòmata.

7. Diagnosis dirigitur a constitutione regnante, oculis tenuem humorem destillantibus, titillatione in naso, inquietudine magna, calore intenso, tussi & latis rubris maculis in pectore, haud supra cutem elevatis.

8. Prognosis eo periculosior, quo tardior eruptio. Diarrhœa mitis & cutis humiditas febrem mitigant. Si pustulæ iterum sese recondunt, cum delirio, signum est mortis imminentis; si livescunt, periculum magnum. Nimia rubedo vel pallor pustularum, virium prostratio, vomitus, inquietudo summa, deglutitio difficilis, vel aliæ maculæ, uti petechiæ purpureæ, signa mala sunt. Tussicula cum raucedine, morbo finito, perdurans sæpe phthiseos causa fit. Febris lenta, tabes, & abdominis tumor, alvi fluxum, per aliquot septimanas permanentem, sequuntur.

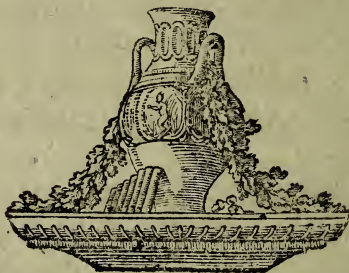
9. Curantur, 1. Venæ sectione ætate, viribus, &c. mensuranda. 2. Vomitu. 3. Diæta tenuissima. 4. Potu multo diluente acidulo.

10. Ad tussim mitigandam, medicamenta pectoralia; ad insomnium, declinante morbo, anodyna; ad maculas purpureas, venæ sectio, si adsit plenitudo, & elix. vitriol. conducunt; ad peripneumoniam & diarrhœam, methodus in hisce morbis usitata.

11. Caveant convalescentes ne nimis præmature sese committant frigido aeri; vel salubrem victus rationem lautiori posthabeant;

plectuntur enim postea catarrho suffocativo, asthmate, phthisi, & tabe.

12. Morbilli per insitionem, ope sanguinis infecti, communicantur, uti a me usu confirmatum est. Die sexto plerumque febricula sese monstrat, mitissima tussicula sine insomnio, & inflammatoriis symptomatibus concomitante; & neque febre hectica, neque tussi, neque oculis inflammatis succedentibus.

LIBER TERTIUS.

DE MORBIS NON FEBRILIBUS.

PARS PRIMA.

De morbis totius corporis.

SECT. I.

De morborum non febrilium distributione.

1. OMNIBUS quæ ad morbos febriles pertinent spectatis, nunc ad non febriles perventum, quorum idonea in diversas classes distributio paulo difficilior est. Hæc mihi optima videtur, in quinque classes redigere. In prima, distribuuntur morbi qui consistere videntur primario in totis corporibus, quamvis nonnulli postea in partes detonant. In secunda, qui præcipue afficiunt cerebrum vel genus nervosum. In tertia, qui oriuntur a labe viscerum. In quarta, qui occupant naturalia vel uterum. In quinta, quibus obnoxia est ætas infantilis.

SECT. II.

Scorbutus.

1. SCorbutus tam varia habet ſymptomata, ut nulla dari poſſit definitio; nihilominus morbus ſpecificus & diſtinctus ab omnibus aliis apparet. Antiquis cognitus fuit, quanquam inter illos, ob hiemes navigationeſque contractiores, non tantum neque tam ſæpe ſæviebat. Bene de civibus meret Lynd, ob id volumen quod de ſcorbuto compoſuit.

2. Variæ hujus morbi diſtinctiones a practicis traditæ, oriri videntur potius a variis ægrorum conſtitutionibus, quam a diverſa cauſa; ſi alium, præter male fundatam opinionem, parentem agnoſcunt. Hinc recte diſtinguitur in calidam, quando inflammatio adeſt; & frigidam, quando abeſt.

3. Fœminas, viros effœtos, urbanos, ſtudioſos, mœrori indulgentes, convaleſcentes, & populos ſeptentrionales, præcipue terram paludoſam habitantes, adoritur.

4. Cauſæ remotæ ſunt aer humidus paludoſus; diæta craſſa ex ſalitis, fumatis, & induratis carnibus vel piſcibus; aquæ corruptæ; evacuationes nimiæ vel nimis parcæ; morbi prægreſſi; animi pathemata reprimentia, uti mœror, timor, &c., cibus poſt exercitium immodicum; vita otioſa cum cibi

intemperantia; & labes hæreditaria. Annon labes viscerum potius a morbo excitatur, quam morbum excitat, quia aliquando nulla adest?

5. An putredo & attenuatio in ultimis nostrorum humorum particulis est causa proxima? Huic opinioni favet causarum remotarum contemplatio, symptomata, medela, & cadaverum incisio.

6. Symptomata hujus variantis morbi præcipua hæc sunt: Debilitas; lassitudo; defatigatio insolita post motum; respiratio difficilis & constricta; nausea; rubedo, tumor, pruritus & ulcera gingivarum, vel linguæ; denudatio, vacillatio, caries dentium; spiritus male olens; pulsus plerumque debilis, raro durus, & semper fere ad motum citatus; urina rubella, fœtens, & pellicula oleosa superne tecta, tibiarum dolor & tumor; dolores ventris, pectoris, vertebrarum, & musculorum omnium; orthopnœa; salivatio; lethargus aut insomnium; paralysis extremitatum; hæmorrhagiæ a variis locis; scabies, crustæ humidæ siccæque, & cutis squamosa; pustulæ, ulcera, maculæ lividæ sæpe in gangrænam terminantes; facies lurida; febres erraticæ, continuæ, vel intermittentes; palpitatio cordis; œsophagi constrictiones; tendinum vel articulorum rigiditas; animi dejectiones, & terrores ob nullam causam; ulcerum antiquorum apertura;

obſtructiones, ſcirrhoſitates, ulcera & gangræna viſcerum; lypothymia; mors ſubita.

7. Debilitas oritur ab humorum putredine & nimia diſſolutione; ad robur enim corporis requiritur ſanguis nec nimis acris, nec nimis tenuis; reſpiratio difficilis, a ſumma debilitate; gingivarum tumor & ulceratio, ab obſtructione & ſalivæ acredine; fœtens halena, a putridis particulis per pulmones ſecretis; color luridus, a vaſis ſeroſis ſanguine diſſoluto repletis; debilis circulatio, & tumor tibiarum, a debilitate totius ſyſtematis tam arterioſi quam nervoſi; dolores, ab acribus particulis in varias partes delatis; ſalivatio, ab acri ſaliva & emiſſariis eroſis; ab acri attenuato ſanguine, paralyſis, hæmorrhagiæ, maculæ lividæ, ulcera interna, gangræna, mors.

8. Diagnoſis perquam certiſſima ſi adſit debilitas, fœtens halena, gingivæ tumefactæ, maculæ lividæ, & diſſolutus ſanguis. Scorbutus diſtinguitur ab ictero nigro, quia in illo neque os amarum, neque ſtercora porracea adſunt; a malo hypochondriaco vel hyſterico, quia hæc neque maculas, neque ulcera, neque gingivas tumidas habent; a malo venereo, quia hoc occupat partes plane diverſas, videl. palatum, tonſillas, &c.; a cachexia, ob hujus flacciditatem & ulcerum immunitatem.

9. Prognoſis, niſi in ſumma corporis de-

bilitate, vel diætæ vegetabilis deficientia, bona; si hæc adsint, incerta. In adolescentibus, & fœminis menstrua patientibus, sanabilior est scorbutus, quam in senibus vel debilitatis, ubi sæpe terminatur in atrophiam, paralysim, hydropem, dysenteriam, apoplexiam, sphacelationem, quæ in his difficillime curantur. Alvus vegetabili diæta soluta, cutis mollis & humida, colorque macularum flavescens securitatem pollicentur. Tumores erumpentes, iterumque evanescentes, paralysim indicant. Tormina ventris diuturna vel tympanitidem vel mortem subitam præsagiunt. Respiratio difficilis periculosa. Quo gingivæ magis ulcerantur, vel maculæ nigrescunt, eo sævior morbus. Animi deliquia imminentem mortem plerumque denunciant.

10. Medela versatur in putridis & acribus particulis corrigendis & ejiciendis, corporeque restaurando.

Perficitur, 1. Leni alvi solutione, subinde repetita, cum rheo, fruct. tamarind. vel crem. tart. 2. Diæta ex vegetabilibus recentibus, lacte vel sero lactis & pane bene fermentato, omnino præparata. 3. Succis vegetabilium acidorum sinceris, videl. mali aurantiæ, vel citreæ, acetosæ, &c. vel fermentatis, videl. vino pomaceo, Rhenano, aceto, lacte ebutyrato, &c. 4. Herbis recentibus antiscorbuticis dictis, vel succis earum expressis.

Si calefaciant, cum acidis melius propinantur. 5. Mane aquam puram & mollem, vel ferro impregnatam, affatim bibendo, dummodo debito modo per renes fecernatur. 6. Lenem fudorem falibus volatilibus, acet. theriacal. &c. mane eliciendo. 7. Medicamentis ufu comprobatis, videl. cort. winter. herba vermiculari, ruta muraria, chelidon. min. fummit abietis rubr. oxymel. fcillitic. 8. Amaris, corroborantibus, & adftringentibus. 9. Frictione & exercitatione viribus accommodata; aere ficco & temperato. 10. Venere, ebrietate, triftitia, ftudiis præcipue nocturnis, mœrore, caufifque remotis evitatis: ab harum enim mutatione haud notata, monitum practicum, ni fallor, oritur; fæpe ceffaffe fcorbutum, defuetis ad tempus medicamentis.

11. Ventris cruciatibus, clyfmata demulcentia; fummis doloribus, opiata; lipothymiæ, vinum meracum, fpes, quies, & fitus fupinus; ginvivis tumidis & dentibus vacillantibus, elix. vitriol. alumen, adftringentia & fpirituofa; articulorum rigiditati, fomentationes conveniunt.

12. Nautis, ubi licet, & convalefcentibus eft præfidio corpus bene veftitum habere; veftes madidas cito exuere; pro diæta ex legumine & femiputrefactis falitifque carnibus, nonnunquam fubftituere jufcula ex carnibus infulfis, ova, olera, panemque fer-

mentatum; cerevisia cum abiete rubro confecta uti; cepa, alium, sinapi, & condimenta sæpe assumere, corpusque exercere.

13. Quare nonnunquam tam difficilis curatu? Annon noceat mercurius? Quare febris humoribus putrefactis non semper adest? An natura putredini gradatim se assuefacit?

SECT. III.

Hydrops.

1. Est extravasatio lymphæ vel fluidi serosi in tunicam cellularem, vel cavitates corporis diversas.

2. Distinguitur, 1. In anasarcam vel leucophlegmaticam, ascitem, tympanitem, hydropem pectoris & uteri, hydrocelem, hydrocephalum, aliasque species. 2. In ascitem veram & spuriam seu hydatides. 3. In hydropem lentum & acutum.

3. Hoc morbo maxime tentantur fœminæ annum circa quinquagesimum; qui habitu corporis molli & obeso præditi sunt; senes sedentarii, uti studiosi, sartores, sutores, &c. & in humido aere degentes, vel opus aquaticum exercentes, quales sunt lotores & piscatores.

4. Causæ remotæ sunt cruda & viscida diæta: spirituum fermentatorum, vini, vel cerevisiæ nimia ingurgitatio: aquæ frigidæ

potus quando corpus incalescit : suppressio mensium, lochiorum vel hæmorrhoidum : arthritis vel œdema retropulsa : purgantia fortiora : salivatio mercurialis : immoderata venæ sectio : nimis cita obturatio alvini fluxus opiatis : hæmorrhagiæ ; dysenteria ; phthisis ; icterus ; febris continua, remittens vel intermittens : graviditas : scirrhosi tumores viscerum abdominalium, sed præcipue hepatis : polyposæ vel lapidosæ circa cor concretiones.

5. Morbum immediate producunt, 1. Glandularum vel vasorum lymphaticorum obstructio, dilatatio & disruptio : cadaverum inspectio hanc causam verisimilem reddit ; tamen rarissimè ob peritonæi resistentiam accidit. 2. Resorptio fluidorum tenuium in abdomen secretorum impedita ob tumores viscerum, præcipue hepatis, tubercula pulmonum, & polyposas circa cor concretiones ; ligaturæ & compressiones venarum sanguinem reducentium, tumorem œdematosum partis in vivis animalibus producentes, hujus causæ veritatem elucidant. 3. Sanguinis nimia fusio & vasorum laxitas. Hinc in omni hydrope eadem existit causa proxima, nempe diminuta venarum resorbentium imbibitio, vel minor imbibitio venarum, quam excretio arteriarum exhalantium.

6. In leucophlegmatia, corpus pallescit & emollescit ; pedes tument, præcipue ves-

peri, & vestigia digiti comprimentis ad tempus retinent; gradatim ascendit tumor per totam membranam cellularem; inflantur scrotum, penis, palpebræ, totumque corpus; æger cibum aversatur, sed potum appetit; dyspnœa & tussi laborat; urina aquosa & pallida; pulsusque parvus, citatus & inæqualis; nunquam sudat; in tibiis apparent maculæ & vesiculæ, quæ in ulcera insanabilia degenerant.

Ascitis stipatur tumore abdominis; dyspnœa, præcipue in lecto; gravitate; alvo plerumque constipata; urina pauca, crassa, & lateritium sedimentum deponente; tumore scroti; aquarum fluctuatione, si propriis saccis non continentur; exomphalo; febre lenta; putrefactione aquarum; inflammatione, ulceratione, & gangræna viscerum abdominalium; morte. Aqua in abdomine contenta est vel limpida, vel instar loturæ carnium, & super ignem concrescit.

7. Hydrops solvitur diarrhœa; urinæ profluvio; vel disruptione cutis in anasarca, aut abdominis in ascite.

8. A seri lentore, extravasatione, mole & tandem corruptione, hæc oriuntur symptomata.

9. Dignoscitur a gravitate ascitis, colore pallido, siti, febre & fluctuatione. Quando in vesiculis continetur, diagnosis difficilior.

10. Prognosis hydropis, præcipue ascitis, valde incerta. Si appetitus non deletur, si urina potui æqualis est, & albescit, visceraque sana sunt, tunc secundæ valetudinis spes est. Viscera scirrhosa, urina turbida & parca, sitis, debilitas, tussis, evacuationes, vel morbi antegressi, malus corporis, habitus, febris, vel recidivatio, incurabilem denunciant. Paroxysmus comatosus lethalis est. Ascitis pejor anasarca.

11. Huic contra itur aquam evacuando & corpus postea roborando.

Aquæ evacuantur, 1. Purgantibus hydragogis dictis, quæ & per vomitum & per sedem operantur, sæpe repetitis. 2. Diuresi, præcipue in phthisicis, imbecillibus, & hystericis. 3. Sudoribus per externum calorem elicitis, præcipue in anasarca. 4. Emeticis subinde repetitis. 5. Obstinata ab omni potu abstinentia, acidis sitim fallentibus. 6. Incisione cutis supra talum in anasarca, vel paracenthesi in ascite.

Fibræ roborantur, 1. Corroborantibus, amaris, & chalybeatis. 2. Applicationibus externis discutientibus. 3. Frictione. 4. Leni per fasciam compressione. 5. Balneo frigido. 6. Aere sicco, calidoque; somno moderato in lecto duriusculo; corporis exercitio & concussione; pane hesterno, anisato, fermentato, & in clibano bene cocto; carne ex venatione, vel ex siccis & æstuosis

locis veniente, assa; vegetabilibus calidis; aromatibus; vino meraco austero. 7. Medicinam dirigendo adversus causas remotas, nempe evacuationes supressas, nimiam sanguinis profusionem; arthritim, scorbutum, vel viscerum scirrhositates. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris usus sit.

12. Hydropem pectoris comitatur gravitas thoracis, fluctuatio ad motum, tussis sicca, respiratio difficilis & celeris, palpitatio, cæteraque aquarum collectarum symptomata. Tollitur evacuationibus & paracenthesi thoracis.

13. In hydrope uteri, aqua continetur vel in ovario, vel tubo Fallopiano, vel cavitate uteri. Priores duæ neque cognosci, neque curari possunt. Posterior se prodit mensium suppressione, abdominis tumore, mammarum mollitie, ad motum inhabilitate, dolore, rigoribus, & febre. Tollitur balneis calidis, fomentationibus, & vaporibus emollientibus, cathetere vel pesso acri in os uteri introducto. Nonnulli perforationem oris uteri pertinaciter occlusi præcipiunt.

14. Hydrocele vel hydrops scroti oritur ab aqua collecta in tunica cellulari scroti, vel in tunica cellulari cordæ spermaticæ, vel in cellulis ejusdem cordæ tumefactis, vel inter tunicam vaginalem & albugineam testis. Tollitur hydragogis, punctura, & medicamentis discutientibus.

15. Infantibus familiaris est hydrocepha-

lus. Quando in calvaria colligitur aqua, externus dicitur, & curatur difcutientibus, epifpafticis, cetaceis, & fcarificatione. Quando aqua ftagnat inter duram & piam matrem, inter piam & cerebrum, vel in ventriculis cerebri, quod plerumque accidit, cognofcitur dolore, laffitudine, triftitia, fomnolentia, pulfu in initio tardo, inæquali, febre poftea lenta, dilatatione pupillæ, naufea, facie modo rubicunda, modo pallida, comate. Malum plerumque incurabile: attamen aggrediendum evacuationibus; fontanellis; arcta capitis ligatura aromatibus impregnata, & in extremo periculo apertura.

16. Timpanites eft flatuofus abdominis tumor, inftar tympani refonans dum percutitur. Duæ funt hujus morbi diverfæ fpecies, uti cadaverum infpectione patet. Prior excitatur a flatibus intra cavitates inteftinorum; pofterior a flatibus inter inteftina & peritonæum conclufis, & ab aquis vel vifceribus corruptis provenientibus. Prior curatur purgantibus & clyfmatibus fpiritum digerentibus; corroborantibus; & applicationibus externis calidis: pofterior fola punctura; neque hæc votis refpondet, fi inteftina ulcerentur.

17. Quare non citius putrefcit ferum? Quare ab aqua fubito effluente, vel fine debitis cautelis educta deliquium & cita mors? Quare artificialis compreffio minuit periculum?

lum? Quare acida prosunt? Quare opiata urinæ profluvium adaugent, & morbum sæpe tollunt?

SECT. IV.

Struma, seu scrophula, & scirrhus.

1. SCrophula est tumor indolens, scirrhosus, in glandulis colli plerumque situs, & in ulcus mali moris degenerans.

2. Sedes hujus morbi præcipua, sed non sola, est glandula; occupat enim membranam adiposam, musculos, tendines, articulos ossium, ipsaque ossa. Varia sortitur nomina secundum glandulas affectas. Si tument parotides vel maxillares, struma; si sublinguales, ranula; si lachrymales, lippitudo; si thyroidea, bronchocele; si glandulæ axillarum, mammarum, inguinum, pulmonum, mesenterii, aliarumque partium, tunc harum partium scirrhus appellatur.

3. Distinguitur, 1. In dolentem & indolentem; 2. Mobilem & immobilem; 3. Apertam & clausam; 4. Originariam & symptomaticam; 5. Externam & internam.

4. Ætas tenera præcipue, sed matura rarissime, hoc morbo corripitur. Quasdam præ aliis nationes, videl. Styrios, Bavaros, Helvetios, sed præcipue Tyrolenses, graviter infestat.

5. Causæ remotæ sunt cruda, viscida, saccharata, vel acida diæta, aer humidus; exercitium cibo non proportionatum; morbi prægressi; externæ injuriæ; virus venereum; nutrix lac cito acescens vel viscidum præbens, morbove tentata; bilis inertia; frigus; aqua nivalis; luxatio; labes hæreditaria.

6. Aciditas sanguinem coagulans haud originem præbet huic morbo; quia neque gustus neque chymia aciditatem vel seri vel tumoris detegit; immo acida tumorem discutiunt. An causa proxima sit humorum serosorum vel lymphaticorum viscíditas, glandulas conglobatas vel conglomeratas infarciens? Ita patebit, structuram & secretionem glandularum, causas remotas, symptomata, & medelam, contemplanti.

7. Torminibus ventris anomalis persæpe præcedentibus, oriuntur tubera parva, duriuscula, indolentia, mobilia, nec discoloria, fauces vel collum plerumque occupantia; sensim vero aucta vicinis partibus adhærescunt, earumque functionem lædunt. Tandem sentiuntur dolores vagi lancinantes cum calore & cutis rubedine splendente; excitatur parva febricula; suppuratio oritur imperfecta, & post aliquot septimanas vel menses rumpitur tumor; pus crassum vel saniosum secernitur; hiat ulcus squalidum cum labris tumidis & duris. Morbo pro-

grediente, fiunt ulcera mali moris, caries ossium, spina ventosa, anchylosis, febris hectica, hydrops, phtisis pulmonalis, sudores colliquativi, marasmus, mors.

A glandula tyroidea tumefacta, suffocatio & fames. Inspectiones cadaverum ostendunt omnes internas glandulas, præcipue mesentericas, esse strumosas.

8. Tormina ventris a glandulis mesentericis obstructis oriuntur. Glandulæ salivales præcipue afficiuntur, quia frigori, compressioni, & contrectationi maxime subjiciuntur. Facies rubet ob venarum sanguinem a capite reducentium compressionem. Indolentia tumoris tardæ vasorum distentioni debetur. Pus non efficitur blandum, quia humores peccant & motus deficit. Vasa cutanea, adhuc a scirrho compressa, labra tumida efficiunt. Ab humoribus in vasis stagnantibus, caries, ulcera, cæteraque symptomata.

9. Pubertate, primis coitibus, vel in fœmina primis menstruis, sæpe solvitur hic morbus.

10. Diagnosis scrophulæ externæ oculis patet; internæ, a symptomatibus petenda est.

11. Scrophula, quamquam incurabilis, haud periculosa est. Externa, a læsionibus ortum ducens, mobilis, parva, benigna, & a vasis vel nervis libera, facilius medelæ cedit, quam interna, humorum vitiatorum proles, immobilis, magna, maligna, & vasis vel

nervis affixa. Omnino incurabilis est hæreditaria. Diathesis scorbutica, rachitica, vel venerea, malum atrocius reddit. Nonnunquam in cancrum transit.

12. Scopus medici est, 1. Humorum dyscrasiam corrigere: 2. Tumorem tollere. Prior posteriori subservit.

Cachexia corrigitur, 1. Evacuationibus, uti phlebotomia semel celebrata, vomitorio, & purgantibus amaris vel mercurialibus unaquaque septimana, repetitis. 2. Resolventibus quæ modice stimulant, quales sunt sapones nativi & factitii; vegetabilia aromatica; aq. calcis; sales alkalini fixi, uti sal. absynthii, spongium ad nigredinem ustum, si non adsit hectica dispositio; mercurii præparationes alterantes dictæ; ferrum & aquæ chalybeatæ; sulphur, aquæ sulphureæ, inprimis Moffatenses nostræ; cortex Peruvianus; antimonium, ejusque præparationes; aqua marina quotidie mane hausta, ita ut alvus bis vel ter solvatur; aliaque remedia decantata. 3. Fonticulis prope tumorem. 4. Diæta eupepta & exsiccante, evitatis alimentis viscidis; somno moderato, exercitio, & frictionibus, aere calido & sicco.

13. Tumor tollitur, 1. Medicamentis externis resolventibus sub forma vaporis, embrocationis, cataplasmatis, vel emplastri. 2. Suppurantibus, si ad suppurationem tendit

natura. 3. Causticis vel ferro, si nullum a partibus vicinis adsit periculum.

14. An finitur struma annum circa decimum quintum ob vires solidorum auctas, vel ob quasdam fluidorum mutationes per genitalia inductas? Unde ortum duxit tactus regius, & quid de eo censendum?

15. Hinc intelligitur diagnosis, prognosis & medela scirrhi uniuscujusque. Scirrhus enim est tumor durus sine dolore partes carnosas, pulmones, mesenterium, uterum, sed præsertim glandulas, occupans, ab antecedente inflammatione, vel viscido humorum statu proveniens; hinc ob symptomata, sedem, terminationem, vel curationem, quasi struma locale considerari debet.

16. Sed si scirrhus immobilis, inæqualis, dolens, & partibus necessariis adhærens, vitium hæreditarium, vel habitus malus, tunc lenire potius convenit diæta blanda vegetabili, quiete, alvi laxitate, & empl. saturninis, quam medicamentis in cancrum exacerbare, vel ferro anceps experiri auxilium.

17. Haud infrequens est fœminis non amplius parturientibus, uteri scirrhus, qui a suppressione mensium, relaxatione uteri a fluore albo, difficilique partu oritur, & stipatur pondere hypogastrii, difficili in latere sano vel utroque decubitu, suppressione mensium, venis varicosis & nonnunquam distum-

pentibus, hydropeque abdominis. Nisi medicinæ palliativæ vix locus est, nam aperientibus in cancrum sæpe mutatur.

SECT. V.

Carcinoma vel cancer.

1. QUando scirrhus degenerat in tumorem inæqualem, lividum, lancinentem, cum vasis circumcirca varicosis, carcinoma vel cancer appellatur.

2. Aliquando, nullo antecedente scirrho, oritur in labiis, gingivis, lingua, pene, aliisque corporis partibus.

3. Distinguitur in cancrum occultum, quando adhuc sub cute delitescit; & exulceratum, quando ulcus comitatur.

4. Præcipua, si non unica cancri sedes, est glandula: cancri enim cutaneas excrescentias vel verrucas infestantes, a glandulis subcutaneis mucosis oriri videntur.

5. Causas hasce remotas agnoscit, videl. evacuationes suppressas; mœrorem, terrorem & iram; diætam, vel medicamenta, vel morbos acredinem in sanguine generantes; motum sanguinis a quacunque causa auctum; sterilitatem; cœlibatum; frigus; irritationem externam a frictione, compressione, erysipelate, vel medicamentis.

6. Neque ab humore atrabilario adusto,

neque ab acido corrosivo prævalente, oritur cancer. An causa proxima sit specifica putrefactio, vel corruptio, quanquam tarda, humorum glandulas obstruentium? hoc testantur causæ remotæ, indoles humorum glandulosorum, & sanies a cancro secreta.

7. Cancer sese prodit pruritu; calore; dolore lancinante; colore rubro, livido, atro; tumoris augmento; venis tumefactis, varicosis, & nigris; duritie inæquali, scabra; apice eminente. Stadium occulti cancri.

Tunc supervenit ulcus apertum; sanies fœtida, cadaverosa, nigra, vel fulva, summe acris, vicinasque partes erodens; radices in altum demissæ; caro in ulcere spongiosa; labia tumida, livida & inversa; dolor exquisitus; glandularum vicinarum infarctiones; hæmorrhagiæ; appetitus prostratus; anxietas; febris lenta; extenuatio; virium prostratio; insomnia; convulsiones; deliquia; mors optata. Stadium cancri exulcerati.

8. Inchoata lenta putrefactione, leniter stimulantur nervi, & fit pruritus. Augetur fluxus sanguinis ad scirrhum; inde calor. Tenduntur nervi; hinc dolor. Color tumoris gradatim nigrescit, ut in omni putredine accidit. Vasa cutanea comprimuntur augmento tumoris, & sanguis crassus, tenuissima parte trajecta, ibi remanet; hinc venæ varicosæ & atræ. Acuminatus fit, ob mi-

norem integumentorum resistentiam. In apice distenduntur magis vasa, ergo ibi rumpitur tumor. Putrefactio humorum ab aere magis intenditur; hinc humores magis corrosivi. Inferne eroditur tunica glandulæ, & radices undequaque demittit. Materia acris, a vasis lymphaticis absorpta, in glandulas vicinas deponitur, & obstructiones ubi gignit. Venæ erosæ sanguinem evomunt. Sanies absorpta sanguinem contaminat; hinc febris lenta, marasmus, convulsiones, lipothymia, mors.

9. Diagnosis cancri incipientis, ex pruritu, colore, & dolore petitur: antiqua oculo patet.

10. Prognosis periculosissima. Internus pejor externo. Quo propior fit cordi, quo nobilior pars affecta, eo magis desperatæ sunt res. Humores blandi malignitatem morbi opponunt. Incurabilis est, si inter vasa majora, vel ad os radices egerit. Progressus æstimatur colore odoreque saniei, & hæmorrhagiis. Mors fluxum saniei desinentem sequitur. Quando febre, convulsionibus, vel lipothymia corripitur æger, ad extrema ventum est.

11. Methodus medendi vel curatoria, vel palliativa est. Cancer incipiens, parvus, solitarius, mobilis, ab externa injuria præcipue proveniens, loco apto situs, neque vasis magnis, nervis, ligamentis vel ossibus

adhærescens, in juvenili corpore, haud fracto, euchymo, tollendus ferro potius quam escaroticis vel cauteriis: discuti enim vel suppurari per remedia sueta nullo modo potest.

Corpus ante operationem blanda & nutriente diæta præparandum; & humores postea alterantibus diu assumptis corrigendi.

Cancer ob contrarias dotes operationi ineptus; medelam palliativam solummodo admittit. Absolvitur sanguinem corrigendo venæsectione, purgantibus lenissimis, alterantibus non stimulantibus. 2. Embrocationibus, unguentis, & emplastris saturninis, ad cancrum occultum vel exulceratum externe applicatis. 3. Fonticulis prope locum affectum. 4. Diæta putrefactioni opposita, & summa quiete. 5. Mitigatione doloris per opiata.

12. Cancer palati, faucium, uteri, cæterarumque internarum partium palliativam medelam solummodo admittit.

13. Sæpe proficit in cancro faciei nasique mercurius sublimatus corrosivus in spir. vini solutus, & ad grani dimidium mane & cœnato haustus. Nonnunquam mammarum carcinomati respondet infusio solani.

14. Quid de exesione cancri per arsenicum edulcatum censendum?

PARS SECUNDA.

De cerebri nervorumque morbis.

SECT. I.

Apoplexia.

1. APoplexia eſt privatio ſenſuum internorum & externorum, motuſque animalis, excepto motu cordis & thoracis, cum ſtertore.

2. Diſtinguitur, 1. A gradu morbi. 2. A cauſa, nempe in ſanguineam, ſeroſam, polypoſam, &c.

3. Deſides, obeſos, plethoricos, brevem cervicem habentes, potatores, præcipue ſexageſimum circiter annum, infeſtat. Hieme & tempeſtatibus pluvioſis graſſatur. Aliquando epidemica eſt.

4. Cauſæ remotæ ſunt laxa & plethorica conſtitutio; balnea nimis calida, nimia ſpirituum fermentatorum ingurgitatio; ſubita refrigeratio poſt pocula vel crapulam; inſolatio; animi pathemata; affectiones hyſtericæ; ſeroſa colluvies; libidinis, præcipue ſenilis, intemperantia; acris materiæ repulſio; urinæ ſuppreſſio; ſalivatio mercurialis a frigore aliiſve cauſis ſubito interrupta; contuſiones, convulſiones, & vulnera capitis; venena; halitus carbonum; labes hæreditaria.

5. Causa proxima est impeditus motus fluidi nervosi. Obstructio fit a causis intra vasa vel extra vasa cerebri existentibus. Causæ intra vasa sunt nimia sanguinis vel seri viscidi quantitas. Causæ extra vasa sunt effusiones sanguinis, seri, aliorumque humorum a concussionibus, vulneribus, vasis erosis, hydrope: compressiones a tumoribus, hydatidibus, vel corporibus extraneis: impedimenta sanguini a cerebro redeunti ob tumores, polypum vel ligaturas. Conspectui subjiciuntur hæ causæ in cadaveribus. An spasmus in origine nervorum inter causas proximas enumerandus sit? Haudquaquam; quia musculos, non nervos, spasmus adoritur.

6. Paroxysmum prægrediuntur torpor sensuum internorum & externorum; vocis tarditas; vertigo; capitis dolor; tremor & stupor extremitatum; dentium stridor; hypochondriacæ & hystericæ affectiones; incubus; oculorum spontaneæ illachrymationes; aurium tinnitus; respiratio solito profundior.

Corruit æger subito cum abolitione functionum animalium; difficili respiratione; extremitatum frigore; cutis arescentia; faciei rubore; arteriarum forti pulsatione; somno profundo; stertore; aliquando spuma circa os; & resolutione sphincteris vesicæ anique. Tandem corripitur vomitu, & paroxysmus

solvitur copioso sudore. Sæpe remanet hemiplegia vel paralysis.

7. Prædicta symptomata facillime deducuntur a fluido nervoso gradatim intercepto. Manet respiratio & cordis motus, quia intactum est cerebellum.

8. Diagnosis facilis a lethargo, quia nulla adest somnolentia, neque excitari potest; a caro, ob difficilem respirationem & stertorem; & a syncope, quia pulsus non deficit. Sanguinea distinguitur a serosa, progresso habitu, & præsentaneis inflammationis signis.

9. Prognosis eo prosperior, quo minus læsi sunt sensus externi & interni, motus & respiratio. Apoplexia sanguinea periculosa, sed curatu facilior est; serosa difficillime curatur. Spiritus impeditus, spuma oris copiosa, sudor multus frigidiusculus, mortem instantem demonstrant. Apoplexia a compressione cito lethalis, nisi manus chirurgica in auxilium veniat. Apoplexia serosa, febre; sanguinea, hæmorrhoidibus supervenientibus, solvitur. Quartum post diem paroxysmus plerumque fit lethalis.

10. Indicatio est cerebri obstructionem reserare. Secundum diversitatem causæ obstruentis, diversimode perficitur.

Si obstructio oritur a nimio sanguine cerebrum oplente, tollitur, 1. Larga missione sanguinis ex jugularibus vel arteria temporali. 2. Cucurbitulis occipitio inciso admo-

tis. 3. Epispasticis. 4. Purgantibus antiphlogisticis continue repetitis; clysmatibus emollientibus. In hac specie evitari debent calefacientia.

Si obstructio oritur a sero nimis viscido, tollitur, 1. Revocando a cerebro. 2. Corrigendo lentorem.

Revocatur, 1. Venæsectione, parca manu celebranda, vel hirudinibus temporibus applicatis. 2. Vomitu. 3. Clysmatibus & purgantibus acerrimis. 4. Spiritibus volatilibus & sternutatoriis naribus applicatis. 5. Pediluviis. 6. Actuali cauterio cervici admoto.

Lentor corrigitur, 1. Epispasticis continuatis. 2. Attenuantibus & calefacientibus. 3. Cibis mediæ materiæ; nam & viribus opus est, & cruditates cavendæ sunt.

In utraque specie convenit situs erectus; moderatus calor, stragula pauca.

Si denique obstructio fit ab humoribus, vel aliis corporibus comprimentibus, totus medelæ cardo versatur, 1. In inanitione vasorum. 2. Extractione causæ chirurgica.

11. Medicina prophylactica, apoplexiæ sanguineæ evacuationibus & temperantia; apoplexiæ serosæ diæta exsiccante, purgantibus amaris debitis intervallis repetitis, & setaceis, innititur.

12. Cur, sensu motuque decrescentibus, pulsus sæpe validior fiat?

SECT. II.

Morbi Soporosi.

Coma somnolentum seu cataphora, lethargus, carus, & coma vigil.

1. Morbi soporosi leviores sunt apoplexiæ; & in coma somnolentum seu cataphoram, lethargum, carum, & coma vigil, dividuntur.

2. Coma somnolentum seu cataphora est somnus profundus; a quo tamen æger excitari potest, sine febre.

Lethargus, seu veternus, est continua ad somnum propensitas, cum oblivione, caloris augmento, febre lenta, pulsu pleno & sæpe remittente, respiratione rara, pallore & tumore palpebrarum, & sudore frigido in extremitatibus.

Carus est somnus profundior, in quo sensu motuque fere privatur æger. Vel idiopathicus sine febre, vel symptomaticus cum febre.

3. Causæ remotæ sunt serosa colluvies cerebrum inundans; sanguis effusus, vel tumor intra cranium; lotium interruptum; cachexia; scorbutus: mœror; potus; crapula; nicotianæ nimius usus; effluvia.

4. Influxus liquidi nervosi in nervos, motibus voluntariis & sensationi dicatos, plus

minus impeditus, morborum soporosorum causa proxima est.

5. Urina limpida, diarrhœa aquosa, tremor, & sudores frigidi, non leviter nos terrere debent. Crisis ante septimum diem in lethargo plerumque infausta; sed postea plerumque fausta est. Quo major pulsus, eo periculosior morbus. Carus cum respiratione læsa, apoplexiam, cum cephalalgia, convulsionem, denotat.

6. Curantur, 1. Excitando ægrum e sopore odore fœdo, stimulantibus, cataplasmatibus, & clysmatibus acerrimis, sternutatoriis, vesicatoriis, scarificatione, frictione. 2. Stagnationem vel extravasationem removendo venæsectione, purgantibus, & cibo sorbili. 3. Paroxysmi reditum impediendo evacuationibus statis temporibus repetitis, diæta exsiccante, somno moderato, exercitio, recreationibus.

7. Coma vigil est species stuporis sine somno, cum dolore & calore capitis.

SECT. III.

Paralysis.

1. PAralysis est abolitio vel diminutio motus, aut sensus, aut utriusque in uno vel pluribus partibus corporis.

2. Distinguitur, 1. In ἀναισχησίαν, ubi de-

ficit tantum sentiendi vis; & paralysin, ubi motus sine vel cum sensu labefactatur. 2. In paraplegiam, hemiplegiam, & paralysin localem, uti extremitatum, linguæ, palpebrarum, œsophagi, sphincteris vesicæ & ani, penis, &c.

3. Causæ remotæ sunt ebrietas, indoles humorum scorbutica; colica pictonum; aer frigidus vel humidus; aqua vel pus inter meninges effusum; vulnera cerebri, vel medullæ spinalis; compressio externa; unitas nervi soluta; evacuationes solitæ suppressæ; apoplexia & convulsio; terror subitus; fumi mercuriales, arsenici & saturnini; tactus piscis torpedo appellati; senium.

4. Causa proxima est interceptio influxus liquidi nervosi in musculos, ab obstructione cerebri in parte, medullæ oblongatæ, medullæ spinalis, vel nervorum. Ab intercepto sanguine; temporanea, vix vera paralysis, oriri potest; hoc patet a distributione, anastomosique vasorum, & operatione anevrismatis.

5. Antecedit partis passuræ gravedo, pallor, stupor & tardus motus. Pars affecta motu vel sensu vel utroque plus minus privatur, & mollis, frigida, atrophica, vel œdematosa devenit. Pulsus plerumque parvus, mollis & tardus, interdum creber & inæqualis. Tandem memoria & ratio labascunt. Paralysis particularis functionibus partium lœsis sese monstrat.

6. Diag-

6. Diagnosis loci primario affecti petitur ab injuriis externis & cognitione ortus, progressus, & distributionis nervorum.

7. Paralysis, ab apoplexia ortum habens, in apoplexiam sæpe revertitur. A sectione vel luxatione valida, vel ab ictu derepente orta, vel ubi pars diminuitur, insanabilis. Dolor, sensatio, calor vel formicatio partis, aut tremor superveniens, securitatem pollicentur. Febris vel diarrhœa sæpe paralysin solvunt.

8. Medela requirit, ut liberus fluxus liquidi nervosi per suos canales iterum restituatur. Perficitur, 1. Venæsectione, si in habitu plethorico juvenili, vel a causis remotis inflammatoriis morbus subito ingruat; aliter sanguis haud mittendus. 2. Purgantibus & clysmatibus acrioribus diarrhœam continuam per plurimos dies excitantibus: quanquam methodus hæcce in senio non usurpanda. 3. Febrem temporaneam excitando medicamentis stimulantibus, calefacientibus, & attenuantibus. 4. Vomitoriis sæpe repetitis & sternutatoriis. 5. Thermis vel aquis ferrugineis. 6. Externis ad sedem mali applicationibus, videl. urticatione, epispasticis, frictione, electrisatione, linimentis nervinis, balneis calidis, vel natura vel arte paratis. 7. Diæta calefaciente cum aromatibus præparata, somno mediocri, motu mul-

to, aere calido & ficco. Vitare frigus, & rariffima venere uti, convenit.

9. Stupor & tremor paralyfi affines funt, eodemque modo curantur.

SECT. IV.

Epilepfia.

1. MOrbus epilepfia, vel facer, vel puerilis, vel Herculeus, vel comitialis dictus, eft fubita privatio internorum & externorum fenfuum, cum fubitis violentibufque alternis contractionibus & relaxationibus mufculorum totius fere corporis, motibufque partium exinde convulfivis.

2. Diftinguitur in idiopathicam, quando primaria morbi fedes in capite; & fymptomaticam, quando fedes primaria extra caput eft.

3. Infantes, præcipue delicati, & defluctionibus capitis, hæmorrhagiis vel tinea laborantes, huic morbo maxime funt obnoxii. Sæpius viros quam fœminas occupat.

4. Caufæ remotæ funt externæ capitis injuriæ, uti vulnera, percuffiones, fracturæ cranii; aqua, fanguis, vel ferum acre, cerebrum inundans, vel ventriculos opplens; inflammatio vel fphacelatio cerebri; concretiones, vel polypi intra cranium; erofiones, dilacerationes, vel vulnera nervorum; eva-

cuationes solitæ retentæ; repletio & inanitio; animi pathemata magna, & præcipue subitus metus, noxiæ particulæ in corpus admissæ; venena; labes hæreditaria.

5. Neque iræ antiquorum cœlesti, neque pituitæ, neque specifico fermento, neque explosioni violenti fluidi nervosi, neque contractioni duræ matris, attribuenda est causa proxima. An in motibus spirituum animalium involuntariis & inæqualibus, ab irritatione generis nervosi provenientibus, investiganda sit? Ita suadent contemplatio causarum remotarum, inspectiones cadaverum, symptomataque.

6. Paroxysmum aliquando antecedunt lassitudo; stupor; vertigo; dolor capitis; scotoma, aurium tinnitus; insomnia horrenda; palpitatio; respiratio difficilis; tumor & murmura abdominis; urina multa, & præter solitum tenuis; facies pallida; lingua titubans; frigus extremitatum; sensusque auræ frigidæ ad caput ascendentis.

Invadente paroxysmo, convulsus subito concidit cum vociferatione, oculorum contorsione, digitorum contractione, stertore, spuma oris, extremitatibus hinc inde curvatis. Perit ratio & sensatio. Inscio elabuntur semen, urina, feces. Remittentibus symptomatibus, ad se redit, & dolorem capitis, torporem, & lassitudinem sentit. Peractæ tragœdiæ inscius est.

Paroxyſmi ſtatis temporibus quandoque redeunt; vel ab animi motibus, ſtudiis nimiis, poculis caliditate vel frigiditate, inducuntur. In morbi progreſſu ſenſus hebeſcunt, & ratio vacillat.

7. Ex motu involuntario & irregulari fluidi nervoſi, facile deducuntur hæc ſymptomata.

8. Diagnoſis viſui patet.

9. Prognoſis incerta. Sæpe ſolvitur hic morbus a pubertate, intermittentibus febribus, & irruptionibus. Solet quidem etiam longus eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſus. Sympathetica facilius curatur quam idiopathica: hæreditaria vix medelæ auſcultat. Morbus poſt quintum & vigeſimum annum ortus ægre, poſt quadrageſimum ægrius curatur. Si nullus in partibus venientis mali ſenſus eſt, aut mens læſa, aut nervorum facta reſolutio, vix ſanatur. Si breves ſint intermiſſiones, convulſiones ſævæ, reſpiratio difficilis, ſtertor vehemens, & poſtea alta quies, æger in peſſimo verſatur ſtatu. Epilepſia in apoplexiam ſæpe degenerat.

10. In paroxyſmo ſcopus eſt convulſiones ſedare. Perficitur, 1. Venæſectione in vena jugulari, ſi non adſint inanitio vel debilitas. 2. Revellentibus, uti frictionibus, ligaturis extremitatum, veſicatoriis, cataplaſmatibus, & ſternutatoriis. 3. Antiepilepticis & antiſ-

pasmodicis per anum injectis, vel capiti & spinæ sub forma unguenti applicatis. 4. Tollendo causas remotas immeditate in cerebrum agentes, quales sunt depressiones, fracturæ cranii, vel corpora extranea.

In intermissione scopus est paroxysmum impedire. Perficitur, 1. Antiepilepticis, vel specificis sic dictis medicamentis. 2. Evacuationibus per intervalla repetitis. Fonticulis & setaceis. 4. Systema nervorum corroborando. 5. Causam primariam in epilepsia symptomatica tollendo; vomitu, si oneratur ventriculus; & ligaturis, vel empl. epispasticis, si ab irritatione partis cujusdam, ipso loco applicatis. 6. Aere temperato & sicco; cibo eupepto & aromatibus condito; somno moderato; evitatis animi pathematibus, venere, objectorum moventium vel terrentium locive præcipitis conspectu, balneo, igni, frigore, vomitu, lassitudine, omnibusque negotiis.

SECT. V.

Convulsiones.

1. CONvulsiones, spasmi, vel distentiones nervorum sunt alternæ & involuntariæ contractiones relaxationesque musculorum, animi facultatibus & sensibus externis integris. Easdem agnoscunt causas re-

motas & proximas, gradu solummodo diversas, ac epilepsia, & eodem modo curantur.

Spasmus cynicus vel risus Sardonicus.

2. Quando hæ convulsiones occupant musculos buccarum vel labiorum, tunc spasmus cynicus, vel risus Sardonicus, appellantur. Haud diversam a priore medelam requirit.

Chorea sancti Viti.

3. Est & alia convulsionis species, chorea Sancti Viti nominata, ubi crus claudicatione, & brachium ejusdem lateris convulsione corripiuntur. Sanatur hic morbus repetita venæsectione & purgatione, cum antiepilepticis & roborantibus, videl. cort. Peruviano, chalybeatis, & balneo frigido. Confert musculis convulsione affectis admovere secundo quoque die cucurbitulas siccas.

SECT. VI.

Tetanus, opisthotonos, emprosthotonos.

1. TEtanus est continua & involuntaria musculorum fere omnium contractio & rigiditas, sine relaxatione. Si nonnullis intactis trahitur corpus versus ante-

rioria, emprosthotonos; si versus posteriora, opisthotonos appellatur. Posteriores a priore gradu solummodo distinguuntur.

2. Hoc malum in calidissimis terræ regionibus endemice grassatur, præcipue tempestatibus pluviosis æstui succedentibus. Rarissime plagas cœli mitioris infestat.

3. In tetano musculi anteriores & posteriores æqualiter contrahuntur, & corpus instar ligni riget. Spasmus sub sternum, ad spinam vergens, sentitur. Dolores, præcipue spasmis sævientibus, acutissimi deveniunt. Facies rubet & detorquetur. Genæ retrahuntur. Oculi rigent. Mandibula nonnunquam obseratur. Pulsus sæpissime præternaturaliter tardus est. Sanguis detractus minus solito cohæret. Alvus constipatur. Respiratio fere intercipitur. Actiones naturales tantum non supprimuntur, sensibus externis & internis integris. Costæ incurvantur. Vitio depulso, summa ad longum tempus atonia.

4. In opisthotono & emprosthotono cervix primo immobilis est; dein spasmis sævientibus, retrorsum in priore, & antorsum in posteriore, convellitur. Motus mandibulæ & deglutitio impeditur. Spasmus sub sternum spasmos severiores inducit. Pulsus alias tardus & durus, alias parvus, fluctuans, & irregularis. Lingua riget. Os spuma sanguinea scatet. Musculi spinæ & inferiorum

extremitatum, intactis superioribus, in consensum trahuntur. Tandem spasmis severioribus, vel insultu epileptico, æger explet mortalitatem.

5. Morbi periculosissimi sunt, & ratissime, nisi ubi leniter adveniunt, tertium diem transgrediuntur. Ex acerbitate primi insultus periculum judicatur.

6. Auxilium est, 1. In sanguinis missione, si vires patiuntur. 2. In medicamentis antiepilepticis. 3. In aqua tepida per anum injecta, fomentationibus musculis rigidis externe applicatis, vel balneis tepidis manufactis. Sed, 4. Præcipue in opio intrepide administrato, & brevioribus intervallis, prout dolores admonent, subinde repetito. Unicus quem vidi tetanus, multis abhinc annis, opio, omnibus incassum tentatis, extemplo summotus fuit.

Vires postea restaurandæ cort. Peruviano.

SECT. VII.

Catalepsis.

1. Catalepsis, seu catechus, morbus dicitur, quando fixus remanet æger in eodem statu in quo prehensus fuit, sensibus internis & externis abolitis.

2. Causæ remotæ sunt, animi pathemata; meditatio seria; frigus; evacuationum sup-

pressio ; vermes ; vapor carbonum ; serosa colluvies intra cranium.

3. Causa proxima est fluxus liquidi nervosi in nonnullos, & quies in omnibus aliis nervis.

4. In quo statu correpti sunt, vel sedentes vel stantes, eundem immoti servant. Oculi aperti rigent. Sensus externi & interni pereunt. Pulsus & respiratio bene sese habent. Cum multis suspiriis ad se redeunt.

5. Curatur sanguinis vel a naribus vel vena jugulari detractione ; stimulantibus naribus applicatis ; cataplasmatibus & clysmatibus acribus ; epispasticis ; frictione ; &, post paroxysmum, setaceis, vomitu, & causarum morbum producentium correctione vel ablatione.

SECT. VIII.

Malum hystericum & hypochondriacum.

1. HYsterica passio, suffocatio uterina, ascensus uteri idem morbus in fœminis, qui in viris malum hypochondriacum audit, habita ratione ad diversam corporis structuram. Ab antiquis describitur.

2. Sævit in fœminas, præcipue innuptas vel viduas; viros studiosos; acutos & facile irritabiles utriusque sexus.

3. Causæ remotæ sunt nimia humorum

evacuatio per venæſectionem, vomitum, ſedem, menſtrua, vel abſtinentiam; nimia retentio menſium & lochiorum, vel evacuationes ſolitæ neglectæ; pubertas, & ad venerem impermiſſam proclivitas; vita ſedentaria; animi commotio; diæta viſcoſa, acida, flatum generans; prægreſſi morbi; labes hæreditaria. Paroxyſmum inducunt ſuaveolentia.

4. Cauſa proxima haud inveſtiganda eſt in uteri aſcenſu, vel vaporibus hinc ad cerebrum delatis, vel viſceribus abdominalibus atra bile obſtructis, vel periſtaltico inteſtinorum motu inverſo, vel in fluido nervoſo in genere affecto. An eſt ſpaſmodica viſcerum abdominalium, & præſertim uteri, affectio, una cum nimia ſenſibilitate vel mobilitate ſyſtematis nervoſi? Hoc ſuadent contemplatio cauſarum remotarum, ſymptomatum, & medelæ, ſectioneſque cadaverum.

5. Sic ſe habet paroxyſmus: Primo ſentitur dolor coarctans in fronte; ſenſuum hebetudo; viſûs obnubilatio; tædium. Afficitur æger ſenſatione globi aſcendentis ad fauces cum ſuffocatione; palpitatione cordis; inæquali & duro pulſu; vomitu materiæ acidiſſimæ, vel bilis viridis; reſpiratione difficili; clavo hyſterico; renum & veſicæ doloribus inſtar calculi; odontalgia; dolore in dorſo; difficili mictione; ſummo externarum partium frigore; ptyaliſmo; flatu;

tumoribus; risu vel ploratu effuso; urina multa limpida; animi irritabilitate; apoplexia; convulsionibus.

Remittente paroxysmo, remittunt cito symptomata. Intestina obmurmurant; oculi attolluntur; corpus incalescit; & æger, suspiriis profunde emissis, ad se redit. Sæpe sudoribus solvitur paroxysmus.

6. A ramis paris octavi & intercostalis aliquo modo irritatis proveniunt globus hystericus, suffocatio, palpitatio cordis, vomitus, dolor renum, urina limpida, stranguria, flatus, externorum frigus, &c.: dolor dorsi, a communicatione horum nervorum cum dorsalibus: ptyalismus & odontalgia, a quinto pari consentiente: a toto genere nervoso affecto, clavus hystericus, risus & lachrymæ effusæ, animi irritatio, apoplexia, convulsio.

7. Diagnosis petitur a symptomatibus, præcipue urina limpida & suffocatione; a paroxysmo, animi motibus, vel effluviis suaveolentibus, excitato, & graveolentibus fugato. Differt a syncope, apoplexia, epilepsia, calculo, iliaca passione.

8. Prognosis eo magis fausta, quo mitiora sunt symptomata. Paroxysmo aliquando rapitur æger. Evacuationes mensium vel hæmorrhoidum criticæ morbum tollunt. Rugitus & pudendi humiditas paroxysmum cito abiturum demonstrant. Originem præ-

bet hoc malum ſcirrhoſis viſcerum obſtructionibus & putrefactionibus ; hydropi ; aſthmati ; febri hecticæ.

9. In paroxyſmo, indicatio eſt irregularem ſpirituum fluxum & ſpaſmum conſopire. Perficitur, 1. Veneſectione, ſi adſit plethora, vel evacuationum obſtructio. 2. Stimulantibus & hyſtericis medicamentis. 3. Frictionibus extremitatum. 4. Pediluviis 5. Titillatione plantarum. 6. Clyſmatibus ſpiritum digerentibus. 7. Opium adhibendo, præcipue in dolore acuto vel vomitu atroci.

Extra paroxyſmum ſyſtema nervoſum corroborandum, 1. Amurcam expellendo leniſſimo vomitorio & purgantibus. 2. Amaris & corroborantibus. 3. Equitatione. 4. Ferro vel aquis ferrugineis. 5. Antiſpaſmodicis & hyſtericis. 6 Diæta lactea, ſi antedicta nil proficiunt.

Evacuationes repreſſæ ſollicitandæ ſunt. Cibus flatulentus evitandus.

Si ab orgaſmo uteri oritur morbus, tollitur antiphlogiſticis, matrimonio.

10. Quare tam difficile curatu ? Quare ruſticis & laborantibus minus familiare eſt ? Quare hiſce temporibus tam commune ?

SECT. IX.

Insania.

1. INsania est mentis alienatio, vel delirium perdurans, sine febre.

2. Distinguitur, 1. In melancholiam & maniam; prior est insania cum tristitia & occupatione mentis circa unum objectum; posterior est insania cum furore. Diversi videntur gradus ejusdem morbi. 2. In continuam & periodicam.

3. Hebetes, tarde discentes facileque iterum obliviscentes, & tristes melancholia; iracundi, hilares, juvenes, plethorici, tensasque fibras habentes, mania tentantur.

4. Temporibus calidissimis & siccissimis oritur hoc malum.

5. Causæ remotæ sunt nimia & continua animi attentio ad unam ideam; animi pathemata cogitationes omnino occupantia, uti mœror, tristitia, metus, spes, gaudium, præcipueque amor; religionis falsæ terrores; immodica venus; venena narcotica; morbi febriles prægressi; evacuationes debitæ suppressæ; alimenta dura & viribus concoctricibus haud attenuanda; vita sedentaria; pia mater callosa; cerebrum siccatum, labes hæreditaria.

6. An sanguis ater, crassus, tenax, atrabilis ab antiquis appellatus, inquinando spi-

ritus animales, caufa fit proxima melancholiæ & maniæ? Huic opinioni fidem faciunt accuratæ cadaverum infpectiones, operatio caufarum remotarum, & medela.

7. Sedes hujus morbi præcipua eft in ipfo cerebro.

8. In melancholia æger mœftus; abjectus; pavidus; infomnis; hominum cœtus fugiens; ad iram fine caufa pronus; mutabilis; de minimis rebus follicitus; nunc avarus; ftatim prodigus. Venter conftipatur. Urina parca & pallida prodit. Præcordia flatu attolluntur. Vomitu rejicitur acris materia. Facies pallefcit. Arteriæ pigre moventur. Alimenta avide appetuntur. Imaginatio tantum pervertitur, ut vafa fictilia, vitrea, immo mortuos fefe credunt. Quod triftiffimum eft, fibi ipfis manus inferre expetunt.

Maniam præcedunt oculi rubentes; palpebræ inconftanter vibrantes; mores a folitis mutati; fuperbia; odium erga hunc aut illum; dies noctefque infomnes; cephalalgia; aurium tinnitus & fonitus muficus; rifus intempeftivi. Procedente morbo, in iram effrenem & truculentam incidunt: obvios vel feipfos lacerant: venerem egregie & immodefte appetunt: vires & frigoris tolerantia mirum in modum augentur: imaginatio egregie vitiatur. Tandem, paroxyfmo declinante, mœfti, quieti & ftupidi fiunt.

Infania fæpe fugat alios morbos antea in

corpore inhærentes, & ægrum immunem a grassantibus servat.

9. A crasso & tenaci sanguine vasa cerebri implente, & liquidum nervosum, crassum, tenaxque producente, oriuntur tristitia, timor, cogitationes uni objecto infixæ, imaginatio læsa, robur insolitum, frigoris & famis tolerantia, secretiones impeditæ, & ab aliis morbis immunitas.

10. Diagnosis patet. A phrenitide differt insania, quia hanc nulla, vel saltem parva, illam acuta febris comitatur.

11. Spes melior in insania, quæ ab evacuationibus suppressis, quam quæ ab erroribus diætæ, quæ a corpore, quam quæ a mente, originem ducit; quando adest lætitia, quam quando adest tristitia. Morbum solvunt hæmorrhagiæ narium, diarrhœa, scabies, hæmorrhoides, menses. Sub somno plerique sanescunt. Remissionibus in hoc morbo haud fidendum est. Quando vires labefactantur, vel affectiones epilepticæ, vel comatosæ superveniunt, mors adest.

12. Intentio medici debet esse, 1. Revellere & evacuare humores cerebrum opilantes. 2. Spissum sanguinem attenuare & corrigere.

Revulsio & evacuatio perficitur, 1. Venæsectione, parce in melancholia, sed sæpe in mania, celebrata. 2. Vomitu. 3. Purgatione continua. 4. Diureticis. 5. Setaceis. 6. Eva-

cuationes ſuppreſſas ſollicitando. 7. Immerſione in aqua frigida; vel balneis tepidis, dummodo caput, haud immerſum, aqua frigida eodem tempore perfunditur.

Sanguis corrigitur, 1. Potu multo diluente, aquis mineralibus, & nitro. 2. Medicamentis ſpecificis. 3. Animi ſerenitate, diæta ex cibis leviſſimis & blandiſſimis, exercitio & peregrinatione.

13. Animus in diverſis diverſimode regendus: in melancholicis, ſpe, fiducia, ludis, muſica, & fabulis, erigendus; in furioſis, timore, tenebris, vinculis, ſubitis terroribus, deprimendus eſt.

14. Opiata, non niſi in extrema ſollicitudine & longo pervigilio, concedenda. Lenis capitis frictio, ſilanus juxta cadens, geſtatio, cucurbitulæ occipitio inciſo admotæ, & balneæ calidæ, ad ſomnum conducunt.

15. Cura præſervatoria debitis evacuationibus & animi diætæque regimine nititur. Optimum eſt morbo liberatis mutare regiones, annua peregrinatione jactari, neque eſſe ſolos, neque inter ignotos.

16. Poſt febres continuas, remittentes, vel intermittentes, oritur fatuitas, ſpecies inſaniæ a ſuperiore longe diverſa. Uti ab inanitione provenit, diæta nutriens, exercitium viribus proportionatum, & medicamenta cardiaca proſunt. Abſit omnis evacuatio.

SECT.

SECT. X.

Odontalgia.

1. INTER morbos nervoſos merito recenſetur odontalgia, vel dolor dentium, quia a nervo irritato provenit.

2. Hanc irritationem inducunt rheumatica ſanguinis diatheſis; aeris humiditas; inflammatio gingivarum; impedita malarum perſpiratio; potus vel alimenta acida, dulcia, frigida vel calida; dentium caries.

3. Dolor acutus in uno vel pluribus dentibus ſentitur. Gingivæ inflammantur. Genæ ſæpe dolent & tument. Somnus abeſt. Inflammatio vel diſcutitur, vel in ſuppurationem abit, quæ dentem carioſum reddit. Aliquando ſuppuratio fit ad radices dentium.

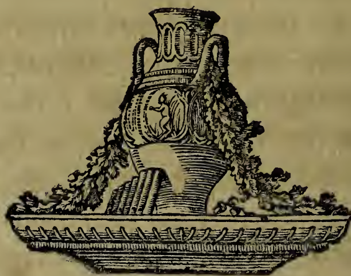
4. Diagnoſis haud facilis inter odontalgiam & inflammationem in antro Heighmoriano.

5. Minuenda primo inflammatio, dein dolor mitigandus. Minuitur inflammatio venæſectione; purgatione cum mercurialibus; ſudorificis; vapore aquæ calidæ per ſpongiam extrinſecus admotæ; medicamentis ſputum magna copia allicientibus; vomitu; gingivarum ſcarificatione; ſanguiſugis ibi applicatis, & epiſpaſticis pone aures. Sedata inflammatione, dolor mitigatur ſpirituoſis vel narcoticis dentibus applicatis.

6. Dolor quoque ceſſat, 1. Antetragam

adurendo. 2. Inflammantia, veſicantia, & anodyna pone maxillam inferiorem, vel aures, temporibus vel cubito, applicando. 3. Dentem carioſum, quo minus externa irritent, plumbo implendo. 4. Actuali cauterio, per foramen tranſmiſſo, comburemdo; vel ſpir. ſalis aut ol. vitriol. gutta una aut altera, nervum deſtruendo. 5. Extractione.

7. Quare dentes molares plus quam alii afficiuntur? Quare proximus vel oppoſitus idem ſæpe ſubit fatum? quare aliquando dens conſumitur ſine dolore?

PARS TERTIA.

De morbis qui oriuntur in partibus.

SECT. I.

Hæmoptysis, aliæque hæmorrhagiæ.

1. QUANDO sanguis floridus & spumans tussi ex pulmone fertur, hæmoptysis appellatur.

2. Ad hunc morbum prædisponunt corpora graciliora, debiles fibræ, collum longum, pectus angustum, multus & acris sanguis.

3. Causæ remotæ sunt sanguinis orgasmus, vel nimia expansio, ab aucto particularum fermentantium intestino motu; spasticæ nonnullorum viscerum contractiones, quales sæpe accidunt in hystericis & hypochondriacis malis; obstructio scirrhosa in vicinis visceribus, & scirrhus vel polypus in ipsis vasis pulmonalibus, quæ majorem sanguinis copiam, & majore cum velocitate, ad alia non obstructa determinat; plethora ab intermissis consuetis evacuationibus, accedente insuper ira, vehementi motu, cibo potuve calefaciente, vel tussi vehementi; nimii in fecibus extrudendis nisus; gelu corporis superficiem vasaque externa constringens; aër

in altissimis regionibus nimis levis; mensium vel hæmorrhoidum suppressio.

4. Causa proxima est ruptura vasorum pulmonalium, præcedente spasmo universali.

5. Antecedit horripilatio, lassitudo, pedum refrigeratio, anxietas, spirandi angustia, dolor gravativus undulatorius circa diaphragma, flatus in abdomine, & dolor dorsi. Tandem calidus erumpit sanguis cum titillatione & pruritu in aspera arteria. Hæc symptomata arguunt spasmum totius corporis ante rupturam.

6. Non comitantur hæc symptomata eruptionem sanguinis e gingivis vel faucibus; ergo distinguunt hæmoptoem ab hisce eruptionibus.

7. Hæmoptoe inter omnes hæmorrhagias periculosissima est. Variat egregie periculum in hoc morbo secundum causas inducentes, habitum, ætatem, vasaque rupta. Periculosior enim est ubi oritur a vasis debilibus, scirrhosis, vel polypo, quam ab ipsis fluidis, vel evacuationibus intermissis; in corpore debili & laxo, quam in vegeto; in sene quam in juvene; a ruptura vasorum magnorum, quam minimorum. Nisi intra triduum compescitur fluxus sanguinis, vix servari potest. Summe periculosus est quando sanguis extravasatus non totus ejicitur; putrescit enim, corrumpit vicina, tabemque in-

fert. Facillime revertitur, & sæpe recidivus summum secum adfert periculum. Si cum ulcere pulmonum conjungitur, actum est de ægro.

8. In medela, 1. Sanguis a pulmonibus avocandus. 2. Ejus orgasmus temperandus. 3. Spasmi consopiendi. 4. Vasa agglutinanda.

Sanguis avertitur a pulmonibus, 1. Venæsectione. 2. Leni alvi subductione, 3. Clysmatibus. 4. Ligaturis extremitatum.

Ejus orgasmus temperandus, 1. Aqua frigida. 2. Nitro, acidis vegetabilibus & mineralibus. 3. Opiatis.

Spasmi consopiunt, 1. Pediluviis. 2. Opiatis, & sem. hyoscyami.

Vasa agglutinantur, 1. Medicamentis oleosis, incrassantibus, & agglutinantibus, videl. balf. capyvi, locatelli, &c. 2. Diæta tenui lactea. 3. Summa corporis animique quiete & silentio; evitato vino, motu, venere, nimia caliditate cubiculi vel stragulorum, & cibis acrioribus.

9. Ex dictis, causa & curatio hæmorrhagiarum omnium elucescit. Hæmorrhagia narium petit præcipue adolescentes, & sæpe salutaris criticaque est; solvit enim plethoram, vertiginem, dolores, &c. & suppressa, sævissimos inducit morbos. Si vehemens fit, sistenda iisdem remediis, & externis applicationibus, videl. aqua frigida; aceto fronti, occipiti, & internis naribus,

& corporibus perquam frigidis nuchi applicatis.

10. Ex eadem causa, sed præcipue obstructione lienis, oritur vomitus cruentus a vasis ventriculi disruptis. Huic antecedit dolor punctorius & tensivus in sinistro hypochondrio; & cum irruptione junguntur anxietas, constrictio in latere, & lipothymia. Curatur iisdem remediis, & opiatis parciori dosi administratis; oleosis, ob relaxantem suam naturam, omnino evitatis.

11. De hæmorrhagiis per anum vel per uterum consulantur hæmorrhoides, & menstruorum vel lochiorum fluxus nimius.

SECT. II.

Asthma.

1. Asthma est impedita & laboriosa respiratio, haud sine metu suffocationis.

2. Aliud atque aliud nomen, videl. dyspnœam, asthma, orthopnœam habet, prout se intendit morbus.

3. Est, 1. Vel periodicum, vel continuum. 2. Vel humidum, vel siccum. 3. Genuinum vel spurium: oriri enim potest a calculo vesicæ felleæ, a tumoribus diaphragmatis, hepatis, ventriculi; a pectoris vel pericar-

dii hydrope ; a polypo aliisque causis. De priore solummodo agendum.

4. Elapsa juventute, homines, præcipue obesos, adoritur. Magis æstate vel autumno quam hieme grassatur.

5. Causæ hujus morbi remotæ sunt, aer cœnosus, vel particulis noxiis impregnatus; tonitru ; animi pathemata magna ; variolæ, scorbutus, intermittens, catarrhus ; ulcera antiqua cicatrizata, vel evacuationes solitæ, per hæmorrhoides vel fontanellas, repressæ ; evacuatio critica erysipelatis, vel podagræ, repercussa ; œdematosus pedum tumor repulsus ; vulnera diaphragmati inflicta ; labes hæreditaria.

6. Causæ proximæ sunt, 1. Obstructio bronchiorum & vesicularum, humoribus crassis, vel tuberculis induratis. 2. Irritatio nervorum respirationi inservientium ; & hinc spasmodica fibrarum annulos cartilagineos bronchiorum nectentium contractio. Primam docet mortuorum inspectio, & contemplatio causarum remotarum. Secundam demonstrat asthma, apoplecticos & hystericos paroxysmos, scorbutum, evacuationem acrem repulsam, sequens ; sectio nervi diaphragmatici, vel compressio nervorum in occipite hunc morbum inducens ; cadavera aperta ubi omnia viscera sana ; libera & æqualis respiratio ante paroxysmum.

7. Ita sese habet paroxysmus. Primo, ven-

triculus, ſenſu coarctationis præcedente, diſtenditur, & ructus copioſe emittit. Sequitur calor, febris, ſtupor, capitis dolor, nauſea, urina pallida. Pulmones rigeſcunt, ſpiritus turbantur, membra torpent, pectus plus ſolito gravatur, difficile ſpirat, rauceſcit. Nocte omnia augentur ſymptomata. A thorace coarctato, reſpiratio lenta. Recta cervice ſpiritum trahit, & egregie elevat humeros. Vomitus bilis flavæ. Pejus in lecto, melius in aere frigido, ſeſe habet. Lachrymæ involuntariæ; pulſus parvus, debilis, intermittens; cordis tremor; faciei nigredo & fere ſuffocatio. Remittente coarctatione, phlegma viſcidum, vel dulce, vel ſalſum, vel putridum, filamentis nigris diſcriminatum, expuitur. Urina nunc colorata ſedimentum habet. Ceſſante paroxyſmo, ceſſat ſputus.

Inveterato morbo, tument manus & pedes; febris, præcipue nocturno tempore, infeſtat; facies liveſcit. Incidit vel in hydropem, vel conſumptionem, vel inflammationem pulmonum, vel lethargum, vel paralyſim.

8. Ab orgaſmo in ſanguine & nervis, actio ventriculi perturbatur, flatuſque gignitur. Ab eodem, febris, calor, &c. Senſatio rigeſcentiæ gravitatiſque in pulmonibus, a ſanguine ibi accumulato. Ab impletis vel contractis veſiculis, reſpiratio difficilis & ſtridor. Reſpiratio lenta, ob aerem

impeditum. Recta cervice ſpirat, ut eo facilius deſcendat diaphragma. Humeri elevantur, ut vi majore agant muſculi ſcapulares. Calor lecti auget ſymptomata. Faciei nigredo & ſuffocatio provenit a tranſitu ſanguinis per pulmones impedito. Ab actione pulmonum læſa, hydrops.

9. Diagnoſis patet.

10. Prognoſis proſperior in juventute, quam ſenectute; in aſthmate ab evacuationibus repreſſis, quam ab aliis cauſis orto. Quo frequentior & ſeverior acceſſio, eo pejus. Aſthma, in peripneumoniam mutatum, lethale. Dyſpnœa ſine incommodo diu durat: orthopnœa ſenes ſubito ſtrangulat. Periculoſa tremula ſpiratio, pulſus intermittens vel deficiens, brachiorum paralyſis, ſyncope, cordis palpitatio, urina pauca. Ad extrema ventum eſſe, teſtantur ſpiritus parvus, tardus, & frigus; itemque pulſus ex tardo factus nimis creber & debilis.

11. In aſthmate humido ſcopus eſt, attenuare & evacuare materiam viſcidam, novæque generationem impedire. Attenuatio perficitur, 1. Medicamentis attenuantibus. 2. Liquoribus diluentibus. Evacuatio, 1. Vomitoriis. Novæ materiæ generatio impeditur, 1. Purgantibus lenioribus vel diureticis. 2. Fontanellis & veſicatoriis. 3. Cortice Peruviano. 4. Diætæ mucilaginoſæ evitatione.

In aſthmate convulſivo ſcopus eſt, orgaſmum ſpirituum compeſcere. Perficitur, 1. Conſtrictionem minuendo clyſmatibus, thoraciſque fomentationibus. 2. Humores divertendo ad alia loca, frictione, vel fomentatione pedum. 3. Spaſmum compeſcendo opiatis. 4. Antiſpaſmodicis. In ſanguinolentis, ſi ſæviant ſymptomata, phlebotomia levamen præſentaneum adfert. Ad flatulentiam proſunt clyſmata ſpiritum digerentia. Fugato paroxyſmo, irritabilitati occurrit. cort. Peruvianus.

12. In utriſque conveniunt ſitus erectus; diæta tenuis parcaque, evitatis flatulentis; aer ſerenus; thorax haud conſtrictus.

13. Si e repulſa evacuatione ortum ducat aſthma, expugnandum eſt diaphoreticis & evacuatione iterum reſtituta. Si a noxiis particulis, inviſcantibus & veneno contrariis.

14. An proſunt mercurialia in aſthmate humido?

SECT. III.

Imbecillitas vel reſolutio ventriculi & inteſtinorum.

1. Est morbus, quem imbecillitatem primarum viarum nominare licet, qui ſedentarios & litteris deditos quam maxime infeſtat; &, quamvis frequentiſſimus, at-

tamen tantum non prætermiſſus, & adhuc fere innominatus.

2. Hunc inducunt vita ſedentaria; acriora purgantia nimis frequenter uſurpata; mœror; nimia ciborum repletio; diæta ex alimentis leguminoſis & flatulentis; nimiæ evacuationes, præcipue ſanguinis; & morbi prægreſſi, quales dyſenteria, abortus, intermittens, & ſpaſmi primarum viarum, diſpoſitio hæreditaria.

3. An cauſa proxima eſt motus periſtalticus primarum viarum debilitatus, vel nonnunquam impeditus, & inordinatæ frequenteſque duodeni, ipſiuſque ventriculi, ſpaſticæ conſtrictiones? Huic fidem faciunt cauſæ evidentes, ſymptomata, medela, & ſectiones cadaverum.

4. Adſunt anxietates; præcordiorum diſtentiones; flatus generatio & incarceratio; ſenſatio faucium conſtrictoria & moleſta; lateris vel ſterni dolor; cardialgia; ructus acidi; ſummæ aciditates; inteſtinorum; præcipue vacuo ventriculo, eroſiones & dolores; venter nonnunquam conſtipatus, nonnunquam ſolutus; feces virides; appetitus ſæpe auctus; pulſus debilis, parvus, & tardus; frequens, ſed imbecillis, penis erectio; animi marcor; vertigo; palpitatio; aurium tinnitus; inſomnium; macies.

5. Cibus, qui ex vegetabilibus præcipue componitur, ob defectum motus periſtaltici,

quietem agens, & calore fotus, in acidam ruit fermentationem; hinc flatus, saliumque acidorum generatio, quæ præcedentia excitant symptomata. Faucium laterisque dolor oritur a consensu cum partibus affectis, interventu octavi paris & intercostalis.

6. Prudens medicus vix spondeat consummatam medelam hujus morbi; quia difficillime curatur, & facillime, ob levissimos diætæ errores, recurrit. In nullo versatur discrimine æger quamvis emaciatus, si obligare se legibus vult.

7. Obviam itur, 1. Evacuando primas vias vomitu florum chamæmeli decoctione elicito; & parvis dosibus tinct. rh. amar. 2. Corroborando has partes medicamentis calefacientibus amaris, cort. Peruviano, & aquis chalybeatis. 3. Equitatione continua, quæ, repetitis succussionibus in partes affectas sese præcipue exerens, præstantissimam operam pollicetur. 4. Diæta ex cibis putrefacientibus, non acescentibus; uti carne, caseo corrupto, &c. 5. Potu ex aqua, vino Maderensi, vel spir. vini Gallici cum aqua diluit; evitatis omnibus cerevisiæ, excepto *Porter*, speciebus.

8. Prodest perfundi aqua frigida, atque in ea natare, canalibusque ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum & id quod contra stomachum est; in aere quam maxime sicco & temperato degere; extremitates fricare;

plerumque in motu esse ; & cibos, qui potius difficulter concoquuntur, quam facile vitiantur, assumere. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam concoquunt. Utilis est magna salis marini cum cibis copia.

9. Inimicæ sunt omnes evacuationes, præcipue emetica & cathartica repetita ; diæta ex vegetabilibus ; infusio theæ nimis calida vel diluta ; nimia vini vel cibi ingurgitatio ; abstinentia ; lac ejusque cremor ; butyrum, præcipue insulsum ; omnia pinguia ; opus pistorum ; acida, acidæve potiones, qualis illa *Punch* dicta ; & pathemata subita.

10. Si cibus non continetur, valent ad comprimendum stomachum cucurbitulæ duobus digitis infra stomachum admotæ ; spongia ex aceto ; cataplasma calefaciens, vel lana succida sicca extrinsecus imposita, & calefacientibus particulis referta ; cibus, semper quam minima copia semel, sed debitis intervallis, repetitus, interposito nonnunquam aliquo minus utili, sed magis grato. Vinum meracum, austerum, frigidum ; equitatio lenis ; aquæ chalybeatæ, & animus tranquillus.

11. Si coacuit intus cibus, prosunt, præter ante dicta, pulveres absorbentes antacidi, post peractam digestionem, assumpti.

12. Si vero pituita sola stomachus impletur, leniora adsunt symptomata, videl. appe-

titus deletus, inflatio, vertigo, lipothymia, febris erratica, nausea, vomitus. Convenit per viam superiorem, qua primum expelli potest, ejicere; equitatione, aliove exercitationis genere, quo superior pars movetur, concuti; præcordia bene vestita habere; vinum rubrum neque effuse, neque timide bibere; stomachum tinct. rh. amar. cort. Peruv. & chalybeatis roborare; & poculum satis amplum, ter quaterve die, digestione peracta, ex aq. calcis haurire, qua nihil omnia glutinosa potentius dissolvit.

13. Illud quoque in omnibus stomachi vitiis præcipiendum est, ut, quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur. Nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur secunda valetudo, quibus reddita est.

SECT. IV.

Hæmorrhoides.

1. HÆMORRHOIDES distinguuntur, 1. In apertas & clausas. 2. In exteriores & interiores; posteriores digito explorantur.

2. Causa est obstructio, inflammatio, & tumor vasorum hæmorrhoidalium ab alvo dura, purgantibus fortioribus, vel critica quadam evacuatione.

3. In ano apparet tumor parvus, cum dolore & calore qui debitam adeptus magnitudinem vel resolvitur, vel indurescit, vel suppuratur. In posteriori crisi parum puris sanguinei sortitur, & gradatim exarescunt hæmorrhoides.

4. Quando prægressa fuit valetudo, quando habitus malus, vel status corporis febrilis, quando sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt, in his parum tuto supprimitur; habent enim crisim, non morbum. Suppressa autem incaute hac evacuatione, subiti & gravissimi morbi superveniunt, inclinata in præcordia & viscera materia. Hæmorroides antiquæ, vel irritatæ, in fistulam ani nonnunquam degenerant.

5. Si cui vero eæ nocent, supprimuntur; 1. Venæsectione, vel sanguisugis capitulis earum applicatis. 2. Salibus purgantibus. 3. Flore sulphuris interne sumpto. 4. Fomentationibus & cataplasmatibus discutientibus. 5. Unguentis repellentibus. 6. Orificium in suppuratione apertum conservando; evitatis calefacientibus, motu magno, & equitatione.

SECT. V.

Icterus.

1. ICTERUS, seu morbus regius, seu arcquatus seu suffusio bilis, est color tunicæ

albugineæ cutisque, præter naturam, flavus vel nigricans.

2. Distinguitur, 1. In icterum flavum & icterum nigrum; posterior a priore gradu solummodo differt. 2. Continuum & periodicum. 3. Idiopathicum & symptomaticum. 4. Criticum & symptomaticum. 5. Icterum cum febre & sine febre.

3. Causæ remotæ sunt colica hysterica; colica biliosa; venena, uti morsus viperæ, vel canis rabidi, staphis agria; cathartica drastica; tristitia & ira; ossificatio vel compressio ductuum biliosorum a tumoribus extra vel intra existentibus; graviditas; meconium non rite purgatum; jecoris obstructio, scirrhus, vel abscessus; febres, præcipue intermittens, nimis cito a cortice Peruviano suppressæ; calculi ductum cysticum obturantes.

4. Causa hujus morbi est, 1. Bilis jam separatæ regurgitatio & absorptio. Injectiones a ductu hepatico vel vesica fellea ad venam cavam retrogressæ, externæ compressiones, internæque obstructiones ductuum biliosorum, huic fidem faciunt. 2. Bilis non secretæ aucta copia, viscíditas, vel acrimonia. Probabilis redditur ab ictero morsu viperæ subito inducto; scirrhositate hepatis; statu hepatis sano post mortem, nullaque in vesica fellea inventa bile; equorum, qui cysti destruuntur, ictero; & icterico symptomate in fe-

febribus, ubi feces alvinæ bilis secretionem non obstructam demonstrânt.

5. Adsunt pigrities; lassitudo; color oculorum, cutisque flavescens; alvus obstructa; appetitus imminutus; feces alvinæ albæ; urina crassa sedimentum deponens & linteamenta flavedine tingens; saliva amara & flavo colore tincta; respiratio difficillis; strictura, gravitas, tensio, & dolor hypochondrii dextri; vomitus; pruritus in cute; sudatio difficilis; pulsus nonnunquam citatus; singultus; &, morbo retrocedente, diarrhœa.

6. A cursu bilis impedito oritur alvus obstructa, feces albæ, plethora & pigrities. A regurgitatione, absorptione, vel redundantia bilis, cutis humoresque secreti bilioso colore & amaritudine saturati. A vesica fellea turgida & irritata, gravitas, singultus & vomitus. A bili acri infra cutem stabulante, pruritus, sudorisque difficultas. A bile, ob remoram magis acri, iterumque in intestina delabente, diarrhœa.

7. Diagnosis elucescit flavo oculorum, cutis, & urinæ colore, albisque excrementis.

8. Prognosis est magis fausta in juventute, quam senectute; in robustis, quam debilitatis; in flavescentibus; quam nigrescentibus; in ictero solitario, quam aliis morbis stipato. Icterus febribus, præsertim ultimis die-

R

bus, ſuperveniens, criſeos munere fungitur; ſed inflammationem hepatis, ventriculi vel duodeni ſubſequens, ægrum in acriore diſcrimine eſſe oſtendit. Sudor naturalis optimum præbet ſignum. Icterus hydropem comitatus incurabilis merito habetur.

9. Promovetur bilis ſecretio, 1. Venæſectione, ſi adſit plethorica conſtitutio. 2. Vomitu ſæpe repetito. 3. Rheo parvis doſibus continue aſſumpto. 4. Aperientibus, ſed præcipue ſapone, per os aſſumpto, vel in anum injecto, & aquis chalybeatis ſub finem morbi. 5. Fomentationibus & cataplaſmatibus hypochondrio dextro aſſidue applicatis. 6. Attentione ad cauſas remotas, videl. calculos, ſpaſmos, venena, febres, &c. quæ ſuis remediis finiendæ. 7. Diæta & potu aceſcente, exercitio, fricatione, & ludis.

SECT. VI.

Calculus cyſticus.

1. HUnc morbum, quamvis frequentem, antiqui medici ignorabant. Sæculo decimo ſexto, anatomiam ſcientiam perſequenti, calculi cyſtici primo innotuerunt; & ſymptomata longo intervallo poſtea deſcripta fuere.

2. Cauſæ prædiſponentes ſunt ætas ſenilis, ſexus fœmineus, vita ſedentaria, po-

tus ex spir. vini, alimenta crassa & sicca, lithiasis, & prodagra.

3. Calculi distinguuntur in magnos & parvos; in friabiles vel duros; in scabros vel incrustatos; in ovales vel angulosos; in cineritios, flavescentes, vel nigros; in inflammabiles & non inflammabiles.

4. Calculi solidioris texturæ & saturatioris coloris, nec in aqua, nec in spir. vini rectificatissimo, nec in aqua calcis, nec in sapone aqua soluto, dissolvuntur. Ol. tart. p. d. vim solventem possidere videtur. Instar candelæ flagrant, perexigua terrestri materia relicta: ergo non tam ex salina, quam ex oleosa & inflammabili, cum terrestri bilis parte ob quietem & spissitudinem conjuncta, coalita, motuque partium vicinarum compressa, componuntur. Calculus recens muco abundat; ideoque in aqua fervente solvitur, & vix flammam concipit.

5. Calculi in vesica fellea remanentes nonnunquam sese produnt obtuso partis dolore & pondere. In ductu cystico vel communi cholidocho hærentes, sequentia excitant symptomata. Subitus, profundus, acutus, excrucians dolor in dextra stomachi parte, usque ad dorsum penetrans, cum remissionibus & exacerbationibus; nausea vel vomitus; flatus & tensio hypochondrii; alvus astricta, cum albis excrementis; pulsus imbecillior, sed vix citatior, nisi in doloribus exquisitis & perdu-

rantibus; a situ erecto & decubitu in sinistro latere molestia; dyspnœa, cardialgia; inquietudo & anxietas; animi defectio; convulsiones; urina primo pallida, dein flava; color icteritius cutis & oculorum. Tandem, sedato subito dolore, sequitur nonnunquam diarrhœa, calculi per anum rejiciuntur, symptomataque icteritia gradatim evanescunt.

Morbus sæpe revertens cachexiam, tabem, icterum fere continuum, & hydropem, inducit.

6. A sensibilitate ductus, consensu nervorum intercostalium, cum multis aliis, & bile obstructa, omnia hæc proveniunt symptomata.

7. Distinguitur ab inflammatione hepatis, ventriculi, vel intestinorum, symptomatum exacerbatione & remissione, icteritio colore, calculisque per anum rejectis: a spasmis hystericis, qui nervoso habitu cognoscuntur.

8. Raro, nisi in summa ductuum inflammatione & in prægnantibus, periculosus. Natura sæpe multum, medicina parum, in dissolvendis calculis, profuit; ideoque perfectam medelam vix spondeat medicus; sæpe enim per intervalla morbus revertitur, & per totam vitam ægrum fatigat.

9. In paroxysmo intentio est, ductum laxare & calculum detrudere.

Ductus laxatur, 1. Sanguinis missione in

habitu plethorico, & ſtatu febrili. 2. Decoctis & juſculis lubricantibns & oleoſis intus hauriendis. 3. Cataplaſmatibus, fotibus, & ſemicupio, externe applicandis. 4. Anodynis, in ſummo dolore. 5. Clyſmatibus relaxantibus oleoſis.

Calculus detruditur, 1. Motum inteſtinorum vermicularem lenioribus purgantibus accelerando. 2. Frictione in hypochondrio dextro & in dorſo adverſus partem affectam. 3. Vomitu & exercitio, modo abſit acutus dolor. Extra paroxyſmum calculi ſolvendi, & ulterior geneſis prohibenda.

Solutio tentanda; 1. Leni & repetito vomitu, qui molliores calculoſas concretiones ſæpe comminuit & deturbavit. 2. Medicamentis huic ſcopo dicatis, ſed parum efficacibus, uti ſero lactis, ſucco graminis, ſapone Veneto, decoct. rad. 5. aperient. pareir. brav. rub. tinctor.

Ulterior geneſis impeditur, 1. Medicamentis aperientibus ſalinis. 2. Aquis mineralibus ferrugineis, quæ ſanguinem nimis denſum attenuant. 3. Motu corporis, præcipue equitatione.

SECT. VII.

Diabetes.

1. DIabetes eſt nimia urinæ, plerumque ſuavis, profuſio, cum magna ſiti.

2. Diſtinguitur inutiliter in veram & ſpuriam. Vera appellatur, quando potus immutatus ſecernitur: ſpuria, quando adeſt humorum colliquatio. Sed melius propter uſum, 2. In originariam & ſymptomaticam. Nonnunquam hecticæ febris, ſed præcipue hyſterici mali comes eſt.

3. Cauſæ proximæ ſunt antecedentes morbi febriles, præcipue ſi immodicis evacuationibus fugantur; morſus ſerpentis dipſadis, acidularum aquarum uſus nimis longus, præcipue in frigida tempeſtate; medicamenta diuretica.

4. Neque oritur hic morbus a calida renum intemperie; neque a ſale ſanguinem coagulante; neque a ſalibus, ob ſanguinem ſpiritibus fermentatis repletum, retentis; neque a conſtrictione cuticulari; neque a vitiata bilis mixtura. Cauſa proxima videtur eſſe nimia glandularum renalium urinam ſecernentium laxitas, & ſerum acre attenuatumque: prior patet a cauſis remotis, analogia aliarum evacuationum auctarum, medela, & cadaverum inſpectione: poſterior a ſpaſmis, eruptionibus inflammatoriis, & ulceribus

malignis quæ diabetem comitantur.

5. In diabete adſunt urinæ fluxus inſolitus ; ſitis intolerabilis , os ſiccum ; ſalivæ ſpumoſæ expuitio crebra ; calor viſcerum ; urina limpida , ſuavis , bene olens , potumque æquans vel exſuperans ; febris hectica ; intumeſcentia lumborum , teſtium & pedum ; tabes ; mors.

6. Os ſiccum , ſaliva ſpumoſa & ſitis , a ſanguine liquidiſſima ſua parte ſpoliato. Sapor urinæ , a particulis chyloſis permiſtis. Copia urinæ potum excedens , a liquefacto ſanguine , aliiſque humoribus , & aeris humiditate in corpus attracta. Febris hectica , ab acrimonia humorum. Tumor lumborum , teſtium vel pedum , a ſolidis labefactatis.

7. Copia urinæ aucta deſignat diabetem , & voluntaria emiſſio diſtinguit ab incontinentia urinæ.

8. Recens facile , antiquus difficile curatur. In bibacibus & ſenibus nunquam fere medelæ auſcultat.

9. Renum laxitas tollenda , & humores acres attenuatique corrigendi. Perficitur , 1. Corroborantibus & adſtringentibus. 2. Incraſſantibus & mucilaginoſis. 3. Aqua calcis. 4. Aqua Briſtolienſi. 5. Diæta ex ſolidis potius quam liquidis , gelatinis , oryza , ſago , ſalep , piſcibuſque teſtaceis ; aere ſicco & calido ; lecto duro , & exercitio leni quotidie uſurpato.

6. Empl. defenſivo lumbis applicato; vel, quod melius reſpondet, cingulo lato lumbis & abdomini arcte circumducto.

SECT. VIII.

Incontinentia urinæ.

1. INcontinentia urinæ eſt excretio urinæ involuntaria ortum ducens a ſphinctere veſicæ relaxato ob paralyſim, contuſionem, longam in balneo frigido remoram, puerperium, partum difficilem, ætatem infantilem vel ſenilem, febreſque. Tollitur adſtringentibus, corroborantibus medicamentis, & nervinis unguentis pubi & perinæo externe applicatis.

SECT. IX.

Lithiaſis ſeu calculus renum & veſicæ.

1. LIthiaſis eſt dolor acutiſſimus renum, ureterum, vel veſicæ, a calculo vel arenulis ibi impactis.

2. Diſtinguitur, 1. A loco affecto, in calculum renum & calculum veſicæ. 2. A calculo ipſo, qui vel ſcaber, vel levis; cineritius, ruber, vel fuſcus; friabilis, vel durus.

3. Cauſæ remotæ ſunt diæta lauta & con-

coctu difficilis; vita sedentaria; ætas senilis; rheumatismus & arthritis; situs horizonti parallelus; vinum tartaro scatens; aqua terrestri & sabulosa materia repleta; sanguinis diathesis lapidosa; labes hæreditaria.

4. Calculus neque viscidæ pituitæ, neque fermentationi salium oppositorum, neque materiæ coagulanti, neque putrefactioni, neque salibus urinæ tartareis, originem debet. Oritur enim a sabulosis & terrestribus sanguinis particulis in tubis uriniferis hærentibus, sese attrahentibus, & primo sub specie muci, dein lapidis, ope glutinosæ materiæ, adjunctis.

5. Dissectiones, renes ulceratos, & aliquando omnino corruptos, calculosque in eorum substantia inhærentes, demonstrant.

6. Calculus, præcipue vesicæ, constat plerumque ex nucleo & crustis veltunicis concentricis.

7. Chymice tractatus sese resolvit in aerem, phlegma, salem volatilem urinosum, oleum, & caput mortuum. Pars dimidia ex aere constat; quarta ex materia terrestri; quarta, quæ remanet, ex oleo, phlegmate, & sale componitur. Tantum abest a salina compositione instar tartari vini.

8. Signa calculi renalis sunt dolor acutissimus, vel gravativus in lumbis; calor; nausea; vomitus; alvi constipatio; symptomatum exacerbatio post cibum; urina sabulosa,

& ſæpe ſanguinea vel purulenta ; iſchuria ; coma ; inflammatio ; ulceratio ; tabes. Sæpius patitur ſiniſter ren quam dexter.

Quando decidit in ureteres calculus, exacerbantur egregie dolores, & deorſum ad veſicam tendunt ; ſtupet crus ; retrahuntur teſticuli ; & urina ex parte ſupprimitur.

Calculus veſicæ ſtipatur difficili & dolorifico mictu, cum continuo ad urinam deponendam deſiderio ; tenſione & dolore coli ; titillatione continua in glande ; teneſmo ; diarrhœa ; urina mucoſa ; convulſivis in meiendo motibus ; urina ſanguine tincta poſt equitationem, cum augmento doloris in veſica, urethra, & glande.

9. Vomitus a conſenſu nervorum ſtomachi & renis oritur. Poſt paſtum exacerbantur ſymptomata ob diſtentionem ventriculi & inteſtinorum. Vaſis anguloſo lapide læſis, ſanguis & pus cum urina effluit. A viis urinæ obturatis, vel renis inflammatione, iſchuria. Calculus, per ureteres deſcendens, nervos lumbares comprimit vel irritat, & ſtuporem cruris, teſticulique retractionem producit.

Irritatio & preſſio calculi contra ſphincterem veſicæ, ſtranguriæ & tenſionis coli ; ſympathia nervorum ejuſdem membranæ per urethram continuatæ, glandulave lymphatica ſupra frænum obſtructa, titillationis glandis ; contiguitas inteſtini recti, teneſmi

& diarrhœæ ; abrasio muci vesicæ & ulcera, urinæ mucosæ causæ sunt.

10. Calculus renum dignoscitur a lumbagine, vomitu, & urina sabulosa ; a colica, quia dolores altius tendunt, & rugitus exauditur in posteriore ; a passione hysterica renes adoriente, quia hæc a clysmatibus exacerbatur.

Calculus vesicæ exploratur cathetere, vel digito in anum immisso : hisce, ergo, operationibus, titillatione glandis, & a febre immunitate, satis distinguitur a stranguria.

11. In calculo renum summum adest periculum ob inflammationes, ulcerationes, & suppressiones urinæ, quæ sæpe comitantur. Facilius dissolvitur in adultis, quam pueris. Res desperata est, si ulcera in renibus fiunt. Retentio urinæ per aliquot dies, frigus extremitatum, & convulsiones, mortem instantem denunciant. Calculus vesicæ facilius solvitur vel extrahitur quam renum.

12. Alia est cura paroxismi ; alia extra paroxysmum. Paroxismus sedatur minuendo inflammationem & tollendo spasmos, 1. Venæsectione. 2. Clysmatibus emollientibus terebinthinatis. 3. Decoctionibus emollientibus, oleosis. 4. Balneis tepidis. 5. Opiatis. 6. Quiete.

Extra paroxysmum, morbus aggrediendus est, 1. Lithontripticis per os assumptis, vel in vesicam injectis, quales sunt, sapo Hif-

panus, lixivium ſaponis, teſtes animalium calcinati, aqua calcis, porra, cæpæ, celeri, quorum vires lithontripticæ experimentis confirmantur. Summa quies, & venter neque adſtrictus neque ſolutus, tunc convenit. 2. Diæta eupepta haud aceſcente, potu viſcoſo ex cereviſia vel rad. alth. & aqua levi pura, lecto duriuſculo & altiore verſus caput quam pedes.

13. Si calculus veſicæ hiſce remediis non cedit, lithotomia in auxilium vocanda.

14. Ad mictum ſanguineum, aqua calcis, omiſſo ſapone, eſt optimum remedium. Convenit quoque emulſio Arabica & manna ad alvum laxam ſervandam.

15. Arenulæ optime tolluntur aquis chalybeatis, diureticis; & illis præcipue, quæ ſalem alkalinum continent.

PARS QUARTA.

De morbis genitalium & uteri.

SECT. I.

De his morbis in genere.

PRoxima ſunt ea vitia, quæ ad partes obſcœnas præcipue pertinent. Ut ut difficilis hæc explanatio ſimul & pudorem, & artis præcepta ſervantibus, attamen quam maxime neceſſaria; quia in cæteris vitiis ſinguli, in his genus humanum peſſundatur.

SECT. II.

Morbus venereus.

1. HAud definiri poteſt morbus venereus ſine ſymptomatum enumeratione. Confertæ ſcriptorum turbæ palmam arripuit Aſtruc, cujus veſtigia meo preſſi pede.

2. Non in Europa innotuit ante 1493. Quia, 1. Neque a medicis, neque hiſtoricis, neque poeticis ſcriptoribus, ante hoc tempus deſcribitur. 2. Non eſt lepra antiquorum. 3. Primi ſcriptores conſentiunt quod morbus antea inauditus fuit.

3. Non in Italia, certis cauſis concurrentibus, germinabat; neque a regionibus Afri-

cæ; ſed ab Hiſpaniola cum Columbo advectus, bello Neapolitano ſe primo manifeſtabat.

4. Initio attrociter ſæviebat. Procedente tempore, variationes ſymptomatum magnas expertus eſt. Nunc longe mitior, ſed adhuc viget, ſemperque vigebit, dum homines vario fruuntur concubitu: quamquam pleroſque vanæ ſpes exitus oblectant.

5. Morbus ſemper ab infecto vel infecta provenit. Oritur, 1. Labe hæreditaria. 2. Contactu. Hic diverſis methodis perficitur, tactu partis ulceratæ cum parte ulcerata, baſiatione, lactatione, coitu.

6. Virus venereum eſt venenum ſui generis, vaſa obſtruens, corrodens, omniaque liquida contaminans.

7. Semper fere ſeſe primo manifeſtat in parte tacta.

8. Præcipuam in adipe & membrana celluloſa ſedem habet, ſed non unicam, ut ex glandulis obſtructis patet.

9. Corpus penetrat, 1. Per cutem immediate eroſam. 2. Per vaſa abſorbentia, quæ vel in venas lymphaticas valvuloſas, vel in ſanguineas terminantur.

10. Vires ſunt, in ratione, 1. Copiæ viri venerei. 2. Qualitatis ejuſdem. 3. Temporis in contactu elapſi. 4. Temperiei propriæ. Hinc patet ratio, quare, aliis intactis, alii inficiuntur; quare in aliis progreſſum celer-

rimum, in aliis lentum facit; quare aliquando in corpore latet per longum tempus.

11. In medicina prophylactica, nulla adhuc cognoſcuntur interna remedia. Externa ablutio cum melle, aceto, urina vel ſpir. vini, prodeſt.

12. Diſtinctio in duo ſtadia perquam neceſſaria eſt. Quando non adhuc ſe miſcuit ſanguini, morbus venereus localis; quando ſanguis inquinatus, tunc lues venerea confirmata appellatur. Methodus medendi in his toto cœlo differt. Prior morbus primo, poſterior poſtea tractandus.

13. Quia tam varia ſymptomata morbus venereus localis habet, videl. Gonorrhœam virulentam; tumores teſtium; ſtranguriam; bubones; gonorrhœam non virulentam; ulcuſcula; tumores præputii & balani; tubercula; verrucas, &c.; hæc omnia, uti morbi diverſi, tractanda ſunt.

Gonorrhœa virulenta.

1. Cauſa proxima eſt virus venereum, per vaſa abſorbentia, præcipue lymphatica, aſſumptum, & in urethra depoſitum. Rejicitur aſcenſus per urethram, vel aſſumptio in ſanguinem, & in has partes cum ſemine depoſitio.

2. Nulla inter gonorrhœas virulentas diſ-

tinctio, nisi in gradu symptomatum, vel diversitate partium affectarum.

3. Separat se morbus in tria stadia, increscentis inflammationis, decrescentis inflammationis, exarescentiæ.

4. In hominibus, quartum circiter diem post infectionem oritur haud ingrata titillatio in glande. Conspicitur in urethræ ore paululum saniei tenuis. Orificium tumet, rubet, hiat, inter meiendum caloris sensus cum punctura miti. Postea dolor pungens percipitur instar puncturæ acuum. Pus magis viscidum in majore copia exit. Totus rigescit penis, præcipue urethra, quæ usque ad vesicæ collum, uti funis, tenditur. Augetur in dies inflammatio. Dolor & ardor in urina reddenda intolerabilis, præcipue sub finem. Pus devenit vel flavum vel viride, cum striis sanguineis sæpe mistum. Per noctem somnum rumpit frequenter erectio involuntaria dolorifica, cum pene deorsum incurvato. Tument aliquando externe glandulæ Cowperianæ; aliquando in perinæo abscessus. Sequitur sæpe stranguria, tumor testium vel glandularum inguinalium. Lumbi dolent. Per septimanam unam vel alteram durat.

Tandem mitescunt omnia symptomata. Urina minus urit. Magis albicans & æquabile fit pus. In erectionibus non curvatur neque tantum dolet penis. Urethra emollitur. Hic status secundus.

In-

Inflammatione sedata, nullus in urina reddenda dolor. Pus album, æquabile, viscidum, instar fili ductilis, sensim minuitur; donec, ejectis prius materiæ tenacis globulis separatis, in totum exarescit. Hic tertius morbi status.

Accidunt fœminis similia symptomata, diversa partium structura nonnullas variationes efficiente. Incipit cum sensu pruriginis, in vulva, & insolito madore. Inflammantur, tument, calent, dolent muliebria: neque coitum cum viro tolerare possunt. Urina urit, sed non tantum quantum in viris, pus virulentum, raro sanguinolentum. Tandem inflammatio minuitur. Pus album & tenax fluere desinit.

5. Vix rite describitur hujus morbi sedes in hominibus. Incipit inflammatio & provenit primo pus ab ulcere in urethræ glandula juxta frænum sita. Probatur, 1. Quia ibi in initio sentitur titillatio & in meiendo dolor. 2. Quando inflammatio parva est, incipiente vel desinente morbo, digitorum compressione exterius vel specillo interius, ibi sentitur ulcus. 3. Quia injectionibus haud longius penetrantibus curatur gonorrhœa, vel sistitur puris fluxus. 4. Quia sedes gonorrheæ non virulentæ, gonorrhœam virulentam sequentis, ibi est. 5. Si a partibus vulgo creditis profluebat pus in plurimis corporis positionibus ad vesicam refluere debet, ergo

modo libere exiret, modo ſiſteretur; quod non fit.

Si inflammatio adſit parva, ibi ſiſtitur. Sin magna, abhinc urethra, glandulæ Cowperianæ, proſtatæ, veſiculæ ſeminales inflammantur, ulcerantur. Docet diſſectio cadaverum.

In fœminis, glandulæ vaginæ & urethræ afficiuntur. Viſu & diſſectione cognoſcitur.

6. A viro venereo urethram ulcerante oriuntur omnia hæc ſymptomata. Penis curvatur ab irritato & contrahente fræno. Lumborum dolor a nervorum conſenſu.

7. Diagnoſis facilis hujus vitii ab ulcerato rene vel veſica; quia in hiſce pus non niſi cum urina ſortitur. Facilis, quoque a gonorrhœa nimio labore inducta, quia tunc nullus dolor, nulla dyſuria, nullave malignitas. In fœminis, diagnoſis difficilis a fluore albo: ſævius tamen ingruit gonorrhœa; & ſi ulcera in pudendis ſint, certiſſima gonorrheæ ſigna habentur.

8. Morbus levior in fœminis attamen curatu difficilior. Quo citius apparet, quo major inflammatio, quo plures partes afficiuntur, quo atrociora ſymptomata, eo pejor. Quo magis album minuſque diſcoloratum pus, quo minor ardor urinæ, eo melior. Si intra ſcrotum ſuppuratio fit, periculoſæ res aleæ eſt.

9. Totis viribus laborandum in primo stadio, ut inflammatio sedetur. Perficitur, 1. Venæsectione. 2. Antiphlogisticis. 3. Leni alvi subductione. 4. Fomentationibus & vapore calidæ aquæ. 5. Cataplasmatibus. 6. Injectionibus emollientibus.

Sedata parum inflammatione, in secundo stadio scopus est, ut pus deveniat album & glutinosum. Perficitur mercurialibus, quorum præcipua vis ad hunc finem spectat: haud inutilis tamen in priore stadio. Quo propius ulceri applicentur, eo melius; ergo injectio mercurialis, applicatio ung. mercurial. ad glandem & raphe penis, summæ utilitatis sunt.

Per duos hos status victus debet esse tenuissimus. Calefacientia, uti vinum, condimenta, exercitium, nisi in debili corporis statu, nocent.

Tertius status requirit incarnationem & cicatrizationem; quæ perficiuntur, 1. Balsamis terebinthiacis. 2. Adstringentibus. 3. Aquis ferrugineis. 4. Aqua calcis. 5. Balneo frigido. 6. Injectionibus exsiccantibus. 7. Victu paulo liberiore, sed eupepto 8. Abstinentia a coitu, immo ab ideis venereis per totum tempus.

10. Ardor urinæ mitigatur demulcentibus, & camphora; curvatura, pene deorsum ligato. Abscessus perinæi curatur quamprimum aperiendo.

11. Alia decantatur medendi methodus per injectiones leniter causticas & adstringentes, statim usurpatas; sed quia successus nunc secundus, nunc adversus, a medico sanitatem famamque molienti devitandæ sunt.

12. Nimiam purgationem sæpe sequitur seminis profluvium ante coitum, aut alvi dejectionem, vel nimis frequenter in somno emissum, quod debilitatem & marcorem inducit. Provenit a sphinctere vesicularum seminalium nimis laxato vel eroso. Curatur iisdem remediis, ac tertius gonorrhϾ status.

13. Alia est gonorrhϾ species perperam sicca appellata. Dysuria sentitur urens, & magna urethræ inflammatio, cum callo vel paucissimo saniei fluxu. Sæpe stranguria comitatur. Pro causa agnoscit inflammationem quæ non vergit in suppurationem, sed resolvitur. Curatur methodis in primo gonorrhϾ stadio præscriptis.

14. Quare fortiora purgantia symptomata augent?

Tumor testium venereus.

1. Causa est inflammatio urethræ in gonorrhœa, per vasa deferentia ob nimium exercitium, calefacientia, injectiones adstringentes, vel cathartica fortiora, testibus com-

municata. Rejicitur ſuppreſſio ſeminis virulenti.

2. Primo ſiſtitur paululum fluxus puris venerei. Dolor lancinans ſentitur in teſtibus. Indureſcit chorda ſpermatica. Tumere incipit epididymis, dein teſtis, cum febre. Increſcit teſtis in magnam molem cum exquiſito dolore, calore & ponderis ſenſu. Rubet & tenditur ſcrotum. Si reſolvitur, redit fluxus gonorrheæ; gradatim detumeſcit teſtis; ſed ſæpe epididymis durities ſupereſt. Si non reſolvitur, abit in ſuppurationem, vel ſcirrhum, vel gangrænam.

3. A communicata inflammatione facile deducuntur hæc ſymptomata.

4. Diagnoſis patet inter venereum & ſimplicem tumorem teſtium a cauſis antecedentibus.

5. Prognoſis proſpera, quando gonorrhœa iterum fluere incipit. Facilius reſolvitur tumor a gonorrhœa quam a lue venerea ortum ducens. Semper incerta, quando inflammatio magna. Mala, ſi dolor ceſſat ſine tumoris diminutione.

6. Curatur, 1. Venæſectione. 2. Fomentationibus. 3. Cataplaſmatibus. 4. Faſcia ſuſpenſoria. 5. Purgantibus lenioribus. 6. Mercurialibus interne ſumptis, & externe applicatis. 7. Vomitu ex turpeth. mineral. 8. Diæta tenuiſſima, quiete, & decubitu horizontali.

Ad remanentem duritiem diſcutiendam, empl. mercurialia, fumigatio, balnea Akæ ſudantia conducunt. Hæc conveniunt omnibus tumoribus venereis induratis.

Si ad ſuppurationem vergat, aperiatur quamprimum. Si cancere vel gangræna corripiatur, abſcindatur.

Stranguria venerea.

1. Diſtinctio neceſſaria eſt inter inflammatoriam & habitualem ſtranguriam. Priore jamjam inter morbos febriles tractata, nunc ad poſteriorem veniam.

2. Stranguria habitualis oritur, 1. Ab urethra cicatricibus conſtricta. 2. Ab excreſcentiis induratis. 3. A tumefactis proſtatis & glandulis Cowperianis.

3. Urina profluit tenui rivo, ſæpius interrupto, & aliquando bifido. Longum tempus ad veſicam exonerandam requiritur. Aliquando adeſt ſtimulus ad urinam reddendam, aliquando nullus.

4. Succurritur, 1. Urethram inflammando, ulcerando. 2. Turunda mercuriali. 3. Specillo plumbeo. 4. Apertura urethræ ad locum affectum & obicis extirpatione. 5. Si in proſtatis ſedes hæret, medicamentis in duritie teſtis jam præſcriptis.

Bubo venereus.

1. Errant ſcriptores qui bubones inter prima luis venereæ ſigna collocant. Sanguine infecto vel non infecto oriri poſſunt. Poſteriores ſolummodo hic tractantur.

2. Diſtinctio, 1. Eſt quando dextrum vel ſiniſtrum inguen, vel ambo tument. 2. Quando inflammatorius vel ſcirrhoidæus eſt.

3. Oritur a viro venereo per vaſa lymphatica aſſumpto, & glandulas inguinales obſtruente.

4. Sentitur in inguine dolor cum parva duritie. Creſcit donec elevetur cutis & rubeat. Pars acute dolet & calet. Inceſſus difficilis. Bubo ad faſtigium elevatur, pulſat, purpureſcit. Tandem, ceſſantibus ſymptomatibus, pus formatum effluit, cavitas nova carne repletur, & cutis ſuperinducitur.

Sed quando indureſcit cum nullo vel minimo dolore & calore, & in eodem ſtatu remanet, tunc ſcirrhoidæus devenit. Vel mobilis vel immobilis eſt. Procedente tempore, aliquando mutatur in carcinoma.

5. Diagnoſis facilis, inter hos & bubones peſtilentes aut ſcorbuticos, ſymptomatibus venereis antecedentibus. Ab hernia inguinali facile diſtinguitur his ſignis: hernia, ſi premitur digito, facile cedit, ſed cito reſtituitur; bubo venereus vel non cedit vel reti-

net veſtigium; prior tota mollis, poſterior ſolummodo ſuperne; hæc ſua propria ſymptomata habet, illa ſua. Diagnoſis difficillima inter bubones locales & bubones a ſanguine infecto procedentes, quando hujus ſymptomata non adhuc apparent: priores ſemper gonorrhœam vel cancro immediate antecedentes vel conſociantes habent; poſteriores ſine cauſa manifeſta oriuntur. Anteacta vita judicium adjuvat.

6. Prognoſis in bubone inflammatorio ſemper fauſta. Si cito diſpareat, ſanguis inficitur. Semper incerta in bubone ſcirrhoidæo; quando dolere incipit, mala. In carcinomate, ſi non inhæret vaſis inguinalibus, prognoſis dubia; quando hæret, incurabilis.

7. In primis diebus, quando magnitudinem vix æquat nucis caſtaneæ, tuto reſolvi poteſt; ſed ſi hanc ſuperat, vel celeriter tumet, ad ſuppurationem perduci debet. Reſolutio perficitur, 1. Venæſectione. 2. Purgantibus. 3. Mercurialibus intus ſumptis & ad locum applicatis. 4. Diæta tenui. Suppuratio perficitur, 1. Emplaſtris maturantibus. 2. Cataplaſmatibus ſuppurantibus. 3. Diæta larga nutriente. Nulla venæſectio neque purgatio in hoc ſtatu adminiſtranda eſt.

Suppurato omnino bubone, educatur pus per magnam aperturam, 1. Scalpello. 2. Cauſtico.

Nihil amplius restat, quam ut ulcus depuratum carne repleatur. Si minus recte procedit, mercurio intus sumpto ulcus corrigitur. Victus nunc tenuis.

8. Hæc, buboni venereo locali, ubicunque loci est, conveniunt.

9. An bubo localis sese monstrare possit sine prægressis symptomatibus venereis?

Gonorrhœa non virulenta, Anglicè, Gleet.

1. Est ulcus parvum, callosum, haud venereum, ab ulcere gonorrhœæ in ipso glandulæ emissario remanens, eandemque sedem habens. Probatur, 1. Quia in illam degenerat gonorrhœa. 2. Quia in glande prope frænum sentitur aliquando punctura. 3. Quia injectionibus irritantibus dolor ibi sentitur, pus magna copia provenit, calet ibi urina & gonorrhœa quasi virulenta excitatur. 4. Specillo exploratorio vel digitis comprimentibus patet. Ergo nunquam a sola ductuum excretoriorum laxitate, vel prostatis, aut vesiculis seminalibus, provenire potest.

2. Producitur, a nimiis & fortioribus purgantibus, repetitis diu & durantibus gonorrhœis, corpore vel febre vel salivatione aliisque causis debilitato. His ulceris vasa relaxantur & cicatrizatio impeditur.

3. Ex urethra continuo fluit paulum saniei tenuis, aquosæ, pellucidæ, præcipue post

paſtum vel nimium exercitium. Filamenta puris craſſioris in urina natant. Plus calidis tempeſtatibus quam frigidis exit. Punctura nonnunquam in glande ſentitur.

4. Diagnoſis inter hanc & ſeminis profluvium facilis; illa ſemper fluit, hoc non niſi certis temporibus.

5. Prognoſis proſperior in recenti quam antiqua. Sed ſemper incerta medela; reſtat enim adhuc opprobrium medicorum.

6. Succurritur, 1. Medicamentis adſtringentibus internis. 2. Fluxum aliter divertentibus. 3. Cantharidibus interne ſumptis. 4. Aquis mineralibus ferrugineis. 5. Injectionibus digerentibus, vel urethram rodentibus. 6. Injectionibus ſtypticis. 7. Balneo frigido marino. 8. Victu reficiente, ſed non calefaciente; & abſtinentia a venere, poculis, nimio cibo, & ſaltatione.

7. Viribus reſtauratis, & inquietis ob morbum cogitationibus oblivioni traditis, incipit jam tempus ipſum eſſe præſidio.

Ulcuſcula venerea, *Anglicè*, Chankers.

1. Cauſa eſt virus venereum acrius & ſubtilius vaſa ipſa erodens, vel glandulas ſebaceas obſtruens & inflammans.

2. Primo apparet macula rubra, quæ elevatur in papulam miliarem, calentem, prurientem. Senſim albeſcit apex, & mutatur

in pus flavum viſcidum. Dehiſcit, & fit ulcus inflammatum, undequaque ſerpens. Albo & calloſo margine plerumque cingitur. Tandem longe lateque paſcitur, & vicina corrumpit.

3. A viro venereo inflammante, corrodente, oriuntur hæc ſymptomata.

4. Diagnoſis ab excoriatione glandis facilis; inter ulcuſcula localia & a lue venerea producta, difficilis. Si maligna, citoque ſua ſtadia decurrunt, ſi frænum vel carunculas mirtiformes occupant, ad priora veriſimiliter pertinent: ſed ſi valde benigna, cito abeunt iterumque repullulant, ſuſpicio adeſt ſanguinis infecti.

5. Prognoſis melior, quando aquoſum laticem, quam quando viſcidam materiam continent. Si recens neque magna inflammatio, proſpera; ſi antiquum, incerta.

6. Curatur, 1. Venæſectione. 2. Fomentationibus & cataplaſmatibus emollientibus. 3. Mercurialibus. 4. Purgantibus. 5. Ung. mercuriali fortiſſimo, vel cauſticis mercurialibus ulceri applicatis. 6. Pene ſurſum ſuſpenſo. 7. Victu tenuiſſimo.

7. Hæc ad omnia ulcuſcula localia, ubicunque ſita ſunt, conveniunt.

Tumor præputii & glandis.

1. Tumores præputii & glandis diſtinguuntur, 1. In inflammatorios, œdematodeos, & ſcirrhoideos. 2. In phimoſim & paraphimoſim.

2. Cauſa proxima eſt virus venereum ulcuſculorum obſtruens vaſa ſanguinea vel ſeroſa. Annumeranda quoque eſt calloſitatum compreſſio.

3. Cauſæ remotæ ſunt frigus peni admiſſum, cauſtica irritantia, ſordis venereæ remora, exercitium, pocula nimia, calefacientia.

4. Ab ulcuſculis inflammatis incipit præputii glandiſque inflammatio, rubedo, calor, dolor, tumor. Febris comitatur. Coarctatur urethra, difficilis exit urina, & dolorem excitat. Præputii vel glandis marginem obſident cryſtallinæ, aquoſum laticem continentes. Similia ſymptomata accidunt fœminis. Terminatur vel reſolutione, vel ſcirrho, vel gangræna.

5. Si, vulneratis leviter partibus, rutilus erumpit ſanguis, omnia ſalva ſunt. Mitior œdematodeus, periculoſior inflammatorius, contumax ſcirrhoideus. Si cryſtallinæ appareant, gravis; ſi gangræna, gravior; ſed ſi radices penis vel oſtium vaginæ corripuit, graviſſima prognoſis.

6. In tumore inflammatorio & œdematodeo, indicatio eſt obſtructiones reſolvere

& gangrænam præcavere. Perficitur, 1. Venæsectione larga. 2. Purgantibus. 3. Mercurialibus. 4. Pene sursum suspenso. 5. Fomentationibus & cataplasmatibus. 6. Injectionibus emollientibus inter præputium & glandem injectis. 7. Partes ung. mercur. illinendo. 8. Scarificatione vel incisione præputii. 9. Parco victu; potu diluente; quiete; irritantium & causticorum evitatione; sordis venereæ ablutione.

Tubercula callosa.

1. Distinctio, 1. A locis affectis. 2. A diversis eorum speciebus.

2. Oriuntur a vasis minimis & glandulis viro venereo affectis.

3. Si, sanatis venereis ulcusculis, superest callositas, phyma; si instar funis, chorda appellatur. Aliquando sine ulcere prægresso germinant in pene, vulva, ano, mammis, verrucosæ substantiæ. Si longæ, pori; si breviores, verrucæ; si minus adhuc elevatæ latæquæ, condylomata; si fimbriatæ cristæ nominantur. Excrescentiæ quoque variæ fiunt in ano. Si a cute pendula, tumefacta, cristæ; si a tenui pediculo, mora; ex ultimis maximæ, fici vel mariscæ nuncupantur. Si in sulcis ani fissuræ oriuntur, pus separantes, rhagadum nomen gerunt. Omnia hæc in cancrum degenerare possunt.

4. Diagnosis inter localia & a lue venerea orta, petenda a frequenti repullulatione, cæterisque symptomatibus.

5. Prognosis in statu scirrosa, prospera. Si calere, dolere, lancinare incipiunt, incerta.

6. Phymata & chordæ tractari debent methodis in scirrho præscriptis. Cætera tubercula curantur, 1. Amputatione. 2. Causticis. Rhagades, emollientibus, detergentibus, cicatrizantibus.

Lues venerea confirmata.

1. Distinctio, 1. A locis affectis. 2. Ab aliis morbis complicatis.

2. Oritur a viro venereo per vasa sanguinea, serosa, lymphatica, intus assumpto, & omnes humores, præsertim mucum glandularum, adipemque inquinante. Causis propriis concurrentibus ad propria loca sæpe determinatur.

3. Causæ remotæ sunt omnia quæ ulcera virulenta localia inflammant & exsiccant, si sint externe vel interne applicata; repulsio bubonum sine mercurio adhibito. Ergo egregie errant, qui luem a gonorhœa nunquam productam, affirmant.

4. Recrudescunt omnia præter gonorrhœam symptomata localia, uti ulcuscula in pudendis, tumores testium, bubones, tubercula penis & ani.

Palatum, fauces, membrana Sneideriana infestantur inflammationibus, ulceribusque, cum albo & calloso margine. Hinc deglutitio impeditur, ossa carie eroduntur, raucitas sequitur, anima fœtet, & nasus ipse corruit.

Quando corpus in lecto incaluit, tunc oriuntur per totum corpus dolores atrocissimi, lancinantes, dilacerantes, sed præcipue in medio tibiæ, humerique; aurora appropinquante, desinunt vel mitescunt. Aliquando tumor & suppuratio in locis dolentibus, aliquando nulla evenit.

Cutis deturpatur maculis latis, rotundis, siccis, flavescentibus vel purpureis, ab omnibus aliis distinguendis. Circa frontem & tempora & pilorum radices confertim hærent pustulæ scabiosæ, quibus nomen corona veneris. In volis manuum plantisque pedum apparent fissuræ ichorem separantes. In cute per totum corpus oriuntur inflammationes & ulcera, in latitudine serpentia, musculos denudantia; pus viride flavum instar sevi splendescens separantia, cum orificiis parvis, complanatis, pallidis.

Glandulæ diversæ infarciuntur, indurantur, tument in variis locis. Hæ, secundum varios duritiei gradus, varia sortiuntur nomina. A tendinibus, nervis, ligamentis, oriuntur nodi, ganglia, tophi.

Ab ossibus elevantur exostoses, acutissime

dolentes, modo duræ, modo molles, & in ſuppurationem tendentes. Oſſa ipſa carie tentantur, & ulcera ibi fœtida maligna producuntur. Medulla corrumpitur, graveolens acriſque devenit, & excitat graviſſimos dolores. Capita oſſium intumeſcunt cum dolore; inde anchyloſis. Oſſa nonnunquam fragilia ad minimum ictum, nonnunquam mollia inſtar ſeri, deveniunt.

Palpebræ inflammantur, ulcerantur, oculi cœcantur ſuffuſione, ductus lachrymalis clauditur, & fiſtula producitur. In aurium penetralibus inflammatio, abſceſſus, caries fit. Tympanum eroditur & pus defluit; inde tinnitus, murmur, ſurditas.

Functiones animales afficiuntur; corripitur æger cephalalgia, hæmicrania, vertigine, epilepſia, ſpaſmis, tremoribus, paralyſi. Vitales functiones labem ſentiunt; oritur dyſponœa, aſthma, hæmoptoe, tuſſis, phthiſis, palpitatio cordis, ſyncope, intermiſſio pulſus. Labefactantur quoque naturales functiones; appetitus nullus, digeſtio proſtrata, affectiones hypochondriacæ, hydrops, obſtructiones, diarrhœa ſuperveniunt.

Effœto corpore, pallet facies, adoritur febris hectica colliquativa, ulceribus graveolentibus tabeſcit, tandemque poſt ſummos excruciatus, lenta & miſerrima morte perit.

Fœminæ ſua propria ſymptomata habent, videl. ſcirrhos, ulcera, cancros in mammis & ute-

utero; fluxum nimium vel suppressionem menstruorum; abortum, fœtusque rubentes sine cuticula.

6. A viro venereo cum sanguine mislo facile deducuntur hæc symptomata. A glandulis in pudendis & ano infarctis, proveniunt ulcuscula & tubercula. A mucosis faucium & nasi glandulis obstructis, ulcera hæc loca depascentia. Vel ab acri viro venereo irritante musculos & periosteum, vel exostosi incipienti, vel a medulla corrupta, dolores venerei, a calore dilatante humores; incrementum, & a perspiratione aucta; lenimen dolorum. A glandulis cutis sebaceis, pustulæ; ab adipe infra cutem infecta, ulcera. A materia ossea effusa & medulla corrupta, morbi ossium. A lympha & semine inspissato, tumores glandularum & testium. Ab humoribus & glandulis oculorum, morbi ocularii. A tubo Eustachiano, ulceribus faucium infecto, morbi aurium. Ab omnibus humoribus depravatis acribusque, & obstructionibus variis, læsæ functiones animales, vitales, naturales.

7. Diagnosis difficilis ob similitudinem symptomatum cum aliis morbis, vel ob dissimulationem ægri. Signa quædam certa, quædam dubia. Priora sunt, quando inficit alios, vel generat fœtus lue infectos; quando morbi venerei locales apparent sine coitu; quando cutis maculis, vel pustulis

ſcabioſis, vel ulceribus antea deſcriptis deturpatur. Facillime cognoſcuntur a ſcorbuticis ulcera faucium venerea, propter cavitatem & colorem cineritium; ab angina ſuppurata, prægreſſis ſignis & diuturnitate. Exoſtoſis, ſi non a fractura vel ictu externo provenit, certiſſimum præbet ſignum. Hyperoſtoſis venerea facile diſtinguitur a rachitico, podagrico & ſtrumoſo vitio, præcedentibus horum ſymptomatibus. Cariem multa inducunt; ſed quando neque externa, neque ſcorbutica, neque ſtrumoſa, neque rachitica cauſa patet, tunc caries venerea cenſenda. Fragilitas oſſis diagnoſim certam præbet.

Poſteriora ſigna. A glandulis tumefactis & doloribus nocturnis, cautum judicium. Affectiones oculorum, aurium, capitis, pulmonum, incertam efficiunt diagnoſim. A prægreſſo corporis ſtatu judicium quoque dirigitur; ſi præceſſerint tubercula venerea, ulcuſcula maligna, tumores præputii glandiſque, vel ſubita bubonis magni reſolutio ſine mercurio.

8. Prognoſis melior in recentioribus, quam vetuſtioribus; in adultis, quam in ſenibus, vel infantibus; in fœminis, dummodo fluunt menſtrua, quam in viris; in antiphlogiſtico ſanguinis ſtatu, quam in inflammatorio; in ſanis, quam morboſis. Quo pejora ſecum ſymptomata adfert, & partes ad vitam ma-

gis necessarias adoritur, eo gravius morbi periculum. Si exostosis interna vel caries in cranio oriatur; si tubercula vel vomicæ fiant in pulmonibus; si cancer in utero formetur; si medulla ossium corrumpatur, in angusto spes est. Si cum strumis, vel scorbuto, vel phthisi coit, medela difficilis. Quædam symptomata medicamentis vix cedunt, uti dolores venerei, pustulæ magnæ corrosivæ, testes vel glandulæ tumefactæ, caries.

9. Mos olim fuit morbum lign. guajaci, rad. chinæ & sarsaparillæ fugare; sed mutata viri venerei natura, huic operi per se nunc imparia sunt. Hodie præ omnibus merito habetur mercurius.

10. Medula perficitur vel sine salivatione, vel cum salivatione. In priore methodo mercurius ad emunctoria corporis dirigitur medicamentis huic scopo inservientibus, 1. Ad intestina, purgantibus. 2. Ad renes, diureticis. 3. Ad cutem, sudorificis, balneis & fontanellis. Has evacuationes optime promovet solutio mercur. sublim. corrosiv. in cancro jamjam memorata: sed non adhuc experimentis satis comprobantur ejus vires. Requirit hæc methodus aerem tepidum, serenum, æstivum; cautelama frigore; dietam tenuissimam, respectum ad partes præcipue affectas; & perseverantiam post totalem symptomatum recessum. Sæpe fallit hæc metho-

dus; ergo vix eligenda, nisi ubi hydrargerosis periculosa.

11. Salivatio nunc censetur tutissima, expeditissima & sæpe jucundissima via. Non convenit in epilepsia, in phthisi pulmonali, in gravidis, in senibus infantibusque, in emaciatis, vel aliquo morbo febrili chronicove, præcipue diarrhœa, correptis, antequam fugantur vel mitigantur. Ut distincte tractetur, in tria stadia, excitationis, continuationis, & desinentiæ, dividi debet.

12. Stadium primum. 1. In nostra regione tempus autumnale, vernali; vernale, æstivo cedit. Hibernum frigus evitandum. 2. In plethoricis semper, in macilentis vel hydropicis nunquam venæsectio instituenda. 3. Lenis purgatio adhibenda. 4. Diluentibus potionibus & balneis tepidis relaxanda & implenda vasa. 5. Indusiis lanæ mollis corpus vestiendum. 6. Tunc mercurius lente in vasa ingerendus. Externa applicatio juncturis forma unguenti optime respondet.

Stadium secundum. 1. Ptyalismus in succidis excitandus est ad sex libras, in macilentis ad quatuor spatio viginti quatuor horarum. 2. Pulsus nunquam assurgere debet ultra centum pulsationes spatio unius minuti; aliter vera febris symptomata superveniunt. 3. Calor cubiculi optime versatur circa 70. gr. thermometri Farenheitiani. 4. Per diem noctemque talis situs eligatur, qui exitum sali-

væ patefacit. 5. Potus largus, diæta tenuiſſima, humectans convenit: evitatis pinguibus, oleoſis, calefacientibus. 6. In hoc ſtatu ſuſtineatur ptyaliſmus donec diſpareant omnia luis ſymptomata quæ fugat mercurius.

Stadium tertium. 1. Sua propria porta exeat mercurius. 2. Purgatio una vel altera lenis præſcribenda. 3. Victus magis nutriens, ſed eupeptus, permittendus. 4. Caute admodum ad aerem externum redeundum. 5. Exercitium & ruſticatio ſanitatem confirmant.

13. Mercurius ſecum adfert ſua incommoda & pericula.

In primo ſtadio, 1. Si mercurio non excitatur ptyaliſmus, vomitu ex turpeth. miner. promovetur. Sed non inſtandum, repugnante natura; quia ſine ſalivatione ſuum opus ſæpe perficit. 2. Accidit aliquando a nimia feſtinatione vel frigore concepto, quod facies & labia tument, lingua magnopere tumefacta extrorſum prominet, & febris ſequitur. Non vacat periculo hic ſtatus. Ergo immediate venæſectione larga, purgantibus, vapore fomentationum ad loca affecta applicato, ſudorificis, induſiorum mercurialium detractione, vis mercurii minui debet. 3. Si morbus febrilis adoritur ægrum, inunctio ſiſtenda. 4. Si diarrhœa ſupervenit, vomitu & opiatis repetitis curatur.

In ſtadio ſecundo, 1. Si accidit ſputum ſanguinis, poſt debitam venæſectionem, pectoralia & adſtringentia adminiſtranda, mercuriique vis retundenda, vel omnino coercenda. 2. Si ptyaliſmus ob aliquam cauſam urgentem immediate ſiſti debet, flore ſulphuris gradatim aſſumpto optime perficitur. 3. Si epilepſia ſupervenit, venæſectione, vomitu & cautela in mercurio adminiſtrando opus eſt. 4. Si menſes nimium fluunt, mercurius inhibendus & adſtringentia præſcribenda. 5. Ad inflammationem oris, continua cum decoctionibus emollientibus ablutio. 6. Si Alvus nimium conſtipata, leniſſimo aperiente ſolvitur.

In tertio ſtadio, 1. Ad ulcera profunda & hæmorrhagias oris, adſtringentia. 2. Ad coaleſcentiam linguæ cum partibus vicinis, diſſociatio. 3. Ad conſtrictionem maxillæ inferioris, vix ullum invenitur remedium.

14. Remanent aliqua ſymptomata poſt ptyaliſmum. 1. Ulcera faucium, quæ curantur gargariſmatibus ſtypticis. 2. Ad ulcera contumacia in cute, fonticuli & ung. detergentia. 3. Dolores rheumatici tolluntur decoctionibus lignorum, frictione ad locum & thermis. 4. Caries oſſis ſcalpro exſcindi vel actuali cauterio inuri debet. 5. Exoſtoſis, ſi non cedit ung. mercuriali fortiſſimo, abſcindenda. 6. Ulcus uteri curatur purgantibus, & injectionibus detergentibus. 7. Ad corpus vi

mercurii fractum, amara cum cortice Peruviano. 8. Depressus nasus fulcitur, septo arte facto.

15. Quare tam varia habet symptomata, & tam varios imitatur morbos lues venerea?

SECT. III.

De mensibus.

1. MEnses circiter annum decimum quartum vel quintum apparent, & circiter annum quadragesimum nonum sistuntur, habita ratione ad regimen, victum, temperiemque.

2. Sex, septem, vel decem unciæ sanguinis boni & rutili plerumque secernuntur. In fluxus duratione magna quoque variatio.

3. In prægnantibus, præsertim post tertium mensem, & lactantibus, haud fluunt menses.

4. Ab arteriis uteri vaginæque evanescentibus prodeunt menses.

5. An plethora, præcipue ipsius uteri, ortum habens a perspiratione muliebri parca, peculiari hujus visceris compage, & vasis facile distensilibus, causa sit proxima fluxus muliebris? Huic opinioni favent pondus corporis per multos annos idem remanens, vires

profluvio ſanguinis non diminutæ, ſymptomataque.

6. Adſunt horrores; laſſitudo; in lumbis æſtus, dolor, & pondus; febricula; cephalalgia; appetitus proſtratus; oculorum hebetudo.

7. Ob laxam & facile dilatabilem uteri compagem, ob ſanguinis perpendicularem altitudinem, ob venas uteri valvulis carentes, facilius per has quam per alias elabitur ſanguis ſuperfluus, & ibi generat æſtum, dolorem & pondus.

8. Quare bruta animalia, ſimia excepta, menſes non patiuntur? Quare non æque reſpondet phlebotomia, ac fluxus ſanguinis per uterum? Quare menſibus incipientibus, turgent mammæ? An ſolennis ſecretio in hominibus obſervetur?

SECT. IV.

Obſtructio vel ſupreſſio menſium.

1. SI, longioribus intervallis & minus copioſe quam par eſt, fluant menſes, tunc obſtrui, ſi non omnino fluant, tunc ſupprimi dicuntur.

2. Cauſæ remotæ ſunt ſubitum frigus; ingeſta viſcida & acida; triſtitia & metus; morbi prægreſſi; evacuationes nimiæ; medicamenta adſtringentia.

3. Causæ proximæ sunt, 1. Nimia vasorum uterinorum rigiditas, 2. Uteri compressio a tumoribus vicinis. 3. Uteri coalescentia. 4. Humorum lentor.

4. Adsunt dolor & æstus lumborum, coxarumque; arteriarum pulsatio, cephalalgia; appetitus prostratus; languor; horrores; febricula lenta; urina crassa & rubra; inflammatio, supuratio, vel gangræna uteri; varices, tumores crurum; ventris inflammationes; vomitus; anxietas; tussis; dyspnœa; tabes; cordis palpitatio; syncope; vertigo; apoplexia; insania; chlorosis; pica; fluor albus; hæmoragiæ variæ.

5. A sanguine menstruo, qui evacuari solebat, uterum infarciente, & per nervorum sympathiam universum corpus turbante, rite fluunt hæc symptomata.

6. Diagnosis hujus mali in initio a graviditate difficilis; petitur a fœdo colore, symptomatibus post tertium mensem non recedentibus, & nullo motu in utero percepto.

7. Prognosis variat secundum symptomata, tempus suppressionis, ætatem, causasque.

8. In nimia vasorum rigiditate indicatio est, 1. Fibras uterinas relaxare fomentationibus, balneis tepidis, & inunctionibus emollientibus: Vel, 2. Momentum sanguinis intendere cardiacis.

In humorum lentore indicatio est particulas cohærentes disjungere, & momentum

fluidorum augere. Perficitur, 1. Sanguinis missione a vena saphœna, si adsit plethora. 2. Cucurbitulis. 3. Frictionibus crurum. 4. Catharsi forti. 5. Vomitu. 6. Emmenagogis.

Diæta eupepta & nutriens, motus corporis, & aer ad caliditatem vergens, conveniunt.

9. Immerito ab hoc vitio distinguitur chlorosis seu febris virginum pallida; idem enim est morbus.

SECT. V.

Nimia mensium profusio.

1. Nimia est profusio, quando exinde debilitatur fœmina. Accidit sæpe circa annum quadragesimum quintum.

2. Causæ remotæ sunt nimia salacitas; morbi febriles; ebrietas; immodicum exercitium; sternutatio; saltatio; vomitus; animi pathemata; passiones hystericæ; evacuationes repressæ; emmenagoga; pessorum acrium usus; morbi uteri, quales sunt scirrhi, cancri vel polypi.

3. Causæ proximæ sunt, 1. Sanguis nimis rarefactus, tenuis & acris. 2. Vasa nimis debilia.

4. Adsunt color fœdus; debilitas; apperitus prostratus; anxietas; syncope; extremorum frigus; convulsio; suffocatio; febri-

les ardores; tumores œdematosi; hydrops; cachexia; fluor albus; atrophia.

5. Hisce symptomatibus originem præbet hæmorrhagia.

6. Prognosis infausta, quando supervenit convulsio; vel quando oritur ab insanabili uteri morbo.

7. In sanguine nimis rarefacto, tenui vel acri, scopus est, 1. Revellere venæsectione in brachio, si vires adhuc integræ; vel cucurbitulis. 2. Condensare & demulcere medicamentis coagulantibus & demulcentibus, inter quæ eminet spit. vitriol. cum adstringentibus.

In vasorum debilitate scopus est elasticitatem restituere adstringentibus interne & externe applicatis.

Conveniunt aer siccus & ad frigidum vergens; cibus & potus nutriens, refrigerans, & exsiccans; animus a pathematibus vacuus; abstinentia a venere; & in decubitu caput depressum, cruraque elevata.

SECT. VI.

Fluor albus.

1. FLuor albus est excretio continua humoris albi, subrubri, vel viridis, nunc mitis, nunc acris, ab utero.

2. Fœminæ præsertim laxioris habitus,

ab anno quarto decimo huic malo maxime obnoxiæ. Quandoque infantibus accidit.

3. Diſtinctiones ſolummodo petuntur a colore, qualitate, copia & tempore fluxus.

4. Sedes hujus mali eſt in glandulis, lacunis mucoſis, & arteriis minimis in cavitatem uteri vaginæque dehiſcentibus.

5. Cauſæ remotæ ſunt aer humidus; dieta nimis tenax; otium; metaſtaſis humorum: uſus thermarum nimius; fluxus menſium immodicus; abortus vel partus difficilis; venus effrænata; obſtructio menſium; lapſus inopinati, & luxationes lumborum.

6. Cauſæ proximæ ſunt, 1. Seroſa colluvies. 2. Laxa uteri compages.

7. Adſunt continuus vel interruptus fluxus humorum; appetitus proſtratus; pica; reſpiratio difficilis; palpebrarum tumor; febris hectica; lumborum dolor; urina turbida; triſtitia; aqua intercus; ulcerationes leves uteri vaginæque; palpitatio; ſyncope.

8. A nimia copia & fluxu ſeri oriuntur hæc ſymptomata.

9. Diſtinguitur a menſibus decoloribus, quia hi periodum ſervant; ab ulcere uteri, ſymptomatibus ſuppurationem præcedentibus; a gonorrhœa, quia in adſunt genitalium phlogoſis, ulcera, & humor ſecernitur a lacunis prope clitoridem.

10. Fluor albus impregnationem difficilem & abortum facilem reddit. Quo morbus re-

centior & magis albicans humor, eo melior; quo antiquior & magis viridis vel fuſcus, eo pejor prognoſis. Quando dolores acuti, cancer metuendus.

11. Ad medelam perficiendam requiritur, 1. Ut humorum vitium corrigatur, & fluxus ad uterum impediatur. 2. Ut tonus uteri reſtituatur.

Humorum vitium corrigitur & ſeri fluxus ad uterum impeditur, 1. Laxantibus amaris. 2. Diaphoreticis. 3. Fontanellis. 4. Aq. calcis.

Tonus uteri reſtituitur exſiccantibus, roborantibus & adſtringentibus, interne & externe applicatis.

Si humor acris vel fœtidus, alternantia mercurialia præmittenda. Diæta ſit exſiccans & eupepta, aer ſiccus, a venere & animi pathematibus abſtinentia, exercitium lene.

SECT. VII.

Furor uterinus, et ſatyriaſis vel priapiſmus.

1. FUror uterinus eſt furioſus & inſatiabilis veneris appetitus cum mania conjuncta.

2. Cauſæ remotæ ſunt menſium obſtructio; ebrietas; cibi calefacientes; cogitationes & hiſtoriæ venereæ; nimius emmenagogorum calidorum uſus; cantharides; ſtimulantia utero applicata.

3. Causæ proximæ sunt, 1. Acrimonia humorum a clitori, vagina, vel utero separatorum. 2. Partium genitalium nimia tensitas & inflammatio.

4. Fœmina primo tristis & taciturna fit; erubescit, pulsusque mutatur de rebus venereis facta mentione. Postea mania correpta in risus & fletus conjicitur, de venere palam loquitur, & obvios ad copulam sollicitat.

5. Hilaritas, audita de amore fabula, distinguit furorem uterinum incipientem, a melancholia vera.

6. Prognosis fausta, quando rerum venerearum mentio non amplius eas afficit.

7. Ad medelam perficiendam phlogosis partium tollenda & acrimonia humorum mitiganda.

Phlogosis tollitur, 1. Venæsectione larga & sæpe repetita. 2. Purgantibus refrigerantibus & clysmatibus emollientibus. 3. Balneis, fomentationibus, injectionibus utero applicatis. 4. Antiphlogisticis, videl. nitro & emulf. Arabic.

Acrimonia mitigatur, 1. Demulcentibus. 2. Narcoticis.

Diæta parca & refrigerans, aer frigidiusculus, modicum exercitium, evitatis cogitationibus & historiis libidinosis, conveniunt.

8. An coitus permittendus?

9. Satyriasis vel priapismus virorum eas-

dem causas agnoscit, & eodem modo curatur.

SECT. VIII.

Impotentia vel sterilitas virilis.

1. ORitur, 1. A seminis inopia vel vitio. 2. A resolutione pudendorum. 3. Ab impedita seminis ejaculatione.

2. Imminuitur vel vitiatur semen ob pravum victum; inediam; corpulentiam; medicamenta refrigerantia, vel seminis generationi inimica; veneris abusum; nimiam castitatem; virus venereum; tumores testium; senium.

3. Resolutio pudendorum inducitur a contusionibus; casu supra os sacrum; applicationibus emollientibus; urethræ ulcere; pudore; terrore; capitis læsionibus.

4. Ejaculatio seminis impeditur a lapidibus vel tumoribus emissaria vesicularum seminalium occludentibus; perforatione obliqua; incurvato pene.

5. Seminis vitium vel inopia cognoscitur a nullo ad venerem stimulo, nimia ejus tenuitate & parva copia in copula emissa: resolutio genitalium a læsione præcedente, & seminis emissione sine erectione: impeditus seminis egressus a stimulo ad venerem non imminuto.

6. Medela causis accommodanda. Defi-

cientia vel vitium ſeminis reſarcitur, 1. Reſtaurantibus, quæ ſuccum galatinoſum præbent. 2. Diæta nutriente præcipue ex avibus ſylveſtribus; evitatis evacuationibus, ebrietate, acidis triſtitiaque. 3. Sedula attentione ad cauſas, videl. corpulentiam, tumores teſtium, vel virus venereum.

Reſolutio genitalium tollitur, 1. Stimulantibus interne ſumptis & externe peni applicatis. 2. Roborantibus, inter quæ eminet balneum frigidum. 3. Diæta calefaciente, exſiccante.

Obſtacula ſeminis egreſſum impedientia artem chirurgicam poſtulant.

SECT. IX.

Sterilitas muliebris.

1. UBI fœmina maturæ ætatis non concepit poſt multiplices cum viro coitus, ſterilis dicitur. Ergo in veram & relativam merito diſtingui debet.

2. Oritur, 1. A ſemine haud in uterum penetrante ob os coalitum, vel tumoribus occluſum; ſitum obliquum; vel voluptatem e coitu nimis languidam. 2. A ſemine non retento, vel non abſorpto, ob orificium uteri laxum, diverſos fluxus vel hæmorrhagias uterinas, denſitatem vel ſcirrhoſitatem matricis, vel internam ejus ſuperficiem viſcida

ma-

materia repletam. 3. Ab ovarii & tubarum Fallopianarum vitiis serosis, hydropicis, multisque aliis quæ supponi possunt. 4. A pravis humorum uterinorum qualitatibus ob nimium calorem uteri, fluxum album acrem, vel ulcera uteri. Quædam medicamenta conceptionem impedire perhibentur.

3. Os uteri clausum, a celeri effluxu seminis, tactu, symptomatibusque præcedentibus; seminis absorptio impedita, a mensium obstructionibus, fluxu humorum vario, & post aliquot dies seminis ejectione; vitia ovarii & tubarum difficillime, si nullus tumor externe apparet; depravatio humorum uterinorum, calore & cachexia corporis, humorumque evacuatorum examinatione, deprehenduntur.

4. Prognosis fausta, quando provenit a mensibus suppressis, fluore albo, vel fluxu acri; sed semper incerta in obstructionibus vaginæ, uteri, ovariorum, vel tubarum Fallopianarum.

5. Quando os uteri clauditur, ars chirurgica tentanda est. Appetitus venereus, si languet, excitandus.

Si nimia humorum copia ab utero separetur, evacuantia, exsiccantia, & roborantia usurpanda. Si scirrho laboret uterus, vix medelæ auscultat; ut & vitia ovarii & tubarum Fallopianarum.

Nimius uteri calor contemperatur injec-

tionibus in uterum, diæta refrigerante, clysmatibus. Ulcerum & fluoris albi humor acris, ſublatis cauſis, ceſſat.

SECT. X.

Gravidarum morbi.

1. Signa conceptionis, præſertim in initio, valde obſcura, multis aliis morbis communia, & in diverſis fœminis diverſa ſunt. Sequentia plerumque accidunt. Menſes, poſt primum, ſecundum, vel tertium menſem, omnino ſuppreſſæ vel diminutæ, & mala hinc pendentia; motus in utero circa quartum menſem, mammæ intumeſcentes, & quando comprimuntur, ſeroſum liquorem ſtillantes; areolæ fuſcæ; tumor abdominis præcipue verſus partem inferiorem. Tempus graviditatis ab exploratione craſſitiei cervicis uteri, & intumeſcentiæ abdominis propinquitate ad hypochondria, cognoſcitur. Sexus vix, numerus fœtuum difficillime, prædici poteſt.

2. Graviditas diſtinguitur ab hydrope ob hujus tumorem deorſum vergentem, fluctuationem & ſitim: a mola, ob pondus gravativum, abdominis æqualem intumeſcentiam, & nullum in utero motum.

3. Gravidarum morbi varii ſunt in diverſis fœminis. Nonnullæ melius ſe habent

quando gravidæ; dum aliæ per totum gestationis tempus ægrotant.

4. Incommoda quæ gravidis accidunt primis mensibus sunt, appetitus prostratus, vel depravatus; nausea; vomitus; torpor; gravitas; dolor capitis; vertigo; animi deliquia; dyspnœa; tumor & dolor mammarum; odontalgia; hæmorrhagia uteri & narium. Hæc symptomata a mensibus retentis, uteroque infarto & increscente, ortum ducunt.

5. Incommoda quæ accidunt ultimis mensibus sunt, tumores pedum; labiorum pudendi œdema; varices; tensiones abdominis; dolor dorsi lumborumque; spirandi difficultas; obstructio alvi; flatus; hæmorrhoides; suppressio urinæ; a fœtu undique premente oriuntur.

6. Priora symptomata tolluntur, 1. Sanguinis missione, mensuranda pulsu, retentione mensium, & tempore gestationis. 2. Medicamentis unicuique symptomati accommodatis. 3. Diæta parca & tenui, aereque temperato; motu violento, animi affectionibus immoderatis, & spectaculis horridis, evitatis.

Posteriora mitigantur, 1. Venæsectione caute administrata. 2. Fasciis & situ horizontali. 3. Medicamentis symptomati unicuique dicatis. 4. Diæta modica, sed pleniore quam antea, & moderato exercitio.

SECT. XI.

Abortus.

1. ABortus eſt excluſio fœtûs immatura. Tertio plerumque menſe accidit.

2. Cauſæ remotæ ſunt ſtatus morboſus, vel mors fœtûs; morbus uteri, vel partium utero vicinarum, uti inflammatio, ulcera, vulnus, teneſmus; nimis violenta ſanguinis determinatio ad uterum exercitiis immodicis, emmenagogis, diureticis; validæ muſculorum abdominalium contractiones ab irritantibus catharticis, tuſſi, convulſionibus, ſubita brachiorum elevatione, lapſu proclivi; ſpirituum perturbationes ab animi affectionibus, vel ingratis odoribus; debilitas & relaxatio uteri a fluore albo, partu præcedente difficili, vel labe hæreditaria.

3. Cauſa proxima abortûs eadem eſt ac partus naturalis, nempe uteri muſculorumque abdominalium violenta contractio ab irritatione progreſſa.

4. Adſunt horripilatio; frigus extremitatum; dolores ventris lumborum ad os ſacrum et pubem tendentes; pulſus citatus; relaxatio oris uteri; aquæ ſanguiniſque effluxus; animi deliquia; fœtûs expulſio.

5. Prognoſis incerta quando primipara vel debilis fœmina, quando cauſæ violentæ agunt, quando fœtûs computruit, vel quan-

do poſtremis menſibus accidit abortus; raro enim adeſt periculum ante quintum menſem. Syncope vel convulſiones, nimiam hæmorrhagiam ſecutæ, periculum maximum oſtendunt.

6. Orgaſmus & effluxus ſanguinis compeſcendus eſt, Phlebotomia, ſi adſit plethora. 2. Adſtringentibus internis & externis.

Irritatio uteri tollenda, 1. Antiſpaſmodicis & leniſſimis antihyſtericis. 2. Narcoticis. 3. Leniendo cauſas remotas irritantes.

Quies corporis & animi, diæta parca & tenuis, aer temperatus, & decubitus cum hypogaſtrio elevato, conveniunt.

7. Si duret adhuc ſanguinis effluxus periculoſus, vel aquæ affluant, tunc fœtus, quocunque geſtationis tempore, obſtetricis manu educendus, & gravida, ut in partu naturali, tractanda.

8. In præcavendo abortu, inanitio & plethora æqualiter pertimeſcenda, cauſæ remotæ vitandæ vel tollendæ, & uteri cachexia corrigenda.

SECT. XII.

De puerperarum tractatione in genere.

1. PUerperis in genere conveniunt primis diebus diæta ſorbilis nutriens & eupepta; decubitus in lecto per plurimos dies;

quies; aer ad calidum vergens; animi tranquillitas; continuus cutis mador; paregorica; & purgatio, antequam se ad consueta munera accingant.

2. Puerperarum incommoda præcipue sunt lochiorum fluxus nimius, lochiorum diminutio vel retentio, dolores post partum, febris lactea & a lacte pendentia mala. Hæc peculiarem considerationem merentur; cætera quæ a partu proveniunt, paroxysmi, hysterici, hæmorrhoides, procidentia uteri vel ani, excoriatio vel dilaceratio vulvæ & perinæi, abscessus, methodo in hisce morbis usitata, tractanda.

SECT. XIII.

Fluxus lochiorum nimius.

1. Fluxus lochiorum immodicus non solum a copia sanguinis effluente, sed a virium prostratione, pulsûs debilitate, vertigine, syncope & convulsionibus, judicatur.

2. Causæ proximæ sunt tonus fibrarum uterinarum amissus; contractio impedita ob grumos sanguinis, vel frustula placentæ in utero relicta; læsio uteri.

3. Periculum summum subitæ mortis imminet.

4. Curatur, 1. Cucurbitulis sine scarifica-

tione mammis, lumbis, imoque ventri applicatis: ſanguinis enim miſſio, niſi adſit plethora, jam exhauſtam præcipitat. 2. Extractione corporum extraneorum. 3. Adſtringentibus internis & externis. 4. Narcoticis. 5. Diæta nutriente & ſolido potius quam fluido, aere non minus calido, quiete & ſomno, decubitu ſupino. 6. Abdomen faſcia ligando.

SECT. XIV.

Lochiorum diminutio vel ſuppreſſio.

1. CAuſæ remotæ ſunt diarrhœa; animi pathemata; aer vel potus frigidus; medicamenta adſtringentia; perſpiratio obſtructa; uteri inflammatio; paroxyſmi hyſterici.

2. Cauſa proxima eſt, convulſiva vaſorum uterinorum conſtrictio.

3. Stipatur tumore & duritie abdominis, ſi non adſit diarrhœa; doloribus ad lumbos, inguina & renes permeantibus; rigoribus; febribus acutis variis, uti purpura puerperarum, febre miliari, pleuritide, peripneumonia, phrenitide, angina, hepatitide, inflammationibus ventriculi, uteri, aliarumque partium; omnibuſque aliis ſymptomatibus quæ has febres comitari ſolent.

4. Quo citius accidit & graviora parit

ſymptomata, eo majus periculum. Hæmorrhagiæ, vel ſudores naturales ſupervenientes, fauſtam reddunt prognoſim.

5. Lochia iterum revocantur, 1. Venæſectione in talo, pedum in aqua tepida immerſione, & cucurbitulis partibus inferioribus applicatis. 2. Vaſa uterina relaxando clyſmatibus, fomentationibus, injectionibus, & cataplaſmatibus emollientibus. 3. Tollendo cauſas remotas, nempe diarrhœam, perſpirationem obſtructam, paroxyſmos hyſtericos, vel inflammationem uteri, medicamentis hiſce dicatis 4. Potu multo diluente & capite ſublime habito.

6. Si adſint febres inflammatoriæ, medelam ipſis propriam poſtulant, ratione ſemper habita ad cauſam, nempe lochiorum retentionem.

SECT. XV.

Dolores poſt partum.

1. ORiuntur a fruſtulis placentæ relictis, grumis ſanguinis; lochiis retentis; flatu abdominis; utero vel ligamentis nimis diſtentis.

2. In læſionibus uteri & ligamentorum conducunt blanda oleoſa interne ſumpta. Fruſtula placentæ & grumi ſanguinis extrahenda. Flatus abdominis clyſmatibus ſpiritum dige-

rentibus dispellitur. In omnibus fere summum remedium est opium.

SECT. XVI.

Febris lactea.

1. SEcundo, tertio, vel quarto die, puerpera corripitur rigoribus ; febre ; tumore & dolore mamumarum qui ad axillam tendit. Post diem unum vel alterum febris judicatur sudoribus vel diarrhœa. Hic morbus ad febriles pertinet.

2. Cessante vel imminuto multum lochiorum fluxu, humores ad mammas molles & pendulas ruunt, febremque excitant. Dolor axillarum oritur a communicatione inter mammas et glandulas axillares ope vasorum lymphaticorum.

3. Si febris adsit acuta, mitigatur, 1. Diaphoreticis & antacidis. 2. Clysmatibus. 3. Potu multo diluente. 4. Embrocatione mammarum relaxante.

4. Lac in mammis ob copiam, spissitudinem, vel acredinem sæpe stagnat & tumores inæquales inflammatorios producit. Curantur suctione, resolventibus, evacuationibus, & antacidis.

5. Eodem modo tolluntur inflammationes, quæ in diversis locis oriuntur, lacte intra vasa retento.

6. Lac a mammis repellitur medicamentis topicis difcutientibus & clyfmatibus, fuctione prius adhibita.

PARS QUINTA.

De morbis infantium & puerorum.

SECT. I.

De morbis infantilibus & puerilibus in genere.

1. Morbi ad decimum fere annum hoc titulo infigniuntur.

2. Caufæ morborum infantilium & puerilium ad has claffes reduci poffunt, 1. Varias mutationes in fuo ftatu a natura inductas. 2. Diætam lacteam acefcentem. 3. Lac nutricum vitiatum. 4. Fibrarum mufcularium debilitatem. 5. Senfibilitatem generis nervofi. 6. Labem hæreditariam.

3. Diagnofis morborum infantilium petitur præcipue a ructu acido; naufea; vomitu; materia ejecta per os, vel anum; ploratu; vigiliis; inquietudine; fiti; refpiratione; convulfionibus; parentum morbis; puftulis vel ulceribus interne, externeve confpiciendis. Pulfus & urina incerta præbent indicia.

4. Facilius in morbos incidit, faciliufque e morbis elabitur tenera quam provecta ætas. Infantes laxam alvum saniores funt quam conf-

tipatam habentes. Corpulentiores magis obnoxii rachitidi, ſcrophulæ, tuſſi convulſivæ, aphthiſque; macilentiores febribus inflammatoriis. Convulſiones, præcipue cum diuturnis vigiliis, infirmis mortiferæ.

5. In morbis infantium curandis mitiſſima eligenda ſunt medicamenta.

6. Ad præcavendos morbos, convenit meconium e primis viis expellere, antequam lactetur infans, ſi natura huic operi non ſufficiat.

7. Eligenda quoque eſt nutrix ſana; dentes & pulmones integros habens; gracilis potius quam obeſa; hilaris; non primipara; neque ebrietati, iracundiæ, aut veneri dedita; lac ſubdulce, inodorum, album, non nimis vetuſtum, neque nimis tenue aut viſcidum ſecernens.

8. Lac maternum alieno anteponendum, ob laxantem coloſtri qualitatem, habitum ſimilem, & animi vitia a nutrice ſæpe impreſſa.

SECT. II.

Morbus ab acido.

1. MUlta parit mala acidum in primis viis teneros nervos lædens, & lac in maſſam tenacem coagulans.

2. Hinc ſequuntur ructus acidi; nanſea;

vomitus lactis coagulati; jactatio; inquietudo; ploratus; mammarum aversatio; flatus; tormina, & intumescentia ventris; spirandi angustia; alvi adstrictio, vel diarrhœa cum fecibus viridescentibus, & corrosivis; marasmus; tussis sicca; pallor; flacciditas; convulsiones.

3. Facile in initio curantur, 1. Aciditatem corrigendo absorbentibus vel inviscantibus. 2. Materiam peccantem lenissimis purgantibus evacuando.

4. Symptomata mitigantur, 1. Spiritum digerentibus. 2. Enematibus spasmum intestinorum relaxantibus. 3. Fomentationibus, cataplasmatibus, vel inunctionibus spiritum digerentibus abdomini externe applicatis. Opiata cane pejus & angue vitanda sunt.

5. Ad præcavandam aciditatem nutrix vescatur carnibus earumque jusculis, evitatis leguminibus acescentibus.

SECT. III.

Aphthæ.

1. APhthæ sese produnt alba crusta in ore, faucibus, œsophago, & aliquando in toto tubo alimentari. Os inflammatur & dolet. Lactis suctio & deglutitio impeditur. Hinc inquietudo, vigiliæ, febris.

2. Distinguntur, 1. genuinas & symptomaticas. 2. In benignas & malignas.

3. Causæ remotæ sunt, nimis violenti conatus in sugendo; oris frictio ab externis caussis; lac nutricis vitiatum; lac bonum in acidam indolem degenerans.

4. Causa proxima est nimia spissitudo vel acrimonia humorum, qui a glandulis parvis mucosis oris, faucium, &c. separantur; hinc inflammationes & crustæ.

5. Prognosis infausta quando nigra vel fœtida sunt ulcuscula, vel deglutitio impeditur.

6. Tolluntur, 1. Sanguinis diminutione, si inflammatio adsit magna. 2. Alvum leniter ducentibus. 3. Absorbentibus. 4. Externis applicationibus detergentibus & exsiccantibus.

7. Si in culpa est nutrix, vel alia conducenda, vel lac corrigendum.

8. Aphthæ symptomaticæ medela ad ipsum morbum primarium applicata curantur.

SECT. IV.

Dentitio.

1. DEntitio incipit septimo, octavo, nono, vel decimo mense, & quarto plerumque anno finitur, dentibus sapientiæ exceptis.

2. Dentitio difficilis sic se habet. Infans plorat, vigilat, calet, papillas nutricis mordet, & digitos in os sæpe immittit. Gingivæ dolent, rubent in basi, sed in apice albicant & acuminantur. Os scatet saliva. Vel constipatur, vel solvitur alvus. Sequuntur febris; somnolentia; aphthæ; gangrænæ; convulsiones.

3. Causa horum symptomatum proxima est tensio, inflammatio & terebratio gingivarum.

4. Diagnosis facilis ab ætate infantis & oris inspectione.

5. Prognosis eo periculosior quo magis debile genus nervosum, quo magis inflammatoria constitutio, quo plures simul erumpunt dentes. Salivatio & alvus soluta benigna; febris acuta, somnolentia, & convulsiones, pessima symptomata sunt.

6. Medela perficitur eruptionem dentium promovendo & inflammationem temperando. Eruptio promovetur, 1. Emolliendo & relaxando gingivas. 2. Comprimendo gingivas contra dentes, corporum durorum & glabrorum affrictu. 3. Incisione vesiculæ albæ, quando dentes jamjam adsunt.

Inflammatio minuitur, 1. Sanguinis detractione. 2. Alvi solutione. 3. Regimine temperato. 4. Vesicatoriis.

SECT. V.

Vermes.

1. UNaquæque ætas, ſed præcipue infantilis, poſt ablactationem, vermibus infeſtatur.

2. Diſtinguuntur in lumbricos, aſcarides, tineas, & cucurbitinos.

3. Generationi vermium favent aer humidus, conſtitutio imbecilla, & prava diæta ex caſeo, fructibus horæis, leguminibus, ſaccharatis, & farinaceis.

4. Ex ovis deglutitis & fotis inteſtinorum humiditate, caliditate, humoribuſque mucilaginoſis, producuntur.

5. Adſunt vigilatio; narium pruritus; ructus acidi; nauſea; appetitus dejectus, vel caninus; ſalivæ fluxus; aſpectus lugubris; facies pallida cum maculis rubris; oſcitationes; ſingultus; abdomen tumefactum & induratum; morſus circa umbilicum; diarrhœa; ſtridor dentium; convulſiones; ſyncope; febris erratica. Variant ſymptomata ſecundum locum affectum.

6. A vermibus ductum inteſtinalem rodentibus, nidiſque eorum mucilaginoſis, hæc producuntur.

7. Diagnoſis petitur a laxo habitu, diæta, ſymptomatibus, & vermium excretione.

8. Prognoſis proſperior in aſcaridibus, quam

lumbricis; in albis, quam in nigris lumbricis. Vermes, in aliis morbis excreti, putrefactionem humorum inteſtinalium arguunt.

9. Curatur hic morbus, 1. Acidis. 2. Amaris. 3. Oleoſis. 4. Mercurialibus. 5. Vitriolo ferri, vel aquis ferrugineis. 6. Pulvere ſtanni. 7. Variis ſpecificis, uti corn. cerv. præp. allio, ſem. ſantonic. tanacet. aſſ. fœtid. aq. calc. 8. Clyſmatibus primo dulcibus, dein amaris. 9. Emplaſtris ex amaris umbilico applicandis. 10. Diæta vermibus contraria.

In aſcaridibus ſummum remedium eſt aqua ſulphuria ſalina vici *HarroWgate* dicti, ſuperne & inferne adminiſtrata.

SECT. VI.

Vigilatio, pavor in ſomno, convulſiones.

1. VIgilatio a nervorum irritatione provenit: hinc ab acido, aphthis, vermibus, dentione, inflammationibus, omnibuſque dolorem excitantibus producitur.

2. Comitatur macies, febris & diarrhœa.

3. Curatur, 1. Morbum primarium tollendo. 2. Narcotica parce adminiſtrando, quando poſtulat vis morbi.

4. Hinc cognoſcitur cauſa & medela pavoris in ſomno.

5. Ab iiſdem cauſis fortius agentibus producuntur

ducuntur convulſiones ſymptomaticæ. Tolluntur attentione ad morbum primarium et antihyſtericis.

SECT. VII.

Cruſta lactea, tinea, impetigo, &c.

1. CRuſta lactea eſt cruſta ſcabioſa, mobilis, calvarium, frontem, vel faciem occupans, bene nutritos infantes infeſtans, ab humoribus viſcidis glandulas ſebaceas obſtruentibus proveniens.

2. Tinea eſt cruſta ſcabioſa calvarii, inæqualis, phagedænica, ab ulcuſculis radices crinum occupantibus orta.

3. Curantur, 1. Alvum laxantibus. 2. Aperientibus. 3. Emollientibus et deterſivis. 4. Fonticulis.

4. Hinc intelliguntur impetigo, intertrigo, ſudamina, perniones, & tumores glandularum lymphaticarum.

SECT. VIII.

Phthiriaſis, crinones.

1. PHthiriaſis eſt nimia pediculorum quantitas a ſpurcitie orta. Curatur munditie & medicamentis animalia necantibus.

2. Eodem modo tolluntur crinones.

SECT. IX.

Ani procidentia.

.1 EST prolapſus tunicæ internæ inteſtini recti a teneſmo originem habens. Proſunt applicationes adſtringentes & ſpirituoſæ.

SECT. X.

Atrophia.

1. CAuſæ atrophiæ ſunt, 1. Tranſitus chylo ad vaſa ſanguinea denegatus ob lactis coagulum, vermes, vel glandulas meſenterii obſtructas. 2. Nimia humorum diſſipatio e vaſis. 3. Prava diæta.

2. Adſunt flacciditas & macies corporis; tumor abdominis; laſſitudo corporis; vigiliæ; febris; hidrops vel anaſarca; diarrhœa colliquativa.

3. Prognoſis variat ſecundum cauſas: in confirmata macie ſemper incerta eſt.

4. Medela ad varietatem cauſarum accommodetur.

SECT. XI.

Rhachitis.

1. RHachitis eſt oſſium ſpinæque incurvatio cum inæquali partium nutritione. Antiquis morbus incognitus primo ſeſe monſtrabat circa annum 1630. in occidentalibus Angliæ plagis, et dein per totam Europam vagatus eſt.

2. Diſtinguitur, 1. In rhachitem connatam & adventitiam. 2. In originariam & ſimptomaticam. 3. In ſolitariam, & complicatam aliis morbis.

3. Infantes a ſexto menſe ad ſeſquiannum frequenter; ab hoc ad finem ſecundi anni cum dimidio frequentiſſime; ſed poſt annum quintum, nunquam fere hoc morbo corripiuntur.

4. Cauſæ remotæ ſunt diſpoſitio ad hunc morbum a parentibus laxam vel humidam conſtitutionem habentibus, morbis debilitantibus exhauſtis, vitam otioſam agentibus, diætæ opiparæ indulgentibus, voluptatibus aut morbis venereis fractis, vel fluore albo laborantibus, communicata; aer paluſtris & humidus, vel exhalationibus ex plumbo, antimonio, aut argento vivo, inquinatus; narcotica nimis copioſe interne ſumpta, vel externe applicata; diæta ex viſcidis, humec-

tantibus, vel saccharatis alimentis; defectus motus & exercitii; somnus vel vigiliæ in excessu; calor lecti immoderatus; morbi prægressi, uti febres, difficilis dentitio, convulsiones, diarrhœa, aliique; nutrix morbosa, vel lac nutritioni ineptum secernens.

5. Non oritur hic morbus a defectu spirituum animalium in medulla spinali; sed a laxitate fibrarum & lentore fluidorum inde sequenti. Patet a caussis remotis, symptomatibus, & cadaverum inspectione.

6. Sese prodit ignavia, debilitate, & flacciditate musculorum; protuberantiis articulorum; abbreviatione & incurvatione ossium, primo tibiæ & fibulæ radii & ulnæ, dein femoris & humeri; capitis incremento; extenuatione musculorum infra caput; difficili dentitione & dentibus nigris vacillantibusque, pectore angusto & acuminato; abdominis tumescentia; hypochondriorum tensione; respiratione difficili; tussi; appetitu in initio illæso, postea deleto; spina dorsi varie inflexa; excrementis parum fœtidis vel mutatis; lienteria; ingenio acuto & præcoci; febriculaque. Tandem hebetes lethargici, & apoplexia, vel convulsionibus correpti vitam morte commutant.

Aperto cadavere, jecur magnum scirrhosumque; glandulæ mesenterii obstructæ; abdomen hydropicum; intestina flatu turgida; thorax aqua repletus; pulmones scirrhosi,

vel ſuppurati; jugulares & carotides venæ juſta proportione ampliores; arteriæ vero debito minores; & aqua inter duram & piam matrem, vel in cerebri ventriculis conſpicitur.

7. Oſſa mollia deveniunt ob defectum virium comprimentium & fluidorum oſſificationi ineptorum, ideoque a muſculis flexoribus incurvantur. Coſtæ complanantur a muſculis pectoralibus, intercoſtalibus, & abdominalibus; ſternumque acuminatur. A nervis medullæ ſpinalis compreſſis oritur tabes corporis infra caput, largior liquoris nervoſi ſecretio in cerebro, abhinc major nutritio capitis & abdominalium viſcerum, acumenque ingenii inuſitatum. Glandulæ ſtrumoſæ, a lentore & debili fluidorum circulatione. Tumor ventris, a ſcirrhoſis viſcerum glandulis; aqua in cavitate abdominis; & aere inteſtinis incluſo; lienteria, a tubo inteſtinali debilitato, & bilis aquoſitate; lethargus & apoplexia, a cerebro colluvie ſeroſa oppreſſo, proveniunt.

8. Diagnoſis morbi incipientis a ſymptomatibus, præcipue inhabilitate ad motum, protuberantiis articulorum, tumore abdominis, mollitie capitis, laxitate generali & tabe corporis petitur. Ab hydrocephalo ſymptomatibus diſtinguitur.

9. Rhachitis connata periculoſior poſtea contracta; periculoſior quoque a morbis præ-

cedentibus, quam ab errore regiminis orta. Quo grandius caput, quo majores articulorum prominentiæ, quo magis ossa incurvantur, eo productior fit morbus. Hydrocephalum, asthma, phthisis pulmonalis, hydrops, febris hectica lues venerea, scorbutus, pene incurabilem efficiunt. Eruptio cuticularis & calor medelam accelerant.

10. Ad curationem perficiendam colluvies serosa evacuanda & fibræ roborandæ.

Serum redundans evacuatur, 1. Vomitoriis & rheo certis intervallis repetitis. 2. Fontanellis.

Fibræ roborantur, 1. Exsiccantibus, amaris, chalybeatis, cortice Peruviano. 2. Balneo frigido, si vires sufficiant. 3. Frictione, externe applicatis eodem tempore medicamentis roborantibus non oleosis. 4. Exercitio moderato, uti cunarum agitatione, rheda, artificiali corporis suspensione vel gestatione in ulnis. 5. Diæta exsiccante & aere siccissimo.

FINIS.

